TURAN DURSUN

KUR'AN ANSİKLOPEDİSİ

HİCRET 6 KÂFİR

KAYNAK YAYINLARI

Kur'an Ansiklopedisi'nin Yayın Hakları
Analiz Basım Yayın Tasarım Uygulama Ltd. Şti'nindir.

Analiz Basım Yayın Tasarım Uygulama Ltd. Şti. Adına Sahibi
İsmet Öğütücü

Genel Müdür
İlhan Kırıt

Sorumlu Müdür
Zafer Enver Bilgin

Yayın Koordinatörü
Rıza Doğan

Yayına Hazırlayanlar
Asaf Güven Aksel, Zafer Enver Bilgin, Rıza Doğan,
İlhan Kırıt, İsmet Öğütücü, Meriç Özeller

Grafik ve Sayfa Düzeni
Yüksel Atatunç, Semra Karabulut

Bilgi İşlem
Ahmet Aka

Dizgi
Güler Kızılelma

Montaj
Bahri Çakır

Muhasebe Müdürü
Fadile Bölükbaşı

Satış
Şinasi Gökçe, Fetih Kişioğlu, Fatih Tıpırdamaz

Abone
İlknur Gürbüz

Baskı: Sistem Ofset

Cilt: Uğur Matbaacılık

Basım: Ağustos 1994

ISBN: 975-343-066-3 (Takım)
975-343-078-7

ANALİZ BASIM YAYIN TASARIM UYGULAMA LTD. ŞTİ.
İstiklal Cad. 184/4 80070 Beyoğlu/İstanbul
Tel/Faks: 252 21 56 - 252 21 99

TURAN DURSUN

KUR'AN ANSİKLOPEDİSİ

HİCRET 6 KÂFİR

KAYNAK YAYINLARI

Fahruddin Râzî, "hicret" edenlerin, din yolunda görevlerini hakkıyla yapan kimseler olduklarının bu ayette anlatılıyor olduğunu yazıyor. Ve şöyle diyor:

"Gerçek anlamda dindar olmayan kimse, geçmiş dinleri tümüyle bırakmayı göze alamaz. Ve ailesini, yurdunu bırakıp yollara düşmez, canını, malını bu yola adamaz ve bu yolun yolcuları arasındaki yarışmaya katılıp yarışı kazanma çabasını göstermez." (Bkz. Râzî, Tefsir, c. 15, s. 212.)

وَمَنْ يُهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ يَجِدْ فِي الْاَرْضِ مُرَاغَمًا كَثِيرًا وَسَعَةً
وَمَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا اِلَى اللّٰهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكْهُ الْمَوْتُ
فَقَدْ وَقَعَ اَجْرُهُ عَلَى اللّٰهِ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿١٠٠﴾

Nisâ Suresi, ayet: 100

Anlamı (Diyanet'in)

Allah yolunda *hicret* eden kişi, yeryüzünde çok bereketli yer ve genişlik bulur. Evinden, Allah'a ve Peygamberi'ne *hicret* ederek çıkan kimseye ölüm gelirse, onun ecrini (karşılığını) vermek Allah'a düşer. Allah bağışlar ve merhamet eder. (Nisâ Suresi, ayet: 100.)

Açıklama

Nisâ Suresi'nin 97. ayetinde, meleklerin, "kendilerine yazık etmiş olanlar"ın canlarını aldıkları zaman onlara: "Ne yaptınız bakalım?" diye soracakları, onların da: "Biz yeryüzünde güçsüz kimselerdik" diyecekleri, meleklerin de bu kez: "Tanrı'nın yeri (dünya) geniş değil miydi? Hicret etseydiniz!" diye karşılık verecekleri, yani *hicret* etmemiş olanların "*kınanacakları*" anlatılır.

B- Manevi Neden: "Mekke'deki Sıkıntılı Durum"; "Mekke Dışında Umulanlar"

İlgili ayet ve hadislerle yorumlarından anlaşılır ki, "hicret"ten önce Mekke, Müslümanlar için oldukça sıkıntılı bir yer durumuna gelmişti. Mekke dışında, özellikle Habeşistan'da ve Medine'deyse daha elverişli bir ortam vardı. Buralara "hicret" için Peygamber hem izin veriyor, hem de özendiriyordu. Yine anlaşılan odur ki, "hicret" edenler içinde, Mekkeli inanmazlar tarafından "hicret"e zorlananlar, yurtlarından zorla çıkarılanlar da vardı:

1- Mekke Ortamının Elverişsizliği ve "Hicret"e Zorlayışlar

فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَاُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ
وَاُوذُوا فِي سَبِيلِي وَقَاتَلُوا وَقُتِلُوا لَاُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ

Âli İmrân Suresi, ayet: 195

وَلَأُدْخِلَنَّهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ثَوَابًا مِنْ عِنْدِ
اللّٰهِ وَاللّٰهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الثَّوَابِ ﴿١٩٥﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Hicret edenlerin, memleketlerinden çıkarılanların, yolumda ezaya uğratılanların, savaşan ve öldürülenlerin günahlarını elbette örteceğim. Andolsun ki Allah katında bir nimet olarak onları içlerinden ırmaklar akan cennetlere koyacağım. Nimetin güzeli Allah katındadır. (Âli İmrân Suresi, ayet: 195.)

İbn Cerir Taberî bu ayeti şöyle yorumlar:

" 'Hicret edenler...' Yani kâfirlerden, bu arada ailelerinden, yakınlarından Tanrı uğrunda uzaklaşan ve Tanrı'ya ve Peygamberi'ne inananlar kesimine yönelenler... 'Yurtlarından çıkarılanlar...' Yani: Yurtları olan Mekke'den, Kureyş putataparları tarafından çıkarılanlar... 'Benim yolumda eziyetlere uğratılanlar...' Yani: Tanrı'larına boyun eğme ve O'na içten, gönülden kulluk etme yolunda –ki bu yol Tanrı yoludur- Mekke putataparları kesiminden sıkıntılara uğratılan Peygamber inanırları... 'Savaşan ve öldürülenler...' Yani: Tanrı yolunda savaşan ve öldürülenler...' Bunların günahlarını elbette ki örteceğim (bağışlayacağım)...' Yani: Günahlarını tümüyle kazıyacağım, yok edeceğim, bağışlamamla ve rahmetimle hepsini üstün bir duruma getireceğim... 'Ve andolsun ki, Tanrı katından bir sevap, bir karşılık olarak, onları altlarından ırmaklar akan cennetlere koyacağım...' Yani: Bütün bunlar, onların Tanrı yolunda (hicrette) gösterdikleri çabaların, uğradıkları sıkıntıların ve sınavlarını kazanmış olmalarının karşılığı olarak verilecektir onlara...' 'Sevabın güzeli Tanrı katındadır...' Yani: Gösterdikleri tutum ve çabaların karşılığı olan mutluluklar, hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir zaman hatıra-hayale gelmedik nimetler Tanrı katındadır..." (Bkz. Taberî, Tefsir, c. 4, s. 144.)

Fahruddin Râzî'yse, bu ayeti yorumlarken, ayette, "hicret" edenlerin ikiye ayrıldıklarının bildirildiğini yazıyor: a) Peygamberin hizmetinde ve buyruğuyla hicret yolunu seçip yurtlarından ayrılanlar, b) Kâfirler tarafından yurtlarından ayrılmak zorunda bırakılanlar... Râzî, bunlardan birinci kesimin, yani Peygamber için kendi gönülleriyle hicret yolunu seçenlerin, ikinci kesimden, yani yurtlarından –kâfirler eliyle– çıkmak zorunda bırakılanlardan, "rütbe"ce daha üstün olduklarını, ayetin anlatımında buna işaret edildiğini yazmakta. (Bkz. Râzî, Tefsir, c. 9, s. 151.)

2- Mekke Dışındaki Destek ve Özel Kardeşlikle Özel Miras

Mekke'de sıkıntıda olan Müslümanlar için, eğer hicret ederlerse çeşitli maddi yararlar da söz konusuydu: "Ganimet"lerden alınacak paylar, özellikle Medine'li inanırlarca sağlanan maddi destekler, bu arada "özel din kardeşliği"nden (muâhât) doğan "miras" payları bunlar arasındaydı.

a) Ganimet Payları

لِلْفُقَرَٓاءِ الْمُهَاجِرٖينَ الَّذٖينَ اُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَاَمْوَالِهِمْ
يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانًا وَيَنْصُرُونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ
اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ ﴿٨﴾

Haşr Suresi, ayet: 8

Anlamı (Diyanet'in)

Allah'ın verdiği bu *ganimet malları*, yurtlarından ve mallarından edilmiş olan, Allah'tan bir lütuf ve rıza isteyen, Allah'ın dinine ve Peygamberi'ne yardım eden "*muhâcir*" (*hicret etmiş*) *fakirlerindir*. İşte doğru olan bunlardır. (Haşr Suresi, ayet: 8.)

Açıklama

Aynı surenin bu ayetten bir önceki ayetinde, ganimetin kimlere verileceği anlatılmakta. "Allah'ın fethedilen memleketler halkının mallarından Peygamberi'ne verdikleri. Allah, Peygamber, yakınları, öksüzler, yoksullar ve yolda kalmışlar içindir. Peygamber size ne verirse onu alın, sizi neden alıkoyarsa ondan geri durun. Allah'tan sakının. Doğrusu Allah'ın cezalandırması çetindir." Ayetin anlamı böyledir. Râzî, burada sözü edilen "yakınlar"ın, "öksüzler"in, "yolda kalmışlar"ın kimler olduğunu anlatmak için "Allah'ın verdiği bu ganimet malları..." diye başlayan (anlamıyla birlikte yukarıda sunulan) ayetle (8.) açıklama yapıldığını belirtiyor. (Bkz. Râzî, c. 29, s. 286.)

Demek ki söz kosunu olan, "muhacirler"dir, yani "hicret etmiş olanlar".

Daha sonraki ayet de şöyle:

وَالَّذٖينَ تَبَوَّؤُ الدَّارَ وَالْاٖيمَانَ
مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ اِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فٖي صُدُورِهِمْ
حَاجَةً مِمَّٓا اُو۫تُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ
خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهٖ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٩﴾

Haşr Suresi, ayet: 9

Anlamı (Diyanet'in)

Daha önce Medine'yi yurt edinmiş ve gönüllerine imanı yerleştirmiş olan kimseler, kendilerini *hicret* edip gelenleri severler; onlara verilenler karşısında

içlerinde bir çekememezlik hissetmezler; kendileri zaruret (ayetteki karşılığı: "hasase":maddi sıkıntı) içinde bulunsalar bile, onları kendilerinden önde tutarlar. Nefsinin tamahkârlığından (cimrilikten) korunabilmiş kimseler, işte onlar, saadete erenlerdir. (Haşr Suresi, ayet: 9.)

Açıklama

Yorumlarda, bu ayet nedeniyle bir hadis aktarılır. Bu hadise göre, Peygamber Medinelilere öneride bulunur: "İsterseniz, evlerinizi ve mallarınızı siz ve göçmenler (muhacirler) arasında bölüştüreyim, buna karşılık da, "ganimet"ten size de pay vereyim!" Peygamber'in bu önerisine Medineliler şöyle karşılık verir:

"Hayır, evlerimizi ve mallarımızı onlarla paylaşalım; ganimet de onların olsun!" (Bkz. Râzî, Tefsir, c. 29, s. 287.)

b) Bağışlar

Gerek ayetlerde, gerek hadislerde, "hicret" eden inanırlara maddi yardım ve bağış öğütleri yer almakta.

"Muhacir"lerin kimileri, zamanla zenginleşmiş, bu kez başkalarına yardımla yükümlü kılınmışlardır. Şu ayet bunu açıkça anlatır:

Nûr Suresi, ayet: 22

وَلَا يَأْتَلِ أُولُوا الْفَضْلِ مِنْكُمْ
وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبٰى وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي
سَبِيلِ اللّٰهِ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ لَكُمْ
وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٢﴾

Anlamı (Diyanet'in)

İçinizde lütuf ve *servet sahibi* olanlar, yakınlarına, düşkünlere ve Allah yolunda "*hicret*" edenlere vermemek için yemin etmesinler. Affetsinler, geçinsinler. Allah'ın sizi bağışlamasından hoşlanmaz mısınız? Allah, Bağışlayan'dır, merhametli Olan'dır. (Nûr Suresi, ayet: 22.)

Açıklama

Bu ayette, "ülü'l-fadl ve's-saa" geçiyor. Yukarıda çeviride, "lütuf ve servet sahibi" anlamının verildiği görülüyor. "Fazilet (erdem, üstünlük) ve geniş mal varlığı olan" diye de dilimize çevrilebilir. Burada sözü edilen kimlerdi, ya da kimdi?

Kur'an yorumları, burada, Peygamber'in en yakın arkadaşı Ebubekir'in anlatıldığı görüşünde birleşirler. Yani, yorumculara göre, "fazilet ve geniş mal varlığı olan kişi", Ebubekir'di. Bilindiği gibi Ebubekir (Abdullah e's-Siddîk) (573-634) (halifeliği 632-634), Peygamber'le birlikte "hicret" etmiştir. Peygamber'in karılarından Âişe'nin babasıdır. Peygamber'den sonraki "dört halife"nin ilkidir. Ayet, Ebubekir'in, "muhacir"lerden olduğu halde, zamanla "çok servet" elde ettiğini yansıtmakta.

c) Özel "Kardeşlik" (Muâhât) İle Sağlanan Yarar ve Özel "Miras"

Prof. Dr. Muhammed Hamidullah şunları yazıyor:

"(Peygamber), Medine'ye varışından yaklaşık beş ay kadar sonra, Mekke'den gelen 'muhacirler' ile Medineli (Ensâr) ailelerin başkanlarının katıldığı büyük bir meclis topladı. Ve *muhacirlerin* bu yeni yerleşme merkezine uyum ve intibaklarını sağlamak maksadıyla basit, müessir ve somut bir hâl tarzı ortaya atarak, onları samimi bir işbirliğine teşvik etti. Medine'li her bir aile başkanı, en azından refah ve maddi genişlik içinde bulunanlar, Mekkeli bir muhacir ailesini kendi yanına alacaktı. Böylece hasıl olan ahdî kardeşlik münâsebetine (muâhât) göre her ikisi de müştereken çalışacaklar, elde ettikleri kazancı aralarında paylaşacaklar ve hatta birbirine ***mirasçı*** olacaklardı. Herkes bu formüle rıza gösterip kabul etti. Ve Resûlullah (Peygamber) hiç vakit geçirmeksizin bir miktar Mekkeliyi (muhacirleri), Makrızî'ye göre 186 aileyi, aynı sayıdaki Medinelinin yanına yerleştirdi..." (Bkz. Hamidullah, İslam Peygamberi, çev. Prof. Dr. Salih Tuğ, İstanbul, 1980, c. 1, s. 195, 196.)

Hamidullah, "hicret etmiş olanlar"ın barındırılmalarını, geniş çaplı mali destekle desteklenmelerini, dahası Medinelilerden kardeşlik ilişkisi kurulanlara mirasçı bile olmalarını sağlayan "özel kardeşlik" olayının örneklerine de yer veriyor ve Buharî gibi sağlam kabul edilen hadis kitaplarından aktarmalarda bulunuyor.

Buharî'nin "e's-Sahih"inde, Menâkıbu'l-Ensâr bölümünde (bkz. c. 4, s. 222.) Peygamber'in Mekkeli "Muhâcir"lerle Medineliler (Ensâr) arasında özel kardeş oluşturduğu anlatılırken, Mekkeli Avf Oğlu Abdurrahman ile kardeş olarak seçilen Medineli Rebi' Oğlu Sa'd arasında geçen bir konuşmaya da yer veriliyor:

Sa'd: "Abdurrahman! Ben, Medinelilerin en zenginlerindenim. Mallarımı ikimiz arasında paylaştırmak istiyorum. İki de karım var. İkisine de bak. Hangisini güzel bulursan, birini boşayıp sana vereceğim. Seveceğin kadının adını ver, hemen boşayayım! Ve sen al!"

Abdurrahman: "Sa'd! Karılarını da, malını da Tanrı sana 'mubarek' eylesin. Sen şu çarşının yolunu bana göster yeter..!"

Abdurrahman, çarşının yolunu öğrenir, gider ticarete girişir ve zamanla zenginler arasına girer.

10
HİCRET

Enfâl Suresi,
ayet: 72

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا
وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
وَالَّذِينَ آوَوْا وَنَصَرُوا أُولَئِكَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَالَّذِينَ
آمَنُوا وَلَمْ يُهَاجِرُوا مَا لَكُمْ مِنْ وَلَايَتِهِمْ مِنْ شَيْءٍ حَتَّى يُهَاجِرُوا
وَإِنِ اسْتَنْصَرُوكُمْ فِي الدِّينِ فَعَلَيْكُمُ النَّصْرُ إِلَّا عَلَى قَوْمٍ
بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ٧٢

Anlamı (Diyanet'in)

Doğrusu inanıp hicret eden, Allah yolunda mallarıyla canlarıyla cihad edenler ve *muhacirleri* (hicret etmişleri) barındırıp onlara yardım edenler, işte bunlar birbirinin dostudurlar. İnanıp *hicret etmeyenler* ile hicret edene kadar, sizin ***dostluğunuz yoktur***. Fakat din uğrunda yardım isterlerse, aranızda anlaşma (saldırmazlık antlaşması) olan topluluktan başkalarına karşı, onlara yardım etmeniz gerekir. Allah işlediklerinizi görür. (Enfâl Suresi, ayet: 72.)

Açıklama

Yukarıdaki çeviride "anlaşma olmayan topluluk başkasına karşı" biçiminde dizilmiş olan anlatım, ayetteki aslına uymadığından, bir dizgi yanlışı diye düşünülüp doğrusu yazılmıştır. (Diyanet'in resmi çevirisindeki yanlış düzeltilmiştir.)

Yukarıdaki ayette şunların anlatıldığı görülmekte:

• İnanan, hicret eden ve Tanrı yolunda savaşanlar ile "muhacirler"i barındıranlar "*birbirlerinin dostudurlar*".

• Daha hicret etmemiş olanlar, bu "dostluk"tan yararlanamazlar. Yine de "din uğrunda"ki savaşlarında bir yardım isterlerse onlara yardım edilmelidir. Eğer, savaşları, Müslümanlarla saldırmazlık antlaşması yapmış olanlara karşı değilse.

• Daha hicret etmemiş olanlar, hicret ettikleri zaman, söz konusu "dostluk"tan yararlanabilirler.

• "Dostluk" diye anlam verilen sözcük, ayette "velâyet"tir. "Dostluk" anlamı verilebileceği gibi, asıl anlamına daha yakın olarak "yakınlık-akrabalık" anlamı da verilebilir. Aralarında "velayet" bağı bulunanlar, birbirlerine, başkalarından daha "evlâ", yani daha "uygun", daha "yakın"dırlar. Bu "yakınlık" ne ölçüdedir?

Kimilerine göre, "akrabalık" ölçüsündedir ve onun için, aralarında "velâyet" bulunduğu bildirilen "Muhacirler" ile "Ensâr", yani Medineliler birbirlerine "mirasçı" da olabilirler. Kısacası, "velâyet"e bu anlamı verenlerin görüşlerine göre, yukarıdaki ayet, "hicret" etmiş olanlarla, onları barındıran ve destekleyen Medinelilerin birbirlerine "miras"çı da olabilecek ölçüde "yakın-akraba" sayıldıklarını anlatıyor. Bu yakınlık, Peygamber'in eliyle kurulan, özel "kardeşlik (muâhât)" bağından kaynaklanıyor. (Bkz. Taberî, Tefsir, c. 10, s. 36, 37; Râzî, Tefsir, c. 15, s. 209.)

Taberî'ye göre, Peygamber zamanındaki Müslümanlar üç kesimdi:

• Hicret etmiş Müslümanlar (Muhacirler).

• Hicret etmiş olanları destekleyip barındıranlar (Ensâr).

• Müslüman oldukları halde, yurtlarını bırakıp çıkmamış, yani hicret etmemiş olanlar. (Bkz. Taberî, 10/37.)

Râzî, bunlara bir kesim daha ekler:

• İlk zamanda hicret etmeseler de, sonradan hicret yolunu seçen Müslümanlar. (Bkz. Râzî, 15/208-214.)

وَالَّذِينَ آمَنُوا مِن بَعْدُ وَهَاجَرُوا
وَجَاهَدُوا مَعَكُمْ فَأُولَٰئِكَ مِنكُمْ وَأُولُو الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ
أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٧٥﴾

Enfâl Suresi, ayet: 75

Anlamı

Sonra inanıp hicret eden ve sizinle birlikte cihadda bulunanlar, işte bunlar sizdendirler. Hısımlar, Tanrı'nın kitabındakine göre (miras konusunda) birbirine daha yakındırlar. Tanrı, herşeyi Bilen'dir. (Enfâl Suresi, ayet: 75.)

Açıklama

Kur'an yorumlarında genellikle benimsenen yorum şöyle:

Aynı surenin 72. ayetinde, "hicret" edenlerle bunları yurtlarında barındıranların, yani Mekkeli Müslüman göçmenlerle Medineli Müslümanların birbirlerine "velâyet" sahibi oldukları, yani birbirlerinin "yakın"ı sayıldıkları bildirilmişti. Bu açıklamaya göre bunlar, birbirlerinin "mirasçı"sı da olabiliyorlardı. Hadisler de bunu anlatmakta. Bu ayette, yani 75. ayetteyse, "hısım"ların, birbirlerine daha "evlâ" (yakın) oldukları bildiriliyor. Bu durumda, "miras"ta da "hısım"lar, yani asıl akraba dururken, aralarında Peygamber eliyle özel kardeşlik bağı kurulmuş olanlar da olsa başkalarının mirasçı olmamaları gerekir. Demek ki 75. ayetin hükmüne göre, asıl akraba varken, birbirlerine "kardeş" yapılmış olan kimseler (muhacirler-Medineliler), yalnızca bu kardeşlik bağından dolayı "mirasçı" olamazlar. Mirasçı olabilmek için asıl akrabalık şarttır. İşte durum böyle olduğu için, 75. ayetteki hükmün, 72. ayetteki hükmü geçersiz kıldığı (nesh ettiği) savunulmakta. (Bkz. tefsirler, örneğin Taberî, Râzî, ayrıca Ferâiz kitapları.)

II- "HİCRET" NEDENİYLE ORTAYA ÇIKAN ÖZEL DURUM VE HÜKÜMLER

A- "Muhacirler"-"Ensar" (Medineliler) İlişkilerine İlişkin

1- Özel Kardeşlik (Muâhât) İlşkisi

İlgili ayet ve hükümler yukarıda sunuldu.

2- Gelir Dağıtımına, Özellikle "Ganimet"in Paylaştırılmasına İlişkin

Yukarıda da sunulduğu gibi, Peygamber'in eliyle oluşturulan "karşılıklı sevgi ve dayanışma" ve "manevi kardeşlik" nedeniyle ilişkiler son derece iyiydi. Medineliler, "muhacir kardeşleri"ni seve seve barındırıyor ve her yönden destekliyorlardı. Muhacirler de olabildiğince yük olmamaya çalışıyorlar, özellikle ticaret alanına kendilerini vererek geçimlerini sağlıyorlardı. Ganimet paylaştırılması da ilk zamanlar sorun olmuyor, belirli bir anlayış içinde yürütülüyordu. Ancak sonraları giderek artan gelir kaynakları, en başta "ganimet" ve "zekât" yüzünden sorunlar çıkar oldu. "Kalpleri İslam'a ısındırılanlar"a (müellefetü'l-kulûb) mal varlıklarına bakılmaksızın zekât verilir olması, Huneyn Savaşı'nda yine bu kimselere "ganimet"ten fazla pay verilmesi (Buharî'de de yer alan hadislere göre, Kureyş büyüklerinden kimilerine, ganimetten yüzer deve verilmişti. Oysa her bir savaşçının aldığı pay, dört deveydi.) "Peygamber'in hemşerileri kayırılıyor!" türünden dedikodulara ve kimi rahatsızlıklara yol açmıştı. (Özellikle bkz. Tecrid-i Sarih, 1040. hadis, Diyanet yayınlarından.) Ancak, Peygamber'in yaptığı toplantı ve konuşmalarıyla ortalık yatıştırılmış ve yine karşılıklı anlayış sağlanmıştı.

B- Evlilik Konuları

Mümtehine Suresi, ayet: 10

٩ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمُ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَامْتَحِنُوهُنَّ
اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِهِنَّ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ
إِلَى الْكُفَّارِ لَا هُنَّ حِلٌّ لَهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ وَآتُوهُمْ مَا أَنْفَقُوا
وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ وَلَا تُمْسِكُوا
بِعِصَمِ الْكَوَافِرِ وَاسْأَلُوا مَا أَنْفَقْتُمْ وَلْيَسْأَلُوا مَا أَنْفَقُوا ذَٰلِكُمْ
حُكْمُ اللَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ١٠

Anlamı (Diyanet'in)

Ey inananlar! İnanmış kadınlar hicret ederek size gelirlerse, onları deneyin (imtihân), hicretlerinin sebebini inceleyin. Allah onların imanlarını çok iyi bilir. Onların mü'min kadınlar olduklarını öğrenirseniz, inkârcılara geri çevirmeyin. Bu kadınlar o inkârcılara helal değildir. Onlar da bunlara helal olmazlar. İnkârcıların bu kadınlara verdikleri mehirleri iade edin. Bu kadınların mehirlerini kendilerine verdiğiniz zaman, onlarla evlenmenizde bir engel yoktur. İnkârcı kadınları nikâhınızda tutmayın, onlara verdiğiniz mehri isteyin. İnkârcı erkekler de hicret eden mü'min kadınlara verdikleri mehirleri istesinler. Allah'ın hükmü budur, aranızda O hükmeder. Allah Bilen'dir, Hakîm'dir. (Mümtehine Suresi, ayet: 10.)

Açıklama

Hudeybiye Barış Antlaşması'nda (627 yılının sonları), Mekke'ye sığınan hiç bir Müslüman'ın "iade edilmeyeceği, buna karşılık Muhammed'in kendisine sığınan tüm Mekkelileri, Mekke'deki yetkililerinin istekleri üzerine iade etmek zorunda olduğu hükmü de yer alıyordu. Bu hükme uyularak, Peygamber'e – Müslüman oldukları için– sığınan Mekkeliler (örneğin Süheyl'in oğlu) iade edilmişlerdi. Ancak iade edilenler, erkekti. Bu arada Mekke'den kaçıp Peygamber'e sığınan kadınlar da olmuştu. "İman"larını sunmuşlardı Peygamber'e. Peygamber, antlaşma hükmünün yalnızca erkekler için geçerli olduğunu söyleyerek bu kadınları iade etmemişti. İşte tefsirlerin ve hadislerin belirttiklerine göre, yukarıdaki ayet bu kadınlarla ilgilidir. (Bkz. Buharî, Meğazî /35, Tefsir, 28/45; Râzî, Tefsir, 29/305; Hamidullah, İslam Peygamberi, fıkra: 420, 428.)

Ayetin getirdiği hükme göre, "Hicret" edip gelen kadınların kabul edilebilmeleri için, bir sınavdan geçirilmeleri gerekiyordu. İlgili kaynaklarda belirtildiğine göre, bu kadınların sınavlarında bir "andiçme" vardı. Yani kadınlara andiçiriliyordu. Şöyle:

"Tanrı'ya andiçerek söylerim ki, ben hicret edip gelirken kocama kızdığım, kin beslediğim için çıkıp gelmedim. Bir yer değişikliği olsun diye de gelmedim. Bir dünyalık elde etmek için de gelmedim. Ben yalnızca, Tanrı ve Peygamber sevgisinden ötürü evimden çıkıp geldim!" (Bkz. Taberî, 28/44, 45; Râzî, 29/305.)

Sınavı kazanan ve "gerçekten imanlı oldukları" anlaşılan kadınlar artık Müslümanlar kesiminde (Medine'de) kalabilirdi ve bunlarla evlenilebilirdi. Hüküm uygulandı.

Ahzâb Suresi'nin 50. ayetinde, Peygamber'e seslenilerek: "... Ve seninle birlikte hicret edenlerden amcanın kızlarını, halalarının kızlarını, teyzelerinin kızlarını da sana helal kıldık..." denmekte. Bkz. **KARI, MUHAMMED.**

III- BİRİNCİ VE İKİNCİ "HİCRET"

A- Birinci "Hicret": Habeşistan'a

Kaynakların verdikleri bilgilere göre, ilk "hicret", Peygamber'in izniyle Habeşistan'a olmuştur.

İbn İshak'ın aktarmasına göre Peygamber'in karılarından Ümmü Seleme şöyle anlatır:

"Mekke başımıza dar gelmişti. Peygamber'in arkadaşları sıkıntılara uğratılıyorlardı, dinleri uğruna türlü belâlara uğruyorlardı. Peygamber de bunları önlemeye güç yetiremiyordu. Tanrı'nın Peygamberi'nin kendisi, kabilesinden bir kesimin ve amcasının koruması altındaydı. Bu koruma nedeniyle, arkadaşlarının başlarına gelenler, onun başına gelmiyordu. Bunun üzerine Peygamber onlara şöyle dedi:

" 'Habeşistan'da, kimseye zulmetmeyen bir kral var. İçinde bulunduğunuz sıkıntılardan kurtulmanız için Tanrı bir çıkış yolu gösterene dek onun ülkesine gidin!'

"Bunun üzerine oraya gittik. Toplandık orada. En iyi yurda, en iyi komşuya gitmiş olduk. Dinimizde güvenceli bir ortama kavuşmuştuk. Habeşistan kralı zulmeder diye bir kaygımız yoktu. Kureyş bizim orada toplandığımızı, bir yurda ve güvenceye kavuştuğumuzu öğrenince, bizi o ülkeden çıkarmak ve iade ettirmek için adamlar gönderdi..." (Bkz. İbn İshak, e's-Sire, fıkra: 282, s. 194, yay. Hamidullah, 1981.)

Aktarılana göre, Habeşistan kralı (Necâşî), Kureyş'in, armağanlarla giden elçilerini (elçilerden biri de ünlü Amr'İbn'ül-Âs'dı) azarlar ve isteklerini geri çevirir.

İlk "hicret" buysa da, hicret edenler arasında Peygamber'in kendisinin bulunmaması nedeniyle "hicret" denince bu hicret amaçlanmamakta, asıl hicret, Mekke'den Medine'ye hicret kabul edilmekte.

B- İkinci Hicret

Profesör Hamidullah şunları yazmakta:

"Eza, cefa ve zulüm altında inleyen İslam, artık kendine bir melce (sığınak), barınılacak bir yer bulmuş ve Medine, dünya tarihinin gidişatına tesirde bulunan hareket ve eylemin merkezi haline gelmişti. *İşte hicret dediğimiz olay budur.* Yani Resulullah (Peygamber) ve sahabenin Mekke'den Medine'ye gelip yerleşmeleri olayıdır..." (Bkz. Hamidullah, İslam Peygamberi, fıkra: 303.)

"Hicret" yılı, miladi takvimin 622. yılına rastlar. Yani bu tarih, hicrî yılın başlangıcı sayılır.

Medine'ye ilk hicret edenler, Peygamber'in hicretinden birkaç ay (kimine göre üç ay) önceden, Peygamber'in izni ve buyruğuyla Menide'ye göçmüşlerdir.

İlk "muhacirler", öncülük etmiş olmaları nedeniyle övülürler.

Tevbe Suresi, ayet: 100

وَالسَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ
اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ وَأَعَدَّ
لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتَهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ
الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ١٠٠

Anlamı (Diyanet'in)

İyilik yarışında önceliği kazanan muhacirler ve Ensâr (Medine'li Müslümanlar) ile onlara güzelce uyanlardan Allah hoşnut olmuştur. Onlar da Allah'tan hoşnutturlar. Allah onlara, içinde temelli ve ebedi kalacakları, içlerinden ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır. İşte büyük kurtuluş budur. (Tevbe Suresi, ayet: 100.)

Açıklama

Ayette "e's-sâbikûne'l-evvelûn" diye bir deyim yer alıyor. Yukarıdaki çeviride, "iyilik yarışında önceliği kazananlar" anlamı verildiği görülüyor. Asıl anlamıysa "ilk öncüler" ya da "yarışta öne geçen ilkler"dir. Kimdir bunlar?

Konu tartışmalıdır. Fahruddin Râzî'ye göre, burada anlatılmak istenenler, "hicrette öncü olanlar"dır. Hicrette en önde olan kişi Ebubekir'dir. Çünkü Peygaber'in hizmetine herkesten önce giren ve her yerde (hicrette de) Peygamber'le birlikte olan, odur. (Bkz. Râzî, Tefsir, 16/168, 169.)

VI- "HİCRET"İN HADİSLERDEKİ ANLAMI

"Hicret" sözcüğü, hadislerde, "Mekke'den Medine'ye göç" anlamında yer aldığı gibi başka anlamlarda da yer alır;

Hadisler

"Peygamber karılarından bir ay 'hicret' etti." (Bkz. Ahmed İbn Hanbel, I/235, 2/31, 56, 298, 3/329, 341.)

Yani Peygamber, karılarından bir süre uzak kalıp cinsel birleşimde bulunmadı.

"Üç günden çok 'hicret' olmamalı." (Bkz. Ahmed İbn Hanbel, 2/329, 4/220.)

Yani üç günden uzun süreyle "küsüşme" olmamalıdır.

"Fâtıma (babasının, Peygamber'in mirasını elde etmesine engel olduğu için) Ebubekir'den 'hicret' etti ve 'hicret'i ölene dek sürdü." (Bkz. Buharî, Hums /1; Ahmed İbn Hanbel, I/6.)

Yani Peygamber'in kızı Fâtımâ, miras nedeniyle Ebubekir'e küstü ve küskünlüğü ölene dek sürdü.

"Kocasının yatağından 'hicret' eden kadına, melekler lanet eder." (Bkz. Ahmed İbn Hanbel, 2/348.)

Yani cinsel birleşimde bulunmak isteyen kocasının isteğini geri çeviren kadına melekler lanet eder.

"Kimin hicreti Tanrı'ya ve Peygamberi'ne olursa, onun hicreti Tanrı'ya ve Peygamberi'nedir, kimin hicreti elde edebileceği bir dünyalığa ve evleneceği bir kadınaysa onun hicreti de yöneldiği şeyedir." (Bkz. Buharî, İman /41.)

Yani kimin yönelişi, amacı neyeyse, değerlendirilmesi ve alacağı karşılık da ona göredir.

Özet

Hicret, Mekke'deki ortamın da itmesiyle Peygamber dönemindeki Müslümanların buradan başka yerlere göçleridir. İlk hicret, Habeşistan'a olmuşsa da, hicret dendiğinde amaçlanan, Peygamber ve arkadaşlarının Mekke'den Medine'ye göçleridir. 622 yılında olmuştur. Bu yıl, hicri takvimin ilk yılıdır (başlangıcı). Peygamber'le birlikte göçmüş olanlara "muhacir", onları barındıran ve destekleyen Medineli Müslümanlara da "yardımcılar" anlamına gelen "Ensâr" denir. "Muhacir"lerle "Ensar" arasında, Peygamber eliyle özel bir "kardeşlik" (muâhât) oluşturulmuştur. Bu kardeşlik bağı, hükmü kaldırılıncaya dek, "miras"tan pay almayı bile sağlar nitelikteydi. Mekke'de kalıp hicret etmemiş Müslümanlar bu ayrıcalıktan yararlanamıyorlardı. Ancak, bunlardan kimileri, sonradan hicret etmişler ve "hicret etmiş olma"nın sevap ve nimetlerine kavuşmuşlardır. Hicret edenlere, öbür danyada da cennet söz verilir. Gerek ayetlerde ve gerek hadislerde, "hicret etmiş olanlar (muhacirler)" çok övülür.

➤HİDÂYET

"Doğru yol", "doğru yolda bulunmak", "doğru yola gitmek", "doğru yolun gösterilmesi", "doğru yola iletmek".

"Hidâyet", "İslam kelâmı"nda çok tartışılır. Ne anlama geldiği konusunda çok değişik görüşler ileri sürülür. Karşıtı olan "dalâlet" de öyle. "Dalâlet", "sapıklık, doğru yoldan sapma" anlamında. Ama konu olarak çok tartışılır. "Hidâyet" ve "dalâlet" üstüne birçok "mezheb" ortaya çıkmıştır. "Tefsir Sözlüğü"nde ve "Kelâm Sözlüğü"nde konu üzerinde genişçe durulacak.

"Hidâyet", "Tanrı'nın dilemesi"ne bağlı. Ama "Tanrı, falanca kişiye hidayet etti"nin anlamı nedir? Anlamı "Tanrı o kişiyi doğru yola götürdü, doğru yola soktu" mudur? Yoksa, "Tanrı o kişiye doğru yolu gösterdi" midir? "Hidayet"in öznesi kimi zaman da "Peygamber" olur: Peygamber'e seslenilerek: "Sen dilediğine hidâyet edemezsin, ama Tanrı dilediğine hidâyet eder!" (Kasas Suresi, ayet: 56.), "Sen elbette ki doğru yola hidâyet edersin!" (Şûrâ Suresi, ayet: 52.) diye bildirildiği görülür. Peygamberin "hidâyet etmesi", ya da "edememesi" ne demektir?

İslam kelâmında ve Kur'an yorumlarında yer alan kimi görüşlere göre, "hidâyet etmek"; "yol göstermektir". "O nedenledir ki, Peygamber'in de hidâyet edebildiği bildiriliyor" diyor bu görüştekiler. Kimi görüşe göreyse "hidâyet etmek", "doğru yola iletmek, götürüp sokmaktır". Kanıt olarak da, "Peygamber'in değil; yalnızca Tanrı'nın hidâyet ettiğini" bildiren ayeti gösteriyorlar. Bir üçüncü görüşe göre de durum şu: "Hidâyet", Kur'an'da iki anlamda da yer almıştır: "Peygamber'in hidâyet edemediğini, yalnızca Tanrı'nın hidayet ettiğini" bildiren ayetteki "hidâyet", "doğru yola doğrudan iletip koymak"tır. Çünkü bunu ancak Tanrı yapabilir, Peygamber bile yapamaz. Peygamber'in de "hidâyet edebildiğini" bildiren ayetteyse "hidâyet", "yol göstermek" anlamındadır. Çünkü Peygamber "doğru yolu gösterir". Görevi de insanlara "doğru yolu göstermek"tir.

Yine de tüm mezhepler, özellikle "sünnet ehli"nin mezhepleri, hidâyetin, hidâyette bulunmanın, yalnızca "Tanrı'nın dilemesi"ne bağlı olduğunu, Kur'an ayetleri bunu açıkça bildirdiği için benimserler. Ayrıca hadisler de bunun böyle olduğunu bildiriyor. Kimi ayetlerden örnekler:

إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ ۚ وَهُوَ
أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿٥٦﴾

Kasas Suresi, ayet: 56

Anlamı

(Ey Muhammed!) Sen sevdiğine (istediğine) "*hidâyet edemezsin*". *Ama Tanrı, dilediğine "hidâyet eder*". "Hidâyette olacakları", en iyi O bilir. (Kasas Suresi, ayet: 56.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

Ey Muhammed! Sen sevdiğini doğru yola eriştiremezsin. Ama Allah, dilediğini doğru yola eriştirir. Doğru yola girecekleri, en iyi O bilir. (Kasas Suresi, ayet: 56.)

Bu çeviride, bu ayette yer alan "hidâyet"e, "doğru yola eriştirmek" anlamı verildiği görülüyor.

وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِنْ أَمْرِنَا ۚ مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ
وَلَا الْإِيمَانُ وَلَٰكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا ۚ
وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٥٢﴾

Şûrâ Suresi, ayet: 52

Anlamı

İşte böylece (Ey Muhammed!) Buyruğumuzdan sana "ruh"umuzu "vahyettik". Sen, kitab nedir, inanç (iman) nedir bilmiyordun. Ama biz onu bir ışık yaptık. Onunla, kullarımızdan *dilediğimize hidâyet ederiz*. Kuşku yok ki, kesinlikle *sen de, doğru yola hidâyet edersin*! (Şûrâ Suresi, ayet: 52.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

Ey Muhammed! İşte sana da buyruğumuzla Cebrail'i gönderdik. Sen, kitab nedir, iman nedir önceleri bilmezdin, fakat Biz onu, kullarımızdan dilediğimizi onunla doğru yola ediştirdiğimiz bir nur kıldık. Şüphesiz sen de insanlara, doğru yolu göstermektesin. (Şûrâ Suresi, ayet: 52.)

Bu ayetteki "ruh"a "Cebrail" anlamı verilmiştir. "Hidâyet"lerden birincisine, "doğru yola eriştirmek", ikincisineyse "doğru yolu göstermek" anlamı verildiğide görülüyor.

Kehf Suresi,
ayet: 17

مَنْ يَهْدِ اللّٰهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضْلِلْ
فَلَنْ تَجِدَ لَهُ وَلِيًّا مُرْشِدًا ﴿١٧﴾

Anlamı

Tanrı kime hidâyet etmişse, odur hidâyette olan. Ve kimi saptırmışsa, artık ona yol gösteren bir dost da bulamazsın! (Kehf Suresi, ayet: 17.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

Allah'ın doğru yola eriştirdiği kimse, "hak yolda"dır. Kimi de saptırırsa, artık onu doğru yola götürebilecek bir rehber bulamazsın. (Kehf Suresi, ayet: 17.)

Çeviride, ayetteki "hidâyet"e, "doğru yola eriştirmek"; "hidayette olan" anlamındaki "muhted"e "hak yolda" (olan) anlamı veriliyor. "Dost" demek olan "veliy" ile "yol gösteren, aydınlatan" demek olan "mürşid"e de "doğru yola götürecek bir rehber" anlamı verildiği görülüyor.

Yalnızca "Tanrı'nın hidâyet ettiği kimseler"in "hidâyette olacakları", "O'nun saptırdığı kimseler"iyse kimsenin kurtaramayacağı ve doğru yola yöneltemeyeceği; pek çok ayette ve pek çok kez bildirilmekte:

Bakara Suresi, ayet	: 5, 16, 26, 38, 70, 120, 142, 143, 175, 213, 258, 264, 272
Âli İmrân Suresi, ayet	: 8, 73, 86, 101
Nisâ Suresi, ayet	: 88, 137, 168
Mâide Suresi, ayet	: 51, 67, 108
En'âm Suresi, ayet	: 35, 71, 77, 88, 90, 157
A'râf Suresi, ayet	: 30, 148, 178
Tevbe Suresi, ayet	: 18, 19, 24, 37, 80, 109
Yunus Suresi, ayet	: 25, 35, 45
Ra'd Suresi, ayet	: 27, 31
İbrahim Suresi, ayet	: 4, 12, 21
Nahl Suresi, ayet	: 36, 37, 93, 103, 107, 121
İsrâ Suresi, ayet	: 97
Kehf Suresi, ayet	: 13, 17, 57
Meryem Suresi, ayet	: 58, 76
Tâhâ Suresi, ayet	: 122, 123

Tekvîr Suresi,
ayet: 29

وَمَا تَشَاؤُنَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللّٰهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٩﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Alemlerin Rabbi olan *Allah dilemedikçe, sizler bir şey dileyemezsiniz.* (Tekvîr Suresi, ayet: 29.)

Burada bildirilen, İnsan Suresi'nin 30. ayetinde de bildiriliyor.

Konuya ilişkin ayetler ve anlamları için bkz. **AÇIKLAMAK, DİLEMEK, DİN, DOĞRU, ECEL, TANRI, CEHENNEM, CENNET, CİN, İNSAN, MELEK, ŞEYTAN, TAKDİR.**

➤HİKMET

"Yargı ve inanç da içeren bilgi" anlamındadır Kur'an'da.

"İnsanlar arasında hükmetsinler diye" gönderilen "peygamber"lere hep "hikmet" verilmiştir. Peygamberler de inanırlarına "hikmet"i öğretmişlerdir. Din adına verilen öğütlerin "hikmet"le olması istenmiştir. "Hikmet verilmiş kimse"lere "hayır"dan çok şey verildiği bildirilmiştir. Bütün bunlar, "hikmet"in "vahy kaynaklı bilgi", "düşünce", "inanç" ve "yargı" (hüküm) içerdiğini anlatır:

رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ
يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ
إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١٢٩﴾

Bakara Suresi, ayet: 129

Anlamı

(İbrahim ve İsmail Peygamber'ler yakarıyorlar:)

"Tanrı'mız! Onlara, içlerinden, senin ayetlerini okuyacak, onlara kitabı ve *hikmeti* öğretecek ve (böylece) onları arındıracak peygamber gönder. Kuşku yok ki, güçlü ve hikmetli olan sensin!" (Bakara Suresi, ayet: 129.)

كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا
مِنْكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ
وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُمْ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ﴿١٥١﴾

Bakara Suresi, ayet: 151

Anlamı

Nitekim içinizden size, ayetlerimizi okuyan, sizi arındıran, size kitabı, hikmeti öğreten ve size bilmediklerinizi öğreten Peygamber gönderdik. (Bakara Suresi, ayet: 151.)

لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا
مِنْ أَنْفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ
الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿١٦٤﴾

Âli İmrân Suresi, ayet: 164

Anlamı

Andolsun ki Tanrı inanırlara iyilikte bulunduğunu bildirmiştir: Anımsa ki kendilerine içlerinden, O'nun ayetlerini okuyan, onları arındıran, onlara kitabı, hikmeti öğreten Peygamber gönderdi. Daha önce açık bir sapıklık içinde bulunuyor olsalar bile... (Âli İmrân Suresi, ayet: 164.)

Bkz. **AYET, BİLGİ, HABER, KİTAB, MUHAMMED, PEYGAMBER.**

Bakara Suresi, ayet: 269

٢٦٨ يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ
أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُوا الْأَلْبَابِ ٢٦٩

Anlamı

(Tanrı) "hikmet"i dilediğine verir. Kime "hikmet" vermişse, kuşkusuz, ona çok "hayır" (yarar) vermiştir (ona büyük iyilikte bulunmuş demektir). Bunu, ancak akıl sahipleri düşünebilir. (Bakara Suresi, ayet: 269.)

Bkz. **DİLEMEK, HAYR.** "Hikmet"le ilgili öteki ayetler için ayrıca bkz. **AKIL, ANMAK, BİLGİ, HABER, KİTAB, MUHAMMED, PEYGAMBER, TANRI.**

"İslam ahlakı"nda, "İslam usûlu'l-fıkhı"nda, "İslam tasavvufu"nda, "hikmet"in önemli yeri var. O nedenle "Tefsir Sözlüğü"nde, "İslam Ahlak Sözlüğü"nde, "Tasavvuf Sözlüğü"nde "hikmet" üzerinde genişçe durulacak.

"Hikmet", türevlerinin dışında, yirmi kez geçer Kur'an'da:

Bakara Suresi, ayet	: 129, 151, 231, 251, 269 (iki kez)
Âli İmrân Suresi, ayet	: 48, 81, 164
Nisâ Suresi, ayet	: 54, 113
Mâide Suresi, ayet	: 110
Nahl Suresi, ayet	: 125
İsrâ Suresi, ayet	: 39
Lokman Suresi, ayet	: 12
Ahzâb Suresi, ayet	: 34
Sâd Suresi, ayet	: 20
Zuhruf Suresi, ayet	: 63
Kamer Suresi, ayet	: 5
Cum'a Suresi, ayet	: 2

➤HİLE

Türkçe sözlükte hilenin ne olduğu şöyle anlatılır:

"Düzen: Oyunda hile yapmak."

"Çıkar sağlamak üzere bir mala değersiz bir şey karıştırmak: Bu sütte hile var."

Kur'an'da yalnızca, Nisâ Suresi'nin 98. ayetinde geçen "hile" sözcüğü, yukarıdaki anlamda yer almamakta. "Çare", yani "çıkar yol", "kurtuluş yolu" anlamında yer almakta. Ayet şöyle:

إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ
وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا ﴿٩٨﴾

Nisâ Suresi, ayet: 98

Anlamı

Erkek, kadın ve çocuklarından o güçsüzler bu kimselerin dışındadırlar ki, "hile" (çıkış yolu, kurtuluş yolu) bulamazlar. Ve yol bulup kurtulamazlar. (Nisâ Suresi, ayet: 98.)

Bu erkek, kadın ve çocuklar, bu ayetten önceki ayette sözü edilenlerin dışında tutuluyorlar. O ayet de şöyle:

إِنَّ الَّذِينَ تَوَفّٰيهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ
ظَالِمٖٓي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ
قَالُوٓا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللّٰهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولٰٓئِكَ مَأْوٰيهُمْ
جَهَنَّمُ وَسَٓاءَتْ مَصِيرًا ﴿٩٧﴾

Nisâ Suresi, ayet: 97

Anlamı

Kendilerine yazık etmiş olanların canlarını alırlarken melekler: "Ne işte-ne tutumdaydınız?" derler. Onlar da: "Biz yeryüzünde küçümsenen güçsüzler kesimindendik!" diye karşılık verirler. Meleklerse söyle derler: "Tanrı'nın yeri geniş değil miydi? Oradan başka yerlere göçseydiniz!" (Hicret). Bunlar o kimselerdir ki, varacakları yer cehennemdir. Ne kötü varış yeridir orası! (Nisâ Suresi, ayet: 97.)

Demek ki, 98. ayette, "hile", yani "kurtuluş yolu" bulamadıkları için yerlerinde kalanlar, bulundukları yerden başka yerlere göçebilecek durumda olanların dışında tutulmakta. Yani bir yerde "kötülük" mü var, din kurallarına aykırı yaşam mı var? Oradan başka yere göçmek (hicret) gerek. Ama insan hiç yol bulamaz, güç yetiremezse, o zaman, özür gerekçesi kabul edilir. Yoksa varacağı yer cehennemdir.

Görülüyor ki, 98. ayetteki "hile"nin anlamı, Tükçemizde kullanılan hile değildir. "Çare" denen şeydir. Kurtuluş için bulunabilecek "yol"dur. "Hile-i şeriyye" diye de bir şey vardır. Bu deyimdeki "hile"nin anlamı da "çıkış yolu, kurtuluş yolu"dur. "Hile-i şeriyye", "çare-i şeriyye" demektir. Yani, içinden çıkılmak istenen durumdan, "şeriat kurallarına uygun biçimde çıkış yolu" bulmaktır, ya da bulunan "çıkış yolu"dur.

"Hile"nin Türkçemizde kullanılan anlamında, başka sözcükler var Kur'an'da: "Mekr" sözcüğü başta gelir. Yani "mekr", "hile"nin, Türkçemizde kullanılan anlamını içerir. "Mekr", oyuna getirmek için kurulan "düzen"dir, "tuzak"tır. Herhangi bir biçim ve görünümle "aldatmak"tır. "Mekr"in yer aldığı ayetler:

A- "Kâfir"lerin "Mekr"ine Karşılık Tanrı'nın "Mekr"i

1- "Tanrı Mekri Olanların Hayırlısıdır"

"Kâfir"ler "mekr" yapıp kuruyorlar, Tanrı da "mekr" yapıp kuruyor. Tanrı'nın "mekr"i daha güçlüdür ve Tanrı "mekr"i olanların "hayırlısı"dır:

Âli İmrân Suresi, ayet: 54

وَمَكَرُوا وَمَكَرَ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ ﴿٥٤﴾

Anlamı

"Mekr" yaptılar. Tanrı da "mekr" yaptı. Tanrı, "mekr" yapanların hayırlısıdır. (Âli İmrân Suresi, ayet: 54.)

Açıklama

Diyanet'in çevirisinde, bu ayete şöyle anlam verilmekte:

"Fakat hile yaptılar. Allah da onları cezalandırdı. Allah, hile yapanların cezasını en iyi verendir."

"Fakat"ın ayette karşılığı yok. Ama bu önemli değil. Önemli olan gerisi.

Ayetin asıl anlamı, Diyanet'in anlamından önce sunulandır. Yani: "Mekr yaptılar. Tanrı de mekr yaptı. Tanrı mekr yapanların hayırlısıdır."

Ama, Diyanet'in çevirisindeki anlamın bir nedeni, bir gerekçesi var:

"Mekr", yani "hile" (düzen, tuzak) yapmak; İslam "kelâm"ında Tanrı için uygun görülmez. Onun için de, ayetlerde çokça yer alan "Tanrı'nın mekr"i, "Tanrı'nın mekre karşılık vermesi ve mekr yoluna gidenleri cezalandırması" anlamında yorumlanır. Kur'an yorumlarında da genellikle böyle yer alır. "Tanrı mekr yaptı" anlamındaki sözler, "Tanrı mekr (hile) yapanları cezalandırdı" diye yorumlanır. O nedenle, Diyanet çevirisinde de o yola gidilmiştir. Ama ben, ayetteki aslını belirtmek istedim, "aslına sadık kalarak" yukarıdaki anlamı verdim. Öteki ayetlerde de aynı yol izlenecektir:

Enfâl Suresi, ayet: 30

وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ
كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ وَيَمْكُرُونَ
وَيَمْكُرُ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ ﴿٣٠﴾

Anlamı

Anımsa ki kâfirler sana "mekr" (tuzak) kurmuşlardı. Seni tutup bağlasınlar, ya da öldürsünler, ya da sürüp (yurdundan) çıkarsınlar diye... "Mekr" yapıyorlardı. Tanrı da (onlara) mekr yapıyordu. Tanrı, "mekr" yapanların hayırlısıdır. (Enfâl Suresi, ayet: 30.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

İnkâr edenler, seni bir yere kapatmak veya öldürmek, ya da sürmek için düzen kuruyorlardı. Onlar düzen kurarken, Allah da düzenlerini bozuyordu. Allah düzen yapanların en iyisidir. (Enfâl Suresi, ayet: 30.)

Bu çeviride, "Allah da düzen kuruyordu" demekten kaçınılıp, "Allah da düzenlerini bozuyordu" denirken, bir yandan da ayetteki aslına uygun biçimde "Allah düzen (mekr:hile) yapanların en iyisidir!" dendiği görülüyor.

﴿٤١﴾ وَقَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلِلَّهِ الْمَكْرُ جَمِيعًا يَعْلَمُ
مَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ وَسَيَعْلَمُ الْكُفَّارُ لِمَنْ عُقْبَى الدَّارِ ﴿٤٢﴾

Ra'd Suresi, ayet: 42

Anlamı

Kuşkusuz onlardan öncekiler de "mekr" yapmışlardı. Oysa bütün "mekr"ler Tanrı'nındır. Herkesin yaptığını bilir O. Yaşamın sonunun kimin yararına olduğunu kâfirler ileride öğrenecekler. (Ra'd Suresi, ayet: 42.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

Öncekiler düzen kurdular. Oysa bütün düzenler Allah'ındır. Herkesin yaptığını bilir. İnkârcılar da. neticenin kimin olduğunu göreceklerdir. (Ra'd Suresi. ayet: 42.)

وَمَكَرُوا مَكْرًا وَمَكَرْنَا مَكْرًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٠﴾
فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ مَكْرِهِمْ أَنَّا دَمَّرْنَاهُمْ
وَقَوْمَهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥١﴾

Neml Suresi, ayet: 50, 51

Anlamı

Onlar bir "mekr" (hile) biçimiyle "mekr" ettiler; biz de bir "mekr" biçimiyle "mekr" ettik. Onlarsa bunu bilmiyorlardı. Şimdi bak onların "mekr"lerinin sonu ne oldu: Onları ve toplumlarını, tümünü yok edip sildik. (Neml Suresi, ayet: 50, 51.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

Onlar bir düzen kurdular; biz fark ettirmeden düzenlerini bozduk. Düzenlerinin sonunun nasıl olduğuna bir bak! Biz onları ve milletlerini, hepsini, yerle bir ettik. (Neml Suresi, ayet: 50, 51.)

Bkz. **AKIBET, SALİH, SEMÛD.**

وَقَدْ مَكَرُوا مَكْرَهُمْ
وَعِنْدَ اللّٰهِ مَكْرُهُمْ وَاِنْ كَانَ مَكْرُهُمْ لِتَزُولَ مِنْهُ
الْجِبَالُ ﴿٤٦﴾

İbrahim Suresi, ayet: 46

Anlamı

Onlar "mekr"lerini yapıp koydular. Oysa onların "mekr"leri, Tanrı katındadır. "Mekr"leri, dağları yerinden oynatacak türden olsa bile... (İbrahim Suresi, ayet: 46.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

Şüphesiz onlar düzenlerini kurdular. Oysa dağları yerinden oynatacak olsa bile, bu düzenleri hep Allah'ın elindeydi. (İbrahim Suresi, ayet: 46.)

وَاِذَا اَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً مِنْ بَعْدِ ضَرَّاءَ مَسَّتْهُمْ اِذَا لَهُمْ
مَكْرٌ فٖٓي اٰيَاتِنَا قُلِ اللّٰهُ اَسْرَعُ مَكْرًا اِنَّ رُسُلَنَا يَكْتُبُونَ
مَا تَمْكُرُونَ ﴿٢١﴾

Yunus Suresi, ayet: 21

Anlamı

İnsanlara darlıktan sonra "rahmet" tattırdığımız zaman, bir de bakarsın; ayetlerimiz konusunda "mekr"leri var. (Hile yolunu seçerler) De ki: "Mekr yönünden Tanrı, (herkesten) daha hızlıdır. Kuşkusuz elçilerimiz, sizin "mekr"lerinizi yazarlar. (Yunus Suresi, ayet: 21.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

İnsanlara darlık geldikten sonra onlara bolluğu tattırdığımızda, hemen ayetlerimize dil uzatmaya kalkışırlar. Onlara de ki: "Hile yapanın cezasını vermekte Allah daha çabuktur." Elçilerimiz, kurduğunuz tuzakları hiç şüphesiz yazmaktadırlar. (Yunus Suresi, ayet: 21.)

2- Hile, "Hile Yapanın Zararınadır"

"Mekr" yani "hile" (düzen, tuzak) yoluna gidenler, bu yolun kendi yararlarına olduğunu sanırlar, oysa bu yol, "onların zararına"dır. "Hile yapan, kendi hilesine" (kuyu kazan kendi kazdığı kuyuya) düşer.

وَاَقْسَمُوا بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَٓاءَهُمْ نَذٖيرٌ
لَيَكُونُنَّ اَهْدٰى مِنْ اِحْدَى الْاُمَمِ فَلَمَّا جَٓاءَهُمْ نَذٖيرٌ مَا زَادَهُمْ

Fâtır Suresi, ayet: 42, 43

إِلَّا نُفُورًا ﴿٤٢﴾ اسْتِكْبَارًا فِي الْأَرْضِ وَمَكْرَ السَّيِّئِ وَلَا يَحِيقُ
الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا سُنَّتَ الْأَوَّلِينَ فَلَنْ
تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَبْدِيلًا وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَحْوِيلًا ﴿٤٣﴾

Anlamı

Antlarının tüm gücüyle Tanrı'ya andiçmişlerdi: Eğer kendilerine bir korkutucu (uyarıcı, peygamber) gelirse, kesinlikle, toplumlardan herhangi birinden daha çok doğru yola gireceklerdi. Ne zaman ki kendilerine bir korkutucu geldi, o, onlara ürküntüden başka bir şey artırmadı. Yeryüzündeki büyüklenmeleri nedeniyle... Ve kötü bir "mekr" için... Oysa "kötü mekr" (kötü düzen-tuzak), yalnızca onu yapıp kuranın başına geçer. Gelip geçmişlerin gittikleri yolda başlarına gelenlerden başkasını beklemiyorlar. Tanrı'nın çizdiği yolda hiçbir zaman değişiklik (tebdîl) bulamazsın. Tanrı'nın çizdiği yolda (başka şeye) dönüşme de (tahvîl) bulamazsın hiçbir zaman. (Fâtır Suresi, ayet: 42, 43.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

Kendilerine bir uyarıcı gelince, ümmetlerinin içinde en doğru yolda gidenlerden biri olacaklarına, andolsun ki, bütün güçleriyle Allah'a yemin etmişlerdi. Fakat kendilerine uyarıcının gelmesi, yeryüzünde büyüklük taslamak ve pis pis düzen kurmak ile uğraştıklarından, sadece nefretleri artırdı. Oysa pis pis kurulan düzene, ancak sahibi düşer. Öncekilere uygulanagelen yasayı görmezler mi? Sen Allah'ın yasasında bir değişiklik bulamazsın. Sen Allah'ın yasasında tağyir de bulamazsın. (Fâtır Suresi, ayet: 42, 43.)

قَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ
فَأَتَى اللَّهُ بُنْيَانَهُمْ مِنَ الْقَوَاعِدِ فَخَرَّ عَلَيْهِمُ السَّقْفُ
مِنْ فَوْقِهِمْ وَأَتَاهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٦﴾

Nahl Suresi, ayet: 26

Anlamı

Onlardan öncekiler de "mekr" yapmışlardı. Bunun üzerine Tanrı, onların yapılarını temellerinden yıktı. Üstlerinden tavan çöktü üzerlerine. Hiç bilgilenemedikleri bir yerden azab geldi onlara. (Nahl Suresi, ayet: 26.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

Onlardan öncekiler düzen kurmuşlardı. Bunun üzerine Allah, binalarının temelini çökertti de tavanları başlarına yıkıldı. Azab onlara, fark etmedikleri şekilde geldi. (Nahl Suresi, ayet: 26.)

3- "Tanrı'nın 'Mekr'ine Karşı, Kimse Kendini Güvenceli Görmemeli"

Nahl Suresi, ayet: 45-47

أَفَأَمِنَ الَّذِينَ مَكَرُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ يَخْسِفَ اللَّهُ بِهِمُ الْأَرْضَ
أَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٤٥﴾ أَوْ يَأْخُذَهُمْ فِي
تَقَلُّبِهِمْ فَمَا هُمْ بِمُعْجِزِينَ ﴿٤٦﴾ أَوْ يَأْخُذَهُمْ عَلَىٰ تَخَوُّفٍ فَإِنَّ رَبَّكُمْ
لَرَءُوفٌ رَحِيمٌ ﴿٤٧﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Kötü işler düzenleyenler, Allah'ın kendilerini yere batırmasından, yahut fark etmedikleri bir yerden onlara azab gelmesinden güvende midirler? Veya hareket halindelerken –ki Allah'ı âciz bırakamazlar– ya da yok olmak endişesindeyken onlara azabın gelmesinden güvende midirler? Doğrusu Rabbin şefkatlidir, merhametlidir. (Nahl Suresi, ayet: 45-47.)

B- "Her Ülkenin Düzencileri, O Ülkenin Günahkâr İleri Gelenleridir"

En'âm Suresi, ayet: 123

وَكَذَٰلِكَ
جَعَلْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ أَكَابِرَ مُجْرِمِيهَا لِيَمْكُرُوا فِيهَا وَمَا
يَمْكُرُونَ إِلَّا بِأَنْفُسِهِمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿١٢٣﴾

Anlamı

İşte böyle. Her ülkede, o ülkenin suçlularını, oranın büyükleri yaptık ki *orada "mekr" (hile) yapsınlar.* Oysa kendi zararlarına yaparlar "mekr"lerini farkında olmadan... (En'âm Suresi, ayet: 123.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

Bunun gibi, her kasabanın ileri gelenlerini, *hile yapan suçlular kıldık.* Oysa yalnız kendilerine hile yaparlar da farkına varmazlar. (En'âm Suresi, ayet: 123.)

Hasan Basri Çantay'inkinden:

Her şehir ve kasabada da oraların günahkârlarını, o yerlerde *hilekârlık etsinler diye* büyük adamlar yaptık. Halbuki onlar hilekârlığı, ancak kendilerine yaparlar da farkında olmazlar. (En'âm Suresi, ayet: 123.)

Abdullah Âtıf Tüzüner'inkinden:

Bunun gibi, her şehir günahlılarını, oranın büyükleri *kıldık ki orada hileler etsinler.* Halbuki bilmeyerek kendilerini aldatıyorlar. (En'âm Suresi, ayet: 123.)

A. Fikri Yavuz'unkinden:

Mekke'de olduğu gibi, her beldede de en büyük günahkârları, yüksek mevkide bulunduruyoruz *ki, orada hile yapsınlar*. Halbuki onlar, hileyi ancak kendilerine yapıyorlar da farkında değillerdir. (En'âm Suresi, ayet: 123.)

Daha eski çevirilerin dilleri biraz daha ağır olduğu için artık onlardan aktarma yapmıyorum. Kimileriyse güvenilir bulunmamakta. O nedenle bu kadarla yetiniyorum. Bu ayetle ilgili birkaç çeviriden aktarma gereksinimini neden duyduğuma gelince: Çok ilginç bulduğum bu konuyu, belki okurlar da ilgi çekici bulurlar ve hiç değilse birkaç çeviriyi karşılaştırmak isterler diye... Karşılaştırma yapılırsa, Diyanet çevirisindeki bir yanlışlık görülür (italik yer).

Arapçadaki "hud'a" sözcüğü de, "hile"nin Türkçedeki anlamını içerir. Kur'an'da, "hud'a" sözcüğünün türevleri yer alır:

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ اٰمَنَّا
بِاللّٰهِ وَبِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِن۪ينَ ⑧ يُخَادِعُونَ اللّٰهَ
وَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ اِلَّٓا اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ⑨

Bakara Suresi, ayet: 8, 9

Anlamı

İnsanlardan kimileri: "Tanrı'ya ve Ahiret gününe inandık!" derler; oysa inanır değillerdir. Tanrı'ya ve inanırlara "hud'a" (hile) yapma çabasındalar. (Tanrı'yı ve inanırları aldatmaya çabalarlar.) Oysa yalnızca kendilerine "hud'a" yapmış olurlar da bilincinde olmazlar. (Bakara Suresi, ayet: 8, 9.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

İnsanlardan, inanmadıkları halde, "Allah'a ve Ahiret gününe inandık" diyenler vardır. Bunlar, Allah'ı ve inananları aldatmaya çalışırlar. Oysa sadece kendilerini aldatırlar da, farkında değillerdir. (Bakara Suresi, ayet: 8, 9.)

Bkz. **ALDATMAK, MÜNÂFIK.**

اِنَّ الْمُنَافِق۪ينَ يُخَادِعُونَ اللّٰهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ

Nisâ Suresi, ayet: 142

Anlamı

Dıştan Müslüman görünenler (münâfıklar), Tanrı'ya "hud'a" yapmaya çabalarlar. Oysa O da onlara "hud'a" yapar. (Nisâ Suresi, ayet: 142.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

Doğrusu münâfıklar, Allah'ı aldatmaya çalışırlar. Oysa O, aldatmanın ne olduğunu gösterecektir. (Nisâ Suresi, ayet: 142.)

Enfâl Suresi, ayet: 62

وَإِنْ يُرِيدُوا أَنْ يَخْدَعُوكَ فَإِنَّ حَسْبَكَ اللَّهُ هُوَ الَّذِي
أَيَّدَكَ بِنَصْرِهِ وَبِالْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٢﴾

Anlamı

Sana "hud'a" (hile) yapmak isterlerse bilesin ki, Tanrı sana yeter. O Tanrı ki, seni ve inanırları yardımıyla güçlendirdi. (Enfâl Suresi, ayet: 62.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

Seni aldatmak isterlerse, bil ki şüphesiz Allah senden yanadır. Seni ve inanırları yardımıyla destekleyen O'dur. (Enfâl Suresi, ayet: 62.)

Özet

Türkçedeki anlamıyla "hile" (ayetlerdeki mekr, hud'a) konusundaki ayetlerin anlattıkları kısaca şöyle:

Hile-tuzak, kimseye yarar sağlamaz. Tanrı, "hilecileri izlemekte" ve onlara en ağır karşılıklar vererek acı sonuçlara uğratmakta. "Kuyu kazan, kendi kazdığına düşer."

➤HUNEYN

Mekke yakınında bir "vadi"nin adı. Müslümanlarla pututaparlar arasında burada önemli bir savaş olmuş ve Müslümanların yengisiyle sonuçlanmıştır. (Yıl: 630) Pek çok ganimet elde edilmiştir bu savaşta. "Tefsir Sözlüğü"nde ve "Hadis Sözlüğü"nde, bu savaş ve ganimetler üzerinde önemle durulacak.

Huneyn günü: Bu savaşın oluğu gün.

Tevbe Suresi, ayet: 25-27

لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ
فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ
فَلَمْ تُغْنِ عَنْكُمْ شَيْئًا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ
ثُمَّ وَلَّيْتُمْ مُدْبِرِينَ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى
رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَنْزَلَ جُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا
وَعَذَّبَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ ﴿٢٦﴾

ثُمَّ يَتُوبُ اللّٰهُ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ عَلٰى مَنْ يَشَٓاءُۜ وَاللّٰهُ
غَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿٢٧﴾

Anlamı

Andolsun ki, Tanrı size birçok yerde, Huneyn gününde de yardım etmiştir. O zaman ki, çokluğunuz sizi böbürlendirmişti. Ne var ki, size hiç bir yarar sağlamamıştı. Bütün genişliğiyle yeryüzü dar gelmişti size. (Bozguna uğradığınız için) arkanızı dönüp geri çekilmeye yönelmiştiniz. Sonra, Tanrı, Peygamberi'ne ve inanırlara yatıştırıcı güvenini indirdi, görmediğiniz askerler (melekler) indirdi ve kâfirleri cezalandırdı. İşte kâfirlere verilen karşılıktır bu. Sonra, Tanrı bunun ardından dilediklerinin tevbesini kabul eder (etti). Tanrı bağışlayan ve acıyandır. (Tevbe Suresi, ayet: 25-27.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

Andolsun ki, Allah size birçok yerlerde ve çokluğunuzun sizi böbürlendirdiği fakat bir faydası da olmadığı, yeryüzünün geniş olmasına rağmen size dar gelip de bozularak arkanıza döndüğünüz Huneyn gününde yardım etmişti. Bozgundan sonra Allah, Peygamberi'ne ve müminlere güvenlik verdi ve görmediğiniz askerler indirdi, inkâr edenleri azaba uğrattı. İnkârcıların cezası budur. Allah bundan sonra da dilediğinin tevbesini kabul eder. Allah bağışlar ve merhamet eder. (Tevbe Suresi, ayet: 25-27.)

Bedir savaşında da, Tanrı'nın Müslümanlara, "melekler" göndererek yardım ettiği açıklanır. Âli İmrân Suresi'nin 123. ayetinde Tanrı'nın yardım ettiği belirtildikten sonra, aynı surenin bu ayeti izleyen ayetlerde, yardımın nasıl gerçekleştiği de açıklanıyor. 124. ve 125. ayetlerde "üç bin melek yardım için yeterli olmazsa, beş bin damgalı meleğin gönderileceği" bildiriliyor.

Bkz. **ASKER, BEDR, MELEK.**

Özet

Tanrı inananlara yardım eder. İnananlar az sayıda bile olsa Tanrı'nın yardımıyla güçlenirler. Elverir ki, inançları sarsılmasın ve Tanrı'ya güvensinler. Bir de "sabretmeyi" bilsinler.

➤HÛRÎ

Kur'an'daki biçimiyle, "Hûr": "Gözlerinin akı çok ak, karası çok kara, biçimi sığır ya da ceylan gözlerinin biçiminde ve iriliğinde olan kadın, kız, cennet kızı".

Tekili: "Havrâ". Ama ayetlerde "hûr" biçiminde çoğul olarak yer alır. "İyn" diye de nitelenir. "İyn" sözlük anlamıyla "yabanıl sığır" ya da "iri gözlü kadınlar" demektir. Kimi ünlü Kur'an yorumcuları, örneğin, Beydâvî; "hûr" ile

"îyn"e, ikisine birden "şahin gözlü kadınlar" diye anlam verirler. Diyanet çevirisindeyse "hûr"a: "Ceylan gözlüler" dendiği (bkz. Rahman Suresi, ayet: 72), "hûr" ile "îyn"e, yani ikisine birden de iki yerde aynı anlamın verildiği (bkz. Tûr Suresi, ayet: 20.; Vâkıa Suresi, ayet: 22.), bir yerdeyse "iri siyah gözlüler" anlamı uygun görülmüş (bkz. Duhân Suresi, ayet: 54.).

"Hûr" sözcüğü bir yerde tek, üç yerde de "iyn"le birlikte yer alıyor Kur'an'da. Tek olarak yer aldığı ayet: Rahman Suresi, ayet: 72.

"İyn"le birlikte yer aldığı ayetler:

Duhân Suresi, ayet	: 54
Tûr Suresi, ayet	: 20
Vâkıa Suresi, ayet	: 22

Duhân Suresi, ayet: 54

كَذٰلِكَ وَزَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عِينٍ ﴿٥٤﴾

Anlamı (Diyanet'in)
Bu böyledir; onları, iri siyah gözlülerle eşlendiririz. (Duhân Suresi, ayet: 54.)

Tûr Suresi, ayet: 20

مُتَّكِئِينَ عَلَىٰ سُرُرٍ مَصْفُوفَةٍ وَزَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عِينٍ ﴿٢٠﴾

Anlamı (Diyanet'in)
Dizi dizi tahtlara yaslanarak. Onlara ceylan gözlü eşler veririz. (Tûr Suresi, ayet: 20.)

Vâkıa Suresi, ayet: 22, 23

وَحُورٌ عِينٌ ﴿٢٢﴾ كَأَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ ﴿٢٣﴾

Anlamı (Diyanet'in)
Sedefteki inciler gibi ceylan gözlüler vardır. (Vâkıa Suresi, ayet: 22, 23.)

Rahman Suresi, ayet: 72

حُورٌ مَقْصُورَاتٌ فِي الْخِيَامِ ﴿٧٢﴾

Anlamı (Diyanet'in)
Çadırlar içinde ceylan gözlüler vardır. (Rahman Suresi, ayet: 72.)

"Hûrî" dediğimiz "cennet kızları"nın, "gözlerinin özellikleri"nden başka da özellikleri anlatılır ayetlerde: Özelliklerinin başlıcaları şunlar:

• "Kızlıkları bozulmuş değildir." Cennetteki sahipleri tarafından bozulduğunda da "kızlıkları yeniden oluşacak"tır. (Bkz. Vâkıa Suresi, ayet: 35-38.)

• "Sahiplerinden önce, onlara ne cin, ne de insan dokunmuştur." (Bkz. Rahman Suresi, ayet: 56-74.)

• Gözleri, yalnızca "sahiplerine çevrili bulunacak". (Bkz. Sâffât Suresi, ayet: 48; Sâd Suresi, ayet: 52; Rahman Suresi, ayet: 56.)

• "Memeleri daha yeni tomurcuklanmış" olacak. (Bkz. Nebe' Suresi, ayet: 33.)

• Hepsi "yaşıt" olacak. (Bkz. Sâd Suresi, ayet: 52; Vâkıa Suresi, ayet: 37; Nebe' Suresi, ayet: 3.)

• "İnci", "mercan", "yakut" gibi olacaklar. (Bkz. Vâkıa Suresi, ayet: 23; Rahman Suresi, ayet: 58.)

Konuyla ilgili ayetler ve ayrıntılar için özellikle bkz. **CENNET.**

➤HÜKÜM

Kur'an'daki anlamıyla: "Bir konuda 'şu, şudur!' ya da 'şu, şöyle olmalıdır!' denerek yargıda bulunmak, neyin ne olduğunu, ne olması gerektiğini (çözümü) bildirmek", "egemenlik".

Dinsel içeriklidir. Temeli, dayanağı "din"dir, "Tanrı"dır; biçimi, yolu ve yöntemi "din ölçüleri"dir; kuralları ilişkilidir, iç içedir. O nedenle: Hüküm verilirken Tanrı'nın bildirdiği dinsel temel kurallara dayanılır. Ve o nedenle, peygamberlere, din büyüklerine verilmiştir hüküm yetkisi. Peygamberler, "insanlar arasında hüküm versinler" diye gönderilmişlerdir. "Din ululari" da bu konuda kendilerine verilen ödevi yerine getirirler. Hükümden sorumludurlar. İnanırlar, "Tanrı'nın bildirdiği hükümlere uymakla" yükümlüdürler:

A- "Geçerli Olan Tanrı'nın Hükmüdür"

1- Bu Dünyada

a) "Tanrı'nın İndirdiğiyle Hükmetmeyenler Kâfirlerdir"

إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرٰيةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يَحْكُمُ
بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا وَالرَّبَّانِيُّونَ
وَالْأَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِنْ كِتَابِ اللّٰهِ وَكَانُوا
عَلَيْهِ شُهَدَاءَ فَلَا تَخْشَوُا النَّاسَ وَاخْشَوْنِ وَلَا تَشْتَرُوا
بِاٰيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللّٰهُ
فَأُولٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ ﴿٤٤﴾

Mâide Suresi, ayet: 44

Anlamı (Diyanet'in)

Doğrusu biz, yol gösterici ve nurlandırıcı olarak Tevrat'ı indirdik. Kendisini Allah'a teslim etmiş *peygamberler*, Yahudi olanlara *onunla* ve Rabbi'ne kul olanlar, bilginler de Allah'ın kitabından elde mahfuz kalanla *hükmedenlerdi.* Tevrat'a şahiddiler. İnsanlardan korkmayın, benden korkun! Ayetlerimi hiçbir değerle değiştirmeyin. *Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler, işte onlar kâfirlerdir.* (Mâide Suresi, ayet: 44.)

"Ayetlerimi hiçbir değerle değiştirmeyin!" biçimindeki çeviri, ayetteki aslına tam uymamakta. Aslına uygun bir çeviri için "ayetlerimi, az (önemsiz) bir değer karşılığında satmayın", ya da "ayetlerimi az bir fiyatla satmayın!" diye anlam vermek gerekiyor. Elbette ki bu, "fiyat çok olursa ayetlerimi satabilirsiniz!" demek değildir. Burada anlatılan şudur: "Siz, ayetlerimi öyle değerlerle değişiyorsunuz ki, onlar önemsizdir. Çünkü onlar dünyalıktır, sürekli değildir. Yapmayın bunu. Ayetlerimi, önemi olmayan o dünyalıklara feda etmeyin!"

b) "Tanrı'nın İndirdiğiyle Hükmetmeyenler, Zalimlerdir"

Mâide Suresi, ayet: 44

وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ
فِيهَا أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفَ
بِالْأَنْفِ وَالْأُذُنَ بِالْأُذُنِ وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوحَ
قِصَاصٌ فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ وَمَنْ
لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٤٥﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Orada onlara, cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş ve yaralara karşılıklı ödeşme yazdık. Kim hakkından vazgeçerse, ona keffâret olur. *Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler, işte onlar zalimlerdir.* (Mâide Suresi, ayet: 45.)

Bkz. **KEFFARET, KISAS.**

c) "Tanrı'nın İndirdiğiyle Hükmetmeyenler, Fâsık (Yoldan Çıkmış, Sapık) Olanlardır"

Mâide Suresi, ayet: 47

وَلْيَحْكُمْ أَهْلُ الْإِنْجِيلِ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فِيهِ وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ
بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٤٧﴾

Anlamı (Diyanet'in)

İncil sahipleri, *Alah'ın onda indirdikleri ile hükmetsinler. Allah'ın indirdiği ile* hükmetmeyenler, işte onlar fâsık olanlardır. (Mâide Suresi, ayet: 47.)

Bkz. **İNCİL.**

2- Öbür Dünyada

فَاللّٰهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ

Nisâ Suresi, ayet: 141

Anlamı

Tanrı, Kıyamette aranızda hükmeder. (Nisâ Suresi, ayet: 141.)

Bkz. **KIYAMET.**

اَلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ لِلّٰهِ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ

Hacc Suresi, ayet: 56

Anlamı

O gün, egemenlik Tanrı'nındır. O hükmeder onların arasında... (Hacc Suresi, ayet: 56.)

Bkz. **CENNET, EMEK, KIYAMET.**

3- Bu Dünyada, Öbür Dünyada ve Tüm Konularda "Hüküm Sahibi" Tanrı'dır; "O'nun Hükmünü Kimse Bozamaz, Değiştiremez"

اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّا نَأْتِي الْاَرْضَ نَنْقُصُهَا
مِنْ اَطْرَافِهَا وَاللّٰهُ يَحْكُمُ لَا مُعَقِّبَ لِحُكْمِهِ وَهُوَ سَرِيعُ الْحِسَابِ

Ra'd Suresi, ayet: 41

Anlamı (Diyanet'in)

Görmüyorlar mı ki, biz yeryüzünü, etrafından gitgide eksiltmekteyiz. *Hüküm Allah'ındır. O'nun hükmünü bozacak yoktur.* O, hesabı çabuk görür. (Ra'd Suresi, ayet: 41.)

Bkz. **HESAB, YER.**

Açıklama

Bu ayette, "yer" ve "çevresinden eksilmesi"yle ilgili açıklama üstüne, eski "tefsir"lerde yer alan yorumlara göre: Ayette değinilen "yer", "kâfirlerin egemen oldukları topraklar"dır, "onların egemenlikleri"dir. "Çevresinden giderek eksilmesi" de, "o toprakların ve egemenliklerin, giderek daralması ve Tanrı'nın hükmünün giderek, kâfirlerin egemenliklerini tüketir duruma gelmesidir".

Bkz. **KÂFİR.**

En'âm Suresi, ayet: 61, 62

وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ
حَفَظَةً حَتّٰٓى اِذَا جَٓاءَ اَحَدَكُمُ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ
لَا يُفَرِّطُونَ ﴿٦١﴾ ثُمَّ رُدُّٓوا اِلَى اللّٰهِ مَوْلٰيهُمُ الْحَقِّ اَلَا لَهُ الْحُكْمُ
وَهُوَ اَسْرَعُ الْحَاسِبِينَ ﴿٦٢﴾

Anlamı (Diyanet'in)

O, kullarının üstünde yegâne hâkimdir. Size koruyucular gönderir. Artık birinize ölüm gelince elçilerimiz, bir eksiklik yapmaksızın, onun canını alırlar. Sonra, gerçek Mevlalarına döndürürler. *Doğrusu hüküm O'nundur.* O, hesap görenlerin en sür'atlisidir. (En'âm Suresi, ayet: 61, 62.)

Bkz. **HESAB, MELEK, ÖLÜM.**

En'âm Suresi, ayet: 57

قُلْ اِنّ۪ي عَلٰى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبّ۪ي وَكَذَّبْتُمْ بِه۪ مَا عِنْد۪ي
مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِه۪ اِنِ الْحُكْمُ اِلَّا لِلّٰهِ يَقُصُّ الْحَقَّ وَهُوَ خَيْرُ
الْفَاصِل۪ينَ ﴿٥٧﴾

Anlamı (Diyanet'in)

De ki: "Ben, Rabbi'mden bir belgeye dayanmaktayım. Halbuki siz onu yalanladınız. Acele istediğiniz de elimde değildir. *Hüküm ancak Allah'ındır. O, hükmedenlerin en iyisi olarak* gerçeği anlatır". (En'âm Suresi, ayet: 57.)

Tanrı'nın "hâkimlerin hayırlısı" olduğunu bildiren ayetler:

A'râf Suresi, ayet	: 87
Yunus Suresi, ayet	: 109
Yusuf Suresi, ayet	: 80

"Hâkimler hâkimi" olduğunu bildiren ayetler:

Hûd Suresi, ayet	: 45
Tîn Suresi, ayet	: 8

Bkz. **HAYR, TANRI.**

Tûr Suresi, ayet: 48

وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَاِنَّكَ بِاَعْيُنِنَا وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ ح۪ينَ تَقُومُ ﴿٤٨﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Ey Muhammed! *Rabb'inin hükmüne kadar sabret.* Doğrusu sen, Bizim nezâretimiz altındasın. Kalkarken Rabb'ini överek tesbih et! (Tûr Suresi, ayet: 48.)

Bkz. **MUHAMMED, SABIR, TESBİH.**

"Tanrı'nın hükmüne değin katlanma"yı buyuran başka ayetler de var:

A'râf Suresi, ayet	: 87
Yunus Suresi, ayet	: 109
Kalem Suresi, ayet	: 48
İnsan Suresi, ayet	: 24

Bkz. **SABIR.**

وَمَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِنْ شَيْءٍ
فَحُكْمُهُ إِلَى اللَّهِ ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبِّي عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ﴿١٠﴾

Şûrâ Suresi, ayet: 10

Anlamı (Diyanet'in)

Ayrılığa düştüğünüz herhangi bir şeyde hüküm vermek, Allah'a aittir. İşte bu Allah, benim Rabbi'mdir. O'na güvenirim ve O'na yönelirim. (Şûrâ Suresi, ayet: 10.)

Bkz. **TEVEKKÜL, TANRI.**

إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ بِحُكْمِهِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ ﴿٧٨﴾

Neml Suresi, ayet: 78

Anlamı (Diyanet'in)

Rabb'in şüphesiz, aralarında, kendi hükmünü verecektir. O, Güçü'dür, Bilen'dir. (Neml Suresi, ayet: 78.)

Kehf Suresi'nin 26. ayetinde de, "*Tanrı*"*nın,* "*hükmüne kimseyi ortak etmediği*" bildirilir.

إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ ﴿١﴾

Mâide Suresi, ayet: 1

Anlamı (Diyanet'in)

Allah dilediği hükmü verir. (Mâide Suresi, ayet: 1.)

Bkz. **DİLEMEK, TANRI.**

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ
لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ
ضَلَالًا مُبِينًا ﴿٣٦﴾

Ahzâb Suresi, ayet: 36

Anlamı

Tanrı ve Peygamberi bir konuda yargıda bulunduğu (hükmettiği) zaman, artık inanır erkek ve inanır kadının o konuya ilişkin işlerinde başka yol seçme hakkı-yetkisi yoktur. Tanrı ve Peygamberi'ne başkaldıran kimse, kuşkusuz, apaçık bir sapıklıkla sapmış olur. (Ahzâb Suresi, ayet: 36.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

Allah ve Peygamberi bir şeye hükmettiği zaman, inanan erkek ve kadına, artık işlerinde başka yolu seçmek yaraşmaz. Allah'a ve Peygamber'e başkaldıran, şüphesiz, apaçık bir şekilde sapmış olur.

Diyanet'in bu çevirisindeki "başka yolu seçmek yaraşmaz"; ayetteki aslına göre hafif kalıyor, tam karşılık olmuyor. Ayette, inanır erkek ve kadının, Tanrı'nın hükmü karşısında, "hiçbir seçim hakları" (seçenekleri) bulunmadığı bildiriliyor. "Yaraşmaz" sözcüğü, bunu karşılamaz.

B- Peygamberler ve Hükümler İçeren Kitaplar

"Tanrı, insanlar arasında hükmetsinler diye peygamberler göndermiş ve onlara, hükümlerini içeren ayetler. kitaplar indirmiştir":

Bakara Suresi, ayet: 213

كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللّٰهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ
وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِيمَا اخْتَلَفُوا
فِيهِ وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ
الْبَيِّنَاتُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ فَهَدَى اللّٰهُ الَّذِينَ آمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا
فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِهِ وَاللّٰهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ
مُسْتَقِيمٍ ﴿٢١٣﴾

Anlamı (Diyanet'in)

İnsanlar bir tek ümmetti. Allah, peygamberleri müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdi. *İnsanların ayrılığa düşecekleri hususlarda aralarında hüküm vermek için onlarla birlikte* doğru olan kitap indirdi. Kitap verilenler, kendilerine belgeler geldikten sonra, aralarındaki ihtiras yüzünden onda ayrılığa düştüler. Allah, inananları, ayrılığa düştükleri gerçeğe, kendi izniyle eriştirdi. Allah dilediğini doğru yola eriştirir. (Bakara Suresi, ayet: 213.)

Bkz. **DİLEMEK, DİN, PEYGAMBER, ÜMMET.** Ayrıca bkz. **KİTAB, KİTAB EHLİ.**

Sâd Suresi'nin 26. ayetinde, Davud Peygamber'e seslenilerek: "Ey Davud! Kuşkusuz seni yeryüzünde *'halife'* (egemen) kıldık. Öyleyse, insanlar arasında hakka uygun olarak *Hükmet*! Eğilimlere uyma, seni Tanrı yolundan saptırır..." buyurulduğu bildirilir. Bkz. **DAVUD, HALİFE.**

Enbiyâ Suresi'nin 79. ayetinde, "Süleyman'a da hükmetmeyi öğretmiştik!" diye bildirilmekte. Bkz. **SÜLEYMAN.**

Kur'an'da adı geçen öteki peygamberlerden söz edilirken de, kendilerine kimi özellikler yanında "hüküm" verildiği bildirilir.

وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ
الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا
عَلَيْهِ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ
عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا
وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَٰكِنْ لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ
فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ
بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٤٨﴾ وَأَنِ احْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ

Mâide Suresi, ayet: 48, 49

Anlamı (Diyanet'in)

Ey Muhammed! Kur'an'ı, önce gelen kitabı tasdîken ve ona şahid olarak, gerçekle sana indirdik. *Allah'ın indirdiğiyle aralarında hükmet*! Gerçek olan sana gelmiş olduğuna göre, onların heveslerine uyma! Her biriniz için bir yol ve bir yöntem kıldık. Eğer Allah dileseydi sizi bir tek ümmet yapardı. Fakat bu, verdikleriyle sizi denemesi içindir. O halde iyiliklere koşun! Hepinizin dönüşü Allah'adır. O, ayrılığa düştüğünüz şeyleri size bildirir. *O halde Allah'ın indirdiği Kitab ile aralarında hükmet*! (Mâide Suresi, ayet: 48, 49.)

سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ أَكَّالُونَ لِلسُّحْتِ فَإِنْ جَاءُوكَ فَاحْكُمْ
بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ وَإِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ يَضُرُّوكَ شَيْئًا
وَإِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ

Mâide Suresi, ayet: 42, 43

الْمُقْسِطِينَ ﴿٤٢﴾ وَكَيْفَ يُحَكِّمُونَكَ وَعِنْدَهُمُ التَّوْرٰيةُ فِيهَا
حُكْمُ اللّٰهِ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ وَمَٓا اُو۬لٰٓئِكَ
بِالْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٣﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Onlar yalana kulak verirler, haram yerler. Eğer sana gelirlerse *aralarında hükmet*, yahut onlardan yüz çevir. Yüz çevirirsen sana bir zarar veremezler. *Eğer hükmedersen aralarında adaletle hüküm ver.* Allah adil olanları sever. *Allah'ın hükmünün bulunduğu Tevrat yanlarında iken* ne yüzle seni *hakem* tayin ediyorlar da, sonra bundan yüz çeviriyorlar? İşte onlar inanmış değillerdir. (Mâide Suresi, ayet: 42, 43.)

C- Sonuç

Yusuf Suresi, ayet: 67

اِنِ الْحُكْمُ
اِلَّا لِلّٰهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٦٧﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Hüküm ancak Allah'ındır, O'na güvendim, güvenenler de O'na güvensinler! (Yusuf Suresi, ayet: 67.)

Mâide Suresi, ayet: 50

اَفَحُكْمَ
الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ اَحْسَنُ مِنَ اللّٰهِ حُكْمًا لِقَوْمٍ
يُوقِنُونَ ﴿٥٠﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Cahiliye devrini mi istiyorlar? Yakînen bilen bir millet için, Allah'tan daha iyi hüküm veren kim vardır? (Mâide Suresi, ayet: 50.)

Özet

Ayetlerle anlatılmakta ki, "geçerli olan hüküm", "yalnızca Tanrı'nın indirdiği ve bildirdiği hüküm"dür. Peygamberler ve din ululları, bu "hükümlerle hükmederler." İnanırlara düşen de bu "hüküm"leri dinleyip kabul etmek ve boyun eğmektir.

➤İBADET

"Kul, köle" demek olan "abd" sözcüğünden gelmekte. "Kulluk" anlamında. "Tapınma" anlamını da içerir. "Tek Tanrı'ya kulluk etmek ve O'na tapınmak." Kur'an'daki kimi "ibadet" sözcüğü de, "dua" (Tanrı'ya yakarma, dilekte bulunma) anlamını içerir. (Bkz. Mü'min Suresi, ayet: 60.) "İbadet"le "dua" yakından ilişkili olduğu için... "İbadet sözcüğü gibi, bu sözcüğün türevleri de, ayetlerde "kulluk" ve "tapınma" anlamını içerir.

İbadet sözcüğü, Kur'an'da dokuz kez geçer:

Nisâ Suresi, ayet	: 172
A'râf Suresi, ayet	: 207
Yunus Suresi, ayet	: 29
Kehf Suresi, ayet	: 110
Meryem Suresi, ayet	: 65, 82
Enbiyâ Suresi, ayet	: 19
Mü'min Suresi, ayet	: 60
Ahkaf Suresi, ayet	: 6

İbadetten türeyen sözcüklerse, yüz otuz beş kez geçer. "Köle", "kul" anlamına gelen "abd", bunun dışında.

İbadet anlamına gelen ve Kur'an'da yer alan başka sözcükler: "Mensek" (bkz. Bakara Suresi, ayet: 200.), "nüsük" (bkz. En'âm Suresi, ayet: 162.)

İbadet eden: "Tanrı'ya kulluk eden, tapınan." (Erkekse: Âbid, kânit. Kadınsa: Âbide, kânite.)

A- İbadet, "Tek Tanrı"ya Olur

1- İbadetle Yükümlü Olanlar: "Cin"ler ve "İnsanlar"

"Cinler ve insanlar", yalnızca Tanrı'ya ibadet etsinler" diye yaratılmışlardır; yaratılıştaki amaç budur:

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْاِنْسَ اِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ مَا اُرِيدُ مِنْهُمْ
مِنْ رِزْقٍ وَمَا اُرِيدُ اَنْ يُطْعِمُونِ ﴿٥٧﴾ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ
الْمَتِينُ ﴿٥٨﴾

Zâriyât Suresi, ayet: 56-58

Anlamı

Cinleri ve insanları, yalnızca bana "ibadet" etsinler diye yarattım. Onlardan

"rızık" (yiyecek) istemiyorum. Beni doyurmalarını da istemiyorum. Çünkü Tanrı'dır asıl çok çok rızık veren, güçlü ve sağlam. (Zâriyât Suresi, ayet: 56-58.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

Cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etmeleri için yarattım. Onlardan bir rızık istemem. Beni doyurmalarını da istemem. Şüphesiz rızıklandıran da, güç ve kuvvet sahibi olan da Allah'tır. (Zâriyât Suresi, ayet: 56-58.)

Tâhâ Suresi'nin 132. ayetinin anlamı:

"Aile ve çoluk-çocuğuna namazı buyur. Üzerinde direnerek dur. Senden rızık istemiyoruz. Seni biz doyuruyoruz. İyi son, Tanrı'ya karşı gelmekten sakınanlarındır."

Bkz. **AKIBET, NAMAZ, RIZIK.**

Öbür dünyada, cinlere ve insanlara şöyle seslenileceği bildiriliyor:

"Ey cinler ve insanlar toplulukları! İçinizden size ayetlerimi okuyan ve bugünle karşılaşacağınızı bildirip uyaran peygamberler gelmedi mi size?" (En'âm Suresi, ayet: 130.)

Bkz. **CEHENNEM, CİN, GÜN, İNSAN, KIYAMET.**

A'râf Suresi'nin 179. ayetinin anlamı:

"Andolsun ki, cinlerden ve insanlardan bir çoğunu cehennem için yarattık. Bunların kalbleri vardır, ama onunla anlayamazlar. Gözleri vardır, ama onlarla göremezler. Kulakları vardır, ama onlarla işitemezler. (Anlamazlar, görmezler ve işitmezler diye de çevrilebilir.) İşte böyleleri hayvanlar gibidirler. Hayır daha da şaşkındırlar. İşte onlardır aymaz (ğâfil) olanlar!"

Bkz. **CEHENNEM, CİN, HAYVAN, İNSAN.**

"Cin"lerin de insanlar gibi "ibadet"le nasıl yükümlü olduklarına ilişkin özellikle bkz. **CEHENNEM, CENNET, CİN, KUR'AN.**

a) "İbadet" Edenlerin Durumları, Ödülleri

إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ
وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ
وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ
وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ
فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا
وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٣٥﴾

Ahzâb Suresi, ayet: 35.

Anlamı

Müslüman erkekler ve Müslüman kadınlar, inanır erkekler ve inanır kadınlar, *boyun eğip ibadet eden erkekler ve boyun eğip ibadet eden kadınlar*, doğru olan erkekler ve doğru olan kadınlar, katlanan (sebreden) erkekler ve katlanan kadınlar, oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınlar, ut yerlerini (erkeklik-kadınlık organlarını) koruyan erkek ve kadınlar, Tanrı'yı çok anan erkekler ve (öyle) anan kadınlar: Tanrı bunlara bağışlama ve büyük karşılık (ecr) hazırlamıştır. (Ahzâb Suresi, ayet: 35.)

التَّائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّائِحُونَ الرَّاكِعُونَ
السَّاجِدُونَ الْآمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ
عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٢﴾

Tevbe Suresi, ayet: 112

Anlamı

Tevbe edenler, "*ibadet*" *edenler*, "hamd" edenler, (Tanrı uğrunda) gezip dolaşanlar, "*rükû*" *edenler, secde edenler*, "örf-dine uygun olanı buyuranlar, uygun olmayanı yasaklayanlar ve Tanrı'nın sınırlarını koruyanlar (Tanrı yasalarına uyanlar): (Ey Muhammed!) Bu inanırlara müjde ver! (Tevbe Suresi, ayet: 112.)

إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا
ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا وَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ
لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿١٥﴾ تَتَجَافَىٰ جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ
رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿١٦﴾ فَلَا تَعْلَمُ
نَفْسٌ مَا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾

Secde Suresi, ayet: 15-17

Anlamı (Diyanet'in)

Ayetlerimize ancak; kendilerine hatırlatıldığı zaman *secdeye kapananlar*, büyüklük taslamayarak, Rablerini överek yücelten, *çok ibadet etmekten vücutları yataklarından uzak kalanlar*, korkarak ve umarak Rablerine yalvaran, verdiğimiz rızıklardan sarfedenler inanır. Yaptıklarına karşılık *onlar için saklanan müjdeyi kimse bilmez.* (Secde Suresi, ayet: 15-17.)

Fâtiha Suresi'nin 5. ayetinin anlamı:

(Ey Ulu Tanrı!) Yalnızca *sana* "*ibadet*" (kulluk) eder ve yalnızca *senden yardım* dileriz!

b) "İbadet"ten Uzaklaşanların, "İbadet" Etmeyenlerin Durumları ve Cezaları

Mü'min Suresi, ayet: 60

وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ
إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ
دَاخِرِينَ ﴿٦٠﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Rabbiniz: "*Bana kulluk edin ki, size karşılığını vereyim. Bana kulluk* (*ibadet*) *etmeyi büyüklüklerine yediremeyenler, alçalmış olarak cehenneme gireceklerdir*" buyurmuştur. (Mü'min Suresi, ayet: 60.)

Bkz. **CEHENNEM, DUA.**

Secde Suresi, ayet: 12, 13

وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الْمُجْرِمُونَ نَاكِسُوا رُؤُسِهِمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ رَبَّنَا
أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ ﴿١٢﴾
وَلَوْ شِئْنَا لَآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَاهَا وَلَٰكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي
لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١٣﴾

Anlamı

Suçluları (günahlıları), Tanrı'larının huzurunda başlarını önlerine eğmiş olarak bulunurlarken bir görsen!: "Tanrı'mız! Gördük ve işittik. Bizi geri (dünyaya) döndür de, '*salih amel*' işleyelim. Kuşkusuz inandık artık kesinlikle!" derlerken..! Dileseydik, herkese 'hidâyet'ini (doğru yola girmesini sağlayacak nedenleri, ortamı) verirdik. Ama benden çıkan şu söz yerini bulmuştur: "Andolsun ki cehennemi, tümüyle, cinler ve insanla dolduracağım!" (Secde Suresi, ayet: 12, 13.)

Bkz. **CEHENNEM, CİN, DİLEMEK, EMEK, GÜNAH, İNSAN, TANRI.**

Açıklama

Bu ayette geçen "salih amel", "iyi iş" anlamındadır. Ancak, gerek "hadis"lerde, gerek dinbilirlerinin açıklamalarında ve yorumlarında verilen bilgiye göre, bu "iyi iş", "din kurallarına uygun olan iyi iş"tir. Ve bu "iyi iş"in

içinde, başta "ibadet"in bulunması gerekmektedir. "En iyi iş, ibadet"tir. "İbadetsiz iş", ne tür olursa olsun "iyi" değildir. Kur'an'da, çeşitli ayetlerde anlatılanlar da, bu ileri sürülenleri doğrular niteliktedir.

وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ ﴿١١٨﴾ إِلَّا مَنْ
رَحِمَ رَبُّكَ وَلِذَٰلِكَ خَلَقَهُمْ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ
مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١١٩﴾

Hûd Suresi, ayet: 118, 119

Anlamı (Diyanet'in)

Eğer Rabbi'n dileseydi, insanları tek bir ümmet kılardı. Fakat, Rabbi'nin merhamet ettikleri bir yana, hâlâ ayrılıktadırlar. Esasen onları bunun için yaratmıştır. Rabbi'nin: "Andolsun ki, cehennemi hep insan ve cin ile dolduracağım!" sözü yerine gelmiştir. (Hûd Suresi, ayet: 118, 119.)

Bkz. **CEHENNEM, CİN, DİLEMEK, İNSAN, TANRI.**

2- Varlıkların Tümü Tanrı'ya İbadet Ederler

Öteki varlıklar da –"insanlar ve cinler" gibi yükümlü ve sorumlu olmasalar bile– "Tanrı'ya ibadetten geri durmazlar":

وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ كُلٌّ لَهُ قَانِتُونَ ﴿١١٦﴾

Bakara Suresi, ayet: 116

Anlamı

Ve: "Tanrı, çocuk edindi!" dediler. O, eksiklerden uzaktır. Hayır! *Göklerde ve yerde ne varsa hepsi, O'nundur ve hepsi, O'na boyun eğip ibadet ederler.* (Bakara Suresi, ayet: 116.)

وَلَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلٌّ لَهُ قَانِتُونَ ﴿٢٦﴾

Rûm Suresi, ayet: 26

Anlamı (Diyanet'in)

Göklerde ve yerde olanlar O'nundur. Hepsi O'na boyun eğmiştir. (Rûm Suresi, ayet: 26.)

Bkz. **GÖK, TESBİH.**

لَنْ يَسْتَنْكِفَ الْمَسِيحُ

Nisâ Suresi, ayet: 172

أَنْ يَكُونَ عَبْدًا لِلّٰهِ وَلَا الْمَلٰٓئِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ وَمَنْ يَسْتَنْكِفْ
عَنْ عِبَادَتِهِ وَيَسْتَكْبِرْ فَسَيَحْشُرُهُمْ إِلَيْهِ جَمِيعًا ﴿١٧٢﴾

Anlamı
Mesih (İsa), O'na kul olmaktan çekinmez kesinlikle. (Tanrı'ya) yakınlaştırılmış (gözde) melekler de... Kim O'na "*ibadet*"*ten* (kulluktan) çekinirse, bilmeli ki O, tümünü toplayacaktır huzuruna. (Nisâ Suresi, ayet: 172.)

3-"İbadet", Tanrı'dan Başkasına Olmamalıdır
Tüm peygamberlerin ortak çağrıları:
"Yalnızca Tanrı'ya kulluk (ibadet) edin, O'na hiç bir şeyi ortak koşmayın!"
Bkz. **PEYGAMBER, PUT-PUTATAPAR, TANRI.** Ayrıca bkz. **KUL, KULLUK.**
"Putataparlar", hangi gerekçeyle putlara taparlar?
Kendilerinin açıklamaları Kur'an'da bildiriliyor:

Zümer Suresi, ayet: 3

أَلَا لِلّٰهِ الدِّينُ الْخَالِصُ
وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا
إِلَى اللّٰهِ زُلْفٰى إِنَّ اللّٰهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ
إِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ ﴿٣﴾

Anlamı (Diyanet'in)
Dikkat edin, halis din, Allah'ındır. O'nu bırakıp da putlardan dostlar edinenler: "Onlara, bizi Allah'a yaklaştırsınlar diye kulluk ediyoruz!" derler. Doğrusu, Allah ayrılığa düştükleri şeylerde, aralarında hüküm verecektir. Allah şüphesiz, yalancı ve inkârcı kimseyi doğru yola eriştirmez. (Zümer Suresi, ayet: 3.)
Bkz. **DİLEMEK, DİN, DOĞRU, HİDÂYET, PUT-PUTATAPAR, TANRI.**

B- "İbadet" Türleri

a) Yalnızca "Beden"le Yapılan (Bedenî) İbadetler: "Namaz", "Oruç" v.b.
İlgili ayetler için bkz. **NAMAZ, ORUÇ.** Ayrıca bkz. **KUL, KULLUK, TESBİH.**

b) Yalnızca "Mal"la Yapılan İbadetler (Mal İbadetler): "Zekât", "Sadaka" v.b.
İlgili ayetler için bkz. **BAĞIŞ, İYİLİK, MAL, ZEKÂT, YOKSUL.**

c) Hem "Beden"le, Hem de "Mal"la Yerine Getirilen İbadetler: Örneğin: Hacc
İlgili ayetler için bkz. **CİHAD, HACC, İYİLİK.**

C- Sonuç

أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ
آنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّهِ ۗ
قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ۗ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ
أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿٩﴾

Zümer Suresi, ayet: 9

Anlamı

(O kâfir) yoksa o kimse gibi olabilir mi ki, gece saatlerinde secde ederek ve ayakta durarak, boyun eğip ibadet eder durumdadır? Ahiret kaygısını taşır, Tanrı'sının acımasını umar. De ki: "Hiç, bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?" Bunu ancak akıl sahipleri düşünür. (Zümer Suresi, ayet: 9.)

Bu ayetle, "ibadet edenlerle ibadet etmeyenler"in, "Tanrı, Ahiret, din, iman" konularında "bilgi" ve düşünceye sahip olanlarla olmayanların "bir olmayacakları", açıkça bilidirilmekte, kullar "ibadet"e yöneltilmekte.

Özet

"İnsanlar ve cinler"in, "yaratılmaları", Tanrı'ya kulluğa, yani "ibadet"e yöneliktir. Bunun için yaratılmışlardır insanlar ve cinler. Bunu unutmamalı, dünyadaki yaşamlarında buna uygun davranışlar içinde bulunmalıdırlar. Bedenle yerine getirebileceklerini bedenle; malla yerine getirebileceklerini malla ve ikisini birlikte kullanarak yerine getirebileceklerini de öyle yerine getirmelidirler. Ve bilmelidirler ki, "ibadet edenle, etmeyen bir olmaz". İbadet edenlere cennet, etmeyenlereyse cehennem yolu hazırdır. Ayrıca unutmamaları gereken bir nokta da şu: Tanrı'nın: "Andolsun ki, cehennemi hep, cin ve insanlarla dolduracağım!" anlamında sözü var.

İlgili ayetlerden burada yer almayanlar, ibadetlerin ayrı ayrı yer aldığı maddelerde sunulmakta.

➤İBLİS

"Adem'e secde etmekten kaçınan ve Tanrı'nın huzurundan kovulan şeytan." "Kimi din kitaplarında şeytanların atası", olarak yer alır.

"İblis" sözcüğüyle aynı kökten gelen sözcükler, Kur'an'da, "yoksunluk" (mahrumiyet) ve "umutsuzluk" anlamlarını birlikte içerirler. "İblis"in de "Tanrı'nın rahmetinden yoksun kaldığı ve bundan umudunu kestiği için 'İblis' adını aldığı" düşünülebilir. Yani adın kökeninde böyle bir düşünce bulunabilir.

A- İblis'in Kimliği

**1- "Melekler Adem'e Secdeye Çağırılıyorlar,
Hepsi Secde Ediyor, Ama İblis Secde Etmiyor ve Kovuluyor"**

Bakara Suresi, ayet: 34

وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا
لِاٰدَمَ فَسَجَدُٓوا اِلَّٓا اِبْلٖيسَ اَبٰى وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرٖينَ

Anlamı

An ki meleklere: "Adem'e secde edin!" demiştik. Hepsi secde etti. İblis'ten başka. O kaçındı ve büyüklendi; kâfirlerden oldu. (Bakara Suresi, ayet: 34.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

Meleklere: "Adem'e secde edin!" demiştik, İblis müstesnâ, hepsi secde ettiler. O ise kaçındı, büyüklük tasladı ve inkâr edenlerden oldu. (Bakara Suresi, ayet: 34.)

Meleklere, "Adem'e secde edin!" buyruğunun verildiği ve tüm meleklerin "secde ettikleri", ama yalnızca İblis'in secde etmediği, şu ayetlerde de bildirilir:

A'râf Suresi, ayet	: 11
Hicr Suresi, ayet	: 31
İsrâ Suresi, ayet	: 61
Kehf Suresi, ayet	: 50
Tâhâ Suresi, ayet	: 116
Sâd Suresi, ayet	: 71-74

Bu açıklamadan, İblis'in de meleklerden olduğu sonucu çıkabilir. Bu sonucu çıkaranlar da var. Yani, İblis'in bir zamanlar melek olduğunu ileri sürenler var dinbilirleri arasında. Ancak bu görüşe karşı çıkanlar da var. "Tefsir Sözlüğü"nde konunun incelemesi sunulacak.

İblis'in kimliğini açıklayan şu ayet de var:

Kehf Suresi, ayet: 50

وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا
لِاٰدَمَ فَسَجَدُٓوا اِلَّٓا اِبْلٖيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ اَمْرِ رَبِّهٖ
اَفَتَتَّخِذُونَهُ وَذُرِّيَّتَهُٓ اَوْلِيَٓاءَ مِنْ دُونٖي وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّ
بِئْسَ لِلظَّالِمٖينَ بَدَلًا ﴿٥٠﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Meleklere: "Adem'e secde edin!" demiştik. İblis'ten başka hepsi secde etmişti. *O, cinlerdendi.* Rabbi'nin buyruğu dışına çıktı. Ey insanoğulları! Siz

beni bırakıp size düşman olan onu ve soyunu dost mu ediniyorsunuz? Kendilerine yazık edenler için bu ne kötü değişmedir. (Kehf Suresi, ayet: 50.)

Bu çevirideki "Ey insanoğulları"nın ayette karşılığı yok. Parantez içinde olması gerekir. "Ey insanoğulları!" yerine de "ey Ademoğulları!" dense, bu ayette ve başka ayetlerde anlatılanlara daha uygun düşer.

Bu ayette, İblis'in "cin"lerden olduğu açıkça bildiriliyor. Böyle açıklandığına göre, artık meleklerden olduğu nasıl ileri sürülebilir? Böyle bir soru akla gelebilir. Konu üzerinde "Tefsir Sözlüğü"nde ve "Hadis Sözlüğü"nde genişçe durulacak. Ancak, burada şu kadarı belirtilirse iyi olur:

Melek ve cin nedir? Bu soruya değişik anlamlar verilmekte, çeşitli görüşler ileri sürülmekte. İşte, eğer İblis, secde olayından önce melek idiyse ve secde etmediği için meleklikten çıkarıldıysa, soruya verilecek karşılık buna göre olmakta: İblis'in "melekliği gidince cinliği kalmaştır" diyenler olabilmekte. Ve bu görüş: "Çünkü melek ve cin arasındaki fark, birinin iyi, öbürününse kötü olmasıdır" diye savunulmakta. Ancak, "cin"lerden kimilerinin "inanır" olduklarını bildiren ayetler karşısında, bu görüş pek güçlü bulunmamakta. Bununla birlikte "cin" sözcüğü, kimi ayetlerde, "şeytan" anlamında, "şeytan"da "cin" anlamında yer almıştır. Bkz. **CİN, ŞEYTAN.**

2-"İblis", "Adem'den Üstün Olduğunu" İleri Sürüyor ve "Tartışma"ya Giriyor

Tanrıyla İblis arasında geçtiği bildirilen karşılıklı konuşma, A'râf, Hicr ve Sâd Surelerinde yer alıyor. A'râf Suresi'nden:

قَالَ مَا مَنَعَكَ أَلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ
وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ ﴿١٢﴾ قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا فَمَا يَكُونُ لَكَ أَنْ تَتَكَبَّرَ
فِيهَا فَاخْرُجْ إِنَّكَ مِنَ الصَّاغِرِينَ ﴿١٣﴾ قَالَ أَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ
﴿١٤﴾ قَالَ إِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ ﴿١٥﴾ قَالَ فَبِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ
الْمُسْتَقِيمَ ﴿١٦﴾ ثُمَّ لَآتِيَنَّهُمْ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ
وَعَنْ شَمَائِلِهِمْ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ ﴿١٧﴾ قَالَ اخْرُجْ مِنْهَا
مَذْؤُمًا مَدْحُورًا لَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكُمْ
أَجْمَعِينَ ﴿١٨﴾

A'râf Suresi, ayet: 12-18

Anlamı

Tanrı: "Sana buyurduğum halde, secde etmekten seni alıkoyan neydi?" (Ayet: 12.)

İblis: "Ben ondan üstünüm. Beni ateşten, onuysa çamurdan yarattın!" (Ayet: 12.)

Tanrı: "Haydi yıkıl oradan! Orada büyüklenmek sana göre değil. Çık-git, çünkü sen aşağılıklardansın!" (Ayet: 13.)

İblis: (İnsanların) dirilecekleri güne değin, koruman altına alarak bana süre ver!" (Ayet: 14.)

Tanrı: "Haydi korumam altında süre verilmişlerdensin!" (Ayet: 15.)

İblis: "Beni azdırdığın için andolsun ki, senin doğru yolunun üzerinde onlara karşı durmak üzere oturacağım; sonra önlerinden, arkalarından, sağlarından, sollarından sokulacağım onlara. Sen onların çoğunu (sana) şükreder bulamayacaksın!" (Ayet: 16, 17.)

Tanrı: "Hadi oradan! Kınanmış, aşağılanıp kovulmuş olarak git! Andolsun ki, onlardan kimler sana uyarsa, cehennemi onlarla ve sizle dolduracağım hep!" (Ayet: 18.)

Hicr Suresi'nden:

قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا لَكَ أَلَّا تَكُونَ مَعَ السَّاجِدِينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ لَمْ أَكُنْ
لِأَسْجُدَ لِبَشَرٍ خَلَقْتَهُ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ ﴿٣٣﴾ قَالَ
فَاخْرُجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ ﴿٣٤﴾ وَإِنَّ عَلَيْكَ اللَّعْنَةَ إِلَىٰ يَوْمِ
الدِّينِ ﴿٣٥﴾ قَالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿٣٦﴾ قَالَ فَإِنَّكَ
مِنَ الْمُنْظَرِينَ ﴿٣٧﴾ إِلَىٰ يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ ﴿٣٨﴾ قَالَ رَبِّ بِمَا
أَغْوَيْتَنِي لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَلَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ
﴿٣٩﴾ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ ﴿٤٠﴾ قَالَ هَٰذَا صِرَاطٌ
عَلَيَّ مُسْتَقِيمٌ ﴿٤١﴾ إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ
إِلَّا مَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْغَاوِينَ ﴿٤٢﴾ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ أَجْمَعِينَ

Hicr Suresi, ayet: 32-34

Anlamı (Diyanet'in)

Allah: "Ey İblis! Secde edenlerle beraber olmaktan seni alıkoyan nedir?" dedi. O: "Balçıktan, işlenebilen kara topraktan yarattığın insana secde edemem!" dedi. "Öyleyse defol oradan! Sen artık kovulmuş birisin! Doğrusu, hesab gününe kadar lanet sanadır!" dedi. "Rabbim! Beni hiç olmazsa, tekrar dirilecekleri güne kadar ertele!" dedi. Allah: "Sen, bilinen gün gelene kadar erteye bırakılanlardansın!" dedi. "Rabbim! Beni saptırdığın için, andolsun ki, fenalıkları onlara güzel göstereceğim! Halis kıldığın kulların bir yana, onların hepsini saptıracağım!" dedi. Allah şöyle dedi: "Benim teahhüt ettiğim dosdoğru yol şudur ki, kullarımın üzerinde senin bir nüfûzun olamaz. Ancak sana uyan sapıklar bunun dışındadırlar. Ve cehennem, onların hepsinin toplanacağı yerdir." (Hicr Suresi, ayet: 32-34,)

Sâd Suresi'nden:

قَالَ يَٓا اِبْل۪يسُ مَا مَنَعَكَ اَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّۜ اَسْتَكْبَرْتَ
اَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَال۪ينَ ﴿٧٥﴾ قَالَ اَنَا۬ خَيْرٌ مِنْهُۜ خَلَقْتَن۪ي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ
مِنْ ط۪ينٍ ﴿٧٦﴾ قَالَ فَاخْرُجْ مِنْهَا فَاِنَّكَ رَج۪يمٌۚ ﴿٧٧﴾ وَاِنَّ عَلَيْكَ
لَعْنَت۪ٓي اِلٰى يَوْمِ الدّ۪ينِ ﴿٧٨﴾ قَالَ رَبِّ فَاَنْظِرْن۪ٓي اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿٧٩﴾ قَالَ
فَاِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَر۪ينَۙ ﴿٨٠﴾ اِلٰى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ ﴿٨١﴾ قَالَ فَبِعِزَّتِكَ
لَاُغْوِيَنَّهُمْ اَجْمَع۪ينَۙ ﴿٨٢﴾ اِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَص۪ينَ ﴿٨٣﴾
قَالَ فَالْحَقُّؗ وَالْحَقَّ اَقُولُۚ ﴿٨٤﴾ لَاَمْلَئَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ
اَجْمَع۪ينَ ﴿٨٥﴾

Sâd Suresi, ayet: 75, 85

Anlamı

Tanrı: "İblis! İki elimle yarattığıma (mâ halaktu bi yedeyye) secde etmekten seni alıkoyan neydi? Büyüklendin mi? Yoksa yücelerden mi oldun?" (Ayet: 75.)

İblis: "Ben ondan daha üstünüm! Beni ateşten yarattın, onuysa çamurdan yarattın!" (Ayet: 76.)

Tanrı: "Hadi çık git oradan. Çünkü kovuldun sen!" (Ayet: 77.)

Tanrı: "Din (ceza) gününe değin, lanetim senin üzerindedir!" (Ayet: 78.)

İblis: "Tanrı'm! (İnsanların) dirilecekleri güne değin koruman altına alarak bana süre ver!" (Ayet: 79.)

Tanrı: "Haydi korumam altında süre verilmişlerdensin! (Bence) bilinen zamanın gününe değin..." (Ayet: 80, 81.)

İblis: "Senin gücüne andiçerek söylerim ki, onların (insanların) tümünü, kesinlikle azdıracağım! Onlardan içtenlikli kulların bunun dışında!" (Ayet: 82, 83.)

Tanrı: "İşte bu doğru. Ben de doğruyu söylerim ki, cehennemi senden olanlarla ve onlardan (insanlardan) sana uyanlarla dolduracağım tümüyle!" (Ayet: 84, 85.)

Bkz. **HAKK.**

3- "İblis" ve "Ordusu"

Şuarâ Suresi'nde, İblis'in "ordusu"ndan söz ediliyor ve hepsinin cehenneme "tepetakla" atılacakları bildiriliyor. (Bkz. ayet: 91-95.)

Bkz. **ASKER, CEHENNEM.**

B- İblis'in Adem'e ve Ondan Gelen İnsanlara Olan "Düşmanlığı"

A'râf Suresi, ayet: 27

يَا بَنِي آدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ
الشَّيْطَانُ كَمَا أَخْرَجَ أَبَوَيْكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ يَنْزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا
لِيُرِيَهُمَا سَوْآتِهِمَا إِنَّهُ يَرَاكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ
إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٧﴾

Anlamı

Ey Adem'oğulları! Sakın şeytan sizi aldatıp yoldan çıkarmasın. Nasıl ki, ananızı babanızı cennetten çıkarmıştı o. Ut yerlerini kendilerine göstermek için giysilerini soymuştu. O ve onun kesimindekiler, sizi görürler. Sizin onları göremeyeceğiniz biçimde... Biz, şeytanları, inanmayanlara dost yaptık. (A'râf Suresi, ayet: 27.)

İlgili öteki ayetler için bkz. **ADEM, ADIM, CENNET, CİN, DOST, DÜŞMAN, ŞEYTAN.**

Özet

İblis'le, şeytanla ilgili ayetlerin anlattıkları kısaca şöyle:

İblis, Adem Peygamber'i ve eşini cennetten çıkardığı gibi, o ve onun soyundan gelenler, insanları her zaman azdırma çabasındadırlar. Fırsat kollarlar azdırmak için. Çünkü, İblis, "Adem'e secde etmediği için" kovulmuştu. Onun kini, hıncı vardır insanlara. "Dikkatli" olmak gerek. O ve onun kesimindekiler, yani şeytanlar, insanları "her zaman görebilirler." Ama insanlar onları göremezler. O ve öteki şeytanlar, yalnızca, "Tanrı'nın içtenlikli kullarını" yoldan çıkaramazlar.

➤İBRAHİM

Kur'an'da "babanız!" denerek tanıtılan Peygamber.

A- "İbrahim"in Önemi

1- O, "Ata"dır, Benimsenen "Din", "Onun Dini"dir, "İslam"ın ve "Müslümanlar"ın "Ad Babası"dır

"İbrahim"in hangi din ve inançta olduğu anlatılan yerlerde, çoğu kez yan yana gelen sözcükler: "Hanîf" ve "müslim". İbrahim Peygamber "hanîf"ti, İslam Peygamberi de "hanîf" diye nitelenmekte. Müslümanlar da, Peygamber'leri gibi "hanîf" ve "müslim" olmakla yükümlüdürler. İslamın bir adı da "El Hanefiyye"dir. Kısacası: "Hanîf"lik de, "müslim"lik de ondan gelmekte. Kur'an ayetleri böyle bildirmekte:

a) "İbrahim, Ne Yahudiydi, Ne Hristiyandı, Hanîfti, Müslimdi (Müslümandı)"

مَا كَانَ إِبْرٰهِيمُ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلٰكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٦٧﴾

Âli İmrân Suresi, ayet: 67

Anlamı

İbrahim, ne Yahudiydi, ne de Hristiyandı. Ama "hanîf"ti, "müslim"di. Ve putataparlardan da değildi. (Âli İmrân Suresi, ayet: 67.)

Bkz. **HÂNÎF, İSLAM, MÜSLİM.**

b) "İbrahim"e En Yakın Kim, Kimler?

إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِإِبْرٰهِيمَ لَلَّذِينَ اتَّبَعُوهُ وَهٰذَا النَّبِيُّ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَاللّٰهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٨﴾

Âli İmrân Suresi, ayet: 68

Anlamı (Diyanet'in)

Doğrusu İbrahim'e en yakın olanlar, ona uyanlar, bu Peygamber Muhammed ile inananlardır. (Âli İmrân Suresi, ayet: 68.)

c) "İbrahim'in Dini":"İslam"

وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارٰى تَهْتَدُوا قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرٰهِيمَ

Bakara Suresi, ayet: 135

حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٣٥﴾

Anlamı

Dediler ki: "Yahudi ya da Hıristiyan olun, o zaman doğru yolu bulursunuz!" De ki: "Hayır! Hanîf olarak İbrahim'in dinine uyarız. O, putataparlardan da değildi." (Bakara Suresi, ayet: 135.)

Bununla birlikte şu da buyuruluyor:

قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ
إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ
وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ
مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٦﴾

Bakara Suresi, ayet: 136

Anlamı (Diyanet'in)

"Allah'a, bize gönderilene, İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a ve torunlarına gönderilene, Musa ve İsa'ya verilene, Rabb'leri tarafından peygamberlere verilene, onları birbirlerinden ayırt etmeyerek inandık, biz O'na teslim olanlarız!" deyin. (Bakara Suresi, ayet: 136.)

وَمَنْ يَرْغَبُ عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ
إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدِ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ
فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٣٠﴾

Bakara Suresi, ayet: 130

Anlamı (Diyanet'in)

Kendini bilmezden başkası, İbrahim'in dininden yüz çevirmez. Andolsun ki, dünyada onu seçtik, şüphesiz, o, Ahirette de iyilerdendir. (Bakara Suresi, ayet: 130.)

قُلْ صَدَقَ اللَّهُ فَاتَّبِعُوا مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ
الْمُشْرِكِينَ ﴿٩٥﴾

Âli İmrân Suresi, ayet: 95

Anlamı

(Ey Muhammed!) De ki: "Tanrı doğru söyledi. Hanîf olarak İbrahim'in dinine uyun! O, putataparlardan da değildi!" (Âli İmrân Suresi, ayet: 95.)

Nisâ Suresi, ayet: 125

وَمَنْ اَحْسَنُ دٖينًا مِمَّنْ
اَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ اِبْرٰهٖيمَ
حَنٖيفًاۜ وَاتَّخَذَ اللّٰهُ اِبْرٰهٖيمَ خَلٖيلًا ﴿١٢٥﴾

Anlamı (Diyanet'in)

İyilik yaparak kendisini Allah'a teslim edip, hakka yönelen İbrahim'in dinine uyandan, din bakımından daha iyi kim olabilir? Allah, İbrahim'i dost edinmişti. (Nisâ Suresi, ayet: 125.)

En'âm Suresi, ayet: 161

قُلْ اِنَّنٖى هَدٰينٖى رَبّٖى اِلٰى صِرَاطٍ
مُسْتَقٖيمٍۚ دٖينًا قِيَمًا مِلَّةَ اِبْرٰهٖيمَ حَنٖيفًاۚ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكٖينَ

Anlamı

De ki: "Tanrı'm beni doğru olan yola, sağlam dine, İbrahim'in dinine hanîf olarak eriştirdi. O, putataparlardan değildi. (En'âm Suresi, ayet: 161.)

Ayetlerde geçen "millete İbrahime" deyimine, "İbrahim'in dinine" anlamı verilmekte. Bunun gerekçesi ve uygunluğu üzerinde, "Tefsir Sözlüğü"nde durulacak. Burada şunu belirtmekte yarar var: İslam'da, "din"le "millet" özdeş sayılmakta genellikle. Birçok ayette anlatılanlar gibi yukarıdaki ayetler ve özellikle son ayet de bu özdeşliği yansıtır niteliktedir. Son ayette, İslam Peygamberi'nin "eriştirildiği doğru yol", "sağlam din" (dînen kayyimen) diye nitelenmiş ve bu "sağlam din"in de "İbrahim'in milleti" olduğu bildirilmiştir. "Din" konusundaki ayteler için bkz. **DİN**. Ayrıca bkz. **DOĞRU, HANÎF, İSLAM, MİLLET.**

Aşağıdaki ayetler de "din"-"millet" özdeşliğini yansıtmakta:

Nahl Suresi, ayet: 123

ثُمَّ اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ اَنِ اتَّبِعْ مِلَّةَ اِبْرٰهٖيمَ حَنٖيفًاۜ وَمَا كَانَ
مِنَ الْمُشْرِكٖينَ ﴿١٢٣﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Şimdi ey Muhammed! Sana, "Doğruya yönelen, putatapanlardan olmayan İbrahim'in dinine uy!" diye vahyettik. (Nahl Suresi, ayet: 123.)

d) "İbrahim, Sizin Babanızdır, Size 'Müslümanlar' Adını da O Koymuştur"

Hacc Suresi, ayet: 78

وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ
حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ
مِلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ
وَفِي هَٰذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا شُهَدَاءَ
عَلَى النَّاسِ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاعْتَصِمُوا
بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ النَّصِيرُ ﴿٧٨﴾

Anlamı

Ve Tanrı uğrunda, nasıl cihad etmek gerekiyorsa öyle (hakkını vererek) cihad edin! Sizi seçkin kılan O'dur. Din de, hiçbir güçlük yüklemedi. *Tıpkı "babanız İbrahim'in dini"nde olduğu gibi...* (Buradaki dinin, ayetteki karşılığı: Millet.) *Daha önce ki ve şimdiki duruma göre "size 'Müslümanlar' adını koyan odur".* Peygamber size tanık (örnek), siz de insanlara tanıklar (örnekler) olasınız diye... Öyleyse namaz kılın, zekât verin ve Tanrı'ya sarılın. O'dur sizin Mevlanız (sahibiniz). Ne güzel Mevla, ne güzel yardımcı..! (Hacc Suresi, ayet: 78.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

Allah uğrunda gereği gibi cihad edin. O, sizi seçmiş, *babanız İbrahim'in yolu olan dinde* sizin için bir zorluk kılmamıştır. Daha önce ve Kur'an'da, Peygamber'in size şahid olması, sizin de insanlara şahid olmanız için, size Müslüman adını veren O'dur. Artık namaz kılın, zekat verin, Allah'a sarılın. O, sizin sahibinizdir. Ne güzel Sahip ve ne güzel Yardımcı'dır. (Hacc Suresi, ayet: 78.)

Açıklama

Çevirideki "ve Kur'an'da"nın, ayette karşılığı, "ve fî hâzâ"dır. "Şimdi", "şimdiki konuda", "şimdiki durumda", "şimdiki duruma göre", "bunda", "bu konuda", "bu duruma göre" anlamlarına gelir. Bundan "Kur'an"ın amaçlandığı ileri sürülür Kur'an yorumlarından kimilerinde. Diyanet çevirisinde de bu görüş benimsenmiş anlaşılan. Ancak, yine de "Kur'an" ya da o anlama gelebilecek bir

sözcük ayette yer almadığı için, çeviriye "Kur'an" diye geçirilmesi bence doğru değil. Ancak "ve fî hâzâ" ile Kur'an'ın amaçlandığı da kesin değil. Bence, "ve şimdiki duruma göre" diye anlam vermek daha doğru.

"Müslümanlar" adını veren kim?

Ayette, "o" anlamına gelen "hüve" yer alıyor. "Müslümanlar adını veren, o." Ama "o" kim?

Pek çok Kur'an yorumcusuna göre, "O", "Tanrı"dır. "Müslümanlar" adını veren "Tanrı" olmuştur. Bu görüşün savunulabilir yanı az değildir.

Kimi Kur'an yorumcularına göre de "o", "İbrahim"dir. Bence doğru olan da budur. Çünkü: "Hüve" zamiri, "İbrahim"in hemen sonunda yer almıştır. "Babanız İbrahim" anlamındaki deyimden hemen sonra. Bu, bir. İkincisi: "Müslümanlar" adını verenin İbrahim Peygamber olduğunu düşünmek, onun ve oğlu "İsmail"in bir dualarına daha uygun düşmekte. Kur'an'da bildirilen o dua şu:

رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ
وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا
إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿١٢٨﴾

Bakara Suresi, ayet: 128

Anlamı

Tanrı'mız! Bizi, senin için "iki müslim" (iki Müslüman) kıl. Soyumuzdan da senin için "Müslüman bir ümmet" yarat. Bize ibadet yollarımızı göster. Tevbemizi kabul et. Kuşkusuz sen, tevbeleri çok kabul eden ve acıyansın. (Bakara Suresi, ayet: 128.)

Bir sonraki ayet de şöyle:

رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ
يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ
إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١٢٩﴾

Bakara Suresi, ayet: 129

Anlamı (Diyanet'in)

Rabbi'miz! İçlerinden, onlara senin ayetlerini okuyan, kitab ve hikmeti öğreten, onları her kötülükten arıtan bir peygamber gönder. Doğrusu güçlü ve Hakîm olan ancak Sen'sin. (Bakara Suresi, ayet: 129.)

Bu ayette, İslam Peygamberi'nin ve İslam inanırlarının anlatılıyor olduğu belli.

Şu ayetlerde, "müslim" ve "müslimler" (Müslüman ve Müslümanlar) adının çok önceden konuduğuna kanıt olarak ileri sürülebilir:

Bakara Suresi, ayet: 131, 132

إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْ
قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٣١﴾ وَوَصَّىٰ بِهَا إِبْرَٰهِيمُ بَنِيهِ
وَيَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ
إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٣٢﴾

Anlamı

Hani, Tanrı'sı ona (İbrahim'e): "Müslim ol!" demişti; o da: "Alemlerin Rabbi'ne (yönelerek) *müslim* oldum!" demişti. İbrahim bunu oğullarına da vasiyet etmişti (öğütlemişti). Ve Yakub: "Oğullarım! Tanrı sizin için dini seçti. Öyleyse yalnızca 'müslimler' olarak can verin!" dedi. (Bakara Suresi, ayet: 131, 132.)

Buradaki ve daha başka yerlerdeki "müslim" ve "müslimler"in, sözlük anlamlarıyla "kendini teslim eden", "kendilerini teslim edenler" diye çevrilebilir olmaları, kanıtın değerini azaltmaz sanırım.

Bkz. **İSLAM, İSRAİL, İSRAİLOĞULLARI.**

Kısacası: Ayetlerle, İbrahim Peygamber'in, "Müslümanlar" için "ad babası" da olduğu bildiriliyor.

2- "Tanrı, İbrahim'i Dost Edinmiştir"

Nisâ Suresi'nin yukarıda (1/c'de) sunulan 125. ayetine bakınız. Ayrıca bkz. **DOST.**

3- "İbrahim'de Alınacak Örnekler (Dindarlık ve Ahlak Örnekleri) Var"

a) "İbrahim, Tanrı'ya Çok Yönelip Yakaran ve Sıkıntılara Katlanır Nitelikte Yumuşak Huylu Olan Bir Kimseydi"

Tevbe Suresi, ayet: 114

وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَٰهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا
عَن مَّوْعِدَةٍ وَعَدَهَا إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ لِّلَّهِ تَبَرَّأَ
مِنْهُ إِنَّ إِبْرَٰهِيمَ لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ ﴿١١٤﴾

Anlamı (Diyanet'in)

İbrahim'in, babası için mağrifet dilemesi, sadece ona verdiği bir sözden ötürü idi. Allah'ın düşmanı olduğunu anlayınca, ondan uzaklaştı. Doğrusu İbrahim çok içli ve yumuşak huylu idi. (Tevbe Suresi, ayet: 114.)

Açıklama

"İbrahim" Peygamber'in babasına nasıl söz verdiğine ilişkin ayet, ileride sunulacak ayetler arasında yer alacak. Ayrıca bkz. **ÂZER, BAĞIŞLAMAK, DİLEK, DUA, İSTİĞFAR, KÂFİR.**

Ayette İbrahim Peygamber için nitelik olarak "evvâh" ve "halîm" sözcükleri yer alıyor. "Evvâh", "Tanrı'ya çok yönelen, dua eden" demektir. "Halîm", daha çok, "yumuşak huylu, sıkıntılara katlanan" anlamındadır. Yani İbrahim Peygamber'in, "Tanrı'ya çok yakaran" ve "sıkıntılara çok katlanmayı bilen" kişi olduğu bildiriliyor.

b) "İbrahim, Tanrı'ya Boyun Eğip Çok İbadet Eden Dindar Bir Kişiydi"; "Tanrı'nın Verdiği Nimetlere de Hep Şükrederdi"

إِنَّ إِبْرٰهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلّٰهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٢٠﴾
شَاكِرًا لِأَنْعُمِهِ اجْتَبٰيهُ وَهَدٰيهُ إِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿١٢١﴾
وَاٰتَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَإِنَّهُ فِي الْاٰخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٢٢﴾

Nahl Suresi, ayet: 120-122

Anlamı

Kuşkusuz İbrahim, Tanrı'ya boyun eğip hanif olarak ibadet eden bir 'Ümmet"ti (bir toplum-inanırlar önderiydi). Putataparlardan olmamıştı. Tanrı'sının verdiği nimetlere şükrederdi. Tanrı'sı onu seçip seçkin kıldı. Ve doğru yola eriştirdi. Ona dünyada iyilik (mutluluk) verdi. Kuşku yok ki, o, Ahirette de, iyi kişilerdendir. (Nahl Suresi, ayet: 120-122.)

c) "Sonuç Olarak, İbrahim'de, İnanırlar İçin Alınacak Örnekler Var"

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرٰهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ
إِنَّا بُرَءٰؤُا مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا
وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتّٰى تُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ وَحْدَهُ إِلَّا قَوْلَ

Mümtehine Suresi ayet: 4-7

إِبْرٰهِيمَ لِأَبِيهِ لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ رَبَّنَا
عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿٤﴾ رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا
فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَاغْفِرْ لَنَا رَبَّنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٥﴾
لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللّٰهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ
وَمَنْ يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٦﴾

Anlamı (Diyanet'in)

İbrahim ve onunla beraber olanlarda, *sizin için uyulacak güzel örnek vardır.* Onlar, milletlerine şöyle demişlerdi: "Biz sizden ve Allah'tan başka taptıklarınızdan uzağız. Sizin dininizi inkâr ediyoruz. Bizimle sizin aranızda, yalnız Allah'a inanmanıza kadar ebedî düşmanlık ve öfke baş göstermiştir!" Yalnız, İbrahim'in, babasına: "Andolsun ki senin için mağrifet dileyeceğim, fakat sana Allah'tan gelecek herhangi bir şeyi savmaya gücüm yetmez!" sözü, bu örneğin dışındadır. Ey inananlar! Deyin ki: "Rabbi'miz! Sana güvendik, Sana yöneldik, dönüş Sana'dır!", "Rabbi'miz! Bizi, inkâr edenlerle deneme; bizi bağışla, doğrusu Sen, Güçlü olan, Hakîm olansın!" Andolsun ki, sizlerden, Allah'ı ve Ahiret gününü uman kimse için, *bunlarda güzel örnekler vardır.* Kim yüz çevirirse kendi aleyhine olur. Doğrusu Allah, müstağnîdir, övülmeye layıktır. (Mümtehine Suresi, ayet: 4-7.)

Bkz. **CİHAD.**

B- "İbrahim"in Çocukluğu, "Tanrı"yı Buluşu, Ailesi, Toplumu ve Putataparlığa Karşı Çıkışı

1- "Tanrı" Konusundaki Düşünceleri, "Tanrı"yı Arayışı ve Buluşu

a) "İbrahim", "Tanrı" Konusunda Düşüncelere Nasıl Daldı ve Sonuçta Nasıl Buldu?

Önce "yıldız", sonra "ay", sonra "güneş" ve en son "gökleri de, yeri de Yaratan Ulu Tanrı":

En'âm Suresi, ayet: 75-79

وَكَذٰلِكَ نُرِي إِبْرٰهِيمَ
مَلَكُوتَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ ﴿٧٥﴾

فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ الَّيْلُ رَاٰ كَوْكَبًاۚ قَالَ هٰذَا رَبّ۪يۚ فَلَمَّٓا اَفَلَ
قَالَ لَٓا اُحِبُّ الْاٰفِل۪ينَ ﴿٧٦﴾ فَلَمَّا رَاَ الْقَمَرَ بَازِغًا قَالَ هٰذَا رَبّ۪ي
فَلَمَّٓا اَفَلَ قَالَ لَئِنْ لَمْ يَهْدِن۪ي رَبّ۪ي لَاَكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ
الضَّٓالّ۪ينَ ﴿٧٧﴾ فَلَمَّا رَاَ الشَّمْسَ بَازِغَةً قَالَ هٰذَا رَبّ۪ي
هٰذَٓا اَكْبَرُۚ فَلَمَّٓا اَفَلَتْ قَالَ يَا قَوْمِ اِنّ۪ي بَر۪يٓءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ
﴿٧٨﴾ اِنّ۪ي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذ۪ي فَطَرَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ
حَن۪يفًا وَمَٓا اَنَا۬ مِنَ الْمُشْرِك۪ينَۚ ﴿٧٩﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Yakînen bilenlerden olması için, İbrahim'e göklerin ve yerin hükümranlığını şöylece gösteriyorduk. Gece basınca *bir yıldız görmüştü. "İşte bu benim Rabb'im!"* dedi. Yıldız batınca, "Batanları sevmem!" dedi. *Ayı doğarken görünce: "İşte bu benim Rabb'im!"* dedi. Batınca, "Rabb'im beni doğru yola eriştirmeseydi, andolsun ki sapıklardan olurdum!" dedi. *Güneşi* doğarken görünce: "*İşte bu benim Rabb'im! Bu, daha büyük!*" dedi; batınca, "ey milletim! Doğrusu ben, ortak koştuklarınızdan uzağım!" dedi. Doğrusu *ben yüzümü, gökleri ve yeri yaratana*, doğruya yönelerek çevirdim. Ben, putatapanlardan değilim!" (En'âm Suresi, ayet: 75-79.)

İbrahim Peygamber, yıldızla, ayla, güneşle neden ilgilenmişti? Onun zamanında "yıldızlara taparlar" (Sabiîler) ve "yıldız tapımı" ne durumdaydı? Bu soruların karşılıklarına ilişkin incelemeler, şu sözlüklerde genişlemesine sunulacak: "Tefsir Sözlüğü", "Hadis Sözlüğü," "Karşılaştırmalı Dinler Sözlüğü".

Burada şu kadarını belirtmeden geçmeyelim:

Bir zamanların dünyasında, gök ve gökteki varlıklar, yıldızlar, insanların çok ilgisini çekmiştir. Yaşamlarında, üretimlerinde derin etkiler oluştururken, bu etkiler, doğal olarak, inançlara da yansımıştır. Aya, güneşe, yıldıza tapan kitleler, toplumlar olmuş, bunlar, inançlarını yüzyıllar boyu yaşatmışlardır. Bir anlamıyla yıldızlara tapanlar demek olan "Sabiîler"in, Kur'an ayetlerinde de yer almış olması bir raslantı değildir. İşte dinbilimsel ve bilimsel incelemeler bize göstermektedir ki, İbrahim Peygamber'in içinde yaşadığı toplum, bu inançlarla yoğrulmuş bir toplumdu.

b) "Tanrı Ölüleri Nasıl Diriltiyor?"

İbrahim Peygamber'in bu konu üstüne de düşündüğü bildiriliyor:

Parçalanan, her bir parçası bir dağın başına konan, sonra çağrılınca uçup gelen *dört kuş*:

Bakara Suresi, ayet: 260

وَاِذْ قَالَ اِبْرٰهٖيمُ رَبِّ اَرِنٖي كَيْفَ تُحْيِ الْمَوْتٰى قَالَ اَوَلَمْ تُؤْمِنْ
قَالَ بَلٰى وَلٰكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قَلْبٖي قَالَ فَخُذْ اَرْبَعَةً مِنَ الطَّيْرِ
فَصُرْهُنَّ اِلَيْكَ ثُمَّ اجْعَلْ عَلٰى كُلِّ جَبَلٍ مِنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ
يَأْتٖينَكَ سَعْيًا وَاعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ عَزٖيزٌ حَكٖيمٌ ﴿٢٦٠﴾

Anlamı

Hani İbrahim: "Tanrı'm! Ölüleri nasıl diriltirsin göster bana!" demişti. Tanrı da "inanmadın mı?" deyince: "İnanmadım değil; ama yüreğimin yatışması için..!" dedi. Tanrı (bu kez) "öyleyse *kuşlardan dört tane tut. Kendine çekerek kes. Sonra, onlardan her bir parçayı her bir dağa koy. Sonra çağır onları. Sana koşarak* (*uçarak*) *geleceklerdir.* Bil ki, Tanrı, kuşkusuz güçlü ve hikmetlidir!" dedi. (Bakara Suresi, ayet: 260.)

c) İbrahim Peygamber'in, "Tanrı" Konusunda Kralla Tartışması, Onu Yenmesi

Bakara Suresi, ayet: 258

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذٖي حَاجَّ اِبْرٰهٖيمَ فٖي رَبِّهٖ
اَنْ اٰتٰيهُ اللّٰهُ الْمُلْكَ اِذْ قَالَ اِبْرٰهٖيمُ رَبِّيَ الَّذٖي يُحْيٖي وَيُمٖيتُ
قَالَ اَنَا اُحْيٖي وَاُمٖيتُ قَالَ اِبْرٰهٖيمُ فَاِنَّ اللّٰهَ يَأْتٖي بِالشَّمْسِ
مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذٖي كَفَرَ
وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمٖينَ ﴿٢٥٨﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Allah'ın kendisine hükümranlık verdi diye İbrahim ile Rabbi hakkında tartışanı görmedin mi? İbrahim: "Rabbi'm, dirilten ve öldürendir!" demişti. "Ben

de diriltir ve öldürürüm!" dedi. İbrahim: "Şüphesiz Allah güneşi doğudan getiriyor, sen de batıdan getirsene!" dedi. İnkâr eden, şaşırıp kaldı. Allah, zulmeden kimseleri doğru yola eriştirmez. (Bakara Suresi, ayet: 258.)

Açıklama

İbrahim Peygamber'le tartıştığı bildirilen, "egemenlik sahibi" kişi, yani hükümdâr kimdi? Kur'an yorumlarında yer aldığına göre, "Nemrud"du. Ama buna ilişkin "haber"ler ne ölçüde sağlamdır? "Tefsir Sözlüğü"nde konu üzerinde durulacak.

2- "İbrahim'in, Toplumuyla, Ailesiyle Çatışması ve Putataparlığa Karşı Çıkması"

a) "Baba"sıyla Karşılaşması ve Ona Çağrılar Yöneltmesi

وَاذْكُرْ
فِي الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا ﴿٤١﴾ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ
لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ وَلَا يُغْنِي عَنكَ شَيْئًا ﴿٤٢﴾ يَا أَبَتِ
إِنِّي قَدْ جَاءَنِي مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ فَاتَّبِعْنِي أَهْدِكَ صِرَاطًا
سَوِيًّا ﴿٤٣﴾ يَا أَبَتِ لَا تَعْبُدِ الشَّيْطَانَ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ
لِلرَّحْمَٰنِ عَصِيًّا ﴿٤٤﴾ يَا أَبَتِ إِنِّي أَخَافُ أَن يَمَسَّكَ عَذَابٌ
مِّنَ الرَّحْمَٰنِ فَتَكُونَ لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا ﴿٤٥﴾ قَالَ أَرَاغِبٌ أَنتَ
عَنْ آلِهَتِي يَا إِبْرَاهِيمُ لَئِن لَّمْ تَنتَهِ لَأَرْجُمَنَّكَ وَاهْجُرْنِي مَلِيًّا ﴿٤٦﴾
قَالَ سَلَامٌ عَلَيْكَ سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّي إِنَّهُ كَانَ بِي حَفِيًّا ﴿٤٧﴾
وَأَعْتَزِلُكُمْ وَمَا تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ وَأَدْعُو رَبِّي عَسَىٰ
أَلَّا أَكُونَ بِدُعَاءِ رَبِّي شَقِيًّا ﴿٤٨﴾

Meryem Suresi, ayet: 41-48

Anlamı

(Ey Muhammed!) Kitab'da, İbrahim'i de an. Çünkü o dost-doğrucu bir Peygamber'di. An ki babasına şöyle demişti: "Babam! İşitmez, görmez ve hiçbir gereksinimini karşılayamaz olana niye taparsın?! Babam! Kuşku yok ki, sana gelmemiş olan bir bilgi, bana geldi. Öyleyse bana uy ki, seni dümdüz bir yola çıkarayım! Babam! Şeytana kulluk etme. Çünkü şeytan, Rahman'a baş kaldırmıştır. Babam! Sana, Rahman'dan bir azab gelip çatar ve sen şeytanın dostu olup gidersin; diye korkuyorum!" Babası: "İbrahim! Tanrılarımdan uzaklaşıyor musun sen? Vazgeçmezsen seni taşlayıp kovarım. Hadi şimdi bir süre uzaklaş benden!" deyince, İbrahim şöyle dedi: "Selam sana! Senin için Tanrı'dan bağışlamasını dileyeceğim. Çünkü benim Tanrı'nı, dilediğimi yerine getirendir. Sizi ve Tanrı'nın dışında taptıklarınızı bırakıp ayrılıyorum. Ve Tanrı'ma yakarıyorum. Olur ki, Tanrı'ma olan yakasırışım nedeniyle mutsuz olmam!" (Meryem Suresi, ayet: 41-48.)

Kur'an'da, İbrahim Peygamber'in "baba"sının "ad"ı da açıklanıyor:

En'âm Suresi, ayet: 74

وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ لِأَبِيهِ ءَازَرَ أَتَتَّخِذُ أَصْنَامًا ءَالِهَةً إِنِّىٓ
أَرَىٰكَ وَقَوْمَكَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٧٤﴾

Anlamı

An ki, İbrahim, babası Âzer'e: "Putları birer tanrı mı ediniyorsun?! Kuşkusuz ben seni ve toplumunu, açık bir sapıklık içinde görüyorum!" demişti. (En'âm Suresi, ayet: 74.)

"Âzer"in kimliği üzerinde, "Tefsir Sözlüğü"nde durulacak. Ayrıca bkz. **AZER**.

b) Tuplumunun, Onunla Tartışması

En'âm Suresi, ayet: 80, 81

وَحَآجَّهُۥ قَوْمُهُۥ قَالَ
أَتُحَٰٓجُّوٓنِّى فِى ٱللَّهِ وَقَدْ هَدَىٰنِ وَلَآ أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهِۦٓ
إِلَّآ أَن يَشَآءَ رَبِّى شَيْـًٔا وَسِعَ رَبِّى كُلَّ شَىْءٍ عِلْمًا أَفَلَا
تَتَذَكَّرُونَ ﴿٨٠﴾ وَكَيْفَ أَخَافُ مَآ أَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُونَ
أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُم بِٱللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ عَلَيْكُمْ سُلْطَٰنًا
فَأَىُّ ٱلْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِٱلْأَمْنِ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨١﴾

Anlamı

Toplumu, onunla tartışmaya girişti. O şöyle dedi: "Tanrı konusunda –ki, O beni kesinlikle doğru yola eriştirmiştir– benimle tartışıyor musunuz? O'na ortak saydıklarınızdan korkmuyorum ben. Meğer ki Tanrı'm birşey dilemiş ola. Tanrı'nın bilgisi, herşeyi içine almıştır. Düşünüp öğüt almaz mısınız? Hem ben nasıl korkarım sizin ortak saydıklarınızdan? Siz ki, bunları Tanrı'ya ortak koşmaktan korkmuyorsunuz! Üstelik buna ilişkin size bir kanıt da indirip göndermediği halde! Bilebiliyorsanız söyleyin; iki kesimden hangisi, güvenmeyi hak etmiştir?" (En'âm Suresi, ayet: 80, 81.)

وَإِبْرَاهِيمَ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ ذَٰلِكُمْ
خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٦﴾ إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ
أَوْثَانًا وَتَخْلُقُونَ إِفْكًا إِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ
لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوا عِنْدَ اللَّهِ الرِّزْقَ
وَاعْبُدُوهُ وَاشْكُرُوا لَهُ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿١٧﴾

Ankebût Suresi, ayet: 16, 17

Anlamı

İbrahim'i de peygamber olarak gönderdik. Hani o toplumuna şöyle demişti: "Tanrı'ya kulluk edin ve O'na karşı gelmekten korkup sakının. Bu, sizin için hayırlıdır eğer bilebiliyorsanız. Sizse, Tanrı'yı bırakıp putlara tapıyorsunuz, ve bir takım iftira içerikli yalanlar yaratıyorsunuz. Sizin Tanrı'yı bırakıp da tapındığınız şeyler, size "rızık" veremezler. Öyleyse, rızkı, Tanrı katından isteyin! Ve O'na kulluk edin, O'na şükredin. O'na döneceksiniz!" (Ankebût Suresi, ayet: 16, 17.)

وَلَقَدْ
آتَيْنَا إِبْرَاهِيمَ رُشْدَهُ مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا بِهِ عَالِمِينَ ﴿٥١﴾ إِذْ قَالَ
لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا هَٰذِهِ التَّمَاثِيلُ الَّتِي أَنْتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ ﴿٥٢﴾
قَالُوا وَجَدْنَا آبَاءَنَا لَهَا عَابِدِينَ ﴿٥٣﴾ قَالَ لَقَدْ كُنْتُمْ أَنْتُمْ
وَآبَاؤُكُمْ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٥٤﴾ قَالُوا أَجِئْتَنَا بِالْحَقِّ أَمْ أَنْتَ

Enbiyâ Suresi, ayet: 51-57

مِنَ اللَّاعِبِينَ ﴿٥٥﴾ قَالَ بَلْ رَبُّكُمْ رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ
الَّذِي فَطَرَهُنَّ وَاَنَا عَلٰى ذٰلِكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ ﴿٥٦﴾ وَتَاللّٰهِ
لَاَكِيدَنَّ اَصْنَامَكُمْ بَعْدَ اَنْ تُوَلُّوا مُدْبِرِينَ ﴿٥٧﴾

Anlamı

Andolsun ki biz daha önce de, İbrahim'e erginliğini vermiştik. Biz onu bilenlerdik. Hani o babasına ve toplumuna şöyle demişti: "Nedir bu heykeller ki, onlara kapanıp tapınıyorsunuz?!" Onlar da: "Atalarımızı da onlara ibadet eder bulduk!" dediler. O şöyle karşılık verdi: "Andolsun ki, siz de, atalarınız da, apaçık bir sapıklık içindesiniz. Onlar şöyle konuştular: "Sen bize gerçeği mi getirdin, yoksa oyun oynayanlardan mısın?!" O şöyle dedi: "Hayır! Tanrı'nız, göklerin ve yerin Tanrı'sıdır. O ki, onları yaratmıştır. Ben bunun tanıklarındanım. Ve Tanrı'ya andiçerek söylerim ki, sizin putlarınıza bir tuzak hazırlayacağım. Siz arkanızı dönüp gittikten sonra..." (Enbiyâ Suresi, ayet: 51-57.)

c) İbrahim Peygamber, "Putları Kırıyor"

"İbrahim" Peygamber, "putları kırma ortamı"nı nasıl buldu?

Kur'an yorumlarında yer alan ve hadislerden aktarılan bilgilere göre: İbrahim Peygamber'in putatapar toplumu, "bayram" hazırlığına girmişti. Geleneklerine göre, bayrama giderlerken, yiyeceklerini, bereketlensin diye, putların yanına bırakırlardı. İbrahim için bir fırsat doğuyordu. Kırmaya karar verdiği putları, herkes bayram yerine gittikten sonra kırabilirdi. Onu da bayrama çağırdılar, ama "hastayım!" diyerek gitmedi.

Şimdi olayı önce Sâffât Suresi'nin ayetlerinden izleyelim:

Sâffât Suresi, ayet: 88-98

فَنَظَرَ نَظْرَةً فِي النُّجُومِ
﴿٨٨﴾ فَقَالَ اِنِّي سَقِيمٌ ﴿٨٩﴾ فَتَوَلَّوْا عَنْهُ مُدْبِرِينَ ﴿٩٠﴾ فَرَاغَ اِلٰى اٰلِهَتِهِمْ
فَقَالَ اَلَا تَأْكُلُونَ ﴿٩١﴾ مَا لَكُمْ لَا تَنْطِقُونَ ﴿٩٢﴾ فَرَاغَ عَلَيْهِمْ ضَرْبًا
بِالْيَمِينِ ﴿٩٣﴾ فَاَقْبَلُوا اِلَيْهِ يَزِفُّونَ ﴿٩٤﴾ قَالَ اَتَعْبُدُونَ مَا تَنْحِتُونَ ﴿٩٥﴾
وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾ قَالُوا ابْنُوا لَهُ بُنْيَانًا فَاَلْقُوهُ
فِي الْجَحِيمِ ﴿٩٧﴾ فَاَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْاَسْفَلِينَ ﴿٩٨﴾

Anlamı (Diyanet'in)

İbrahim, yıldızlara bir göz attı ve: "Ben rahatsızım!" dedi. Onu bırakıp gittiler. O da onların tanrılarına yönelip: "Sundukları yiyecekleri yemiyor musunuz? Ne o, konuşmuyor musunuz?" dedi. Sonunda üzerlerine yürüyüp kuvvetle vurdu. Bunun üzerine putperestler koşarak ona geldiler. İbrahim onlara şöyle dedi: "Yonttuğunuz şeylere mi tapıyorsunuz? Oysa sizi de, yonttuklarınızı da Allah yaratmıştır!" Putperestler: "Onun için bir yapı yapın da onu, oradan ateşin içine atın!" dediler. Ona düzen kurmak istediler, ama Biz, onları altettik. (Sâffât Suresi, ayet: 88-98.)

Şimdi de Enbiyâ Suresi'nden:

فَجَعَلَهُمْ جُذَاذًا اِلَّا كَبِيرًا لَهُمْ لَعَلَّهُمْ اِلَيْهِ يَرْجِعُونَ ﴿٥٨﴾
قَالُوا مَنْ فَعَلَ هٰذَا بِاٰلِهَتِنَا اِنَّهُ لَمِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٥٩﴾ قَالُوا سَمِعْنَا
فَتًى يَذْكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُ اِبْرٰهِيمُ ﴿٦٠﴾ قَالُوا فَأْتُوا بِهِ
عَلٰٓى اَعْيُنِ النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ ﴿٦١﴾ قَالُوٓا ءَاَنْتَ فَعَلْتَ
هٰذَا بِاٰلِهَتِنَا يَٓا اِبْرٰهِيمُ ﴿٦٢﴾ قَالَ بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هٰذَا
فَسْـَٔلُوهُمْ اِنْ كَانُوا يَنْطِقُونَ ﴿٦٣﴾ فَرَجَعُوٓا اِلٰٓى اَنْفُسِهِمْ
فَقَالُوٓا اِنَّكُمْ اَنْتُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٦٤﴾ ثُمَّ نُكِسُوا عَلٰى رُؤُ۫سِهِمْ
لَقَدْ عَلِمْتَ مَا هٰٓؤُلَٓاءِ يَنْطِقُونَ ﴿٦٥﴾ قَالَ اَفَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ
اللّٰهِ مَا لَا يَنْفَعُكُمْ شَيْـًٔا وَلَا يَضُرُّكُمْ ﴿٦٦﴾ اُفٍّ لَكُمْ
وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾

Enbiyâ Suresi, ayet: 58-67

Anlamı (Diyanet'in)

Hepsini paramparça edip, içlerinden büyüğünü, ona başvursunlar diye, sağlam bıraktı. Milleti: "Tanrılarımıza bunu kim yaptı? Doğrusu o zalimlerden biridir!" dediler. Bazıları: "İbrahim denen bir gencin onları diline doladığını duymuştuk!" deyince, "o halde bunların şahidlik edebilmeleri için, onu, halkın gözü önüne getirin!"

dediler. İbrahim gelince, ona: "Ey İbrahim! Bunu tanrılarımıza sen mi yaptın?" dediler. İbrahim: "Belki onu şu büyükleri yapmıştır, konuşabiliyorlarsa onlara sorun!" dedi. Kendi kendilerine: Doğrusu siz haksızsınız", sonra kafalarında olan o eski inançlarına dönerek: "Ey İbrahim! Bunların konuşamayacağını, andolsun ki, bilirsin!" dediler. İbrahim: "O halde, Allah'ı bırakıp da size hiç bir fayda ve zarar veremeyecek putlara ne diye taparsınız? Size de, Allah'ı bırakıp taptıklarınıza da yazıklar olsun! Akletmiyor musunuz?" dedi. (Enbiyâ Suresi, ayet: 58-67.)

d) İbrahim Peygamber "Yakılmak Üzere Ateşe Atılıyor" ve "Ateş Onu Yakmıyor"

Enbiyâ Suresi, ayet: 68-70

قَالُوا حَرِّقُوهُ
وَانْصُرُوا آلِهَتَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ ﴿٦٨﴾ قُلْنَا
يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ ﴿٦٩﴾ وَأَرَادُوا
بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَخْسَرِينَ ﴿٧٠﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Onlar: "Birşey yapacaksanız şunu yakın da tanrılarımıza yardım edin!" dediler. Biz: "Ey ateş! İbrahim'e karşı serin ve zararsız ol!" dedik. Ona düzen kurmak istediler; fakat Biz onları hüsrâna uğrattık. (Enbiyâ Suresi, ayet: 68-70.)

e) "Kurtuluş" İnanırların, "Ölüm ve Yok Ediliş" İnanmazların Oluyor

Enbiyâ Suresi, ayet: 71

وَنَجَّيْنَاهُ وَلُوطًا إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا لِلْعَالَمِينَ ﴿٧١﴾

Anlamı

Onu da, Lut'u da kurtarıp, dünyalara kutsal kıldığımız yere kavuşturduk. (Enbiyâ Suresi, ayet: 71.)

"Tanrı'nın elçileri", yani "melekler", "müjdeyle" İbrahim Peygamber'e geliyorlar. İnanmazların ülkelerinin "altını üstüne getirecek" olan, yerle bir edecek olan melekler:

Hûd Suresi, ayet: 69, 70

وَلَقَدْ جَاءَتْ
رُسُلُنَا إِبْرَاهِيمَ بِالْبُشْرَىٰ قَالُوا سَلَامًا قَالَ سَلَامٌ
فَمَا لَبِثَ أَنْ جَاءَ بِعِجْلٍ حَنِيذٍ ﴿٦٩﴾ فَلَمَّا رَأَىٰ أَيْدِيَهُمْ لَا تَصِلُ

إِلَيْهِ نَكِرَهُمْ وَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً قَالُوا لَا تَخَفْ
إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَىٰ قَوْمِ لُوطٍ ﴿٧٠﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Andolsun ki elçilerimiz müjdeyle İbrahim'e geldiler. "Selam sana!" dediler. "Size de selam!" dedi. Hemen kızartılmış bir buzağı getirdi. Ellerini ona uzatmadıklarını görünce, durumlarını beğenmedi. Ve içine korku düştü. Onlar: "Korkma biz, Lut milletine gönderildik!" dediler. (Hûd Suresi, ayet: 69, 70.)

"Lut milleti", aynı zamanda, İbrahim Peygamber'in de toplumuydu; meleklerin yok etmeye geldikleri toplum.

Melekler bu arada bir de "çocuk" müjdesi veriyorlar İbrahim Peygamber ve eşine:

وَامْرَأَتُهُ قَائِمَةٌ فَضَحِكَتْ
فَبَشَّرْنَاهَا بِإِسْحَاقَ وَمِنْ وَرَاءِ إِسْحَاقَ يَعْقُوبَ ﴿٧١﴾
قَالَتْ يَا وَيْلَتَىٰ أَأَلِدُ وَأَنَا عَجُوزٌ وَهَٰذَا بَعْلِي شَيْخًا إِنَّ هَٰذَا لَشَيْءٌ
عَجِيبٌ ﴿٧٢﴾ قَالُوا أَتَعْجَبِينَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ رَحْمَتُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ
عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ إِنَّهُ حَمِيدٌ مَجِيدٌ ﴿٧٣﴾

Hûd Suresi, ayet: 71-73

Anlamı (Diyanet'in)

Bu arada, İbrahim'in ayakta duran karısı gülünce, "ona İshak'ı, ardından Yakub'u müjdeleriz!" dediler. "Vay başıma gelenler! Ben bir koca karı, kocam da ihtiyar olmuşken; nasıl doğurabilirim? Doğrusu bu şaşılacak bir şey!" dedi. "Ey evin hanımı! Allah'ın rahmeti ve bereketi üzerinize olmuşken, nasıl Allah'ın işine şaşarsınız? O, övülmeye layıktır, yücelerin yücesidir!" dediler. (Hûd Suresi, ayet: 71-73.)

Bkz. **ÇOCUK, MELEK, MUCİZE, MÜJDE.**

İbrahim Peygamber, "Lut toplumu"nun yok edilmesini önlemek için "elçiler"le yani "melekler"le tartışmaya giriyor, ne var ki yararı olmuyor:

فَلَمَّا ذَهَبَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ
الرَّوْعُ وَجَاءَتْهُ الْبُشْرَىٰ يُجَادِلُنَا فِي قَوْمِ لُوطٍ ﴿٧٤﴾ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ

Hûd Suresi, ayet: 74-76

لَحَلِيمٌ اَوَّاهٌ مُنِيبٌ ﴿٧٥﴾ يَٓا اِبْرٰهِيمُ اَعْرِضْ عَنْ هٰذَاۚ اِنَّهُ قَدْ جَٓاءَ
اَمْرُ رَبِّكَۚ وَاِنَّهُمْ اٰتِيهِمْ عَذَابٌ غَيْرُ مَرْدُودٍ ﴿٧٦﴾

Anlamı (Diyanet'in)

İbrahim'in korkusu gidip de müjde kendisine ulaşınca, Lut milleti hakkında, elçilerimizle tartışmaya girişti. Doğrusu İbrahim çok içli, yumuşak huylu ve kendini Allah'a vermiş bir kimse idi. Elçilerimiz: "Ey İbrahim! Bundan vazgeç, doğrusu Rabb'inin emri gelmiştir! Onlara, şüphesiz, geri çevrilemeyecek bir azab gelmektedir" dediler. (Hûd Suresi, ayet: 74-76.)

Ve işte " o azab" için gerekli buyruk veriliyor:

Hûd Suresi, ayet: 82, 83

فَلَمَّا جَٓاءَ اَمْرُنَا جَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَاَمْطَرْنَا عَلَيْهَا
حِجَارَةً مِنْ سِجِّيلٍ مَنْضُودٍۙ ﴿٨٢﴾ مُسَوَّمَةً عِنْدَ رَبِّكَۜ وَمَا هِيَ
مِنَ الظَّالِمِينَ بِبَعِيدٍ ﴿٨٣﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Buyruğumuz gelince, oraların altını üstüne getirdik; *üzerine de Rabb'in katından işaretli olarak yığın yığın sert taş yağdırdık.* Bunlar, zalimlerden hiçbir zaman uzak olmayacaktır. (Hûd Suresi, ayet: 82, 83.)

Bkz. **BEL, AKIBET, LÛT, TAŞ.**

Söz konusu toplumun suçu ve yok edilişine ilişkin ayetler için özellikle bkz. **LÛT.**

C- İbrahim Peygamber'in Evliliği ve Çocukları

İbrahim Peygamber'in "evlilik yaşamı", çocukları, "kurban olarak Tanrı'ya sunmaya yöneldiği bir çocuğunu (İsmail'i), annesiyle birlikte, "çorak bir vadi"ye götürüp bırakması, çocuğunu "kurban" olarak sunuşu ve onun yerine Tanrı'dan başka bir "kurbanlık" gönderilişi.

1- "Evlilik Yaşamı"

İbrahim Peygamber'in "evlilik yaşamı"na ilişkin ayrıntılar, hadislerde yer alıyor. Bu kunuda oldukça ayrıntılar veren "sahih (sağlam) hadis"ler var. "Hadis Sözlüğü"nde sunulacak. Kur'an'daysa ayrıntılar bulunmamakta. "Kocamışlık" sırasında, kendisine "çocuk müjdelenen" bir "karısından" söz edilmekte yalnızca. Buna ilişkin bir kaç ayet yukarıda (en sondan üçüncü parçadaki ayetler) geçti. Ayrıca bkz. **ÇOCUK, İSHAK.** Hadislerde, bu kadının adı da açıklanıyor: "Sâre."

Bir de oğullarından İsmail'in annesi var: "Hâcer". "Hadis"lerde bu ad da geçiyor ve Hâcer'in aslında câriye olduğu açıklanıyor. Yine hadislerde verilen bilgiye göre, "Sâre", "Hâcer"in uzaklaştırılmasını istiyor; İbrahim Peygamber de uzaklaştırıyor, çocuğuyla birlikte götürüp "otsuz-susuz bir yer"e bırakıyor. Ve ardından şu duayı yöneltiyor ulu Tanrı'ya:

رَبَّنَا
إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ
بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلٰوةَ فَاجْعَلْ أَفْئِدَةً
مِنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ
يَشْكُرُونَ ﴿٣٧﴾ رَبَّنَا إِنَّكَ تَعْلَمُ مَا نُخْفِي وَمَا نُعْلِنُ وَمَا يَخْفٰى عَلَى
اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ ﴿٣٨﴾ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي
وَهَبَ لِي عَلَى الْكِبَرِ إِسْمٰعِيلَ وَإِسْحٰقَ إِنَّ رَبِّي لَسَمِيعُ
الدُّعَاءِ ﴿٣٩﴾ رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلٰوةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي
رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءِ ﴿٤٠﴾ رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ
يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ ﴿٤١﴾

İbrahim Suresi, ayet: 37-41

Anlamı (Diyanet'in)

"Rabb'imiz! Ben çocuklarımdan kimini, namaz kılabilmeleri için, senin kutsal evinin yanında, çorak bir vadiye yerleştirdim. Rabb'imiz! İnsanların gönüllerini onlara meylettir, şükretmeleri için onları ürünlerle rızıklandır! Rabb'imiz! Doğrusu sen, gizlediğimizi de, açığa vurduğumuzu da bilirsin. Yerde ve gökte hiçbir şey, Allah'tan gizli kalmaz. Kocamışken bana İsmail ve İshak'ı veren Allah'a hamdolsun! Doğrusu Rabb'im, duaları işitendir! Rabb'im! Beni ve çocuklarımı namaz kılanlardan eyle! Rabb'imiz! Duamı kabul buyur! Rabb'imiz! Hesab görülecek günde beni, anamı babamı ve inananları bağışla!" (İbrahim Suresi, ayet: 37-41.)

Açıklama

Hadislerden Kur'an yorumlarına geçenlerden:

"Hâcer, İbrahim Peygamber'in karısı Sâre'nin câriyesiydi. Sâre, bu câriyeyi İbrahim Peygamber'e armağan etti. Ne var ki sonradan kıskandı. Hâcer'den İsmail doğmuştu. Sâre, çocuğu, annesiyle birlikte uzaklaştırmasını istedi kocasından. İbrahim Peygamber de aldı onları, Mekke kesimine götürdü. Mekke o çağlarda, çorak bir kayalıktı. Tanrı, orada, '*zemzem kuyusu*'nu çıkardı. Su gereksinimleri, böylece çözülmüş oldu." "Tefsir Sözlüğü"nde ve "Hadis Sözlüğü"nde, konunun boyutları üzerinde durulacak, çeşitli hadisler ve yorumları sunulacak.

2- Oğlunu (İsmail'i) Kurban Olarak Sunuşu

Sâffât Suresi, ayet: 101-111

فَبَشَّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ ﴿١٠١﴾ فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَا بُنَيَّ اِنّ۪ي
اَرٰى فِي الْمَنَامِ اَنّ۪ي اَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرٰى قَالَ يَا اَبَتِ
افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُن۪ي اِنْ شَاءَ اللّٰهُ مِنَ الصَّابِر۪ينَ ﴿١٠٢﴾
فَلَمَّا اَسْلَمَا وَتَلَّهُ لِلْجَب۪ينِ ﴿١٠٣﴾ وَنَادَيْنَاهُ اَنْ يَا اِبْرٰه۪يمُ ﴿١٠٤﴾ قَدْ
صَدَّقْتَ الرُّءْيَا اِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِن۪ينَ ﴿١٠٥﴾ اِنَّ هٰذَا
لَهُوَ الْبَلٰٓؤُا الْمُب۪ينُ ﴿١٠٦﴾ وَفَدَيْنَاهُ بِذِبْحٍ عَظ۪يمٍ ﴿١٠٧﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ
فِي الْاٰخِر۪ينَ ﴿١٠٨﴾ سَلَامٌ عَلٰٓى اِبْرٰه۪يمَ ﴿١٠٩﴾ كَذٰلِكَ نَجْزِي
الْمُحْسِن۪ينَ ﴿١١٠﴾ اِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِن۪ينَ ﴿١١١﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Biz de ona yumuşak huylu bir oğlan müjdeledik. Çocuk kendisinin yanısıra yürümeye başlayınca: "Ey oğulcuğum! Doğrusu ben *uykuda iken, seni boğazladığımı görüyorum*, bir düşün, ne dersin?" dedi. "Ey babacığım! Ne ile emrolundunsa yap, Allah dilerse, sabredenlerden olduğumu göreceksin!" dedi. Böylece ikisi de Allah'a teslimiyet gösterip, *babası oğlunu alnı üzerine yatırınca*, Biz: "Ey İbrahim! Rü'yayı gerçek yaptın; işte biz, iyi davrananları böylece mükâfatlandırırız!" diye seslendik. Doğrusu *bu, apaçık bir denemeydi. Ona, fidye olarak* büyük bir kurbanlık verdik. Sonra gelenler içinde, "İbrahim'e selam olsun!" diye ona bir iyilik ün bıraktık. İşte iyileri böylece mükâfatlandırırız. Doğrusu o, inanmış kullarımızdandı. (Sâffât Suresi, ayet: 101-111.)

Çevirideki "Ey İbrahim! Rü'yayı gerçek yaptın!" yerine, bunun karşılığı olan anlatıma: "Ey İbrahim! Rü'yana gerçekten bağlı kaldın! (Rü'yanda istenen yerine gelmiş oldu!)" biçiminde anlam vermek, aslına daha uygun olur.

Bkz. **İSMAİL, KURBAN.**

3- İki Oğlundan Öbürü: İshak

وَبَشَّرْنَاهُ بِاِسْحٰقَ
نَبِيًّا مِنَ الصَّالِحٖينَ ﴿١١٢﴾ وَبَارَكْنَا عَلَيْهِ وَعَلٰٓى اِسْحٰقَ وَمِنْ
ذُرِّيَّتِهِمَا مُحْسِنٌ وَظَالِمٌ لِنَفْسِهٖ مُبٖينٌ ﴿١١٣﴾

Sâffât Suresi, ayet: 112, 113

Anlamı (Diyanet'in)

Ona, iyilerden olan "İshak"ı, Peygamber olarak müjdeledik. Kendisini ve İshak'ı, mübârek kıldık. İkisinin soyunda iyi olan da vardır; açıktan açığa kendisine yazık eden de vardır. (Sâffât Suresi, ayet: 112, 113.)

Bkz. **İSHAK.**

D- İbrahim Peygamber ve "Kâbe"

وَاِذْ يَرْفَعُ اِبْرٰهٖيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَاِسْمٰعٖيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا
اِنَّكَ اَنْتَ السَّمٖيعُ الْعَلٖيمُ ﴿١٢٧﴾

Bakara Suresi, ayet: 127

Anlamı

An o zaman ki, İbrahim ve İsmail, "*Ev*"in (Kâbe'nin) temellerini yükseltiyorlardı. (Duaları:) "Tanr'mız! Bizden kabul et bunu. Kuşku yok ki sen işiten ve bilensin!" (Bakara Suresi, ayet: 127.)

"İbrahim" Peygamber'in "Kâbe"deki çabalarına, yerine, önemine, "hacc" için "Tanrı'nın ev"ine insanları çağırması konusunda aldığı buyruğa, çağırısına ilişkin ayetler ve konunun bütünü için bkz. **DUA, EV, İMAN, HACC, İSLAM, İSMAİL, KÂBE, MESCİD, TAPINAK, TEMİZLİK.** Ayrıca bkz. **TANRI.**

Özet

İbrahim Peygamber'le ilgili ayetlerin anlattıkları kısaca şöyle:

İbrahim Peygamber "Tanrı'nın dostu"dur, "inanır ve dindar" olarak da "örnek"tir, "onun dinine uyulması"buyurulmuştur, "İslam"ın, "müslim"in (Müslüman'ın) "ad babası"dır. "Müslümanlara da babanız (atanız) diye tanıtılmıştır Kur'an'da.

➤İÇKİ

İçinde alkol bulunan içecek (seker).

Kur'an'da "şarap" anlamına gelen "hamr" yer almakta ve dünya yaşamında yasaklanmakta. (Bkz. **ŞARAP.**) "İçki dolu bardak", daha doğrusu "şarap dolu bardak" anlamına gelen "ke's" sözcüğü ve benzeri sözcükler "cennetteki yaşam" anlatılırken yer almakta. (Bkz. **CENNET, ŞARAP.**) Ama salt içki anlamına gelen yalnızca bir sözcüğün: "Seker"in yer aldığı görülmekte. Şöyle:

Nahl Suresi, ayet: 67

﴿٦٦﴾ وَمِنْ ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالْأَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا
حَسَنًا إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾

Anlamı

Ve hurma ağacının meyvelerinden ve üzümlerinden *içki* (*seker*) ve güzel "rızık" (yiyecek) elde edersiniz. Düşünen toplum için bunda "ayet" (ders, ibret) var. (Nahl Suresi, ayet: 67.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

Hurma ağaçlarının meyvelerinden ve üzümlerden, "*şerbet, şıra*" ve güzel rızık elde edersiniz. Düşünen millet için bunda ibret vardır. (Nahl Suresi, ayet: 67.)

Açıklama

Diyanet'in çevirisindeki "şerbet, şıra" sözcükleri, ayetteki "seker"e karşılık olsun diye konulmuş. Ancak kesin olan şu ki, sözcükler, ne tek tek ne de ikisi birlikte, "seker" sözcüğünün karşılığı olamaz. Çünkü, "şerbet, şıra" sözcüklerinin anlamında, "sarhoş edicilik" yoktur, oysa "seker" sözcüğünün anlamında bu vardır. "Sekran", "sükr", "sekr"; "sarhoşluk" anlamındadır. "Seker" de aynı kökten.

Ancak burada, "Kur'an, sarhoş edici içkiyi, örneğin şarabı yasaklamıyor mu?" sorusu akla gelir.

"Tefsir Sözlüğü"nde ve "İslam Hukuku Sözlüğü"nde, konunun genişçe incelemesi sunulacak. Buradaysa, şunu belirtmekle yetinelim:

Bakara Suresi'nin 219. ayetinde, "şarapta ve kumarda büyük günah bulunduğu", bu günahın yanında, insanlara, bu iki şeyin "çok yararları" da olduğu, ama "bunlardaki günahın, yararlarından daha büyük" olması nedeniyle, günahın, yarara baskın geldiği anlatılıyor. Nisâ Suresi'nin 43. ayetinde de: "Ey inanırlar! Sarhoşken, ne dediğinizi bilene değin namaza yaklaşmayın..." diye bildiriliyor. Mâide Suresi'nin 90. ayetindeyse, şarabın ("hamr"ın), "kumar", "putlar", "fal okları" gibi, "şeytanın işlerinden bir pislik (rics)" olduğu duyuruluyor ve "kurtulmak (kurtuluşa ermek) için bu pisliklerden uzaklaşılması" isteniyor.

İşte bu ayet, yani, Mâide Suresi'nin 90. ayeti, şarabın, dolayısıyla da benzeri (sarhoş edici) içkilerin yasaklandığını bildiriyor.

En başta sunulan ayete gelince: Denir ki, "içki"nin, "nimetler arasında" yer aldığı ve yasaklığının belirtilmediği bu ayet, içki yasağından "önce inmiştir". Yasaksa daha sonra bildirilmiştir. Yani içki yasağı, dünya yaşamı için, Kur'an'da bir süreç içinde bildirilmiş bulunuyor. Yorumlar, genellikle bu doğrultuda. Kesin olan şu: Mâide Suresi'nin 90. ayetinde şarap (dolayısıyla öteki içkiler), kesinlikle yasaklanmakta.

Bkz. **ŞARAP**.

➤İDRİS

Kur'an'da adı geçen peygamberlerden.

İdris adı, Kur'an'da iki kez geçiyor. Şöyle:

وَاِسْمٰعٖيلَ وَاِدْرٖيسَ وَذَا الْكِفْلِؕ كُلٌّ مِنَ الصَّابِرٖينَ ﴿٨٥﴾
وَاَدْخَلْنَاهُمْ فٖي رَحْمَتِنَاؕ اِنَّهُمْ مِنَ الصَّالِحٖينَ ﴿٨٦﴾

Enbiyâ Suresi, ayet: 85, 86

Anlamı

İsmail'i, *İdris*'i ve "Zü'l-Kifi"i de an. Hepsi de "sabırlılardan"dı. Onları, rahmetimize koyduk. Kuşku yok ki onlar, "sâlih" (iyi) kişilerdendir. (Enbiyâ Suresi, ayet: 85, 86.)

وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ اِدْرٖيسَ
اِنَّهُ كَانَ صِدّٖيقًا نَبِيًّا ﴿٥٦﴾ وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا ﴿٥٧﴾

Meryem Suresi, ayet: 56, 57

Anlamı

(Ey Muhammed!) *İdris*'i de "Kitab"da an. Çünkü o, "dost-doğru" (siddîk) Peygamber'di. Ve onu, "yüce bir yere yükselttik." (Meryem Suresi, ayet: 56, 57.)

Açıklama

"Onu yüce bir yere yükselttik"le amaçlanan yüce yer nedesidir?

Kimi Kur'an yorumcusuna göre bu yüce yer, peygamberliktir, kimine göre cennettir. Kimine göreyse, önce "gökler", sonra cennettir. Ünlü olan ve genellikle paylaşılan görüş, üçüncüsüdür. Şöyle aktarılır:

İdris Peygamber, bir gün güneş sıcağından son derece rahatsız olur. O sırada, "güneş"i götürüp getirmekle görevli meleğin ne denli sıkıntı çektiğini düşünür. Meleğin işinin hafifletilmesini, sıkıntısının en aza indirilmesini diler Tanrı'dan. Tanrı kabul eder. Melek, ağırlığın ve çektiği sıkıntıların azaldığını görünce, Tanrı'dan bunun neden ileri geldiğini sorar. Tanrı, İdris'in "dua"sı nedeniyle

bunun gerçekleştiğini bildirir. O da, Tanrı'nın, İdris'i ziyarete izin vermesini ister. Tanrı meleğe izin verir. Melek, Peygyamber'i ziyarete gelir. Görüşürler. Peygamber meleğe: "Senin, ölüm meleğiyle aranın iyi olduğunu öğrendim. Ölümümü geciktirmesini sağla da, şükür ve ibadetimi istediğim düzeye ulaştırayım!" diye dilekte bulunur. Melek yardımcı olacağına söz verir. Onunla da kalmaz, alıp güneşin doğduğu yere götürür. Yani kendi yanına iletir. Sonra, gidip ölüm meleğiyle konuşur, Peygamber'in dileğini anlatır. Ölüm meleği, güneşle görevli meleğe, "eceli geciktirmenin mümkün olmadığını" bildirir: "Ama yazılı olduğu yere bakar, ecelin ne zaman geleceğini sana bildiririm!" der. Bakar ve sonra meleğe anlatır: "Öyle gözüküyor ki, senin o arkadaşının ömrü hiç sona ermeyecek. Çünkü, yazılı olduğu yer, onun ecelinin, o güneşin doğduğu yerde, senin yanındayken geleceğini gösteriyor!" Melek, ölüm meleğine gerçeği açıklar: "O, şimdi güneşin doğduğu yerde, orada bırakıp geldim!" der. Ölüm meleği de "öyleyse, şimdi canı alınmıştır onun!" diye karşılık verir. Melek gidip bakar ki, İdris Peygamber gerçekten ölmüş. Rivayetler, İdris Peygamber'e yeniden "can verildiğini", gökler ve cehennem gezdirildikten sonra, yine "şöyle bir dolaşıp çıkmak üzere cennete de götürüldüğünü", ne var ki söz konusu Peygamber'in artık oradan çıkmamanın yolunu bulduğunu bildirirler. Ve anlatırlar ki, "İdris Peygamber, cennette terzilik yapmakta ve cennetlikler için giysiler hazırlamakta." Peygamberlerden "dört kişi"nin şimdi yaşıyor oldukları, bunlardan ikisi olan "Hızır" ve "İlyas"ın yeryüzünde, öbür ikisi de İsa ve İdris Peygamberler'inse "göklerde" bulunuğu da aktarılır. Bu aktarmalar, "sağlam hadisler"e dayanmamakta. Ama yine de eski tefsirlerde önem verilen rivayetler olarak yer almakta. "Tefsir Sözlüğü"nde konunun boyutları ele alınıp incelemeler sunulacak.

"İdris Peygamber"in, asıl adının "Uhnuh" olduğu, kendinden önceki insanlar "deri giydikleri" halde, ilk kez onun "elbise dikmeye" başladığı ve terzilik yaptığı da aktarılanlar arasında.

➤İFRİT

Kur'an'da "cin" olduğu bildirilir.
Bu "cin"in adı bir kez geçer. Şöyle:

Neml Suresi, ayet: 36-40

فَلَمَّا جَاءَ سُلَيْمٰنَ قَالَ اَتُمِدُّونَنِ بِمَالٍ فَمَا اٰتٰينِۦَ اللّٰهُ خَيْرٌ مِمَّا اٰتٰيكُمْ بَلْ اَنْتُمْ
بِهَدِيَّتِكُمْ تَفْرَحُونَ ﴿٣٦﴾ اِرْجِعْ اِلَيْهِمْ فَلَنَاْتِيَنَّهُمْ بِجُنُودٍ لَا قِبَلَ لَهُمْ
بِهَا وَلَنُخْرِجَنَّهُمْ مِنْهَا اَذِلَّةً وَهُمْ صَاغِرُونَ ﴿٣٧﴾ قَالَ يَا اَيُّهَا الْمَلَؤُا اَيُّكُمْ
يَاْتِينِي بِعَرْشِهَا قَبْلَ اَنْ يَاْتُونِي مُسْلِمِينَ ﴿٣٨﴾ قَالَ عِفْرِيتٌ مِنَ الْجِنِّ

أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ تَقُومَ مِنْ مَقَامِكَ وَإِنِّي عَلَيْهِ لَقَوِيٌّ أَمِينٌ ﴿٣٩﴾
قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ
طَرْفُكَ فَلَمَّا رَآهُ مُسْتَقِرًّا عِنْدَهُ قَالَ هَٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي
أَأَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ وَمَنْ شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ

Anlamı (Diyanet'in)

Süleyman'a geldiklerinde: "Bana mal ile yardım etmek mi istiyorsunuz? Allah'ın bana verdiği, size verdiğinden daha iyidir. Ama belki de, siz, hediyenizle sevinirsiniz. Onlara hediyeyi geri götür. Andolsun ki, onlara, güç yetiremeyecekleri bir orduyla gelir; onları oradan alçalmış ve küçük düşmüş olarak çıkarırım!" dedi. Sülayman: "Ey cemaat! Bana teslim olmalarından önce, hanginiz o kraliçenin tahtını yanıma getirebilir?" dedi. *Cinlerden İfrit*: "Sen yerinden kalkmadan önce, sana onu getiririm! Eminim ki, buna gücüm yeter!" dedi. Kitabın bilgisine sahip biri: "Gözünü açıp kapamadan, ben onu sana getiririm!" dedi. Süleyman tahtı yanına yerleşivermiş görünce: "Bu, şükür mü edeceğim, yoksa nankörlük mü edeceğim diye beni sınayan Rabbi'min lütfundandır!" dedi. (Neml Suresi, ayet: 36-40.)

Açıklama

Ayetlerde başlangıçta sözü edilen "armağan"lar (hediye), "Sebe' kraliçesi"nden. Kraliçe, toplumu ve armağan, göndermeye karar verişi, daha önceki ayetlerde bildiriliyor. (Bkz. ayet: 23-35.) Armağanlar, Süleyman Peygamber'e gönderiliyor. O sırada Süleyman Peygamber, aynı zamanda hükümdar. Gelen armağanlara tepkiyi gösteren de o. Yani "Bana mal ile yardım etmek mi istiyorsunuz? Allah'ın bana verdiği, sizin verdiğinizden iyidir..." diye başlayan sözlerle gösterilen tepkiyi...

Diyanet'in çevirisindeki: "Ey cemâat! Bana teslim olmalarından önce, hanginiz o kraliçenin tahtını yanıma getirebilir?" sözlerinde yer alan "taht", ayetteki "*arş*" sözcüğüne karşılık olarak konmuş. Ancak, "arş", "saray" anlamına da geliyor. Burada da "saray" anlamını içeriyor olduğunu söylemek, bence daha uygun. Buradaki ve konuyla ilgili başka yerlerdeki ayetlerin bütününe "saray" anlamı daha uygun düşüyor. Bununla birlikte "taht" olduğu da düşünülebilir.

Asıl konumuzu ilgilendiren "İfrit", bu "taht"ı, ya da "saray"ı, bulunduğu yerden, bir insanın "yerinden kalkması için geçecek süre" içinde, "alıp getirebileceğini" söyleyen bir "cin". Bu cin böyle söylerken, "kitab bilgisine sahip

bir kişi", söz konusu "taht"ı ya da "saray"ı daha kısa süre içinde, insanın "gözünü açıp kapaması" ne kadar sürerse o kadar az bir an içinde alıp getirebileceğini söylüyor ve alıp getiriyor. Ayetlerde açıkça anlatılan bu durum, yani "İfrit" denen "cin"in ve "kitab bilgisi olan kişi"nin olağanüstü gücü nasıl yorumlanmalı? "Tefsir Sözlüğü"nde, "Hadis Sözlüğü"nde, "Kelam Sözlüğü"nde, "Tasavvuf Sözlüğü"nde ve "Din Bilgisi Sözlüğü"nde çeşitli yönleriyle ele alınıp yorumlar sunulacak. Bizi şimdi burada ilgilendiren; "Cin"lerden "İfrit"in şaşılası gücü. Öbürünün gücüyse, konumuz dışında, ama çok daha şaşkınlık verici. Ayette bu kişinin kim olduğu ve adı açıklanmıyor. Hadislerde ve hadislerden aktarmalarda bulunan Kur'an yorumlarında yer alıyor. İleri sürüldüğüne göre, bu kişi, "Süleyman Peygamber'in veziri: Berhiya Oğlu Âsâf"tı.

Biz yine "cin"lerden "İfrit"e dönelim. Bu cinin "gücü"yle birlikte ilginç olan, Süleyman Peygamber'le, Peygamber'in seslendiği "cemaat", yani ileri gelenler içinde konuşuyor olması, öneri sunuyor oluşu. Ama unutmamak gerekir ki, bu surenin, yani Neml Suresi'nin 17. ayetinde, Süleyman Peygamber'in "ordu"sunun, "cin"lerden, "insan"lardan ve "kuş"lardan oluştuğu, Sebe' Suresi'nin 12. ve 13. ayetlerinde de "cin"lerden birçoğunu "yapı ustası", "heykel yapıcısı", "dalgıç" gibi çeşitli iş ve niteliklerde çalıştırdığı, kimilerini de "zincire vurduğu" bildiriliyor. Bu durumlar, Süleyman Peygamber'in mucizeleri arasında anlatılıyor. Onun bir özelliği de, çeşitli "hayvanlar" ve "cinler"in de içinde bulunduğu her kesimin dilinden anlıyor ve her kesimle, kendi diliyle konuşabiliyor olması. Bu da açıklanıyor ayetlerde. İşte "cin"lerden "İfrit"i ve onun, Süleyman Peygamber'in çevresi içinde, kendi gücü doğrultusunda öneri sunuyor oluşunu bu çerçevede düşünüp değerlendirmek gerekir.

İlgili ayetler ve konunun bütünü için bkz. **CİN, SEBE', SÜLEYMAN, ŞEYTAN.** Ayrıca bkz. **ARMAĞAN, ARŞ.**

"İfrit" sözcüğü, bilindiği gibi, Türkçe deyimlere de geçmiş. Örneğin: "Çok öfkelendim, çok bozuldum!" demek istendiği zaman; "ifrit oldum", ya da "ifrit kesildim!" dendiği olur.

Bu sözcüğün Arapçadaki sözlük anlamında da "kötülük" var. "İfrit", kötü kimse için denir. Ama, aynı zamanda, konuları "dâhilik" ölçüsünde "çabuk kavrama" ve "iyi kavrama" anlamları da var. Çünkü "dâhilik" ölçüsünde çabuk ve iyi kavrayan zeki kişiye de "İfrit" dendiği belirtiliyor Arapça sözlüklerde.

➤İFTİRA

Ayetlerde kimi yerde, "yalan uydurmak ya da uydurulmuş yalan", kimi yerdeyse "kara çalmak, suçsuza suç atmak" anlamını içerir. "İfk" sözcüğü de öyle. Yalnızca "kara çalmak, suçsuz birine suç atmak" anlamına gelen sözcük de var ayetlerde: "Bühtân".

İftira eden: Kur'an'da, yalan uyduran anlamında (el müfterî, effâk).

İftira ile oluşmuş: Kur'an'da yalan uydurarak oluşturulmuş, yalan ürünü anlamında (el müfterâ. Çoğulu: el müftereyât).

A- "İftira":"İfk":"Yalan Uydurmak" ya da "Uydurulmuş Yalan"

وَإِذَا تُتْلَى
عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالُوا مَا هَذَا إِلَّا رَجُلٌ يُرِيدُ أَنْ يَصُدَّكُمْ
عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُكُمْ وَقَالُوا مَا هَذَا إِلَّا إِفْكٌ مُفْتَرًى

Sebe' Suresi, ayet: 43

Anlamı

Apaçık birer belge olan ayetlerimiz onlara okunduğu zaman: "Bu adam (Muhammed) kesinlikle öyle bir adam ki, sizi, atalarınızın tapındıklarından alıkoymak istiyor!" dediler. Ve dediler ki: "Bu (Kur'an), uydurulmuş bir yalandır (ifkün müftera) yalnızca!" (Sebe' Suresi, ayet: 43.)

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا
إِنْ هَذَا إِلَّا إِفْكٌ افْتَرَاهُ وَأَعَانَهُ عَلَيْهِ قَوْمٌ آخَرُونَ فَقَدْ
جَاءُوا ظُلْمًا وَزُورًا ﴿٤﴾ وَقَالُوا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ اكْتَتَبَهَا
فَهِيَ تُمْلَى عَلَيْهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٥﴾ قُلْ أَنْزَلَهُ الَّذِي يَعْلَمُ
السِّرَّ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٦﴾

Furkan Suresi, ayet: 4-6

Anlamı (Diyanet'in)

İnkâr edenler: "Bu Kur'an, Muhammed'in uyurmasıdır. Ona başka bir topluluk yardım etmiştir!" diyerek haksız ve asılsız bir söz uydurdular. "Kur'an, öncekilerin masalıdır. Başkalarına yazdırılıp sabah akşam ona okunmaktadır!" dediler. Ey Muhammed! De ki: "Onu, göklerin ve yerin sırrını bilen indirmiştir. Şüphesiz O, Bağışlayan'dır, Merhamet Eden'dir!" (Furkan Suresi, ayet: 4-6.)

وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا مَا حَوْلَكُمْ
مِنَ الْقُرَى وَصَرَّفْنَا الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٧﴾ فَلَوْلَا
نَصَرَهُمُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ قُرْبَانًا آلِهَةً بَلْ

Ahkaf Suresi, ayet: 27, 28

ضَلُّوا عَنْهُمْ وَذَٰلِكَ إِفْكُهُمْ وَمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٢٨﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Andolsun ki, çevrenizde bulunan bir çok kasabaları yok etmişizdir. Belki doğru yola dönerler diye ayetleri türlü türlü anlatmışızdır. O zamanlar, Allah'ı bırakıp da O'na yakınlık peyda etmek için edindikleri tanrılar kendilerine yardım etmeli değil miydi? Ama tanrıları onlardan uzaklaştılar. Bu, onların yalanı ve uydurup durdukları şeydir. (Ahkaf Suresi, ayet: 27, 28.)

Yukarıdaki ayetlerde, "iftira" sözcüğünün türevleriyle "ifk" sözcüğü aynı anlamda ve bir arada yer almışlardır.

Bu tür yerlerde "ifk" ve "iftira" ya da türevleri, Tanrı'ya karşı yalan uydurmak, ya da Tanrı'ya karşı uydurulmuş yalan anlamını içerirler.

Bkz. **TANRI, YALAN.**

B- İftira:"İfk":"Kara Çalma, Suçsuza Suç Atma":"Bühtân"

1- Ünlü "İfk (İftira) Olayı"

Bu olay, Peygamber'in karılarından "Âişe'ye olan iftira"dır: Nûr Suresi'nin 11. ayetinden başlayan on ayeti, bu olayla ilgilidir:

Nûr Suresi, ayet: 11-20

إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِنْكُمْ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَكُمْ
بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْ لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ مَا اكْتَسَبَ مِنَ الْإِثْمِ وَالَّذِي
تَوَلَّىٰ كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١﴾ لَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ
وَالْمُؤْمِنَاتُ بِأَنْفُسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا هَٰذَا إِفْكٌ مُبِينٌ ﴿١٢﴾ لَوْلَا جَاءُوا
عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَإِذْ لَمْ يَأْتُوا بِالشُّهَدَاءِ فَأُولَٰئِكَ عِنْدَ اللَّهِ
هُمُ الْكَاذِبُونَ ﴿١٣﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ فِي الدُّنْيَا
وَالْآخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فِي مَا أَفَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٤﴾ إِذْ تَلَقَّوْنَهُ
بِأَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ

هَيِّنًا وَهُوَ عِنْدَ اللّٰهِ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾ وَلَوْلَٓا اِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُمْ مَا يَكُونُ لَنَٓا
اَنْ نَتَكَلَّمَ بِهٰذَا سُبْحَانَكَ هٰذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ ﴿١٦﴾ يَعِظُكُمُ اللّٰهُ
اَنْ تَعُودُوا لِمِثْلِهِٓ اَبَدًا اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٧﴾ وَيُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمُ
الْاٰيَاتِ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٨﴾ اِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ اَنْ تَشِيعَ
الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ اٰمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا
وَالْاٰخِرَةِ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٩﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ
اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَاَنَّ اللّٰهَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ ﴿٢٠﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Muhammed'in eşine (Âişe'ye) *o yalanı* uyduranlar, içinizden bir gürûhtur. Bunu kendiniz için kötü saymayın! O, sizin için hayırlı olmuştur. O kimselerden *her birine*, kazandığı günah karşılığı *ceza* vardır. *İçlerinden elebaşlılık yapana* ise, *büyük azab* vardır. Onu işittiğiniz zaman, erkek, kadın müminlerin, kendiliklerinden hüsn-u zanda bulunup da: "*Bu, apaçık bir iftiradır*!" demeleri gerekmez miydi? *Dört şahid getirmeleri gerekmez miydi*? İşte bunlar, şahid getirmedikçe Allah katında *yalancı olanlardır*. Allah'ın dünya ve Ahirette size lütuf ve merhameti olmasaydı, *o kötü sözü yaymanızdan ötürü*, büyük bir azaba uğrardınız. *Onu, dilinize dolamıştınız. Bilmediğiniz şeyleri ağzınıza alıyordunuz. Onu önemsiz bir şey sanıyordunuz. Oysa Allah katında önemi büyüktü.* Onu işittiğinizde: "*Bu konuda konuşmamız yakışık almaz*; *hâşâ, bu büyük bir iftiradır*" demeniz gerekmez miydi? Eğer mü'min kişilerdenseniz, *Allah*, buna benzer birşeye *bir daha dönmemenizi tavsiye eder*. Allah size ayetleri açıkça bildirir. Allah, Bilen'dir, Hakîm'dir. Mü'minler arasında hayâsızlığın yayılmasını arzu edenlere, işte onlara dünya ve Ahirette can yakıcı azab vardır. Allah bilir, siz ise bilmezsiniz. Allah'ın size lütuf ve merhameti bulunmasaydı, Allah şefkatli ve merhametli olmasaydı, hemen cezanızı verirdi. (Nûr Suresi, ayet: 11-20.)

Bu ayette, "ifk" ve "bühtân" aynı anlamda, "suçsuza kara çalmak, olmayan suçu atmak" anlamında yer almış bulunuyorlar. "Yalan" demek olan "kizb"ten türeyen ve "yalancılar" demek olan "kâzibûn" da burada, iftira edenler anlamında.

Açıklama

Burada (yukarıdaki ayetlerde) sözü edilen "iftira olayı", tüm hadis kitaplarında yer alır. En "sağlam" hadisleri toplamakla ünlü Buharî ve Müslim'in "e's-Sahîh"lerinde de genişçe yer verilmekte olaya. Olay boyutlarıyla birlikte "Tefsir Sözlüğü"nde ve "Hadis Sözlüğü"nde ele alınacak, gelişmeleri ve yorumu sunulacak. Olay, Peygamber'in karılarından "Âişe"ye –zina ile suçlayarak– iftira edilmesi" noktasında toplanmakta. Ancak, dedikodular nasıl çıkmış, nasıl gelişmiştir ve zamanla ne tür sonuçlar vermiştir? Bu sorulara, sağlıklı karşılıklar verebilmek için özenli incelemeler gerektiriyor. Bir başka yönüyle hukuku da ilgilendirdiği için, sözlükler dizimizden, "İslam Hukuku Sözlüğü"nde de konu işlenecek ve hukuk açısından görüşler sunulacak.

Olay, yukarıdaki ayetlerde önemli olarak anlatılıyor. 15. ayette ayrıca "büyük" (önemli) diye niteleniyor açıkça. Zaten önem verilmeseydi, olay üstüne "on ayet" birden surede yer alır mıydı?

İşte bu öneminden ötürü, "özet"ini bile vermekten kaçınmayı ve ileride incelemeleriyle birlikte sunmayı uygun buldum.

2- Başka Kimselere Yapılan "İftira" (Kara Çalma, Suçsuza Suç Atma)

a) Birine, Birilerine, Olmamış Bir Suçu Yükleyerek Kara Çalmak

Nisâ Suresi, ayet: 20, 21

وَإِنْ أَرَدْتُمُ اسْتِبْدَالَ زَوْجٍ مَكَانَ زَوْجٍ وَآتَيْتُمْ
إِحْدَاهُنَّ قِنْطَارًا فَلَا تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْئًا أَتَأْخُذُونَهُ
بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا ﴿٢٠﴾ وَكَيْفَ تَأْخُذُونَهُ وَقَدْ أَفْضَى
بَعْضُكُمْ إِلَى بَعْضٍ وَأَخَذْنَ مِنْكُمْ مِيثَاقًا
غَلِيظًا ﴿٢١﴾

Anlamı

Eğer bir karının yerine bir başka karıyı alarak (karı) değiştirmek isterseniz ve birincisine yüklerle mal vermişseniz (yine), hiçbir şey almayın ondan. *İftira* (*bühtân*) ve açık bir günah altına girerek verdiğinizi geri alabilir misiniz? Onu nasıl alırsınız ki, birbirinizi paylaşmış durumdasınız. Üstelik kadınlar da sizden sağlam güvence almışlardır. (Nisâ Suresi, ayet: 20, 21.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

Bir eşin yerine bir başka eşi almak isterseniz, birincisine bir yük altın vermiş olsanız bile, ondan bir şey almayın! *İftira ederek* ve apaçık günaha girerek ona verdiğinizi geri alır mısınız? Nasıl alırsınız ki, siz birbirinize katılmıştınız. Ve onlar, sizden sağlam teminat almışlardı. (Nisâ Suresi, ayet: 20, 21.)

Açıklama

Denir ki, İslam öncesi dönemde, karısını isteyen bir erkek, boşayacağı karının "mehrinden kurtulmak için", ona "zina suçunu yükleyerek iftira ederdi." "Ayetlerde, işte bundan kaçınılması isteniyor."

Nisâ Suresi'nin 156. ayetinde, İsa Peygamber'in anası "Meryem'e de büyük iftira edildiği" bildiriliyor. İlgili ayetler için bkz. **MERYEM.**

وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بِغَيْرِ
مَا اكْتَسَبُوا فَقَدِ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا ﴿٥٨﴾

Ahzâb Suresi, ayet: 58

Anlamı

İnanan erkekleri ve inanan kadınları, işlemedikleri bir günah nedeniyle üzenler, kuşkusuz *iftira* (bühtan) ve apaçık bir günah yüklenmiş olurlar. (Ahzâb Suresi, ayet: 58.)

b) Kişinin Kendi Suçunu, Başkasının Üstüne Atarak "İftira"da Bulunması

وَمَنْ يَكْسِبْ خَطِيئَةً أَوْ إِثْمًا ثُمَّ يَرْمِ
بِهِ بَرِيئًا فَقَدِ احْتَمَلَ بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا ﴿١١٢﴾

Nisâ Suresi, ayet: 112

Anlamı

Kim bir yanlış yapar ya da bir günah işler de, sonra onu bir suçsuzun üstüne atarsa, büyük bir iftira (bühtân) ve apaçık bir günah yüklenmiş demektir. (Nisâ Suresi, ayet: 112.)

Bkz. **GÜNAH, YALAN.**

Özet

İftiranın hangi türü olursa olsun, büyük günahtır, kaçınmak gerekir.

➤İHSAN

İyilik.

Bu sözcük ve türevlerinin, Kur'an'da önemli yeri var. Dilimize, genellikle "iyilik" diye çevrilir. "Güzellik" anlamındaki bir kökten gelir. Buna göre "güzelleştirmek" demek oluyor. Ama bu anlam, genellikle amaçlanmaz. Bununla birlikte, anlamında "güzelleştirme", hiç yok da sayılmaz. "İhsan", hem "iyilik", hem de "iyilik etmek" anlamlarını içine alır. "İhsan"dan gelen "muhsin" sözcüğü de ayetlerde, kimi yerde "iyi tutum ve davranış gösteren, buyrukları yerine getiren", kimi yerde "iyilikçi, iyi

yürekli", kimi yerdeyse "elinden geldiğince iyilik eden, bağışta bulunan, yardıma koşan" anlamında yer almıştır. Ölçü: Tanrı buyrukları.

İhsanın bir özel anlamı da hadislerde dile getirilir: Bir hadiste şunlar var: "ihsan; Tanrı'yı görür gibi ibadet etmendir. Sen görmüyor olsan bile, O seni görür!"

Hemen her "hutbe"de okunan bir ayet:

Nahl Suresi, ayet: 90

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ
وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ
تَذَكَّرُونَ ﴿٩٠﴾

Anlamı

Kuşku yok ki, Tanrı, "adalet"i, "ihsan"ı ve yakınlara vermeyi buyurur. Utanmazlık içeren yaygın kötülüğü ("fehşâ"yı), (dine-geleneğe) uygun olmayanı ve azgınlığı (baş kaldırmayı) yasaklar. Size öğüt verir. Olur ki, öğüt alırsınız. (Nahl Suresi, ayet: 90.)

İhsan sözcüğü, ayetlerde, genellikle anababaya ve yakınlara iyilik söz konusu olduğu yerlerde bulunmakta. Bkz. **AKRABA, ANA, ANABABA, İYİLİK, YOKSUL.**

Rahman Suresi'nde, "cennet"e gidenlere, "birer yakut ve mercan" gibi olan ve "daha önce ne insanın, ne de cinlerin dokunduğu, gözlerini yalnızca sahiplerine çevirmiş" bulunan güzel kadınların verileceği bildirildikten sonra şu bildiriliyor:

Rahman Suresi, ayet: 60

هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ ﴿٦٠﴾

Anlamı

"İhsan"ın, "ihsan"dan başka karşılığı olamaz. (Rahman Suresi, ayet: 60.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

İyiliğin karşılığı, ancak iyilik değil midir? (Rahman Suresi, ayet: 60.)

Buradaki "ihsan", yani iyilik, iki ayrı anlamdadır: "İnsanların iyiliği", Tanrı'nın buyruklarına uymak, yasaklarından kaçınmak doğrultusunda "iyi tutum ve davranışlarda bulunmaları"dır. Birincisi bu. İkincisi, "Tanrı'nın iyiliği." Bu da, Tanrı'nın vereceği karşılık. Cennet ve "cennetteki nimetler, mutluluklar." Yani, yukarıdaki ayette şöyle deniyor:

"İnsanlar, Tanrı'nın buyruklarına uygun olarak, yasaklarından kaçınarak dünyada yaşarlarsa, Ahiretteki yaşamlarında Tanrı'nın karşılığını bulacaklardır. Dünyadaki iyi davranışlarına karşılık, Tanrı kendilerine iyilik ederek, cenneti ve mutluluklarını verecektir."

İşte "iyiliğin karşılığının, iyilikten başka olamayacağı"nın anlamı budur ayette. Bkz. **CENNET.**

İhsan konusundaki ayetler için bkz. **AKRABA, ANA, ANABABA, BAĞIŞ, BAŞA KAKMAK, İYİLİK, YOKSUL.**

➤İLÂ

Karıyla cinsel ilişkide bulunmamaya andiçmek.

Bu tür andiçme İslam öncesi dönemde de vardı. Ancak, ilgili hükümler başkaydı. Kur'an, "ilâ" için yeni hüküm getirmekte:

لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَٰكِن يُؤَاخِذُكُم بِمَا كَسَبَتْ
قُلُوبُكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿٢٢٥﴾ لِّلَّذِينَ يُؤْلُونَ مِن نِّسَائِهِمْ تَرَبُّصُ
أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ فَإِن فَاءُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٢٦﴾ وَإِنْ عَزَمُوا
الطَّلَاقَ فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٢٧﴾

Bakara Suresi, ayet: 225-227

Anlamı

Tanrı, bilmeden ağzınızdan kaçırdığınız (saçma:"lağv" biçimindeki) antlardan ötürü sizi sorumlu tutmaz. Sizi, kalblerinizin (bilerek) yönelttiği antlardan ötürü sorumlu tutar. Karılarına cinsel yaklaşımda bulunmamaya andiçenler için, dört ay bekleme (süresi) vardır. Eğer antlarından dönerlerse, bilsinler ki Tanrı bağışlayan ve acıyandır. Eğer boşamaya karar vermişlerse, bilsinler ki Tanrı işiten ve bilendir. (Bakara Suresi, ayet: 225-227.)

Bkz. **ANT, BOŞAMAK, KADIN, KARI.**

Açıklama

Demek ki, "karısına yaklaşmamaya andiçmiş olan kişi", "dört ay süre" bekleyebilir de, bu süre bitmeden, andından dönebilir de. Boşamaya kararlı değilse döner, kararlıysa süre sonuna dek bekler.

Dört ay beklendiği zaman ne olur?

Fıkıhçıların verdikleri fetvaya göre, bu durumda karı, "bir talakla boşanmış olur." "Dönüşü olmayan bir talâkla"... (Bâin talâk). "Fıkıh Sözlüğü"nde, konu üzerinde genişçe durulacak.

➤İLYAS

Kur'an'da adı geçen ve "peygamberlerden olduğu" bildirilenlerden.

Adı iki yerde "İlyas":

En'âm Suresi, ayet : 85

Sâffât Suresi, ayet : 123

Bir yerde de "İlyâsîn" geçer:

Sâffât Suresi, ayet : 130

İbni Mes'ud'un "Mushaf"ında "İlyas" yerine "İdris" yer alır. Kimilerine göre "İdris"le "İlyas" aynı Peygamber'dir. Bkz. **İDRİS.**

En'âm Suresi, ayet: 85

وَزَكَرِيَّا وَيَحْيٰى وَعِيسٰى وَاِلْيَاسَۜ كُلٌّ مِنَ الصَّالِح۪ينَۙ ﴿٨٥﴾

Anlamı

Ve Zekeriyya'yı, Yahya'yı, İsa'yı ve *İlyas*'ı da (doğru yola eriştirdik). Bunların hepsi de iyilerdendi. (En'âm Suresi, ayet: 85.)

Sâffât Suresi, ayet: 123-132

وَاِنَّ اِلْيَاسَ لَمِنَ الْمُرْسَل۪ينَۜ ﴿١٢٣﴾ اِذْ
قَالَ لِقَوْمِه۪ٓ اَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٢٤﴾ اَتَدْعُونَ بَعْلًا وَتَذَرُونَ
اَحْسَنَ الْخَالِق۪ينَۙ ﴿١٢٥﴾ اَللّٰهَ رَبَّكُمْ وَرَبَّ اٰبَٓائِكُمُ الْاَوَّل۪ينَ ﴿١٢٦﴾
فَكَذَّبُوهُ فَاِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَۙ ﴿١٢٧﴾ اِلَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَص۪ينَ ﴿١٢٨﴾
وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْاٰخِر۪ينَۙ ﴿١٢٩﴾ سَلَامٌ عَلٰٓى اِلْ يَاس۪ينَ ﴿١٣٠﴾
اِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِن۪ينَ ﴿١٣١﴾ اِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِن۪ينَ ﴿١٣٢﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Doğrusu "*İlyas*"da peygamberlerdendir. Milletine: "Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız? Yaratanların en iyisi olan, sizin de Rabbi'niz, önceki babalarınızın da Rabbi bulunan Allah'ı bırakıp da Baal putuna mı taparsınız?" demişti. Bunun üzerine onu yalanlamışlardı. Allah'ın O'na içten bağlı kulları bir yana, bunların hepsi cehenneme götürüleceklerdir. Sonra gelenler içinde "*İlyas'a selam olsun*" diye bir ün bıraktık. Doğrusu Biz iyileri böylece mükâfatlandırırız. O, inanmış kullarımızdandı. (Sâffât Suresi, ayet: 123-132.)

Açıklama

"Ba'l", Fenikelilerin "Baş tanrı" diye inanıp tapındıkları gücü simgeleyen puta da ad olarak verilmiştir. Ona, Fenikeliler gibi, zaman zaman Yahudiler de tapınma eğilimi göstermişlerdir. İşte İlyas Peygamber'in, ona tapanlara sesleniği ve kendini peygamber olarak tanıttığı, ne var ki onlarca yalanlandığı bildiriliyor.

İlyas Peygamber'in bugün de yaşıyor olduğuna inananlar ve "yılda bir kez Hızır'la buluştuğunu" ileri sürenler bulunduğu gibi, onu, "Hızır"la, "İdris"le aynı kişi sayanlar da var. "İlyas, İdris Peygamber'den başkası değil" diyenlere göre, İlyas Peygamber, "göklerde yükseltilmiş"tir ve şimdi de cennette yaşamaktadır. Bkz. **İDRİS**.

Eldeki Tevrat bölümlerinde de İlyas'tan söz edilir. Hem de uzun uzun. (Bkz. I. Krallar, 17: 1-24, 18: 1, 19: 1-17. II. Krallar, 1: 3-14.) Ve İlyas'ın "göklere yükseltildiği" anlatılır. (Bkz. II. Krallar, 2: 11-14.)

➤İMAM

"Cemaate namaz kıldıran" ya da "bir mezhebi kuran, mezhebe önderlik eden" ya da "din kurallarıyla yönetilen devletin başında bulunan" anlamlarında kullanılır. Ancak Kur'an'da yedi kez tekil olarak geçer:

Bakara Suresi, ayet	: 124
Hûd Suresi, ayet	: 17
Hicr Suresi, ayet	: 79
İsrâ Suresi, ayet	: 71
Furkan Suresi, ayet	: 74
Yâsîn Suresi, ayet	: 12
Ahkaf Suresi, ayet	: 12

Beş kez de çoğul olarak geçer:

Tevbe Suresi, ayet	: 12
Enbiyâ Suresi, ayet	: 73
Kasas Suresi, ayet	: 5, 41
Secde Suresi, ayet	: 24

Çoğul olarak yer alan "imam"ın hiç biri bu anlamlarda değildir. Daha çok, "halkın kendisine uyduğu kişi, önder, ileri gelen" anlamlarını içerir. "Cemaate namaz kıldıran"a, "mezheb imamı"na, "din devletinin başındaki kişi"ye "imam" denmesi de, bunların "uyulan kişi"ler olmalarından. Ayetlerde, "imam" niteliğini alan, yalnızca "kiş"iler değildir, "kitab" da "imam" olarak nitelenmekte: İki yerde, Tevrat, "imam" diye niteleniyor. Bkz. Hûd Suresi, ayet: 17; Ahkaf Suresi, ayet: 12. Ayrıca bkz. **TEVRAT**.

A- Peygamberler İçinde "İmam" Diye Nitelenen: İbrahim Peygamber

وَإِذِ ابْتَلَىٰٓ اِبْرٰهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَاَتَمَّهُنَّ قَالَ اِنّ۪ي
جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ اِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّت۪ي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي
الظَّالِم۪ينَ ﴿١٢٤﴾

Bakara Suresi, ayet: 124

Anlamı

An o zaman ki, Tanrı'sı İbrahim'i birtakım "kelime"lerle denemiş, o da onları sonuçlandırıp bitirmişti. (Tanrı:) "Seni, insanlara imam (önder) yapacağım!" dedi. (İbrahim:) "Soyumdan gelenleri de yap!" deyince, (Tanrı:) "Kendilerine yazık edenler, verdiğim sözdeki duruma ulaşamazlar!" demişti. (Bakara Suresi, ayet: 124.)

Bkz. **İBRAHİM, KELİME.**

B- Tanrısal "Kitab"lar İçinde "İmam": Tevrat

Hûd Suresi,
ayet: 17

أَفَمَنْ كَانَ
عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّهِ وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِنْهُ وَمِنْ قَبْلِهِ كِتَابُ
مُوسَىٰ إِمَامًا وَرَحْمَةً أُولَٰئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمَنْ يَكْفُرْ
بِهِ مِنَ الْأَحْزَابِ فَالنَّارُ مَوْعِدُهُ فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِنْهُ إِنَّهُ
الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٧﴾

Anlamı

(Yalnızca dünya yaşamını isteyen kimse) o kimse gibi olabilir mi ki, Tanrı'sından gelen bir belgesi var. Onu da bir tanık izlemekte. Daha önce de "*Musa'nın kitabı*", "*imam*" ve "rahmet" olarak bulunmakta. İşte bunlara sahip olanlar, ona da (Kur'an'a da) inanırlar. Hangi topluluk onu inkâr ederse, yeri ateştir. (Ey Muhammed!) Sen o konuda bir kuşkuya düşme! O, Tanrı'ndan gelen bir gerçektir. Ama insanların çoğu, inanmazlar. (Hûd Suresi, ayet: 17.)

Bkz. **KUR'AN, TEVRAT.** Ayrıca bkz. Ahkaf Suresi, ayet: 12.

İmamla ilgili olarak ayrıca bkz. **KÂFİR, PEYGAMBER-PEYGAMBERLER.**

➤İMAN (İNANÇ)

İman: İnanç: Tanrı'ya, meleklere, kitaplara, peygamberlere, Ahiret gününe ve hayır, şer türüyle kadere (yani her şeyi ve bu arada, şerri belirleyenin Tanrı olduğuna hepsini Tanrı'nın yarattığına) inanmak.

I- İMANLA İLGİLİ AYETLER VE ANLAMLARI

"Tanrı"ya, "melek"lerine, "kitab"larına, "peygamber"lerine "iman":

Bakara Suresi,
ayet: 285

آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ
وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ
وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا
وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿٢٨٥﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Peygamber ve inananlar, ona, Rabb'inden indirilene inandı. Hepsi Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine inandı. "Peygamberleri arasında hiç birini ayırt etmeyiz!", "İşittik! İtaat ettik! Rabb'imiz! Affını dileriz, dönüş Sana'dır!" dediler. (Bakara Suresi, ayet: 285.)

İlgili öteki ayetler için bkz. **KİTAB, MELEK, PEYGAMBER, TANRI.**

"Ahiret"e de "iman":

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالنَّصَارَىٰ وَالصَّابِئِينَ
مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ
رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾

Bakara Suresi, ayet: 62

Anlamı (Diyanet'in)

Şüphesiz inananlar, Yahudi olanlar, Hıristiyanlar ve Sabiîlerden Allah'a ve Ahiret gününe inanıp iş yapanların ecirleri, Rabb'lerinin katındadır. Onlar için artık korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir. (Bakara Suresi, ayet: 62.)

Sabiîler için bkz. **SABİÎLİK.**

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِ
وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ
وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا ﴿١٣٦﴾

Nisâ Suresi, ayet: 136

Anlamı (Diyanet'in)

Ey inananlar! Allah'a, Peygamberi'ne, peygamberlerine indirdiği Kitab'a inanın! Kim Allah'ı, meleklerini, kitablarını ve Ahiret gününü inkâr ederse, şüphesiz derin bir sapıklığa sapmıştır. (Nisâ Suresi, ayet: 136.)

Ahiretle ilgili ayetler için bkz. **AHİRET, CEHENNEM, CENNET, KIYAMET.**

"Hayır" ve "şerr"in yani iyilik ve kötülüğün, "Tanrı'nın yaratmasıyla olduğu"na, "kader"e iman:

İlgili ayetler için bkz. **ECEL, HAYR, İYİLİK, KADER, KÖTÜ, TANRI, YARATMAK.**

"İman". kesintisiz olmalı:

Nisâ Suresi, ayet: 137

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ ازْدَادُوا
كُفْرًا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ سَبِيلًا ﴿١٣٧﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Doğrusu inanıp sonra inkâr edenler, sonra inanıp tekrar inkâr edenler, sonra da inkârları artmış olanları, Allah bağışlamaz, onları doğru yola eriştirmez. (Nisâ Suresi, ayet: 137.)

"İmanın bütünlüğü bozulmamalı":

Nisâ Suresi, ayet: 150, 151

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ
بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ
وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ
أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَٰلِكَ سَبِيلًا ﴿١٥٠﴾ أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا
وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا ﴿١٥١﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Allah'ı ve Peygamberi'ni inkâr eden, Allah'la peygamberleri arasını ayırmak isteyen; "bir kısmına inanır bir kısmını inkâr ederiz!" diyerek ikisi arasında bir yol tutmak isteyenler, işte onlar gerçekten kâfir olanlardır. Kâfirlere ağır bir azab hazırlamışızdır. (Nisâ Suresi, ayet: 150, 151.)

"İman ettik! (İnandık!)" diyenlerin hepsi, gerçekten "iman etmiş" sayılmazlar:

Öyleleri var ki, "iman ettik!" derler, ama gerçekte "iman etmiş", yani inanmış değillerdir:

Konuya ilişkin ayetler için bkz. **MÜNÂFIK.**

Kimileri: "İman ettik!" derler, "mü'min" yani inanır olduklarını söylemek isterler. Oysa, içlerinde "iman" (inanç) iyice, tam anlamıyla işleyip yer etmediği için bunlara düşen: "Müslim (Müslüman) olduk!" demektir:

قَالَتِ الْاَعْرَابُ اٰمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلٰكِنْ قُولُوا
اَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْا۪يمَانُ ف۪ي قُلُوبِكُمْ وَاِنْ تُط۪يعُوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُ
لَا يَلِتْكُمْ مِنْ اَعْمَالِكُمْ شَيْـًٔا اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿١٤﴾
اِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِه۪ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا
وَجَاهَدُوا بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ
الصَّادِقُونَ ﴿١٥﴾

Hucurât Suresi, ayet: 14, 15

Anlamı (Diyanet'in)

Ey Muhammed! Bedevîler: "İnandık!" dediler. De ki: "İnanmadınız ama, İslam olduk! deyin. İnanç, henüz gönüllerinize yerleşmedi. Eğer Allah'a ve Peygamberi'ne itaat ederseniz, işlediklerinizden bir şey eksilmez. Doğrusu Allah bağışlar, merhamet eder. İnananlar, ancak Allah'a ve Peygamberi'ne inanmış, sonra şüpheye düşmemiş; Allah uğrunda mallarıyla, canlarıyla cihad etmiş olanlardır. İşte onlar, doğru sözlü olanlardır!" (Hucurât Suresi, ayet: 14, 15.)

Bkz. **ARAB.**

"Kuşkusuzluk", kuşkusuz inanmak:

اَلْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُنْ مِنَ الْمُمْتَر۪ينَ

Âli İmrân Suresi, ayet: 60

Anlamı

Gerçek (hakk), senin Tanrı'ndan gelendir. Öyleyse, "*kuşkulananlardan olma*"! (Âli İmrân Suresi, ayet: 60.)

فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَر۪ينَ

Anlamı

Öyleyse *sakın kuşkulananlardan olma*! (Bakara Suresi, ayet: 147; En'âm Suresi, ayet: 114; Yunus Suresi, ayet: 94.)

Hûd Suresi, ayet: 17

فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِنْهُ إِنَّهُ
الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٧﴾

Anlamı

Senin de (Ey Muhammed!) *bundan kuşkun olmasın.* Kuşkusuz bu, Tanrı'n katından gelen bir gerçektir. Ne var ki, insanların çoğu inanmazlar. (Hûd Suresi, ayet: 17.)

"Kur'an'ın anlattıkları" konusunda "kuşkulanmak" ile ilgili ayetler için ayrıca bkz. **KÂFİR, KİTAB, KİTAB EHLİ, KUR'AN, KUŞKU.**

İnanmanın geçerli olduğu zamanda, "azab anı gelip çatmadan" inanmak:

Kâfirlerin bekleyip "fetih günü" İslam'a inanmalarının, kendilerine bir yararı bulunmadığı bildirilmiştir:

Secde Suresi, ayet: 28-30

﴿٢٧﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْفَتْحُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ
﴿٢٨﴾ قُلْ يَوْمَ الْفَتْحِ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِيمَانُهُمْ وَلَا هُمْ
يُنْظَرُونَ ﴿٢٩﴾ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَانْتَظِرْ إِنَّهُمْ مُنْتَظِرُونَ ﴿٣٠﴾

Anlamı

Derler ki: "Eğer doğru söylüyorsanız, söyleyin, bu 'fetih' ne zamandır?" De ki: "Fetih günü geldiğinde, kâfirlerin inanır olmalarının (imanlarının) kendilerine bir yararı olmayacaktır. Onların cezalandırılmaları ertelenmeyecektir de..." Yüzçevir onlardan. Bekle! Onlar da beklemekteler. (Secde Suresi, ayet: 28-30.)

Burada sözü edilen "fetih", "fetih günü"; kimilerine göre "Kıyamet"tir, kimilerine göre "Bedir günü"dür, kimilerine göre "Mekke'nin fethedildiği gün"dür, kimilerine göreyse, bunların tümü anlatılıyor olabilir.

Hiç bir "kasaba halkı"nın, cezalandırılacağı an geldikten sonraki inancı kendisine bir yarar sağlamamıştır. "Yunus toplumu" bunun dışında:

Yunus Suresi, ayet: 98

فَلَوْلَا كَانَتْ قَرْيَةٌ آمَنَتْ فَنَفَعَهَا إِيمَانُهَا إِلَّا قَوْمَ يُونُسَ
لَمَّا آمَنُوا كَشَفْنَا عَنْهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَتَّعْنَاهُمْ
إِلَىٰ حِينٍ ﴿٩٨﴾

Anlamı

(Cezalandırma anı gelip çattıktan sonra) *inanıp da, inancı kendisine yarar sağlayan* bir kasaba halkı bulunsaydı ya! (Bu, hiç olmadı.) "Yunus toplumu" bunun dışında. Bunlar inanır olunca, dünya yaşamındaki rezillik içeren azabı kendilerinden kaldırdık ve bunları bir süre daha yaşatıp geçindirdik. (Yunus Suresi, ayet: 98.)

Bkz. YUNUS.

Zamanı geçtikten sonraki inancın, bir yarar sağlamaması genel kuraldır. Geçmiş toplumların hiç biri, bu yasanın pençesinden kendilerini kurtaramamışlardır:

أَفَلَمْ
يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ
مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا أَكْثَرَ مِنْهُمْ وَأَشَدَّ قُوَّةً وَآثَارًا
فِي الْأَرْضِ فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٨٢﴾ فَلَمَّا
جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَرِحُوا بِمَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ
وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٨٣﴾ فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا
قَالُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَحْدَهُ وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ ﴿٨٤﴾
فَلَمْ يَكُ يَنْفَعُهُمْ إِيمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا سُنَّتَ اللَّهِ الَّتِي
قَدْ خَلَتْ فِي عِبَادِهِ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْكَافِرُونَ ﴿٨٥﴾

Mü'min Suresi, ayet: 82-85

Anlamı (Diyanet'in)

Yeryüzünde dolaşıp kendilerinden daha çok, daha kuvvetli, yeryüzünde bıraktıkları eserler daha sağlam olan öncekilerin sonuçlarının nasıl olduğunu görmezler mi? Kazandıkları onlara bir fayda vermemiştir. Peygamberleri onlara belgelerle gelince, kendilerinde olan bilgiden gururlandılar da, alaya aldıkları şey kendilerini sarıverdi. *Baskınımızı gördüklerinde*: "*Yalnız Allah'a inandık*! *O'na koştuğumuz eşleri inkâr ettik*!" *dediler. Ama bizim baskınımızı* ***görüp*** *de öyle inanmaları, kendilerine fayda vermedi. Bu, Allah'ın kulları hakkında, öteden beri yürürlükte olan yasasıdır.* İşte inkârcılar o zaman hüsranda kaldılar. (Mü'min Suresi, ayet: 82-85.)

En'âm Suresi, ayet: 158

هَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّٓا اَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ اَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ اَوْ يَأْتِيَ بَعْضُ
اٰيَاتِ رَبِّكَ يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ اٰيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا اِيمَانُهَا
لَمْ تَكُنْ اٰمَنَتْ مِنْ قَبْلُ اَوْ كَسَبَتْ فٖٓي اِيمَانِهَا خَيْرًا قُلِ انْتَظِرُوٓا اِنَّا
مُنْتَظِرُونَ ﴿١٥٨﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Onlar kendilerine meleklerin gelmesini mi, yoksa Rabb'inin gelmesini mi, yahut Rabb'lerinden birtakım mucizelerin gelmesini mi bekliyorlar? *Rabb'inin birtakım mucizeleri geldiği gün, insan daha önce inanmamışsa veya imanıyla bir iyilik kazanmamışsa, imanı ona fayda vermez.* Onlara: "Bekleyin! Doğrusu biz de bekliyoruz!" de! (En'âm Suresi, ayet: 158.)

Yunus Suresi, ayet: 92

وَجَاوَزْنَا بِبَنٖٓي اِسْرَٓائٖيلَ الْبَحْرَ فَاَتْبَعَهُمْ
فِرْعَوْنُ وَجُنُودُهُ بَغْيًا وَعَدْوًا حَتّٰٓى اِذَٓا اَدْرَكَهُ الْغَرَقُ قَالَ
اٰمَنْتُ اَنَّهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا الَّذٖٓي اٰمَنَتْ بِهٖ بَنُٓوا اِسْرَٓائٖيلَ وَاَنَا مِنَ
الْمُسْلِمٖينَ ﴿٩٠﴾ آٰلْـٰٔنَ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَكُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدٖينَ ﴿٩١﴾
فَالْيَوْمَ نُنَجّٖيكَ بِبَدَنِكَ لِتَكُونَ لِمَنْ خَلْفَكَ اٰيَةً وَاِنَّ كَثٖيرًا
مِنَ النَّاسِ عَنْ اٰيَاتِنَا لَغَافِلُونَ ﴿٩٢﴾

Anlamı

İsrailoğullarını denizden geçirdik. Fir'avn ve askerleri, haksızlık ve düşmanlıkla hemen ardlarına düştüler. Sonunda su, onu boğmaya başlayınca: "*İnandım* ki İsrailoğullarının inandığı Tanrı'dan başka Tanrı yoktur. *Ben de* (*şimdi*) *Müslümanlardanım*!" dedi. "*Şimdi mi* (*inanıyorsun*)?! *Oysa daha önce başkaldırmıştın* (*Tanrı'ya*). *Ve bozgunculardan olmuştun*! Bugün biz senin gövdeni (yalnızca) kurtaracağız (yani cansız olarak karaya çıkaracağız)! Senden sonrakilere bir ibret örneği olasın diye!" dedik kendisine. Şu kesin ki, insanların çoğu, ayetlerimizden habersizdir. (Yunus Suresi, ayet: 92.)

Bkz. **BEKLEMEK, MELE K, FİRAVUN, İSRAİLOĞULLARI.**

"İnançları artanlar":

(١) إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا
تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ (٢)

Enfâl Suresi, ayet: 2

Anlamı

İnanır (inançlı) ancak o kimselerdir ki, Tanrı anıldığı zaman yürekleri (korkudan) titrer. Kendilerine O'nun ayetleri okunduğu zaman da, bu, onların inançlarını artırır. Ve o kimselerdir ki, Tanrı'larına güvenirler. (Enfâl Suresi, ayet: 2.)

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ
الْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُوا إِيمَانًا مَعَ إِيمَانِهِمْ وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا (٤)

Fetih Suresi, ayet: 4

Anlamı (Diyanet'in)

İnananların imanlarını kat kat artırmaları için, kalplerine güven indiren O'dur. Göklerdeki ve yerdeki ordular, Allah'ındır. Allah Bilen'dir, Hakîm olandır. (Fetih Suresi, ayet: 4.)

وَإِذَا مَا أُنْزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ أَيُّكُمْ زَادَتْهُ
هَٰذِهِ إِيمَانًا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَزَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَهُمْ
يَسْتَبْشِرُونَ (١٢٤) وَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَتْهُمْ
رِجْسًا إِلَىٰ رِجْسِهِمْ وَمَاتُوا وَهُمْ كَافِرُونَ (١٢٥)

Tevbe Suresi, ayet: 124, 125

Anlamı

Bir sure indirildiğinde; onlardan (münâfıklardan) kimileri: "Bu, hanginizin inancını artırdı?! derler. İnananlara gelince: (Sure) onların inançlarını artırmıştır. Onlar, birbirlerine bunu müjdelerler. Gelelim yüreklerinde hastalık olanlara: (Sure), bunların da pisliklerini artırmıştır. Pisliklerine pislik katarak... Kâfir olarak ölürler bunlar. (Tevbe Suresi, ayet: 124, 125.)

Ahzâb Suresi, ayet: 22

وَلَمَّا
رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَٰذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ
وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا ﴿٢٢﴾

Anlamı (Diyanet'in)

İnananlar, düşman birliklerini gördükleri zaman: "İşte bu, Allah ve Peygamberi doğru söylemiştir!" dediler. Bu, onların ancak imanını ve teslimiyetlerini artırdı. (Ahzâb Suresi, ayet: 22.)

Bu çeviride bir eksiklik var. "İşte bu Allah ve Peygamberi'nin bize söz verdiğidir. Allah ve Peygamberi doğru söylemiştir" olacakken, "İşte bu, Allah ve Peygamberi doğru söylemiştir" biçiminde yer alıyor.

Âli İmrân Suresi, ayet: 173

الَّذِينَ قَالَ
لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ
فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ

Anlamı

O kimselerdir ki insanlar onlara: "İnsanlar size karşı (asker) topladılar! Korkun onlardan!" dediler de, bu, onların inançlarını artırdı. Ve onlar (inançlılar), "Tanrı bize yeter! Ne güzel Vekil'dir O!" dediler. (Âli İmrân Suresi, ayet: 173.)

Müddessir Suresi, ayet: 31

وَمَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلَّا مَلَائِكَةً وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلَّا
فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا لِيَسْتَيْقِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَيَزْدَادَ الَّذِينَ
آمَنُوا إِيمَانًا وَلَا يَرْتَابَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَ وَلِيَقُولَ
الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْكَافِرُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَٰذَا مَثَلًا
كَذَٰلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ
إِلَّا هُوَ وَمَا هِيَ إِلَّا ذِكْرَىٰ لِلْبَشَرِ ﴿٣١﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Cehennemin bekçilerini yalnız meleklerden kılmışızdır. Sayılarını bildirmekle de, ancak inkâr edenlerin denenmesini ve kendilerine kitab verilenlerin kesin bilgi edinmelerini ve inananların da imanlarının artmasını sağladık. Kendilerine kitab verilenler ve inananlar şüpheye düşmesinler. Kalblerinde hastalık bulunanlar ve inkârcılar: "Allah bu misalle neyi murad etti?" desinler. İşte Allah, böylece dilediğini saptırır, dilediğini doğru yola eriştirir. Rabb'inin ordularını kendisinden başkası bilemez. Bu, insanoğluna bir öğütten ibarettir. (Müddessir Suresi, ayet: 31.)

"İnanç ve ibadet":

وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتّٰى يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ ﴿٩٩﴾

Hicr Suresi, ayet: 99

Anlamı

Sana "*yakîn*" (kesin inanç) gelinceye dek Tanrı'na kulluk (ibadet) et! (Hicr Suresi, ayet: 99.)

Açıklama

Denir ki: "Yakîn" (kesin inanç), yalnızca "ölümle gelir insana". O sırada insan, "kutsal kitapların bildirdiklerinin birer gerçek olduğunu" anlar. "Kesin olarak" anlar. Yani o zaman "hiçbir kuşkusu" kalmaz. Ondan önce, her ne denli "inançta kesinlik" olursa da, "ölüm geldiği sıradaki" ölçüde değildir.

İşte böyle yorumlandığı için, ayette yer alan "yakîn" sözcüğüne, "ölüm" anlamı verilmiştir. Diyanet çevirisinde de buna uyularak ayete şöyle anlam verilmekte:

"Ve ölünceye kadar Rabb'ine kulluk et!"

Bununla birlikte, "yakîn"in, asıl anlamının, "kesin inanç" ya da "kesin bilgi" olduğunu unutmamak gerekir.

İnanmazlar, öbür danyada, artık "inandıklarını" söyleyecekler ve "dünyada inanırlara uygun bir yaşam için bir kez daha fırsat verilmesini" isteyecekler Tanrı'dan:

وَلَوْ تَرٰٓى اِذِ الْمُجْرِمُونَ نَاكِسُوا رُؤُ۫سِهِمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ رَبَّنَٓا
اَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا اِنَّا مُوقِنُونَ ﴿١٢﴾

Secde Suresi, ayet: 12

Anlamı (Diyanet'in)

Suçluları, Rabb'lerinin huzurunda, başları öne eğilmiş olarak: "Rabb'imiz! Gördük, dinledik! Artık bizi dünyaya geri çevir de, iyi işler işleyelim! *Doğrusu kesin olarak inandık*!" derlerken bir görsen! (Secde Suresi, ayet: 12.)

Bkz. **CEHENNEM, GÜNAH.**

"İnanacak kimseler için. yeryüzünde çok belgeler var":

Zâriyât Suresi, ayet: 20, 21

وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِلْمُوقِنِينَ ﴿٢٠﴾ وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٢١﴾

Anlamı

Yeryüzünde, kesin olarak inananlar için belgeler vardır. Kendinizde de... Görmüyor musunuz? (Zâriyât Suresi, ayet: 20, 21.)

Neml Suresi, ayet: 14

وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا فَانْظُرْ
كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ﴿١٤﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Gönülleri kesin olarak kabul ettiği halde, haksızlık ve büyüklenmelerinden ötürü, onları bile bile inkâr ettiler. Bozguncuların sonunun nasıl olduğuna bir bak! (Neml Suresi, ayet: 14.)

İnanç ve duygu:

İsrâ Suresi, ayet: 107-109

قُلْ آمِنُوا بِهِ أَوْ لَا تُؤْمِنُوا إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهِ
إِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا ﴿١٠٧﴾ وَيَقُولُونَ سُبْحَانَ رَبِّنَا
إِنْ كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُولًا ﴿١٠٨﴾ وَيَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ يَبْكُونَ وَيَزِيدُهُمْ
خُشُوعًا ﴿١٠٩﴾

Anlamı (Diyanet'in)

De ki: "Kur'an'a ister inanın, ister inanmayın! O'ndan önceki bilginlere o okunduğu zaman, yüzleri üzerinde secdeye varırlar ve "Rabb'imiz münezzehtir! Rabb'imizin sözü, şüphesiz yerine gelecektir" derler. Ağlayarak yüzüstü yere kapanırlar. Bu, onların gönüllerindeki rikkati artırır. (İsrâ Suresi, ayet: 107-109.)

II- YORUMLAR VE İNCELEMELER

A- İman Sözcüğü ve Anlamı

1- Yerine Göre Anlamı

a) Kur'an'da Kaç Kez Geçer?

İman sözcüğü, türevlerinin dışında 44 kez geçer ayetlerde:

Bakara Suresi, ayet	: 95, 108, 109, 143
Âli İmrân Suresi, ayet	: 86, 90, 100, 106, 167, 173, 177, 193
Nisâ Suresi, ayet	: 25
Mâide Suresi, ayet	: 5
En'âm Suresi, ayet	: 82, 158 (iki kez)
Enfâl Suresi, ayet	: 2
Tevbe Suresi, ayet	: 22, 66, 124 (iki kez)
Yunus Suresi, ayet	: 9, 98
Nahl Suresi, ayet	: 106
Rûm Suresi, ayet	: 56
Secde Suresi, ayet	: 29
Ahzâb Suresi, ayet	: 22
Mü'min Suresi, ayet	: 10, 28, 85
Şûrâ Suresi, ayet	: 52
Fetİh Suresi, ayet	: 4 (iki kez)
Hucurât Suresi, ayet	: 7, 11, 14, 17
Tûr Suresi, ayet	: 21
Mücadele Suresi, ayet	: 22
Haşr Suresi, ayet	: 9, 10
Mümtehine Suresi, ayet	: 10
Müddessir Suresi, ayet	: 31

b) Nerelerde Hangi Anlamlara Gelir?

Abdurrahman İbnü'l-Cevzî, imanın, Kur'an yorumcularına göre Kur'an'da 5 anlamda yer aldığını örnek ayetler vererek yazıyor:

Birincisi: "Tasdîk" (doğrulamak, onaylamak).

Yusuf Suresi, ayet	: 17
Mü'min Suresi, ayet	: 12
Haşr Suresi, ayet	: 23

İkincisi: Yalnızca "dil ile ikrar" (inanç gösterme).

Bakara Suresi, ayet	: 62
Nisâ Suresi, ayet	: 136
Münâfikûn Suresi, ayet	: 3

Üçüncüsü: "Tevhîd" (Tanrı'yı birleme).

Mâide Suresi, ayet	: 5
Nahl Suresi, ayet	: 106
Mü'min Suresi, ayet	: 10

Dördüncüsü: "Dil ile ikrar, kalp ile tasdik ve gereğine göre amel." Kur'an'da en çok bu anlamda geçer.

Bakara Suresi, ayet	: 25
Kehf Suresi, ayet	: 107

Beşincisi: Namaz.

Bakara Suresi, ayet : 143

(Bkz. İbnü'l-Cevzî Nüzhetü'l-Ayüni'n-Nevâzır Fî İlmi'l-Vücûhi Ve'n-Nazâir, "İman", s. 145, 146. Ayrıca bkz. Rağıb, el Müfredât, "e-m-n".)

2- Sözlük Anlamı ve Tanımı

a) Sözlük Anlamı

Rağıb el İsfehânî, "iman"ın "güvenlik, kalbin yatışması, korkunun tümüyle silinmesi" anlamındaki bir kökten geldiğini belirtir. Örnekler verir. Şu ayetlerde bu anlamdadır:

Bakara Suresi, ayet : 125, 126
Kasas Suresi, ayet : 57
Âli İmrân Suresi, ayet : 154
Tevbe Suresi, ayet : 6

Bir "geçişli (mutaaddi)", olarak kullanılır. O zaman anlamı: "Güvenlik veren"dir. Tanrı'ya bunun için "el Mü'min", yani "güvenlik veren" denir. Bir de "geçişsiz (lâzım)" olarak yer alır. O zaman da anlamı "güvenliğe eren, güvenlikte olan"dır. (Bkz. el Müfredât, e-m-n) Zemahşerî ve onu izleyen Kur'an yorumcuları da, Bakara Suresi'nin üçüncü ayetinin yorumunda, "iman"ın "güvenlik" anlamındaki bir kökten geldiğini, sonra da "tasdîk" anlamını yüklendiğini yazarlar. Fahruddin Râzî de Zemahşeri'nin Keşşaf'ını kaynak göstererek bunu belirtir. (Bkz. Râzî, 2/23.) "İman"a "iman" denmesinin nedeni, "kişiyi, yalanlamaktan, başkaldırmaktan koruyor, bu bakımdan güvencede tutuyor da ondan" diye açıklanır. (Bkz. aynı kaynaklar.) Sözlüklerde de benzer açıklamalar yer alır. (Bkz. Lisânu'l-Arab, e-m-n; Kâmûs, e-m-n) Usûl-u fıkıh ve kelâm kitaplarında da imanın sözlük anlamıyla: "Tasdîk" olduğu belirtilir.

b) Tanımı

Abdurrahman İbnü'l-Cevzî, İmanın sözlük anlamıyla "tasdîk" demek olduğunu belirttikten sonra, "şeriat" dilindeki tanımıyla üç öğeyi birden içerdiğini ve şu demek olduğunu yazar:

"Dil ile ikrar, kalp ile itikâd (inanç) ve gereğine uygun olarak amel." (Bkz. Nüzhetü'l-A'yün, iman, s. 145.)

Ne var ki, İbnü'l-Cevzî'nin bu görüşü, bu tanımı, bütün mezheplerin görüşlerini yansıtmamakta.

Fahruddin Râzî, burada "dört fırka" (mezhep) bulunduğunu belirtiyor ve tanımlarına yer veriyor:

"*Birinci fırka*"*nın tanımı*: "İman: Kalble ve bedenle olan işler ve dil ile olan ikrar" (söyleyerek açığa vurma).

Mu'tezile, Hâriciler, Zeydiler ve hadisçiler bu görüşteler. (İbnü'l-Cevzî'nin yukarıdaki tanımıyla aynı görüş ve tanım benimseniyor.)

Hâricilerce: "Allah'a iman", Kur'an'da ve hadislerde yer alan nakil ve akıl delillerine bakılarak Tanrı'yı ve O'nun koyduğu her şeyi bilmek, tanımaktır. Ki, bu, Tanrı nelerin yapılmasını, nelerin yapılmamasını buyurmuşsa küçük ya da büyük, tümünü içine alacak kapsamda, Tanrı'ya boyun eğmeyi içerir. İman, bunların bütünüdür. Bunlardan birini bile bir yana bırakmak, 'küfür'dür (kâfirlik).

Mutezile'nin bir kesimince: İman, sözcük anlamıyla değil de şeriattaki özel anlamıyla ele alındığında, bütün konularda, iş ve davranışlarda, ister farz-vacib, ister sünnet-müstahab türünden olsun, Tanrı'nın dediklerine boyun eğip uymaktır. Bir başka kesimine göreyse, nafileleri bu kapsama sokmamak gerekir. Yalnızca farzlar ve vaciblerdir bu kapsamda olan. Bir başka kesiminin görüşüyse şöyle: Nelerden dolayı ceza verileceği bildirilmişse, iman, onlardan sakınmaktır. İnanır (mü'min), bütün büyük günahlardan sakınan kimsedir.

Hadis ehlince: Olgun iman (kâmil iman), "ma'rifet"tir (bütün yönleriyle Tanrı'yı bilip tanımak). Sonra da her konuda Tanrı'ya boyun eğip O'nun dediklerini yerine getirmek. Her "taat" (ibadet), bir imandır. Asıl olan "ma'rifet" olduğu için, bir ibadetin "iman" olabilmesi, "ma'rifet"e dayanmış olmasına bağlıdır. Hadisçilerce, her "inkâr" (içten kabul etmemek, Tanrı'yı tanımamak) kâfirlik oluğu gibi, Tanrı'nın buyruklarına karşı gelmeler, günah işlemeler de ayrı ayrı birer kâfirliktir. Hadisçilerin bir kesimi, "iman"ı, "tâatların (ibadetlerin) bütünü" olarak alıp tanımlarlar. Farzları ve nâfileleri (farz, vacib olmayan ibadetleri) hep, imanın bütünü içinde görürler. Bununla birlikte, farz-vacib olan ibadetleri yapmayanın imanı eksildiği halde, "nâfile" (sünnet-müstahab) olan ibadetleri yapmayanın imanı eksilmez.

"*İkinci fırka*"*nın görüşü*: "İman; kalp ve dilin birlikte olan eylemidir." Bu görüşü benimseyenlerden bir kesimine göre iman şöyle tanımlanır: "Dil ile ikrâr, kalp ile ma'rifet (tasdik, kabul edip benimsemek)".

Ebu Hanife ve genellikle fakihler (İslam hukukçuları), bu görüşü ve tanımı benimserler. Ama, "ma'rifet" konusunda ayrılırlar: Kimine göre, buradaki "ma'rifet", "kesin inançtır". Ama bu "kesin inanç", kanıtlardan çıkarılmış değil de, bilenlerin anlattıklarına dayalı da olabilir. Çünkü "mukallidin (bilenlerin birdirdiklerine uyanın) imanı da geçerlidir." Kimine göreyse, bir "kesin inancın" "iman" sayılabilmesi için, başkalarının dediklerine uyma yoluyla değil de, gerekli incelemeler sonucunda ve kanıtlarına dayandırma yoluyla oluşmuş olması gerekir. Bir de "imanın gerçekleşmesi için gerekli olan bilgi, neye yönelik bilgidir, neyin bilinmesi şarttır?" konusu tartışılır. Kimi kelâmcılara göre, "Tanrı'yı ve bütün sıfatlarını bilmek"tir gerekli olan. Ama "eksiksiz" olarak... Kimine göreyse, bu konuda, "Din-i Muhammed"de bilinmesi zorunlu olan neyse, o kadarını bilmek yeterlidir.

Sûfîler, "iman"ın tam olması için, "ihlas"ı da şart koşarlar.

"*Üçüncü fırka*"*nın görüşü ve tanımı*: "İman, yalnızca kalp işidir." Bunu benimseyenler de şöyle ayrılırlar:

Kimine göre, "İman, Tanrı'yı kalble bilmek"tir (ma'rifet). Tanrı'yı "kalben bilen", ama "diliyle inkâr eden" kimse, bu durumdayken ölse, o kişi, "tam

iman"la (iman-ı kâmille) ölmüş olur. Safvan Oğlu Cehm'in de görüşü budur. Bununla birlikte Cehm, "kitapları, peygamberleri ve Ahiret gününü tanıma"yı bilmeyi de "imanın tanımı" içinde görür. Kimine göreyse, "iman", "kalble bilmek" değil de "kalble tasdîk"tir yalnızca.

"*Dördüncü fırka*"*nın görüşü ve tanımı*: "İman, yalnızca dil ile ikrardır (inancı dil ile belirtme)".

Bu tanımı ve görüşü benimseyenlerden kimine göre, "dil ile ikrar" edilen inanç, yine de "kalpte bulunmalı"dır. "Kalpteki ma'rifet", "imanın tanımı"nda bulunmasa da, gereklidir, dahası "şart"tır. Kimine göreyse, "kalpteki marifet" şart değildir "iman" için. Çünkü iman, yalnızca "dil ile ikrar"dır. Kerrâmiye'nin görüşü böyledir.

Fahruddin Râzî bunları böyle anlattıktan sonra: "Şeriat dilindeki imanın ne olduğu konusunda insanların (dinbilirlerinin) görüşlerinin tümü bu." diyor. (Bkz. Râzî, 2/24, 25.)

Râzî, sonra da "kalble tasdîk"in ne olduğunu ve onun üstüne kurulan tanımı açıklamaya girişiyor:

• "Kalble tasdîk" ne demektir?

Râzî'nin anlattığına göre, bir "sözlerle anlatma" vardır, bir de "zihnin yargısı" (el hükmü'z-zihnî) vardır. Bunlar, başka başka şeylerdir. Bu "zihinsel yargı", "bilgi" (ilim) denen şeyden de başka şeydir. Çünkü "cahil" kişi de kimi zaman "bir şeye yargı"da (hüküm) bulunabilir. Râzî, konuyu "usulu'l-fıkıh"da inceleyip açıkladıklarını belirtiyor ve ardından, "iman"ın tanımını sunuyor:

"İman: Kaçınılmaz biçimde Muhammed dininden olduğu bilinen şeyleri, inançla tasdîk (doğrulamak)."

Bu, "iman"ın sözlükteki anlamına da uygundur. Çünkü yukarıda da belirtildiği gibi, "iman", sözlük anlamıyla "tasdîk"tir. Ne var ki, "tasdîk", ne yalnızca "dil ile tasdîk"tir, ne de "kayıtsız, şartsız tasdîk"tir. "Putu, şeytanı tasdîk eden" kimseye "mü'min" (inanır) denemez. Tanrı'nın "tüm sıfatlarını tasdîk" de şart değildir. Çünkü Peygamber, "Tanrı Kendi zatıyla mı âlimdir, yoksa bilgisiyle (ilmiyle) mi âlimdir?" sorusunu hiç aklına getirmemiş olan kimselerin "iman"larını da "iman" saymıştır... (Bkz. Râzî, 2/26, 27.)

Fahruddin Râzî, imanın neden "tasdîkten ibaret" olduğunu, bunu neden benimsemek gerektiğini de uzun uzun açıklıyor:

Sözcüğün asıl ve sözlük anlamı "tasdîk" iken, "şeriat örfü"nde başka bir anlamda olduğu ileri sürüldüğü ve "iman" o anlamda kullanıldığı zaman, Arap dilinin dışına çıkılmış olur. Şeriat dili, Arap dilinin dışında olamaz. Olursa, Kur'an'ın Arapça olduğuna ilişkin açıklamaya aykırı olur. Diyelim ki, sözlük anlamının dışında bir anlam yüklendi sonradan. O zaman, bu yoldaki "nakl"in, "tevatür" derecesine ulaşmış olması gerekirdi. Böyle bir şey yok. Olmadığına göre, sözcük, asıl anlamında (tasdîk anlamında) bırakılmalıdır.

Fahruddin Râzî, "iman"ın "kalb işi" olduğuna ilişkin ayetlerden de kanıtlar sıralıyor: Örneğin: "Kalpleri inanmamışken ağızlarıyla 'inandık (âmenna)' diyenler" anlamındaki sözlerle başlayan, Mâide Suresi'nin 41. ayetini, "Kalbi

imanla dolu olduğu halde zor altında imandan dönmüş görünen" anlamında sözler bulunan, Nahl Suresi'nin 106. ayetini, "işte Tanrı imanı bunların kalbine yazmıştır" diyen, Mücadele Suresi'nin 22. ayetini "A'râb (Bedevîler, Arap köylüleri): 'İman ettik!" dediler. Onlara: 'İman etmediniz ama, müslim (Müslüman) olduk deyin!' de" anlamındaki açıklamayı içine alan, Hucurât Suresi'nin 14. ayetini anımsatıyor. "İman"la "amel"i ayrı ayrı belirten ayetleri gösteriyor. "Günah" işlemiş kişileri "mü'min (imanlı)" olarak bildiren ayetlere yer veriyor. Ve bütün bunların, imanın bir "kalb işi, tasdîk" olduğunu dile getirdiğini savunuyor. (Bkz. Râzî, 2/26.)

Ne var ki, ileride de görüleceği gibi, bunun daha ötesini dile getiren ayet ve hadisler de var. İmam Gazâlî, "iman ile İslam bir midir, ayrı mıdır?" sorusunun karşılığını incelerken "bir" olduğunu da, "ayrı" olduğunu da dile getiren ayetlerden örnekler verir. (Bkz. Gazâlî, İhyâu Ulûmiddin, Arapça, Beyrut, 1982, 1/116.) "İman ve İslam'ın bir olup olmadığı"na ilişkin açıklamalar ileride sunulacak.

Ebü'l-Hasen el Eş'arî de "iman"ı, temel olarak "bir kalb işi" olarak alıyor, temel olarak "kalble tasdîktir" diyor. Yani: "Peyggamber'in Tanrı'dan getirdiklerinin bilinmesi zorunlu olanları tasdîk"tir. Bununla birlikte, Eş'ari ve mezhebinde olanlar, "kelime-i şehadet" getirmeyi de --eğer buna güç yetirebiliyorsa–, dil ile ikrarı şart görüyorlar. (Bkz. Gelenbevî, Ale'l-Celâl, 2/285, 286; Râzî, e't-Tefsirü'l-Kebîr, 2/24, 25.)

Ebu Mansur el Matüridî'nin de aynı görüşte olduğu görülür. Matüridî, "Kitabu't-Tevhid"inde, imanın temelde bir "kalb işi" olduğunu, "kalb ile tasdîk" olduğunu, "dil ile ikrar"ın da bu "tasdîk"in "kanıt"ı (delil) niteliğinde bulunduğunu yazıyor. Bunu savunurken, hem "nakil delili"ni, yani ayet ve hadisleri, hem de "akıl delili"ni gösteriyor. Sıraladığı ayetler arasında, Fahruddin Râzî'nin yukarıda kanıt olarak gösterdiği ayetler bulunduğu gibi, başka ayetler ve özellikle, "münâfık"larla ilgili ayetler de var. [Ebu Mansur el Matüridî'nin, "iman"ın yerinin "kalb" olduğuna, "kalble tasdîk"in temel olarak görülmesi gerektiğine, "dil ile ikrar"ın, yani "iman"ı sözlerle dile getirmeninse, anlaşılması ve üzerine hükümler yürütmek için şart olduğuna ilişkin gösterdiği ayetler şunlardır: Hucurât Suresi, ayet: 14, 17; Mümtehine Suresi, ayet: 10; Tevbe Suresi, ayet: 5, 36, 38, 56, 66, 95, 123; Nisâ Suresi, ayet: 25, 60, 65, 75; Bakara Suresi, ayet: 8, 9, 256; Münâfikûn Suresi, ayet: 6; Enfâl Suresi, ayet: 38; Furkan Suresi, ayet: 68; Mücadele Suresi, ayet: 6; Nahl Suresi, ayet: 106; Hadid Suresi, ayet: 16.

Matüridî, bu ayetlerden kimini, "İman"da temel olarak "dil ile ikrar"ı alan Kerrâmiyye'ye; kimini imanda, "kalble inanma" gibi "dil ile ikrar"ı ve "gereğine göre amel"i de temel alanlara karşı kanıt olarak gösterir. Sonuncu görüşte olanlardan Mutezile'nin ve "Havaric"in (Haricilerin) adını anar.

Bu konuda, Eş'ari'nin (en sağlam sayılan rivayete göre) görüşüyle, Matüridî'nin görüşü birleşmekte. (Bunun için ayrıca bkz. Nuruddîn e's-Sâbûnî, El Bidâye Fi Usuliddin, "Matüridîyye Akâidi" adıyla Türkçe'ye çev. Bekir Topaloğlu, Arapça metin, s. 87, 88, Türkçe çevirisi, s. 179.)] "Münâfık"ların "kâfir" olduklarına, bununla birlikte, "dilleriyle ikrar" ettikleri için "Müslüman sayılıp

haklarında islami hükümlerin uygulandığı"na ilişkin kanıtlar sergiliyor. Bunun da "iman"ın temelde bir "kalb işi" olduğunu gösterdiğini savunuyor. "Akıl delili"ni sunarken de, bütün "din"lere, "mezhep"lere "kalben" inanıldığını, onun için de "iman"ın zorla, baskıyla yok edilmediğini, ortadan kaldırılmadığını, aynı nedenle "din"in ortadan kaldırılamadığını belirtiyor. (Bkz. Kitâbu't-Tevhid, Arapça, İstanbul, 1979, s. 373-379.)

"İman, Bir Kabiliyet İşidir" Görüşü

Bakara Suresi'nde Yahudilerden söz edilirken 75 ve 76. ayetlerinde (Diyanet'in resmi mealindeki anlamıyla:) "Size inanacaklarını umuyur musunuz? Oysa onlardan birtakımı, Allah'ın sözünü işitiyor, ona akılları yattıktan sonra, bile bile onu tahrif ediyorlardı. İnananlarla karşılaştıkları zaman: 'Ribbi'nizin katından size karşı hüccet (kanıt) göstersinler diye mi Allah'ın size açıkladığını onlara anlatıyorsunuz? Bunu akletmiyor musunuz?' derlerdi".

Bu ayetin yorumunda Seyyid Kutub, "iman kabiliyeti" üzerinde duruyor, iman için bir "kabiliyet" gerektiğini, kimileri "iman" etmiş gözükseler de gerçekte "mü'min" sayılamayacaklarını belirtiyor. Şöyle diyor:

"Dikkat edin! Bu gibilerin iman etmesini ümit etmek boştur. *'İman'ın bambaşka bir tabiatı vardır. İman etmek için* apayrı bir *istidat* (kabiliyet, elverişlilik, yatkınlık) lazımdır. Mü'minlerin tabiatı, mütevazi ve müsamahakâr, ilahî envara karşı bütün kapıları açık, ezelî ve ebedî hakikatlere karşı hassasiyet ve sâfiyetle doludur. Takvası (Allah korkusu, günahlardan sakınma) sayesinde Allah'ın kelamını duyduktan sonra *imana kabiliyeti* olan kimse, onu bile bile tahrif etmekten kaçınır. Bilerek ısrarlı bir tahriften... Mü'minin tabiatı, doğru ve müstakimdir. Sapıklıktan ve kaypaklıktan kaçınır. Ve ızdırap duyar.

"Burada işaret edilen, Yahudilerin en bilgiçleri, Tevrat'ı en iyi anlayanlardır. Bunlar Tevrat'ta, Hz. Musa'ya indirilen ilahi kelamda değişiklikler yapıp, esas maksadından uzaklaştıran ve te'vil yollarına sapan Yahudi hahamlarıdır. Onlar bu ilahî kelâmların yerlerini bilmediklerinden değil; bilerek ve kasten değiştiriyorlardı. İnsani arzuları, şahsi menfaatleri ve hasta duyguları, onları bu yola sevkediyordu. Bu yüzen Peygamber'in getirdiği hakikatten yüz çevirmeleri *gayet tabii idi...*" (Bkz. Seyyid Kutub, Fî Zılâli'l-Kur'an, çev. Emin Saraç-İsmail Hakkı Şengüler-Bekir Karlığa, c. 1, s. 178.)

Seyyid Kutub, aynı surede, münâfıkların "kalblerinin hasta olduğunu" anlatan ayetlerini yorumlarken de, iman için "kalbte, ruhta hastalık olmaması" gerektiğini yazıyor ve "hastalık, hastalığı doğurur. Yoldan sapmak, basit bir muhalefetle başlar ve her adımda zaviye genişler, artar, sapıklık büyür. Bu, Allah'ın bir kanunudur..." diyor. (Bkz. aynı Tefsir, c. 1, s. 87.)

Peygamberin "İman" Tanımı

Peygamber'e Cebrail gelir. Ak giysiler içinde, kara saçlı ve temiz görünüşlü bir insan kılığında. Amacı, Müslümanlara "dinlerini öğretmek"tir. Peygamber'e sorular sorar, aldığı karşılıkları doğrular. Ele aldığı konulardan biri de "iman"dır. Bu konuda Peygamber'le şöyle konuşur:

"–İman nedir, bilgi (haber) ver!

"–Tanrı'ya, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, Ahiret gününe ve gerek hayır, gerek şer konusunda kadere inanmandır.

"Doğru söyledin!"

(Bkz. Müslim, İman /1, 5, 7, hadis no: 8, 9; Buharî, İman /37.)

Peygamber'in, "iman"ı bir de şöyle tanımladığı aktarılır:

"İman, Tanrı'dan başka Tanrı olmadığına, Muhammed'in de O'nun Peygamberi bulunduğuna tanıklık etmen, namaz kılman, zekât vermen, Ramazan orucunu tutman ve ganimetlerden beşte birini Peygamber'e vermendir." (Bkz. Buharî, İman /40; Müslim /23, hadis no: 17; Ebu Davud, Kitâbu's-Sünne /15, hadis no: 4677; Tirmizî, İman /6, hadis no: 2614.)

B- "İman", "Amel", "İslam"

1- "Amel"li ve "Amel"siz İman

a) "Amel", İmanın Bir Parçası mıdır?

"İman"ın tanımındaki ayrılıklar, görüşler burada da kendini gösterir. "Amel"i, yani "iman"ın gereğine göre tutum ve davranışları, ibadetleri, yasaklardan sakınmayı, "iman"ın tanımı içinde görmeyenler (Ebu Hanife'nin de içinde bulunduğu İslam hukukçuları, Ebu'l-Hasen el Eş'ari'nin ve Ebu Mansur el Matüridî'nin de içinde bulundukları birçok kelâmcı), "amel"i, "iman"dan "bir parça" (cüz') saymazlar. "Amel"i imanın tanımı içinde görenler (başta hadisçiler, Mutezile'nin de içinde bulunduğu kimi kelâmcılar) ise; "amel"i, "iman"dan bir parça sayarlar. Herkes, kendi görüşünü kanıtlamak için ayet ve hadis gösterir. Peygamber'in, yukarıda sunulan iki tanımından biri, birinci görüşe, ikincisi de ikinci görüşe göre gösterilen kanıtlar arasındadır.

"Amel"i, imandan bir parça görenlerin hepsi aynı açıdan bakmamakta. Değişik açılar var:

• Kimine göre, "amel", "iman"ın "kendin"den, "özü"nden "bir parça"dır. Öylesine ki, "amel olmayınca, iman da olmaz."

Mutezile bu görüştedir. (Bkz. Gelenbevî Ale'l-Celâl, 2/286.)

Kimilerinin aktarmasına göre, "Havâric (Hariciler)" de bu görüştedir. (Bkz. Râzî, 2/24; Şemsüddin Ahmed Hayâlî, Ale'n-Nûniyye, Davudu'l-Karsî'nin Şerhu Nûniyye'sinin kenarı, İstanbul, 1318, s. 119.)

• Kimine göre, "amel", "iman"ın "dal-budağı" niteliğinde "bir parçası"dır. Özünden değildir. Onun için de, "amel"in olmamasıyla, "iman"ın da olmaması gerekmez.

Gelenbevî, "selef"in (Peygamber'in arkadaşlarının da içinde bulunduğu eski İslam ulularının) görüşünün de bu olduğunu belirtiyor. (Bkz. Gelenbevî, 2/287.)

"Amel"i, "iman"ın bütünüyle "dışında" görenler de vardır. Gelenbevî, "kimi Haricîler"in bu görüşte olduğunu yazar. (Bkz. Gelenbevî, 2/287.) Bunlar, "Mürcie" adı verilen kesimdir.

Konu için ayrıca bkz. **AMEL.**

b) İman ve "Günah"

• Kimine göre, "günah"ın "iman"a "zararı olmaz". Tıpkı, "amel"in kâfire yararı olmadığı gibi.

Mürcie bu görüştedir. (Bkz. Şehrestâni'nin, İbn Hazm'ın, Bağbadî gibi mezhep, Şerhu Mevakıf, Şerhu Mekâsıt, Şerhu Akâid, Gelenbevî gibi kelâm kitapları.)

Mezhep ve akâid (kelâm) kitaplarında, "Mürcie" mezhebine ağır suçlamalar, Peygamber'den aktarılan lanetlemeler yer alır.

Hadis

"Benim ümmetimden iki sınıf vardır ki, bunların İslam'da hiçbir payları (yerleri) yoktur; Mürcie ve Kaderiyye." (Bkz. Tirmizî, Kader /13, hadis no: 2149.)

Bununla birlikte, Ebu Vâil, Abdullah İbn Mes'ud'a, Mürcie'nin durumunu (suçlanıp suçlanmayacağını) sormuş, şu karşılığı almıştır:

Peygamber: "Müslüman'a sövmek fâsıklık, Müslüman'la savaşmak da kâfirliktir." demiştir. (Bkz. Buharî, İman /36.)

"Mürcie", "umut verme", "erteleme" anlamlarına gelen "irca" kökünden türemiştir. (Bkz. Lisânu'l-Arab, Kâmus.) Bu mezhebe neden bu ad verildiği tartışmalıysa da genellikle kabul edilen görüşe göre, "amel"i "iman"dan daha sonraki bir basamağa bırakıp, ameli olmayan, günah işlemiş bulunan kimseye umut veriyor olmasından bu ad verilmiştir. Bu anlamda birçok kesimde, "irca" az çok bulunur: Ebu Mansur el Matüridî, Ebu Hanife'de bile bir çeşit "irca" bulunduğunu yazar. (Bkz. Kitâbu't-Tevhid, s. 382.) "Büyük günah" sahiplerini ele alırken: "Bunların hayırlı şeyleri de bulunur. Öyle iyilikleri bulunur ki, Tanrı'ya ortak koşmanın dışındaki bütün günahlarla karşılaştırılmış olsa hepsini silip götürebilir. Büyük günah sahibi diye cehennemde ebedi kalması düşünülemez." der. (Bkz. Kitâbu't-Tevhid, s. 382, 383.)

• Kimine göre, "büyük günah" işleyen kimse imandan çıkar, ama "küfr"e (kâfirliğe) de girmez. İkisi arasında kalır.

Mu'tezile de bu görüştedir. (Bkz. mezhep ve akâid kitapları.)

• Kimine göre, "büyük günah" işleyen kimse, "kâfir"dir.

Haricîlerin çoğu bu görüştedir. (Bkz. mezhep ve akâid kitapları.)

• "Sünnet ehli"ne göreyse, "büyük günah", insanı ne imandan çıkarır; ne de kâfirliğe düşürür. Elverir ki, günahı "helal görerek" ya da "hafif görerek" işlemesin. Bunları yaparsa o zaman kâfir olur. Ama bunları yapmazsa, "bağışlanması umulur." (Bkz. akâid kitapları, örneğin Davudu'l-Karsî, Şerhu Nûniyye, s. 116.)

Bkz. **GÜNAH, AMEL.**

c) İmanda "Artma ve Eksilme" (Ziyade, Noksan) Olur mu?

• Kimilerine göre, "iman, artar da eksilir de."

En başta hadisçiler bu görüşü benimserler. Buharî'nin, Müslim'in, Ebu Davud'un da içinde buluduğu hadisçiler, "imanda artma ve eksilme olduğunu"

kanıtlamak için kitaplarına "bab"lar (bölümler) koymuşlardır. (Bkz. Buharî, İman, Bab: 33, c. 1, s. 16; Müslim, İman, Bab: 20, c. 1, s. 69, 70; Ebu Davud, Sünnet, Bab: 16, c. 5, s. 59-66; Tirmizî, İman, Bab: 6, c. 5, s. 9, 10.)

Birinci bölümde anlamlarıyla birlikte sunulan ayetlerde (Enfâl Suresi, ayet: 2; Âli İmrân Suresi, ayet: 173; Tevbe Suresi, ayet: 124; Fetih Suresi, ayet: 1; Ahzâb Suresi, ayet: 22; Müddessir Suresi, ayet: 31.) "iman"ın "artabileceği" çok açık biçimde anlatılır.

Fahruddin Râzî, Enfâl Suresi'nin 2. ayetinin yorumunda, "İmanda artma ve eksilme" görüşünde olanları iki kesime ayırıyor:

Birinci kesim: "İman"ı "tasdîk" (Peygamber'in Tanrı'dan getirdiklerine inanma, bunları doğrulama) olarak görenler: Bunlara göre, inanılan şeylere ilişkin kimin kanıtı daha çok ve güçlüyse, onun "iman"ı da daha çok ve güçlüdür. Bir de şu var: Peygamber döneminde her gelen vahiy için, inanırlardan bir "tasdîk" olmuştur. "Vahiyler çoğaldıkça, tasdîkler de çoğalmıştır." İşte "imandaki artma" bir de böyle olmuştur.

İkinci kesim: "İman"ı "dil ile ikrar, inanç (itikâd) ve amel"in bütünü olarak görenler: Bunlara göre, kimi ayetler gibi, Enfâl Suresi'nin 2. ve onu izleyen ayetleri de, imanın, "namaz"la ve benzeri "amel"lerle "arttığını" açıkça belirtmektedir. Ve "gerçek mü'min" (inanır) olanların da bunlar oldukları (ayet: 4.) belirtilmekte. (Bkz. Râzî, 15/118, 119.)

Hadis

"İman, altmışı aşkın daldır (şu'be). Utanma (hayâ) da imandan bir daldır." (Bkz. Buharî, İman /3; Tecrîd, hadis no: 9; Müslim, İman /57, hadis no: 35.)

"İman altmışı, ya da yetmişi aşkın daldır. (Yani altmışı ya da yetmişi aşkın iman türü vardır.) ***En üstünü Lailahe İllallah*** (Tanrı'dan başka Tanrı yok) demektir, *en aşağısı* da yoldan, geçenleri rahatsız edici şeyleri gidermektir. Utanma da, imandan bir daldır." (Bkz. Müslim, İman /58,hadis no: 35; Ebu Davud, Sünnet /15, hadis no: 4676; Tirmizî, İman /6, hadis no: 2614.)

"İman, altmış dört bölümdür." (Bkz. Tirmizî, İman /6, hadis no: 2614.)

• Kimine göreyse, "imanda artma ve eksilme olmaz."

Fahruddin Râzî, Âli İmrân Suresi'nin 173. ayetinin yorumunda, "imanın artma ve eksilme kabul etmeyeceği görüşü"nde olanların, ayette belirtilen "artma"yı, "iman"ın özünde bir artma olarak değil de, imanın basamaklarındaki ve belirtilerindeki bir gelişmeyi dile getirdiği biçiminde alıp yorumladıklarını, bu "artma"nın da ayette mecaz anlamında bulunduğu görüşünde olduklarını yazmakta. (Bkz. Râzî, 9/100.) Râzî, el Muhassal adlı kitabında, kendi görüşünü (ya da mezhebinin görüşünü) şöyle anlatır:

"Bize göre iman artmaz ve eksilmez. Çünkü iman, Peygamber'in getirdiği zorunlu olarak bilinen her şeyi onaylamanın adı olunca, bu, *mertebeleşmeyi kabul etmez*. Bunun için iman denen nesne, artık ve eksik olmaz." (Bkz. Râzî, El Muhassal, Kelâma Giriş adıyla çev. Prof. Dr. Hüseyin Atay, Ankara, 1978, s. 244.)

Ebu Hanife de, ünlü el Fıkhu'l-Ekber adlı kitabında, "iman"ı "dil ile ikrar ve kalb ile tasdik" diye tanımladıktan sonra şöyle der:

"Gök halkının (meleklerin, cennetliklerin) imanı da, yer halkının (peygamberlerin, velilerin, günahlı günahsız mü'minlerin) imanı da artmaz. Tüm inanırlar, imanda ve tevhidde (Tanrı'nın bir olduğunu kabul etmekte) eşittirler. Yalnızca amellerde (ibadetlerde ve dince yararlı olan öteki işlerde) birbirlerine karşı üstünlükleri olur." (Bkz. metniyle birlikte Ali el Kâri'nin şerhi, Arapça, İstanbul, 1323, s. 78-80.)

2- İman-İslam

İman ve İslam bir midir, ayrı mıdır? Yani ikisi aynı şey midir, ayrı ayrı şeyler midir?

Bu soru da, kelâmda ele alınıp tartışılan konulardan.

Ebu Hanife aynı kitapta, "İslam"ı "teslim olmak, boyun eğmek" olarak alıp sözlük anlamını belirttikten sonra, "iman"la "İslam" arasında, sözlük anlamı yönünden "fark" bulunduğunu, ama din dilinde fark bulunmadığını belirtiyor. Şöyle diyor:

"Ama İslam'sız iman, imansız da İslam olmaz. Bunlar (iman ile İslam) bir gövdenin sırtıyla karnı gibidir. *Din*; İman, İslam ve yasalarının tümünü oluşturan bütüne verilen addır." (Bkz. Şerhu Fıkhı'l-Ekber, s. 80, 81.)

Fahruddin Râzî, Hucurât Suresi'nin 14. ayetinin yorumunda, "mü'min (imanlı) ve müslim (İslam'ı benimseyen) birdir (yani iman ve İslam birdir)" dedikten sonra, ayetteki "A'râb (Arap Bedevîleri): 'İman ettik!' dediler. De ki: 'İman etmediniz, ama Müslüman olduk (İslam'ı kabul ettik) deyin" anlamındaki açıklamanın nasıl yorumlanabileceğini anlatmaya geçiyor. Râzî'ye göre, "İslam" ile "iman" arasındaki "fark", daha genel ve kapsamlı olan (amm) ile, daha dar, özel (hass) olan arasındaki farktır. İman, yalnızca "kalbte" oluşur, dille de anlatılır. Oysa İslam, ondan daha çok şey içine alır (eamm). Bununla birlikte, burada daha genel olan, daha özel olanla özdeş durumdadır. Yani, İslam olsun da iman olmasın; ya da iman olsun da İslam olmasın, bu düşünülemez. (Bkz. Râzî, 28/141, 142.)

Hucurât Suresi'nin A'râb'a, yani Arap Bedevîlerine –kınama niteliğinde– seslenilen 14. ve 15. ayetleri anlamlarıyla birlikte birinci bölümde yer almıştı. 16. ve 17. ayetler de şöyle:

قُلْ أَتُعَلِّمُونَ اللَّهَ بِدِينِكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي
السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٦﴾ يَمُنُّونَ
عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا قُلْ لَا تَمُنُّوا عَلَيَّ إِسْلَامَكُمْ بَلِ اللَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ
أَنْ هَدَاكُمْ لِلْإِيمَانِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٧﴾

Hucurât Suresi, ayet: 16, 17

Anlamı (Diyanet'in)

Ey Muhammed! De ki: "Dininizi Allah'a mı öğretiyorsunuz. Oysa Allah, göklerde olanları da, yerde olanları da bilir. Allah, her şeyi Bilen'dir. Ey Muhammed! *Müslüman oldular diye* seni minnettar kılmak isterler. De ki: "*Müslüman olmanızla* beni minnettar kılmayın. Hayır, eğer doğru kimselerseniz, *sizi imana eriştirmekle*, Allah sizi minnettar kılar." (Hucurât Suresi, ayet: 16, 17.)

Açıklama

"Minnettar kılmak" yerine "başa kakmak" diye çevirmek daha uygun olabilir.

Bu ayetlerden ikincisinde, Arap Bedevîlerinin "imana eriştirildikleri" anlatılıyor. Oysa, 14. ayette: "İnanmadınız, ama 'Müslüman olduk!' deyin" denmiş ve onların "imanlı" olmadıkları belirtilmişti. Bu iki ayetin anlattıkları nasıl uzlaştırılabilir?

Fahruddin Râzî, buna üç türlü karşılık verebileceğini yazıyor:

"İmana hidayet etmek" (eriştirmek) ile "imanı tattırmak" ayrı ayrı şeylerdir. Tanrı, onların "imana hidayet" ettiklerini belirtiyor, "imanla rızıklandırıldıkları"nı belirtmiyor. Onların "imana hidayet" edilmeleri, onlara peygamberler, hidayet içeren belgeler, ayetler gönderilmesi anlamındadır.

Ya da buradaki "imana erişmişlik", Bedevîlerin kendilerine göre bir erişmişliktir.

Daha doğru karşılıksa şudur: Tanrı burada, Bedevîlerin "imana hidayetleri"ni bir koşula bağlıyor: "Eğer doğru (sadık) kimselerseniz" diyor. (Bkz. Râzî, 28/144.)

Ebu Mansur el Matüridî de, bu son ayette (Hucurât Suresi, ayet: 17) "iman-İslam" birliğinin dile getirildiğini, Bedevîler "sözlerinde doğru olurlarsa, İslam'larının (Müslümanlıklarının) *iman* sayılmış olacağı"nın bildirildiğini yazıyor. (Bkz. Kitâbu't-Tevhid, s. 397.)

İmam Gazâlî, "iman"la "İslam"ın, kimine göre *bir*, kimine göre *ayrı* olduğunu belirterek giriyor konuya. Bunların hem aynı şey, hem de ayrı ayrı şeyler olduğuna kanıt olabilecek ayetler ve hadisler bulunduğunu belirtiyor. Örneğin, Hucurât Suresi'nin 14. ayetinin, "iman"la "İslam"ın ayrı ayrı şeyler olduğunu anlattığını yazıyor. "Müslümanlara dinlerini öğretmek için" gelen Cebrail'in, Peygamber'e, "iman" konusunda ayrı, "İslam" konusunda da ayrı sorular sorduğunu, sorulara karşılık veren Peygamber'in de "iman"ı ayrı, "İslam"ı da ayrı tanımla anlattığını anımsatıyor. Ayrıca "iman"ın altı temel üstüne kurulu olmasına karşılık, "İslam"ın beş temel üzerine kurulduğunu bildiren hadise değiniyor. Buna karşılık, Zâriyât Suresi'nin, suçları-günahları nedeniyle yok edilen bir toplumun durumu anlatılırken kimlerin kurtarıldığını dile getiren: "Bunun üzerine suçlu toplumun arasından '*mü'minler*'i (imanlıları) çıkarıp kurtardık. Esasen orada, bir evin halkından başka *müslimler* (İslam'da olanlar:kendilerini Tanrı yoluna vermiş olanlar) bulamadık." anlamındaki 35. ve 36. ayetlerinde de "iman"la "İslam"ın eş anlamlı olarak yer aldığını anlatıyor. Gazâlî'nin açıklamasına göre, "iman"la "İslam", üç nitelikte dile getiriliyor: Birincisinde, bunlar "ayrı ayrı şeyler"dir. İkincisinde, "müterâdif"tirler (eş anlamlı). Üçüncüsündeyse "tedâhül" (iç içe giriş) vardır. "İman", "İslam"ın kapsamı içindedir. (Bkz. Gazâlî, İhyâu Ulûmiddin, Beyrut, 1982, 1/116, 117.)

İmam Matüridî de, "iman"ın ve "İslam"ın ayrı ve bir olduğuna ilişkin ayet ve hadislere değindikten sonra, "İslam"sız imanın, imansız da İslam'ın düşünülemeyeceği" sonucuna varıyor ve gerek ayetleri, gerek hadisleri bu doğrultuda yorumluyor. Gazâlî ve Râzî gibi... (Bkz. Kitabu't-Tevhîd, s. 393-401.)

C- "Mukallid"in İmanı

1- "Mukallid" Kimdir?

"Mukallid", sözlük anlamıya "uyan" (taklid eden) demektir. "Körü körüne uyan" da denebilir. Hangi konuda olursa olsun. "Mukallid"in kendi özgün kararı, yapması, üretmesi, yaratması yoktur. Kararlarında, yapmalarında, üretmelerinde hep başkalarına uyar. Bir "uydu"dur. Aklını, düşüncesini başkasına bağlamıştır. İslam hukukundaki anlamıyla: "İçtihad edecek gücü, kanıtı olmayanın başkasının ictihadına, fatvasına dayanması, başkasının hükmüne uyması"dır. "Mukallid", "kanıt"a değil, "bilen"e (âlime), "bilenin sözü"ne dayanır. "Kanıt istemeden sözü kabul eder". (İslam hukukundaki "taklid" ve "mukallid" konusunda geniş bilgi için bkz. Hayreddin Karaman, İslam Hukukunda İctihad, Diyanet Yay., s. 205-220.) Kelâmdaki anlamıyla "din-iman konusunda –kanıt, dayanak aramaksızın– başkasına uyan, ona göre inanan kimsedir.

2- "Mukallid"in İmanı Geçerli (Sahih) midir?

Bu soruya kelâmcılar, Eş'arî ve Mutezile'nin dışında genellikle, "Evet!" karşılığını verirler.

Ali el Kârî (Aliyyü'l-Kârî) nin yazdıklarından:

"Ebu Hanîfe (İmam A'zam), Süfyan e's-Sevrî (büyük hadisçi, İslam hukukçusu, ö. M. 778), Mâlik (İbn Enes. Dört mezhep imamlarından biri, ö. M. 795), Evzâî (büyük İslam hukukçularından, ö. 774), Şâfiî (imam), Ahmed (İbn Hanbel. İmam), fıkıhçı ve hadisçilerin hepsi: 'Mukallidin imanı geçerlidir. Ne var ki Mukallid, delile başvurmayı bıraktığı için günah işlemiştir.' derler. Kimilerine göre, bu konuda *icma* vardır (yani herkes bu konuda birleşmekte.)" (Bkz. Ali el Kârî, Şerhu Fıkhi'l-Ekber, s. 129.)

Peki Eş'arî ne diyor?

Aktarılanlardan biri şöyle:

"Eş'arî'ye göre, mukallid de aklın yardımına başvurmak zorundadır anlamak için. Ama anlatmak, başkalarıyla tartışmak, kanıtlamak ölçüsünde değil... Kavrayacak kadar aklını kullanmadığı zaman da ona 'kâfir' denmez. Kâfirliğe ters durumu bulunduğu için... Yalnızca günah işlemiş olur. Kanıta, akla, düşünceye başvurmadığı, değerlendirme yapmadığı için..." (Bkz. Ali el Kârî, aynı yer. Öteki akâid kitaplarında da bu belirtilir.)

Görülüyor ki, Eş'ari'nin görüşü, öbürlerininkine çok yakındır. Çünkü, anlaşıldığına göre, Eş'arî, "mukallid olmama"yı, "imanın kemâl"i, yani tamlığı ve üstün niteliği için "şart" görüyor. Öbürlerinin görüşü de başka değil. (Bkz. Ali el Kârî, aynı yer.)

Davudu'l-Karsî, konuyla ilgili olarak şöyle der:

"Din-inanç konularının hükümlerini, bu konuların esasları alanında kesin kanıtları, ayrıntısız olsun öğrenmeye çaba harcamaksızın, salt bilenlere uyarak doğrulayıp benimseyen bilgisiz mukallidin, halkın ve sokak takımının bilgisizleri gibi kimselerin *İman*'larının geçerli olup olmadığını tartışırlar. Sünnet ehli uleması, bu gibilerin ayrıntıları içine almayan imanlarının Tanrı katında geçerli olduğu, bu imanla sevap kazanıp cennete girebileceklerini belirtmişlerdir. Neden ki, Peygamber de, Arapların bilgisizlerinin bu tür imanlarını kabul etmiştir. Çünkü bu alanda kaçınılmaz bir yaygınlık; herkesten, incelemelere dayalı ayrıntılı bilgiler içeren bir imanı istemekte ve sağlamakta güçlük vardır. Bununla birlikte, bu durumdaki kimseler, kanıtlarına dayalı bilgiyi ve bu bilginin kanıtlarından nasıl çıkarılıp elde edildiğini –kısaca olsun– araştırıp inceleme, öğrenerek elde etme yoluna gitmedikleri için günahlı sayılırlar." (Bkz. Şerhu Nuniyye, İstanbul, 1318, s. 121, 122.)

Mutezile'nin görüşüne gelince:

Mutezile'ye göre, bir insan, temel din-inanç konularında, akla dayalı ve karşısındaki kimselerle tartışabilecek ölçüde gerekli bilgiyle oluşmuş bir imanı elde etmedikçe ne imanlı olur, ne de Müslüman. (Bkz. Ali el Kârî, aynı yer ve öteki kelâm-akâid kitapları.)

D- "Umutsuzluk (Ye's) Zamanındaki İman"

Herşey bittikten ve gerçek artık gelip çattıktan sonra insan "iman" ederse, bu iman geçerli olur mu?

فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا
قَالُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَحْدَهُ وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ ﴿٨٤﴾
فَلَمْ يَكُ يَنْفَعُهُمْ إِيمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا سُنَّتَ اللَّهِ الَّتِي
قَدْ خَلَتْ فِي عِبَادِهِ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْكَافِرُونَ ﴿٨٥﴾

Mü'min Suresi, ayet: 84, 85

Anlamı (Diyanet'in)

Baskınımızı gördüklerinde: "Yalnız Allah'a inandık! Ona koştuğumuz eşleri inkâr ettik!" dediler. Ama *bizim baskınımızı görüp te öyle inanmaları* (*iman*) *kendilerine fayda vermedi.* Bu, Allah'ın kulları hakkında, öteden beri yürürlükte olan yasasıdır. İşte inkârcılar o zaman hüsranda kaldılar. (Mü'min Suresi, ayet: 84, 85.)

Açıklama

"Koştuğumuz eşleri inkâr ettik!", "Tanrı'ya ortak olarak ileri sürdüğümüz putları artık kabul etmiyoruz" anlamındadır. Yani "artık Tek Tanrı'ya iman et-

tiklerini" söylemişlerdir. Ama iş işten geçmiştir. Burada sözü edilenler, günahları nedeniyle yok edilmiş olan eski toplumlardır.

Fahruddin Râzî, bu ayetlerin yorumunda, "rahmet ve azab meleklerinin görüldüğü bir sıradaki imanın geçerli olmadığını yazıyor." "Çünkü kişi bu sırada imana sığınır. İşte bu iman, artık hiçbir yarar sağlamaz. İman, tersine güç yetirilebildiği sırada geçerli olabilir. O sırada kişi, imanla imansızlık arasında seçimini yapabilecek durumdadır da ondan, iman geçerli olur. Ahiret belirtileri (sonun geldiği anlaşıldığı) zamandaysa, seçenek kalmamıştır artık. Onun için de bu sırada iman geçerli olmaktan çıkmıştır." diyor. (Bkz. Râzî, 27/91, 92.)

Konu için bkz. TEVBE.

E- İmanın Esasları (Şartları)

Daha önce sunulan hadiste de yer almıştı:

- Tanrı'ya inanmak,
- Meleklere inanmak,
- Kitaplarına inanmak,
- Peygamberlere inanmak,
- Ahirete inanmak,
- Hayrî ile şerri ile "kader"e inanmak?

Yahudilik'te de "imanın şartları" altıdır ve bunlardır. (Bkz. Hayrullah Örs, Musa ve Yahudilik, İstanbul, 1966, Remzi Kitabevi, s. 355-362)

F- İmanla İlgili Kimi Hadisler

Tanrı için sevmek, Tanrı için sevmemek:

"Kim Tanrı için sever, Tanrı için içerler (sevmez, kin besler), Tanrı için verir ve yine Tanrı nedeniyle vermeme yoluna giderse, '*imanı*'nı tamlığa (kemâle) eriştirmiş olur." (Bkz. Ebu Davud, Sünnet /16, hadis no: 4681.)

Güzel huy ve iman:

"İnanırların imanı en tam olanı, huyları en güzel olanlarıdır." (Bkz. Ebu Davud, Sünnet /16, hadis no: 4682; Tirmizî, Rıdâ', hadis no: 1162.)

Zina, hırsızlık, içki ve iman:

"Zina eden, (tam) imanlı olarak zina etmez. Hırsızlık eden, (tam) imanlı olarak hırsızlık etmez. İçki içen, (tam) imanlı olarak içki içmez. (Bkz. Buharî, Mezâlim /30; Müslim, İman /100, hadis no: 57; Ebu Davud, Sünnet /16, hadis no: 4689; Tirmizî, İman, no: 2627.)

İmanın tadı:

"Tanrı'yı Rabb olarak seçen, İslam'ı din olarak seçen, Muhammed'i de Peygamber olarak benimseyen kimse, imanın tadını almış olur." (Bkz. Müslim, İman /56, hadis no: 34.)

"Kimde üç şey bulunursa onda imanın tadı var demektir: Bir kimseyi yalnızca Tanrı için sevmek. Tanrı'yı ve Peygamberi, bunların dışındaki herkesten ve her şeyden daha çok sevmek. Küfre (kâfirliğe) girmeyi, ateşe girmek kadar kötü bulmak, sevmemek." (Bkz. Müslim, İman /68, hadis no: 43; Buharî, İman /9, 14.)

İman ve Yemen:

"İmanın yurdu Yemen'dir. Fıkıh (dinsel nitelikli kavrayış) Yemen kökenlidir. Hikmet (imanlı bilgi) de Yemenlidir. (Bkz. Buharî, Meğâzî /74; Müslim, İman / 82, 86, 88, hadis no: 52.)

İman ve kalp:

"Kalbi doğru olmayanın imanı da doğru olmaz." (Bkz. Ahmed İbn Hanbel, 3/198.)

İman ve Hicaz halkı:

"İman (özellikle) Hicaz halkındadır." (Bkz. Müslim, İman /92, hadis no: 53.)

En zayıf iman:

"Kim dince tanınmayan (kötü sayılan: münker) bir şey görürse onu, elini (bilek gücünü) kullanarak gidersin. Buna gücü yetmezse, diliyle karşı koysun. Buna da gücü yetmezse kalbiyle içerlesin. İşte bu son durum, imanın en zayıfıdır." (Bkz. Müslim, İman /78, hadis no: 49; Ebu Davud /Selât / 248, hadis no: 1140.)

İmanın gelişi ve gidişi:

"İman, garib olarak geldi ve garib olarak gidecektir." (Bkz. Ahmed İbn Hanbel, 1/184.)

İmanla bir araya gelmeyenler:

"Bir kulun kalbinde hased (kıskançlık) ile iman bir araya gelmez." (Bkz. Neseî, Cihad /157.)

"İman ile cimrilik bir araya gelmez." (Bkz. Neseî, Cihad /8; Ahmed İbn Hanbel, 2/256.)

"Güvenirliği (emanet) olmayanın imanı da olmaz." (Bkz. Ahmed İbn Hanbel, 3/135, 154.)

"Bir adam zina ettiğinde, imanı çıkıp bir gölge gibi üstünde durur. Adam o durumdan kopunca imanı da yerine döner." (Bkz. Ebu Davud, Sünnet /16, hadis no: 4690.)

"Yalan, imanı uzaklaştırır." (Bkz. Ahmed İbn Hanbel, 1/5.)

"–İmanınızı tazeleyin!

"–İmanımızı nasıl temizleyelim ey Tanrı Elçisi?

"–Çokça Lailahe illallah (Tanrı'dan başka Tanrı yok) diyerek." (Bkz. Ahmed İbn Hanbel, 2/359.)

Özet

İman: Tanrı'ya, meleklere, kitaplara, peygamberlere, Ahiret gününe, hayrı ve şerriyle kadere inanmak.

İmanın tanımı tartışılır:

Kimine göre:"Tasdîk"tir yalnızca.

Bu görüşte olanlar, "iman"ı sözlük anlamıyla alırlar. "Kaçınılmaz biçimde (kesin olarak) Muhammed dininden olduğu bilinen şeyleri tasdîk." Yani "iman, bir kalb işidir." Bununla birlikte, "dil ve ikrar"ı da, İslam hükümlerini yürütmek için "şart" görürler.

Birçok kelamcı bu görüşü benimser. Eş'arî ve Matüridî de bu görüşte birleşir.

Kimine göre: "Dil ile ikrâr, kalb ile tasdîk"tir.

Yani, "iman, kalb ile dilin birlikte eylemi"dir. "Kalb ile tasdîk" gibi "dil ile ikrâr"da "temel"dir.

Ebu Hanîfe ve genellikle "fakîh"ler (İslam hukukçuları) bu tanımı benimserler.

Kimine göre:"Dil ile ikrar, kalb ile tasdîk ve gereğine göre amel"dir.

Genellikle hadisçiler, içinde Mutezile'nin de bulunduğu birçok kelamcı, bu tanımı benimsemekte.

Peygember'in "iman"ı şöyle tanımladığı görülür:

"Tanrı'ya, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, Ahiret gününe, gerek hayır ve gerek şerr konusunda kadere inanmak."

"Amel"in, imandan bir parça olup olmadığı tartışılır. Bu konudaki görüşleri, genellikle, imanın tanımındaki görüşler belirler. İmanı "yalnızca bir kalb işi" sayanlarca, "amel", imandan "bir parça" değildir. Bununla birlikte Sünnet Ehli'nin, "bir insanın ameli olmasa da, imanı olabilir" görüşünde birleştikleri görülür.

"Günah", Mürcie Mezhebi'ne göre imana zarar vermez. "Kâfirlere, amellerinin bir yarar sağlamadığı" gibi.

Mutezile Mezhebi'ne göre "büyük günah", kişiyi imandan çıkarır, ama kâfirliğe sokmaz. Kişi, büyük günah yüzünden iki durum arasında kalır.

Hâricîlerin çoğunun benimsediği görüşe göre, "büyük günah", kişiyi "kâfir" yapar.

Sünnet Ehli'ne göreyse "büyük günah", kişiyi ne imandan çıkarır, ne de kâfir yapar. Sonuç, "günahkârlık"tır o kadar. Tanrı dilerse bağışlar, dilerse cezalandırır. Ancak, günahın "hafif" sayılmaması, "helal" görülmemesi şarttır. Yoksa kâfirliğe düşülür.

"İman"da artma ve eksilmenin olup olmayacağı, "iman" ile "İslam"ın bir olup olmadığı da tartışılır.

"İman"da "artma"nın olduğunu açıkça belirten ayet ve hadisler vardır. Ama "artma ve eksilme olmaz" diyenlerce, bu ayet ve hadisler "te'vil" edilir. "İman" ile "İslam"ın "*bir*" olduğuna da, "*ayrı*" olduğuna da kanıt sayılabilecek ayet ve hadisler vardır. Bununla birlikte, "iman ile İslam"ın "bir olduğu"nun benimsendiği, "imansız İslam, İslam'sız da iman olamaz" dendiği görülmekte.

"Başkalarından duyup öğrendiği gibi" inanan ve "mukallid" adı verilen kimselerin "iman"ları da genellikle "sahîh", yani "geçerli" kabul edilir.

➤İMRÂN

"İmrân"ın kim olduğunu ve önemini, özellikle ailesinin önemini aşağıdaki ayetler bize anlatmakta:

﴿٣٢﴾ إِنَّ اللّٰهَ اصْطَفٰىٓ اٰدَمَ وَنُوحًا وَاٰلَ اِبْرٰهٖيمَ وَاٰلَ عِمْرٰنَ
عَلَى الْعَالَمٖينَ ﴿٣٣﴾ ذُرِّيَّةً بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ وَاللّٰهُ سَمٖيعٌ عَلٖيمٌ
﴿٣٤﴾ اِذْ قَالَتِ امْرَاَتُ عِمْرٰنَ رَبِّ اِنّٖي نَذَرْتُ لَكَ مَا فٖي بَطْنٖي مُحَرَّرًا
فَتَقَبَّلْ مِنّٖي اِنَّكَ اَنْتَ السَّمٖيعُ الْعَلٖيمُ ﴿٣٥﴾ فَلَمَّا وَضَعَتْهَا قَالَتْ
رَبِّ اِنّٖي وَضَعْتُهَٓا اُنْثٰى وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا وَضَعَتْ وَلَيْسَ الذَّكَرُ
كَالْاُنْثٰى وَاِنّٖي سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ وَاِنّٖٓي اُعٖيذُهَا بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا
مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجٖيمِ ﴿٣٦﴾

Âli İmrân Suresi, ayet: 33-36

Anlamı

Tanrı; Adem'i, Nûh'u, İbrahim ailesini, *İmrân ailesini* seçip beğenerek dünyalara üstün kıldı. Birbirinden gelme bir soy olarak... Tanrı işiten ve bilendir. Anımsa ki, *İmran'ın karısı*, "karnımda olanı, azadlı bir köle niteliğinde sana adadım. Kabul et bunu benden. Kuşku yok ki, sen işiten ve bilensin!" diye yakarmıştı. Doğurunca da şöyle demişti: "Tanrı'm! Karnımdakini kız doğurdum!" Oysa Tanrı onun ne doğurduğunu biliyordu. "(Tanrı'm!) Erkek, kız gibi değildir. Ben ona Meryem adını verdim. Onu ve soyunu, kovulmuş şeytandan sana sığındırıyorum!" (Âli İmrân Suresi, ayet: 33-36.)

Bkz. **ADEM, ADAK, AİLE, BEĞENMEK, ÇOCUK, MERYEM, ŞEYTAN.**

"Âl", aile. "Âlu İmrân"da İmrân ailesi demek. Âli İmrân Suresi, adını buradan alıyor. Burada anlatılanlardan anlaşılıyor ki, "İmrân", Meryem'in babasıdır. Sözü edilen Meryem de, İsa Peygamber'in annesidir.

Tahrîm Suresi'nin 12. ayetinin anlamı da şöyledir:

"Kadınlık organını (namusunu) korumuş olan İmrân Kızı Meryem'i de (örnek olarak gösterir): Ona biz ruhumuzdan üfürdük. O, Tanrı'sının 'kelime'lerini ve kitablarını doğrulamıştı. Boyun eğip ibadet edenlerdendi o."

Bkz. **KELİME, KİTAB, MERYEM, RUH, ÜFÜRMEK.** Ayrıca bkz. **CAN.**

Bu ayette, Meryem için, "İmrân Kızı" denmesi, daha önce sunulan ayetlerdekine de uygun olarak, "İmrânın kim olduğunu anlatıyor.

Bununla birlikte, "İmrân ailesi"yle kimlerin anlatıldığı konusunda, birtakım görüş ve yorum ayrılıkları bulunmakta. "Tefsir Sözlüğü"nde görüşler sunulacak.

➤İNCİL

İsa Peygamber'e indirildiği bildirilen "kitab". Bkz. **İSA**.

İncil sözcüğü, Kur'an'da on iki kez geçer:

Âli İmrân Suresi, ayet	: 3, 48, 65
Mâide Suresi, ayet	: 46, 47, 66, 68, 110
A'râf Suresi, ayet	: 157
Tevbe Suresi, ayet	: 111
Feth Suresi, ayet	: 29
Hadîd Suresi, ayet	: 27

A- İncil'in İndirilip Verildiği Peygamber: "Meryem Oğlu İsa"

İncil'in indirilişi, İsa Peygember'in kimliği, kişiliği ve "mucize"leriyle ilgili ayetler için bkz. **İSA, KİTAB**. Ayrıca bkz. **TEVRAT**.

B- İncil'de Neler Var, Ne ya da Neler Yok

1- İncil'de Var Olanlar

"Hidayet (doğru yol) kılavuzluğu", "ışık", "Tevrat'ı onaylayıcılık" ve "Tanrı'ya karşı gelmekten korkup sakınanlara öğüt":

وَقَفَّيْنَا عَلَىٰٓ ءَاثَارِهِم بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ
التَّوْرَىٰةِ وَءَاتَيْنَٰهُ الْإِنجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ وَمُصَدِّقًا
لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَىٰةِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٦﴾

Mâide Suresi, ayet: 46

Anlamı

Onların ardından izleri üzerinde, kendisinden önce gelen Tevrat'ı onaylar nitelikte, Meryem Oğlu İsa'yı gönderdik. Ona, "*İncil*"i verdik. Ki, onda, "hidayet (doğru yol) göstericiliği" ışık ve kendinden önce gelmiş olan Tevrat'ı onaylayıcı nitelik var. "Hidayet kılavuzluğu" ve Tanrı'dan korkup karşı gelmekten sakınanlara öğüt olarak verdik. (Mâide Suresi, ayet: 46.)

İnsanların yaşamlarını düzenleyen "hüküm"ler var:

وَلْيَحْكُمْ أَهْلُ الْإِنجِيلِ بِمَآ أَنزَلَ اللَّهُ فِيهِ وَمَن لَّمْ يَحْكُم
بِمَآ أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰٓئِكَ هُمُ الْفَٰسِقُونَ ﴿٤٧﴾

Mâide Suresi, ayet: 47

Anlamı

İncil inanırları, Tanrı'nın onda indirdiğiyle *hükmetsinler*. Tanrı'nın indirdiğiyle "*hükmetmeyenler*", işte onlardır "fasık" (yoldan çıkmış) olanlar. (Mâide Suresi, ayet: 47.)

Bu ayet, "İncil"de, insanların işlerini, yaşamlarını, birbirleriyle olan ilşikilerini düzenleyen hükümler bulunduğunu açıkça anlatıyor.

Tevbe Suresi'nin 111. ayetinde, Tevrat ve Kur'an'da olduğu gibi İncil'de de "Tanrı yolunda savaşmak" gerektiği, Tanrı'nın "Tanrı yolunda savaşan, ölen ve öldürülen inanırlar"ın "canlarını ve mallarını", "cennet karşılığında satın aldığı" bildiriliyor. Bkz. **CİHAD, KUR'AN, SAVAŞ, TEVRAT, ÖLÜM.**

Tevrat'ta olduğu gibi İncil'de de "ümmi bir peygamber"in, yani İslam Peygamberi'nin gönderileceğine ilişkin "yazı" var. Bkz. A'râf Suresi, ayet: 157; Saff Suresi, ayet: 6. Ayrıca bkz. **MUHAMMED, PEYGAMBER, İSA.**

2- İncil'de "Yok" Olduğu Halde, "Var" Gösterilen: "Ruhbanlık

Ruhbanlık: Rahiplik, rahiplerin yani din adamlarının evlenmeyerek ve dünyadan el etek çekerek yaşamaları (ruhbaniyet):

ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَىٰ آثَارِهِم بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ
مَرْيَمَ وَآتَيْنَاهُ الْإِنجِيلَ وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً
وَرَحْمَةً وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ
إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا فَآتَيْنَا الَّذِينَ
آمَنُوا مِنْهُمْ أَجْرَهُمْ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٢٧﴾

Hadîd Suresi, ayet: 27

Anlamı (Diyanet'in)

Onların izleri üzerinden peygamberlerimizi art arda gönderdik. Meryem Oğlu İsa'yı da ardlarından gönderdik ve ona İncil'i verdik. Ona uyanların gönüllerine, şefkat ve merhamet duyguları koyduk. *Üzerlerine bizim yazmadığımız, fakat kendilerinin güya Allah'ın rızasını* kazanmak için ortaya attıkları rahbâniyete bile gereği gibi riâyet etmediler. İçlerinde inanmış olan kimselere ecirlerini verdik. Ama çoğu, yoldan çıkmışlardır. (Hadîd Suresi, ayet: 27.)

Mâide Suresi'nin 66. ayetinin anlamı:

"Eğer onlar Tevrat'ı, İncil'i ve Rabb'lerinden kendilerine indirilen Kur'an'ı gereğince uygulasalardı, hem üstlerinden, hem ayaklarının altından verilen nimetleri edinip yiyeceklerdi. Onlardan kimileri, orta bir yol tutar. Çoğununsa, yaptıkları işler kötüdür."

Mâide Suresi'nin 68. ayetinin anlamı:

"Ey kitap ehli! Tevrat'ı, İncil'i ve Rabb'inizden size indirileni gereğince uygulamadıkça bir temeliniz olmaz!" de! Andolsun ki, Rabb'inden sana indirilen (Kur'an), onların çoğunun azgınlığını ve kâfirliğini artırır. Öyleyse kâfirler için tasalanma!

Bkz. **KİTAB, KİTAB EHLİ, KUR'AN, TEVRAT.**

Özet

İncil'de, Tevrat ve Kur'an gibi, "Tanrı'nın indirdiği bir kitap"tır. Kur'an'dan önce, İsa Peygamber'e inmiştir. İçinde, insanlara yol gösteren güzel öğütler ve insanların yaşamlarını, çeşitli ilişkilerini düzenleyen "hüküm"ler var. Ama inanırları, ondakileri gereğince görüp uygulamamaktalar.

Ayetlerle anlatılanlar, kısaca böyle özetlenebilir.

➤İNSAN

"Memelilerden iki eli olan, ayak üzerinde yürüyen, konuşan, gülen, ağlayan, düşünen canlı (insî. Çoğulu: İns. Bunun çoğulu: Ünas, enâsî. İnsanın çoğulu: Nâs.)" "İns", "ünâs", "enâsî" ve "nâs", insanlar anlamındadırlar. "Benû Adem (benî Adem)" de, Ademoğulları anlamında olmakla birlikte, "insanlar" anlamında da yer almakta. Kur'an'da, "insan" anlamında yer alan bir başka sözcük: "Beşer".

A- İnsanın "Yaratılışı"

1- İnsan, Hangi Maddeden, Hangi Karışımdan Yaratılmıştır?

a) İnsan, "Topraktan Yaratılmıştır"

Rûm Suresi, ayet: 20

﴿١٩﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ بَشَرٌ
تَنْتَشِرُونَ ﴿٢٠﴾

Anlamı

Ve O'nun gücünün belgelerindendir ki, *sizi "topraktan yaratmıştır". Sonra hemen yayılan birer insan (beşer) oluverdiniz.* (Rûm Suresi, ayet: 20.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

Sizi *topraktan* yaratması, O'nun varlığının belgelerindendir. *Sonra hemen birer insan olup yeryüzüne yayılırsınız.* (Rûm Suresi, ayet: 20.)

Açıklama

Kur'an yorumlarında, burada "sizi" denirken Adem'in anlatılıyor olduğu savunulur genellikle. Yani bu yoruma göre, "toprak"tan asıl yaratılan Adem Peygamber'dir.

Bkz. ADEM, İBLİS, İSA, TOPRAK.

b) İnsan, "Çamur"dan Yaratılmıştır

Ne tür çamurdan?

Bu soruya ayetlerde karşılık bulunabiliyor:

"Çamur sülalesinden":

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ ﴿١٢﴾

Mü'minûn Suresi, ayet: 12

Anlamı

Andolsun ki, biz "insanı çamur sülalesinden yarattık." (Mü'minûn Suresi, ayet: 12.)

Diyanet çevrisindeki anlamı:

Andolsun ki, insanı süzme çamurdan yarattık. (Mü'minûn Suresi, ayet: 12.)

Açıklama

Ayette "sülale" sözcüğü yer alıyor. Bu sözcük, bir şeyin bir başka şeyden sıyırılması ya da süzülmesi anlatılırken kullanılır. O nedenle, Diyanet çevirisinde "süzme çamurdan" denmekte. "Çamur özünden" diye çevirenler de var.

"Kuru (salsal)", "kara (hame')" ve "değişken (mesnûn)" bir "çamur"dan:

وَلَقَدْ خَلَقْنَا
الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ ﴿٢٦﴾ وَالْجَانَّ خَلَقْنَاهُ
مِنْ قَبْلُ مِنْ نَارِ السَّمُومِ ﴿٢٧﴾ وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ
بَشَرًا مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ ﴿٢٨﴾ فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ
فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ ﴿٢٩﴾ فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ
أَجْمَعُونَ ﴿٣٠﴾ إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ أَنْ يَكُونَ مَعَ السَّاجِدِينَ ﴿٣١﴾
قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا لَكَ أَلَّا تَكُونَ مَعَ السَّاجِدِينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ لَمْ أَكُنْ
لِأَسْجُدَ لِبَشَرٍ خَلَقْتَهُ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ ﴿٣٣﴾ قَالَ
فَاخْرُجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ ﴿٣٤﴾

Hicr Suresi, ayet: 26-34

Anlamı

Andolsun ki, biz "insanı, kuru çamurdan, kara ve değişken çamurdan yarattık." Ondan önce de cinleri yaratmıştık: Alevli ateşten. O zaman ki, senin

Tanrı'n: "Kuşkusuz ben bir insan yaratacağım: Kuru çamurdan, kara ve değişken çamurdan... Biçim verip onu bir düzeye getirdiğim ve ona ruhumdan üfürdüğüm zaman, ona secdeye kapanın!" dedi. Meleklerin tümü birden secdeye kapandı. İblis'in dışında... O, direndi. Secde edenlerle birlikte olmaktan kaçındı. Tanrı: "Ey İblis! Sana ne oldu da, secde edenlerle birlikte olmaktan kaçındın?" dedi. İblis şöyle dedi: "Senin, kuru çamurdan, kara ve değişken çamurdan yarattığın bir insana secde edecek değildim elbet!" Tanrı da: "Hadi oradan çık-git! Kuşkun olmasın kovuldun sen!" dedi. (Hicr Suresi, ayet: 26-34,)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

Andolsun ki, insanı balçıktan, işlenebilen kara topraktan yarattık. Cinleri de, daha önce, alevli ateşten yarattık. Rabb'in meleklere: "Ben; balçıktan, işlenebilen kara topraktan bir insan yaratacağım. Onu yapıp ruhumdan üfürdüğümde, ona secdeye kapanın!" demişti. Bunun üzerine, İblis'in dışında bütün melekler hemen secde ettiler. O, secde edenlerle beraber olmaktan çekindi. Allah: "Ey İblis! Secde edenlerle beraber olmaktan seni alıkoyan nedir?" dedi. O, "Balçıktan, işlenebilen kara topraktan yarattığın insana secde edemem!" dedi. "Öyleyse defol oradan! Sen artık kovulmuş birisin!" dedi (Allah). (Hicr Suresi, ayet: 26-34.)

Bkz. **ADEM, İBLİS, MELEK.**

Açıklama

Ayetlerde her biri üç kez geçen sözcüklerden "salsal": "kuru çamur", "heme'": "kara çamur", "mesnûn" da: "değişken" anlamındadır. Diyanet çevirisinde, tümüne: "balçıktan, işlenebilen kara topraktan" diye anlam verildiği görülüyor.

"Bulaşan-yapışan (lâzib)" bir "çamurdan":

فَاسْتَفْتِهِمْ أَهُمْ أَشَدُّ خَلْقًا
أَمْ مَنْ خَلَقْنَا إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِنْ طِينٍ لَازِبٍ ﴿١١﴾ بَلْ عَجِبْتَ وَيَسْخَرُونَ ﴿١٢﴾

Sâffât Suresi, ayet: 11, 12

Anlamı

(Ey Muhammed!) Sor onlara: Yaratılışta kendileri mi daha güçlü, yoksa bizim yarattıklarımız mı? Biz onları bir "yapışkan (ya da cıvık) çamurdan yarattık." Evet, sen onlara şaştın. Onlarsa alay etmekteler. (Sâffât Suresi, ayet: 11, 12.)

Bu ayetlerin anlamları, Diyanet çevirisinde şöyle yer almakta:

Ey Muhammed! Allah'a eş koşanlara sor: Kendilerini yaratmak mı daha zordur, yoksa bizim yarattığımız gökleri yaratmak mı? Aslında biz kendilerini özlü çamurdan yaratmışızdır.

Açıklama

Diyanet çevirisindeki anlam, ayetin kendinde yer almayan, yani karşılığı olmayan şeyler içeriyor. "Eş koşanlar"ın ayette karşılığı yok. "Gökler"in de. "Özlü çamurdan yaratmışızdır"daki "özlü" sözcüğü de, ayetteki "lâzib"e karşılık olarak yer alıyor. Oysa, "lâzib", "yapışan, bulaşan" anlamında. Çamurun "katı" olmadığı, "cıvık", yani "bulaşır, yapışır" nitelikte olduğu anlatılıyor.

c) İnsan, "Meni"den Yaratılmıştır

فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَ ۝٥ خُلِقَ مِنْ مَاءٍ
دَافِقٍ ۝٦ يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَائِبِ ۝٧

Târık Suresi, ayet: 5-7

Anlamı

Şimdi insan hangi *şeyden yaratıldığına* bir bakıversin: *Atılarak dökülen bir sudan yaratılmıştır.* O su, (erkeğin) sırt omurgası (sulb) ile (kadının) göğüs kemikleri arasından çıkar. (Târık Suresi, ayet: 5-7.)

أَوَلَمْ يَرَ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ

Yâsîn Suresi, ayet: 77

Anlamı

İnsan, kendisini bir "nutfe"den yarattığımızı görmez mi ki, karşı yanda apaçık bir kavgacı oluveriyor?! (Yâsîn Suresi, ayet: 77.)

Açıklama

"Nutfe", burada, "bir damla su", yani "meni" anlamındadır.

Kur'an'da, bu anlamda on iki kez geçmekte:

Nahl Suresi, ayet : 4
Kehf Suresi, ayet : 37
Hacc Suresi, ayet : 5
Mü'minûn Suresi, ayet : 13, 14
Fâtır Suresi, ayet : 11
Yâsîn Suresi, ayet : 77
Mü'min Suresi, ayet : 67
Necm Suresi, ayet : 46
Kıyamet Suresi, ayet : 37
İnsan Suresi, ayet : 2
Abese Suresi, ayet : 19

خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ ۝٤

Nahl Suresi, ayet: 4

Anlamı

(Tanrı) insanı bir "nutfe"den yarattı. Bir de bakarsın ki karşı yanda apaçık bir kavgacı (hasîm) oluvermiş! (Nahl Suresi, ayet: 4.)

Abese Suresi, ayet: 17-23

قُتِلَ الْإِنْسَانُ مَا أَكْفَرَهُ ﴿١٧﴾
مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ ﴿١٨﴾ مِنْ نُطْفَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَّرَهُ ﴿١٩﴾ ثُمَّ السَّبِيلَ
يَسَّرَهُ ﴿٢٠﴾ ثُمَّ أَمَاتَهُ فَأَقْبَرَهُ ﴿٢١﴾ ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنْشَرَهُ ﴿٢٢﴾ كَلَّا
لَمَّا يَقْضِ مَا أَمَرَهُ ﴿٢٣﴾

Anlamı

Kahrolası insan ne de nankördür. (Tanrı) *onu hangi şeyden yarattı? "Nutfe"den yarattı.* Biçimini belirledi, sonra onun gideceği yolu kolaylaştırdı. Sonra onu öldürdü. Kabre koyup gömdü onu. Sonra dilediğinde, onu yeniden diriltecektir. Gerçek o ki, (Tanrı'nın) buyruğunu yerine getirmemiştir o. (Abese Suresi, ayet: 17-23.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

Canı çıksın o insanın. O, ne nankördür! Allah onu *neden yaratmış? Onu meniden yaratıp* merhalelerden geçirerek ona şekil vermiş; sonra tutacağı yolu ona kolaylaştırmıştır. Sonra onu öldürür ve kabre koyar. Sonra dilediği zaman onu tekrar diriltir. Hayır; Allah'ın kendisine buyurduğunu hâlâ yerine getirmemiştir. (Abese Suresi, ayet: 17-23.)

Açıklama

Diyanet çevirisinde yer alan kimi sözler, ayetteki aslının karşılığı değil; bir yorum niteliğindedir. Örneğin: "Merhalelerden geçirerek..." bir yorumdur.

"Kahrolası" diye dilimize çevirdiğim "kutile" sözcüğü, "öldürülesi", "yok edilesi" diye de çevirilebilir. Diyanet'inkinde "canı çıksın!" diye çevrildiği görülüyor. "Ne de nankördür" diye çevirdiğim "mâ ekferehu" da; sözlük anlamıyla "şaşılası ölçüde nankördür", "şaşılası biçimde nankör oldu"dur. Yani insandaki "nankörlüğün", "şaşılacak ölçüye vardığı" dile getiriliyor.

Necm Suresi, ayet: 45, 46

وَأَنَّهُ خَلَقَ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنْثَىٰ ﴿٤٥﴾ مِنْ نُطْفَةٍ إِذَا تُمْنَىٰ ﴿٤٦﴾

Anlamı

Kuşkusuz, atılarak gelip (döl yatağına) döküldüğünde "nutfe"den; çifti, erkek ve dişiyi, O (Tanrı) yarattı. (Necm Suresi, ayet: 45, 46.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

Doğrusu atıldığında *meniden* erkek ve dişiyi çift çift yaratan O'dur. (Necm Suresi, ayet: 45, 46.)

هَلْ اَتٰى عَلَى الْاِنْسَانِ حٖينٌ مِنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْـًٔا مَذْكُورًا ﴿١﴾ اِنَّا خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ اَمْشَاجٍ نَبْتَلٖيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمٖيعًا بَصٖيرًا ﴿٢﴾

İnsan Suresi, ayet: 1, 2

Anlamı

İnsan üzerinden *öyle bir zaman* (dehr) geçti ki, o sırada, anılası bir şey değildi o. Kuşkusuz biz insanı, " *karışık bir nutfe"den* (karışık bir meniden) yarattık. Onu sınayalım diye... Derken, onu işiten ve gören (yaratık) kıldık. (İnsan Suresi, ayet: 1, 2.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

İnsanoğlu, var edilip bahse değer bir şey olana kadar, şüphesiz uzun bir zaman geçmemiş midir? Biz insanı *karışık bir nutfeden* yaratmışızdır. Onu deneriz. Bu yüzden, onun işitmesini ve görmesini sağlamışızdır. (İnsan Suresi, ayet: 1, 2.)

Açıklama

Kur'an yorumcuları, burada anlatılanlar ve sözü edilen insanla ilgili olarak değişik görüşler, yorumlar ileri sürerler: Kimilerine göre, burada anlatılan insan, Adem'dir. Ayette: "Anılası (anılmaya değer) bir varlık olana dek geçtiği" bildirilen "zaman"da, "kırk yıllık süre"dir. "Adem" Peygamber'in kalıbına, bu süre içinde "can" verilmiştir. Ya da verilen "can"dan sonra ancak bu süre içinde tam insan denecek duruma gelmiştir. Kimilerine göreyse, sözü edilen insan, "insan türü"dür. Söz konusu zamansa, insanın, önce "meni" olması, sonra "kan pıhtısı"na dönüşmesi, giderek büyüyüp "insan yavrusu" durumuna gelmesi için geçen "zaman"dır. "Tefsir Sözlüğü"nde ve "Tasavvuf Sözlüğü"nde konu üzerinde, çeşitli açılardan durulacak, görüşler, yorumlar sunulacak.

"İnsanın yaratıldığı" bildirilen "karışık nutfe"ye, yani "meni"ye gelince: "İnsan yavrusu, anneyle babanın menilerinden karışmış bir meniden meydana gelir. O nedenle 'karışık meni' diye niteleniyor." denmekte.

d) İnsan, Önce "Toprak"tan, Sonra "Meni"den, Sonra "Kan Pıhtısı"ndan, Sonra "Bir Çiğnem Et"ten Yaratılmıştır

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اِنْ كُنْتُمْ فٖى رَيْبٍ مِنَ الْبَعْثِ
فَاِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ
مُضْغَةٍ مُخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِنُبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقِرُّ فِى

Hacc Suresi, ayet: 5

الْاَرْحَامِ مَا نَشَاءُ اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ
لِتَبْلُغُوٓا اَشُدَّكُمْ وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفّٰى وَمِنْكُمْ
مَنْ يُرَدُّ اِلٰٓى اَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِنْ بَعْدِ عِلْمٍ
شَيْـًٔا وَتَرَى الْاَرْضَ هَامِدَةً فَاِذَٓا اَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَٓاءَ
اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَاَنْبَتَتْ مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَه۪يجٍ ﴿٥﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Ey insanlar! Öldükten sonra tekrar dirilmekten şüphede iseniz bilin ki, ne olduğunuzu size açıklamak için, biz sizi "*topraktan,* sonra *nutfeden*, sonra *pıhtılaşmış kandan* sonra da hilkati belli belirsiz *bir çiğnem etten* yaratmışızdır. Dilediğimizi belli bir süreye kadar rahimlerde tutarız; sonra sizi çocuk olarak çıkartırız. Böylece yetişip ergenlik çağına varırsınız. Kiminiz öldürülür, kiminiz de ömrünün fena zamanına ulaştırılır ki, bilirken bir şey bilmez olur. Yeryüzünü görürsün ki kupkurudur; fakat Biz ona su indirdiğimiz zaman harekete geçer, kabarır, her güzel bitkiden çift çift yetiştirir. (Hacc Suresi, ayet: 5.)

"Çamur özü", "meni", "kan pıhtısı", "kemik", "et":

ü'minûn Suresi, ayet: 12-16

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ ط۪ينٍ ﴿١٢﴾
ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً ف۪ي قَرَارٍ مَك۪ينٍ ﴿١٣﴾ ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً
فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا
فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ اَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا اٰخَرَ فَتَبَارَكَ
اللّٰهُ اَحْسَنُ الْخَالِق۪ينَ ﴿١٤﴾ ثُمَّ اِنَّكُمْ بَعْدَ ذٰلِكَ لَمَيِّتُونَ ﴿١٥﴾
ثُمَّ اِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ تُبْعَثُونَ ﴿١٦﴾

Anlamı

Andolsun ki biz insanı, *bir çamur sülalesinden* (süzme çamurdan) yarattık. Sonra onu, nutfe (meni) yapıp sağlam bir yere yerleştirdik. Sonra nutfeyi *kan pıhtısı* yaptık. Kan pıhtısını da *bir çignem et* kıldık. Bir çiğnem eti de *kemik* yaptık. Kemiklere *et* giydirdik. *Sonra onu bir başka yaratık olarak yapıp ortaya koyduk.* Yaratanların en güzeli olan Tanrı Yüce'dir. Sonra, sizler bütün bunlardan sonra ölürsünüz elbette. Sonra, kuşkusuz, Kıyamet gününde yeniden diriltileceksiniz. (Mü'minûn Suresi, ayet: 12-16.)

"Toprak", "meni", "kan pıhtısı", "çocuk":

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ
يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ ثُمَّ لِتَكُونُوا شُيُوخًا
وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفَّىٰ مِنْ قَبْلُ وَلِتَبْلُغُوا أَجَلًا مُسَمًّى وَلَعَلَّكُمْ
تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾

Mü'min Suresi, ayet: 67

Anlamı (Diyanet'in)

Sizi "*toprak*"*tan*, sonra "*nutfe*"*den*, sonra "*kan pıhtısı*"*ndan* yaratan; sonra erginlik çağına ulaşmanız için sizi "*bebek*" olarak dünyaya çıkaran O'dur. Kiminiz daha önce öldürülür. Kiminiz de belirtilmiş (burası "belirlenmiş" olmalı T.D.) bir süreye ulaşırsınız. Belki artık düşünürsünüz. (Mü'min Suresi, ayet: 67.)

"Toprak", "meni" (nutfe):

وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ
جَعَلَكُمْ أَزْوَاجًا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنْثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ وَمَا يُعَمَّرُ مِنْ
مُعَمَّرٍ وَلَا يُنْقَصُ مِنْ عُمُرِهِ إِلَّا فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿١١﴾

Fâtır Suresi, ayet: 11

Anlamı

Tanrı sizi "*toprak*"*tan*, sonra "*nutfe*"*den* yarattı. Sonra sizi çift çift yaptı. Hiçbir dişi gebe kalmaz ve doğurmaz ki, O'nun bilgisi olmasın. Yaşayanın ömür sürüp yaşaması ve yaşamından (ömründen) eksilmesi de, kuşkusuz yazılı olduğu yerdedir ("kitab"tadır). Kuşkusuz bu, Tanrı'ya kolaydır. (Fâtır Suresi, ayet: 11.)

"Meni", "kan pıhtısı", "insan biçimi":

Müddessir Suresi, ayet: 34-40

أَوْلٰى لَكَ فَأَوْلٰى ﴿٣٤﴾ ثُمَّ أَوْلٰى لَكَ فَأَوْلٰى ﴿٣٥﴾ أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يُتْرَكَ
سُدًى ﴿٣٦﴾ أَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِنْ مَنِيٍّ يُمْنٰى ﴿٣٧﴾ ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً فَخَلَقَ فَسَوّٰى ﴿٣٨﴾
فَجَعَلَ مِنْهُ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنْثٰى ﴿٣٩﴾ أَلَيْسَ ذٰلِكَ بِقَادِرٍ عَلٰى أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتٰى ﴿٤٠﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Sana yazıklar olsun yazıklar! Daha ne olsun sana yazıklar olsun yazıklar! İnsanoğlu kendisinin başıboş bırakılacağını mı sanır? O, akıtılan bir *meni damlası* değil miydi? Sonra *kan pıhtısı* olmuş, sonra Allah onu yaratıp şekil vermişti. Ondan erkek, dişi iki cins yaratmıştı. Bunları yapan Allah'ın ölüleri diriltmeye gücü yetmez mi? Elbette yeter. (Müddessir Suresi, ayet: 34-40.)

"Kan pıhtısı":

Alak Suresi, ayet: 2

خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ﴿٢﴾

Anlamı

(Tanrı) insanı "kan pıhtısı"ndan yarattı. (Alak Suresi, ayet: 2.)

"Kuru çamur":

Rahman Suresi, ayet: 14

خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ ﴿١٤﴾

Anlamı (Diyanet'in)

O, insanı, pişmiş çamur gibi kuru balçıktan yaratmıştır. (Rahman Suresi, ayet: 14.)

Ayette yer alan "salsal", daha önce de belirtildiği gibi, "kuru çamur", "fahhar" da "pişirilmiş çamur"dur.

"Çamur":

En'âm Suresi, ayet: 2

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ
ثُمَّ قَضٰى أَجَلًا وَأَجَلٌ مُسَمًّى عِنْدَهُ ثُمَّ أَنْتُمْ تَمْتَرُونَ ﴿٢﴾

Anlamı

(Tanrı) O'dur ki, sizi çamurdan yarattı. Sonra bir yaşam süresi (ecel) kesinleştirdi. Belirlenmiş yaşam süresi, O'nun katındadır. Sonra bir de kuşkulanırsınız. (En'âm Suresi, ayet: 2.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

O, sizi çamurdan yaratan, sonra size bir ecel tayin edendir. Belirli bir ecel, O'nun katındadır. Sonra bir de şüphe edersiniz. (En'âm Suresi, ayet: 2.)

Bkz. ECEL, ÖLÜM.

"Çamur", "su sülalesi" (meni-kan pıhtısı):

الَّذِيٓ أَحْسَنَ
كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ مِنْ طِينٍ ﴿٧﴾ ثُمَّ جَعَلَ
نَسْلَهُ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ ﴿٨﴾ ثُمَّ سَوّٰيهُ وَنَفَخَ فِيهِ
مِنْ رُوحِهِ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْـِٔدَةَ
قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ ﴿٩﴾

Secde Suresi, ayet: 7-9

Anlamı

(Tanrı) O'dur ki, her şeyi güzel yarattı. "İnsan"ı yaratmaya da "*çamurdan başladı*". Sonra soyunu bayağı bir su "sülale"sinden (suyun süzülmüşünden) yarattı. Sonra ona biçim verdi. Ve ona ruhundan üfürdü. Ve size kulak, gözler ve gönüller (yürekler) verdi. Şükretmeniz pek azdır. (Secde Suresi, ayet: 7-9.)

Hasan Basri Çantay'ın "Meâli"nde de şöyle anlam veriliyor bu ayetlere:

Ki, O, yarattığı her şeyi güzel yapan, insanı yaratmaya da çamurdan başlayandır. Sonra O, bunun zürriyetini hakîr bir sudan meydana gelen nutfeden yapmıştır. Sonra onu düzeltip tamamladı. İçini ruhundan üfürdü. Sizin için kulaklar, gözler ve gönüller yarattı. Ne az şükredersiniz! (Secde Suresi, ayet: 7-9.)

2- İnsan, Hangi Yapıda ve Nitelikte Yaratılmıştır? İnsanın Gücü-Güçsüzlüğü

a) İnsan "Güçsüz" Yaratılmıştır

يُرِيدُ اللّٰهُ أَنْ يُخَفِّفَ
عَنْكُمْ وَخُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا ﴿٢٨﴾

Nisâ Suresi, ayet: 28

Anlamı

Tanrı, sizden (yükü) hafifletmek ister. İnsan, "güçsüz" yaratılmıştır. (Nisâ Suresi, ayet: 28.)

b) İnsan, "İvecen" (Aceleci) Yaratılmıştır

Enbiyâ Suresi, ayet: 37

خُلِقَ الْإِنْسَانُ مِنْ عَجَلٍ سَأُرِيكُمْ آيَاتِي
فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ ﴿٣٧﴾

Anlamı

İnsan, "ivedi"den yaratıldı. Size ayetlerimi ileride göstereceğim. Benden ivedi istemeyin. (Enbiyâ Suresi, ayet: 37.)

c) İnsan "Tutkularına Düşkün" (Helû') ve Dayanıksız Yaratılmıştır

Meâric Suresi, ayet: 19-21

إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا ﴿١٩﴾ إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ
جَزُوعًا ﴿٢٠﴾ وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا ﴿٢١﴾

Anlamı

İnsan, kuşkusuz, "tutkusuna düşkün", dayanıksız (helû') yaratıldı. Ona bir kötülük (sıkıntı) dokunsa bağırıp-çağırır. Ona bir iyilik (yararlı bir şey) geldiğinde de sımsıkı yasaklar (başkalarına). (Meâric Suresi, ayet: 19-21.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

İnsan gerçekten çok huysuz yaratılmıştır. Başına bir fenalık gelince, feryad eder. Bir iyiliğe uğrarsa onu herkesten meneder. (Meâric Suresi, ayet: 19-21.)

d) İnsan, "Güçlüklerle İçiçe" Yaratılmıştır;
"Güç Durumlara Dayanacak Yapıda" Yaratılmıştır

Beled Suresi, ayet: 1-4

لَا أُقْسِمُ بِهَٰذَا الْبَلَدِ ﴿١﴾ وَأَنْتَ حِلٌّ بِهَٰذَا الْبَلَدِ ﴿٢﴾ وَوَالِدٍ وَمَا وَلَدَ ﴿٣﴾
لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي كَبَدٍ ﴿٤﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Bu Mekke şehrine yemin ederim! –ki, sen bu şehirde oturmuşsun– doğurana ve doğurduğuna andolsun ki: *İnsanoğlunu, zorluklara katlanacak şekilde yarattık.* (Beled Suresi, ayet: 1-4.)

e) İnsan, "En Güzel Biçimde" Yaratılmıştır

وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ ﴿١﴾ وَطُورِ سِينِينَ ﴿٢﴾ وَهٰذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ ﴿٣﴾
لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ﴿٤﴾ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ ﴿٥﴾

Tîn Suresi, ayet: 1-5

Anlamı

İncire ve zeytine andolsun. Sina Dağı'na andolsun. Ve bu güvenlikli kente (Mekke'ye) andolsun ki, biz, insanı,"en güzel biçimde" yarattık. Sonra, onu aşağıların en aşağısına attık. (Tîn Suresi, ayet: 1-5.)

Bu surenin 5. ayetinde, "inanan ve (dinsel ölçüler içinde) iyi işlerde-uğraşlarda bulunan kimseler", "aşağıların en aşağısına atıldığı" bildirilen "insan"dan ayrılmakta. Bkz. **EMEK, İŞ, NAMAZ.**

3- İnsan Neye Yönelik, Niçin Yaratılmıştır?

İnsanlar ve cinler, "Tanrı'ya kulluk (ibadet) etsinler" diye yaratılmışlardır. Bkz. **İBADET, KULLUK.** Ayrıca bkz. **CİN.**

İnsanlar ve cinlerden birçoğu, "cehennemlik" olarak yaratılmışlardır. Bkz. **CEHENNEM, HAYVAN.**

B- İnsanın Ne Tür Bir Yaratık Olduğu, Durumu-Tutumu ve Davranışları

1- İnsan, Kendine "Çok Yazık Eden ve Çok Bilgisiz Olan" Bir Yaratıktır

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمٰوَاتِ
وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا
الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ﴿٧٢﴾

Ahzâb Suresi, ayet: 72

Anlamı

Kuşkusuz Biz, "emanet"i (görev ve sorumluluğu) göklere, yere ve dağlara önerdik. Onlar bunu yüklenmekten kaçındılar. Ondan korktular. Ve insan yüklendi bunu. Çünkü o, kendine çok yazık eden (zalûm) ve çok bilgisizdir. (Ahzâb Suresi, ayet: 72.)

Bkz. **BİLGİ, DAĞ, EMANET, GÖK.**

2- İnsan, "Kendine Çok Yazık Eder Oluşu" ve "Bilgisizliği" Yanında, Çok da "Nankördür"

وَآتَاكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ

İbrahim Suresi, ayet: 34

اللّهِ لاَ تُحْصُوهَا إِنَّ الإِنسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ ﴿٣٤﴾

Anlamı

(Tanrı), size, istediğiniz şeylerin hepsinden verdi. O'nun nimetlerini tek tek sayacak olsanız, toplu olarak bile sayamazsınız. Kuşkusuz İnsan, kendine çok yazık edendir ve pek nankördür (keffâr). (İbrahim Suresi, ayet: 34.)

Hûd Suresi, ayet: 9-11

وَلَئِنْ أَذَقْنَا الإِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً
ثُمَّ نَزَعْنَاهَا مِنْهُ إِنَّهُ لَيَؤُوسٌ كَفُورٌ ﴿٩﴾ وَلَئِنْ أَذَقْنَاهُ
نَعْمَاءَ بَعْدَ ضَرَّاءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ السَّيِّئَاتُ
عَنِّي إِنَّهُ لَفَرِحٌ فَخُورٌ ﴿١٠﴾ إِلاَّ الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
أُولَئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿١١﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Andolsun ki, *insana* nimetimizi tattırır, sonra onu ondan sıyırırsak, o, şüphesiz, umutsuz bir *nanköre* döner. Başına gelen sıkıntıdan sonra ona bir nimet tattırırsak, "musîbetler başımdan gitti!" der. Doğrusu *o, şımarıp böbürlenen biridir.* Bunların dışında, sabredip iyi işler işleyen kimselere, işte onlara, mağrifet ve büyük ecir vardır. (Hûd Suresi, ayet: 9-11.)

Bkz. **BELÂ, MUSİBET, NİMET, NANKÖRLÜK.**

Fecr Suresi, ayet: 15, 16

فَأَمَّا الإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلاَهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ ﴿١٥﴾
وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلاَهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ ﴿١٦﴾

Anlamı

İnsana gelince: Tanrı'sı ona sınamak için bir iyilik edip nimet verdiği zaman: "Tanrı'm beni onurlandırdı!" der. Sınamak için "rızkını", dar bir ölçü içinde verdiğindeyse: "Tanrı'm beni aşağıladı (bana ihanet etti)!" demeye başlar. (Fecr Suresi, ayet: 15, 16.)

Bkz. **BELÂ, İYİLİK, NİMET, ONUR, TANRI.**

وَإِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ
أَعْرَضَ وَنَأَى بِجَانِبِهِ وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ كَانَ يَئُوسًا ﴿٨٣﴾

İsrâ Suresi, ayet: 83

Anlamı

İnsana nimet verdiğimiz zaman (buyrukların gereğine yönelmekten) yüz çevirip yan çizer. Bir kötülük başına gelince de umutsuzluğa düşen biri olmuştur artık. (İsrâ Suresi, ayet: 83.)

Bkz. **BELÂ, İYİLİK, NİMET, UMUT-UMUTSUZLUK.**

Açıklama

Sözü edilen "nimet"in "sağlık, bolluk", "kötülüğün" de "hastalık, yoksulluk" türünden şeyler olduğu yazılır yorumlarda.

لَا يَسْأَمُ الْإِنْسَانُ مِنْ دُعَاءِ الْخَيْرِ وَإِنْ مَسَّهُ الشَّرُّ فَيَئُوسٌ
قَنُوطٌ ﴿٤٩﴾ وَلَئِنْ أَذَقْنَاهُ رَحْمَةً مِنَّا مِنْ بَعْدِ ضَرَّاءَ مَسَّتْهُ
لَيَقُولَنَّ هَذَا لِي وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِنْ رُجِعْتُ
إِلَى رَبِّي إِنَّ لِي عِنْدَهُ لَلْحُسْنَى فَلَنُنَبِّئَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِمَا عَمِلُوا
وَلَنُذِيقَنَّهُمْ مِنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٥٠﴾ وَإِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ
أَعْرَضَ وَنَأَى بِجَانِبِهِ وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ فَذُو دُعَاءٍ عَرِيضٍ ﴿٥١﴾

Fussilet Suresı, ayet: 49-51

Anlamı (Diyanet'in)

İnsan, iyilik istemekten usanmaz da, kendisine bir kötülük gelince umutsuzluğa düşer, me'yûs (umutsuz) olur. Başına gelen sıkıntıdan sonra, kendisine katımızdan bir rahmet taddırsak: "Bu, benim hakkımdır. Kıyamet'in kopacağını sanmıyorum. Rabb'ime döndürülürsem, O'nun katında, andolsun ki, benim için daha güzel şeyler vardır!" der. İnkâr edenlere, işlediklerini, andolsun ki, bildireceğiz. Onlara, andolsun ki, çetin bir azab taddıracağız. İnsana nimet verdiğimiz zaman yüz çevirerek yan çizer; başına bir kötülük gelince, uzun uzun yalvarır. (Fussilet Suresi, ayet: 49-51.)

Bkz. **BELÂ, DUA, GÜZEL, HAYR, İYİLİK, KIYAMET, KÖTÜ, NANKÖRLÜK, NİMET, RAHMET, ŞERR, TANRI.**

İsrâ Suresi, ayet: 67

وَإِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَنْ تَدْعُونَ إِلَّا إِيَّاهُ فَلَمَّا نَجَّاكُمْ
إِلَى الْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ وَكَانَ الْإِنْسَانُ كَفُورًا ﴿٦٧﴾

Anlamı

Denizde başınıza bir sıkıntı geldiğinde, (daha önce tanrı) diye çağırdıklarınız hep silinip gider; yalnızca O (Tanrı) kalır. O, sizi karaya çıkararak kurtarınca da, yüz çevirirsiniz. İnsan, pek nankördür. (İsrâ Suresi, ayet: 67.)

Bkz. **BELÂ, DENİZ, DUA, TANRI.**

Hacc Suresi, ayet: 65, 66

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ وَالْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ
بِأَمْرِهِ وَيُمْسِكُ السَّمَاءَ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ
إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَحِيمٌ ﴿٦٥﴾ وَهُوَ الَّذِي أَحْيَاكُمْ
ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَكَفُورٌ ﴿٦٦﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Allah'ın yerde olanları ve emriyle denizlerde yürüyen gemileri buyruğunuz altına vermiş olduğunu; buyruğu olmaksızın yere düşmemesi için göğü, O'nun tuttuğunu görmez misin? Doğrusu, Allah, insanlara karşı şefkatli ve merhametli olandır. Sizi dirilten, sonra öldürecek olan O'dur. İnsan, gerçekten pek nankördür. (Hacc Suresi, ayet: 65, 66.)

Bkz. **DENİZ, GEMİ, GÖK.**

Zuhruf Suresi, ayet: 15

وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهِ جُزْءًا إِنَّ الْإِنْسَانَ
لَكَفُورٌ مُبِينٌ ﴿١٥﴾

Anlamı

Ve O'nun kullarından O'nun için parça (çocuk) uydurup ortaya attılar. İnsan, andolsun ki, pek ve açık bir nankördür. (Zuhruf Suresi, ayet: 15.)

Bkz. **ÇOCUK, MELEK, NANKÖRLÜK.**

Âdiyat Suresi, ayet: 1-6

وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًا ﴿١﴾ فَالْمُورِيَاتِ قَدْحًا ﴿٢﴾ فَالْمُغِيرَاتِ صُبْحًا ﴿٣﴾

فَأَثَرْنَ بِهِ نَقْعًا ﴿٤﴾ فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعًا ﴿٥﴾ إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ
لَكَنُودٌ ﴿٦﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Andolsun Allah yolunda koştukça koşanlara; andolsun kıvılcımlar saçanlara; sabah sabah akına çıkanlara ve tozu dumana katanlara; hep birden düşman topluluğunun içine dalanlara ki: *İnsan, gerçekten Rabbi'ne karşı pek nankördür.* (Âdiyat Suresi, ayet: 1-6.)

Bkz. **ANT, NANKÖRLÜK.**

Abese Suresi'nin, Diyanet çevirisindeki anlamıyla "canı çıksın o insanın, o ne nankördür!" diye bildiren 17. ayeti, yukarıda (A/1/c'de) geçti.

"İnsanın nankörlüğü" için ayrıca bkz. **İYİLİK, NANKÖRLÜK, NİMET, RIZIK.**

3- İnsan, Çok "İvecen"dir (Acelecidir)

İsrâ Suresi, ayet: 11

وَيَدْعُ الْإِنْسَانُ بِالشَّرِّ دُعَاءَهُ بِالْخَيْرِ وَكَانَ الْإِنْسَانُ عَجُولًا ﴿١١﴾

Anlamı

İnsan iyilik için yakardığı gibi (başkasının zararına) kötülük için de yakarır. İnsan, pek ivecendir. (İsrâ Suresi, ayet: 11.)

İnsanın "aceleci bir tabiatta yaratıldığını" bildiren ayet, Enbiyâ Suresi'nin 37. ayeti, yukarıda (A/2/b'de) geçti. Ayrıca bkz. **DUA, TANRI, YAKARIŞ.**

4- İnsan "Çıkarına Düşkün"dür

a) Çıkar Düşkünü Olarak "Yaratılmıştır"

Bunu bildiren ayetler, Meâric Suresi'nin 19., 21. ayetleri, yukarıda (A/2/c'de) geçti. Ayrıca bkz. **MAL, MÜLK, YOKSULLUK, ZENGİNLİK.**

b) İnsan "Pek Cimridir"

İsrâ Suresi, ayet: 100

قُلْ لَوْ أَنْتُمْ
تَمْلِكُونَ خَزَائِنَ رَحْمَةِ رَبِّي إِذًا لَأَمْسَكْتُمْ خَشْيَةَ الْإِنْفَاقِ
وَكَانَ الْإِنْسَانُ قَتُورًا ﴿١٠٠﴾

Anlamı (Diyanet'in)

De ki: "Rabb'imin rahmet hazinelerine siz sahip olsaydınız, tükenir korkusuyla yine de cimrilik ederdiniz. *Zaten insan, pek cimridir.* (Katûr) (İsrâ Suresi, ayet: 100.)

Bkz **CİMRİ, CÖMERTLİK, YOKSULLUK, ZENGİNLİK.**

5- İnsan, "Çok Tartışmacı, Savaşımcı"dır

Kehf Suresi, ayet: 54-56

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ لِلنَّاسِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَكَانَ
الْإِنْسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا ﴿٥٤﴾ وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَنْ يُؤْمِنُوا
إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ وَيَسْتَغْفِرُوا رَبَّهُمْ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمْ سُنَّةُ
الْأَوَّلِينَ أَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ قُبُلًا ﴿٥٥﴾ وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ
إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ وَيُجَادِلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالْبَاطِلِ
لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَمَا أُنْذِرُوا هُزُوًا ﴿٥٦﴾

Anlamı

Andolsun ki, biz bu Kur'an'da, her örnekten sergiledik. "*İnsanın en çok yaptığı şey, tartışmadır.*" Kendilerine doğruluk kılavuzu gelince ona inanıp Tanrı'larından bağışlanmalarını dilemekten insanları ancak şu alıkoydu: Kendilerinden öncekilerin başlarına gelenlerin kendi başlarına da gelmesini ya da "azab"la karşı karşıya gelmelerini beklemeleri. Biz, peygamberleri yalnızca birer müjdeci ve korkutucu (uyarıcı) olarak gönderdik. Kâfirler, "bâtıl"la (temelsiz olanla), "hakk"ı (gerçek olanı) çürütmek için *savaşım vermekteler.* Ve ayetlerimi, korkutuldukları-uyarıldıkları konuları alaya almaktalar. (Kehf Suresi, ayet: 54-56.)

İnşikak Suresi, ayet: 6

يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقِيهِ ﴿٦﴾

Anlamı

Ey insan! Sen, Tanrı'na yönelik olarak bir didişmeyle çaba içindesin, sonunda kavuşacaksın O'na! (İnşikak Suresi, ayet: 6.)

6- İnsan, "Şeytan" Eliyle Aldatılan, Sonra da "Yalnız-Yardımsız Bırakılan Bir Varlık"tır

وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ
يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا ﴿٢٧﴾ يَا وَيْلَتَى لَيْتَنِي
لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا ﴿٢٨﴾ لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي
وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنسَانِ خَذُولًا ﴿٢٩﴾

Furkan Suresi, ayet: 27-29

Anlamı (Diyanet'in)

O gün zalim kimse ellerini ısırıp: "Keşke peygamberlerle beraber bir yol tutsaydım, vay başıma gelene; keşke falancayı dost edinmeseydim! Andolsun ki, beni, bana gelen Kur'an'dan o saptırdı. *Şeytan, insanı yalnız ve yardımsız bırakıyor*!" der. (Furkan Suresi, ayet: 27-29.)

Bkz. **CEHENNEM, CENNET, DOST, KIYAMET, ŞEYTAN.**

7- "Cin Şeytanı" Olduğu Gibi "İnsan Şeytanı", Yani İnsanlardan da "Şeytan" Var

İlgili ayetler için bkz. **CİN, ŞEYTAN.**

8- Kimi İnsan, "Tanrı Acır, Beni Bağışlar!" Diyerek Güvenip "Aldanır"

الْإِنسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ ﴿٦﴾

İnfitâr Suresi, ayet: 6

Anlamı

Ey insan! Kerîm (cömert) olan Tanrı'nla seni aldatan nedir? (İnfitâr Suresi, ayet: 6.)

9- Bir Zamanlar "Kimi İnsanlar", "Cin"lerden Kimilerine "Sığınırlardı" da, Bu Durum "Cinlerin Azgınlıklarını Artırırdı"

وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ
فَزَادُوهُمْ رَهَقًا ﴿٦﴾

Cin Suresi, ayet: 6

Anlamı

Gerçekten "insanlardan kimi adamlar, cinlerden kimi adamlara sığınırlardı" da, bu, onların azgınlıklarını artırırdı. (Cin Suresi, ayet: 6.)

Bkz. **CİN.**

"Cin", "insan" ilişkileri için özellikle bkz. **BEKÇİ, BÜYÜCÜ, CEHENNEM, CİN, GÖK, İFRİT, MELEK, ŞEYTAN, VAHİY.** Ayrıca bkz. **SÜLEYMAN.**

10- Öyle İnsan Var ki, "Sözleri Seni İmrendirir, Ama Gerçekte Azılı Bir Düşmandır O"

Bakara Suresi, ayet: 204

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُعْجِبُكَ
قَوْلُهُ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَيُشْهِدُ اللّٰهَ عَلٰى مَا فِي قَلْبِهِ
وَهُوَ اَلَدُّ الْخِصَامِ ﴿٢٠٤﴾

Anlamı

İnsanlardan öylesi var ki, dünya yaşamındaki sözleri, seni imrendirir. O, "kalbinde olan"a da (içinin temizliğine), Tanrı'yı tanık gösterir. Oysa o, "en azılı bir düşmandır". (Bakara Suresi, ayet: 204.)

Bkz. **DÜŞMAN, KALB, TANRI.**

11- İnsanların Bu Dünya ve Öbür Dünya İçin İstekleri

Öyle insan var ki, "Tanrı"dan, yalnızca "bu dünya için" ister. Böylesi için "ahirette hiç pay yoktur." Öylesi de var ki, "hem bu dünya yaşamı, hem de öbür dünya için" dilekte bulunur. Bu tür insanın karşılığı verilecektir. Bkz. Bakara Suresi, ayet: 200-202. Bunları anlatan ayetler için ayrıca bkz. **AHİRET, DÜNYA, MAL, MÜLK, NİMET.**

12- İnsanlar ve Tanrı'nın Hoşnutluğu

Öyle insan var ki, Tanrı hoşnutluğunu kazanmak için kendini Tanrı'ya "satar" (adar): Bkz. Bakara Suresi, ayet: 207. Ayrıca bkz. **TANRI.** Tanrı, "inanırların canlarını ve mallarını, cennet karşılığında satın almıştır." Bkz. Tevbe Suresi, ayet: 111. Ayrıca bkz. **CİHAD.**

13- Öyle İnsan Var ki, "Tanrı Konusunda Bilgisizce Tartışır"

Bkz. Hacc Suresi, ayet: 3, 8. Ayrıca bkz. **BİLGİ, TANRI.**

14- Öyle İnsan Var ki, "Tanrı'ya İnandım!" Der, Ama Gerçekte "İnanmaz".

Bkz Bakara Suresi, ayet: 8; Ankebût Suresi, ayet: 10.Ayrıca bkz. **MÜNÂFIK.**

15- Öyle İnsan Var ki, Tanrı'ya Kulluğu, İbadeti Bile, Keskin Bir Çizgi Üzerindedir, O Yana da Bu Yana da Kaymaya Eğilimlidir

Hacc Suresi, ayet: 11

وَمِنَ النَّاسِ
مَنْ يَعْبُدُ اللّٰهَ عَلٰى حَرْفٍ فَاِنْ اَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَاَنَّ بِهِ وَاِنْ

اَصَابَتْهُ فِتْنَةٌۨ انْقَلَبَ عَلٰى وَجْهِه۪ۚ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةَۜ
ذٰلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُب۪ينُ ﴿١١﴾

Anlamı (Diyanet'in)

İnsanlar içinde, Allah'a, bir yar kenarındaymış gibi kulluk eden vardır. Ona bir iyilik gelirse yatışır, başına bir belâ gelirse, yüzüstü döner. Dünyayı da Ahireti de kaybeder. İşte apaçık kayıp budur. (Hacc Suresi, ayet: 11.)

16- İnsanlara Çekici Gelen Şeyler:
"Kadın", "Oğul", "Altın", "Gümüş", "At", "Deve", "Ekin"

﴿١٣﴾ زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَٓاءِ وَالْبَن۪ينَ وَالْقَنَاط۪يرِ
الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَ
الْاَنْعَامِ وَالْحَرْثِۜ ذٰلِكَ مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَاۚ وَاللّٰهُ
عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَاٰبِ ﴿١٤﴾

Âli İmrân Suresi, ayet: 14

Anlamı (Diyanet'in)

Kadınlara, oğullara, kantar kantar altın ve gümüşe, nişanlı atlar ve develere, ekinlere karşı aşırı sevgi beslemek, insanlara güzel gösterilmiştir. Bunlar, dünya hayatının nimetleridir. Oysa gidilecek yerin güzeli, Allah katındadır. (Âli İmrân Suresi, ayet: 14.)

Bkz. **ALTIN, AT, DEVE, DÜNYA, KADIN, OĞUL.**

"İnsan, her şey ister, ama, Tanrı insana her istediğini verir mi?": Sorusunun karşılığıyla ilgili ayetler için bkz. **AHİRET, ÂKIBET, CEHENNEM, CENNET, DÜNYA.**

"Çekici" olan "herşey insanın mı?":

اَمْ لِلْاِنْسَانِ مَا تَمَنّٰىۘ ﴿٢٤﴾ فَلِلّٰهِ الْاٰخِرَةُ وَالْاُو۫لٰى ﴿٢٥﴾

Necm Suresi, ayet: 24, 25

Anlamı

Yoksa her istediği "insan"ın mı? Ahiret de, dünya da Tanrı'nındır. (Necm Suresi, ayet: 24, 25.)

17- İnsanı Ardından Sürükleyen Eğilimleri, Dürtüleri Vardır.
Bunları da "En İyi Bilen, Kendisini Yaratan"dır

Kaf Suresi,
ayet: 16

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِه۪ نَفْسُهُۚ وَنَحْنُ اَقْرَبُ
اِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَر۪يدِ ﴿١٦﴾

Anlamı

Andolsun ki insanı biz yarattık; içi kendisine ne dürtüyor biliriz biz. Ve biz ona, şah damarından daha yakınız. (Kaf Suresi, ayet: 16.)

18- İnsana, "Bilmediğini Tanrı Öğretti"

Rahman Suresi,
ayet: 1-4

اَلرَّحْمٰنُۙ ﴿١﴾ عَلَّمَ الْقُرْاٰنَۜ ﴿٢﴾ خَلَقَ الْاِنْسَانَۙ ﴿٣﴾ عَلَّمَهُ الْبَيَانَ ﴿٤﴾

Anlamı

Rahman (Tanrı), Kur'an'ı öğretti. İnsanı yarattı; kendisine "açıklama"yı (konuşmayı) öğretti. (Rahman Suresi, ayet: 1-4.)

Alak Suresi,
ayet: 1-8

اِقْرَاْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذ۪ي خَلَقَۚ ﴿١﴾ خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍۚ ﴿٢﴾ اِقْرَاْ
وَرَبُّكَ الْاَكْرَمُۙ ﴿٣﴾ اَلَّذ۪ي عَلَّمَ بِالْقَلَمِۙ ﴿٤﴾ عَلَّمَ الْاِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ﴿٥﴾
كَلَّٓا اِنَّ الْاِنْسَانَ لَيَطْغٰىۙ ﴿٦﴾ اَنْ رَاٰهُ اسْتَغْنٰىۜ ﴿٧﴾ اِنَّ اِلٰى رَبِّكَ الرُّجْعٰىۜ

Anlamı (Diyanet'ın)

Ey Muhammed! Yaratan, insanı pıhtılaşmış kandan yaratan Rabb'inin adıyla oku! Oku! Kalemle öğreten, insana bilmediğini bildiren Rabb'in, en büyük kerem sahibidir. Ama insanoğlu kendini müstağni (ihtiyaçsız) sayarak azgınlık eder. Ey insanoğlu! Dönüş, şüphesiz Rabb'inedir. (Alak Suresi, ayet: 1-8.)

Bkz. **BİLGİ, KUR'AN, OKUMAK.**

19- İnsan, Tutumu Nedeniyle "Zarar İçindedir"

Asr Suresi'nin
tümü

وَالْعَصْرِۙ ﴿١﴾ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَف۪ي خُسْرٍۙ ﴿٢﴾ اِلَّا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّۙ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ﴿٣﴾

Anlamı

"Asr"a (zamana, ya da özellikle ikindi vaktine) andolsun ki, *insan, kesinlikle*

bir zarar içindedir. Yalnız, inanan, (dinsel ölçüler içinde) yararlı davranışlarda bulunan, "hakk"ı birbirlerine öğütleyen, "sabr"ı birbirlerine öğütleyen kimseler bunun dışında. (Asr Suresi, ayet: 1-3. Bu ayetler Sure'nin tümünü oluşturuyor.)

Tîn Suresi'nin yukarıda sunulan 4. ve 5. ayetlerinde (bkz. A/2/e) "Andolsun ki, biz, insanı en güzel biçimde yarattık; sonra onu, aşağıların en aşağısına attık" diye bildirildikten sonra 6. ayetinde şu açıklama yer almakta: "Yalnız, inanan, yararlı davranışlarda bulunan kimseler, bu durumun dışındadır. Bunların, bitimsiz ve başa kakılmayan karşılıkları var (Tanrı katında alacakları var)."

20- "Ademoğulları"nı Yani İnsanları, Tanrı "Yaratıkların Bir Çoğundan Üstün Kılarak Onurlandırmıştır"

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ
وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ
وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا ﴿٧٠﴾

İsrâ Suresi, ayet: 70

Anlamı (Diyanet'in)

Andolsun ki, biz, *insanoğullarını şerefli kıldık,* onların karada ve denizde gezmesini sağladık. Temiz şeylerle onları rızıklandırdık, *yaratıklarımızın pek çoğundan üstün kıldık.* (İsrâ Suresi, ayet: 70.)

C- "İnsan"ın "Sorumluluğu ve Bağımlılığı"

1- "Göklerin, Yerin ve Dağların Korkup Yüklenmekten Kaçındıkları Görev ve Sorumluluğu, İnsan Yüklenmiştir"

"Bunu anlatan ayet, ahzâb suresi'nin 72. ayeti, yukarıda (b/1'de) geçti.

2- "İnsan, Başıboş Bırakılmış Değildir", Tanrı'nın Buyruklarına Uymak ve Yasaklarından Kaçınmak Zorundadır

Kıyamet Suresi'nin 36. ayetinin anlamı şöyledir:

"İnsan kendisinin başıboş bırakılmış olacağını mı sanır?!"

Bu ayet ve önündeki, sonundaki birkaç ayetle birlikte, yukarıda (A/1/d'de) geçti.

3- "Her İnsanın Kuşu, Boynuna Asılıdır", Yani Her İnsan, Yapacağı İşten Sorumludur

وَكُلَّ إِنْسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ
فِي عُنُقِهِ وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كِتَابًا يَلْقَاهُ مَنْشُورًا ﴿١٣﴾ اقْرَأْ

İsrâ Suresi, ayet: 13-15

كِتَابَكَ كَفَى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا ﴿١٤﴾ مَنِ اهْتَدَى فَإِنَّمَا
يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ
وِزْرَ أُخْرَى وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّى نَبْعَثَ رَسُولًا ﴿١٥﴾

Anlamı

Her insanın "kuşunu, boynuna astık" (yaptığı işleri içeren yazıları ve yazgıları boynuna doladık). Kıyamet günü onun için bir "kitab" (yazılı defter) çıkaracağız, (kitab) açılıp yayılmış olarak bulunacak önünde. "Oku kitabını. Bu gün, kendin, kendi hesabını yapmaya yeterlisin!" denecek. Kim doğru yola gelirse, kendi yararına doğru yola gelmiş olur. Kim saparsa, kendi zararına sapmış olur. Kimse kimsenin (günah) yükünü taşımaz. Peygamber göndermedikçe, biz kimseyi cezalandırmayız. (İsrâ Suresi, ayet: 13-15.)

Konuyla ilgili öteki ayetler aşağıda yer alacak. Ayrıca bkz. **DİLEMEK, DOĞRU, GÜNAH, HİDÂYET, HESAB, KIYAMET, KİTAB, MELEK, PEYGAMBER, SAPIKLIK, TANRI.**

D- "İnsanlar Arası" İlişkiler

1- "Günah"a Sürükleyen "Kötü" İlişkiler

İlgili ayetler için özellikle bkz. **GÜNAH, KÖTÜLÜK**. Ayrıca "günah" maddesinde sayılan günahların kendi maddelerine (örneğin hırsızlık, öldürmek, zina maddelerine bakınız.)

2- "Sevab"a Yönelik İyi İlişkiler

İlgili ayetler için bkz. **ADALET, BAĞIŞ, İYİLİK, ZEKÂT**.

3- "İnsanların Ayrı Ayrı Topluluklar Oluşturmaları

"İnsanların ayrı ayrı topluluklar" oluşturmalarını Tanrı dilemiş ve birbirlerine karşı durumlarını, tutumlarını, savaşımlarını Tanrı düzenlemiştir:

a) İnsanlar Daha Önce "Bir Tek Topluluktu", Sonra Tanrı'nın "Peygamberler" Göndermesiyle Topluluklara Ayrıldılar

Bunu anlatan ayetler için bkz. **DİLEMEK, DİN, DOĞRU, İSLAM, PEYGAMBER, ÜMMET.**

b) Tanrı, "İnsanları Birbirleriyle Savmakta"

Bakara Suresi, ayet: 251

وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ
الْأَرْضُ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٢٥١﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Allah'ın, *insanları birbirleriyle savması* olmasaydı, yeryüzünün düzeni bozulurdu. Fakat Allah, âlemlere lütufkârdır. (Bakara Suresi, ayet: 251.)

أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ
لَقَدِيرٌ ﴿٣٩﴾ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا
أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ
لَهُدِّمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا
اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ
عَزِيزٌ ﴿٤٠﴾

Hacc Suresi, ayet: 39, 40

Anlamı (Diyanet'in)

Haksızlığa uğratılarak kendilerine savaş açılan kimselere karşı koymaya izin verilmiştir. Allah onlara yardım etmeye elbette kadirdir. Onlar haksız yere ve: "Rabbi'miz Allah'dır!" dediler diye yurtlarından çıkarılmışlardır. *Allah insanların bir kısmını diğeriyle savmasaydı,* manastırlar, kiliseler, havralar ve içinde Allah'ın adı çok anılan camiler yıkılıp giderdi. Andolsun ki, Allah'a yardım edenlere O da yardım eder. Doğrusu Allah Kuvvetli'dir, Güçlü'dür. (Hacc Suresi, ayet: 39, 40.)

Bu çevirinin birinci tümcesi, hem yanlış hem de anlaşılırlıktan uzaktır. Şöyle olmalı: "Kendileriyle savaşılanlara, uğradıkları haksızlık nedeniyle karşılıkta bulunma izni verildi." Yani bir toplulukla savaşılmış, bu topluluk haksızlığa uğratılmış. İşte bu topluluk, kendilerine haksızlık etmiş olanlara karşı saldırıya geçebilir, savaşabilir. Buna izin verildiği bildiriliyor.

E- İnsan ve Kıyamet

1- İnsanın Diriltilip "Mezardan Fırlatılışı"

İnsan "şaşkın". Büyük sarsıntı karşısında: "Ne oluyor, neler oluyor?!" diye belirtiyor şaşkınlığını:

إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا ﴿١﴾ وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا ﴿٢﴾ وَقَالَ
الْإِنْسَانُ مَا لَهَا ﴿٣﴾ يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا ﴿٤﴾ بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَىٰ لَهَا

Zilzâl Suresi, ayet: 1-5

Anlamı (Diyanet'in)

Yer dehşetle sarsıldıkça sarsıldığı, yeryüzü ağırlıklarını dışarıya çıkardığı ve insanın: "Buna ne oluyor?!" dediği zaman; işte o gün, Rabb'inin ona vahyetmesiyle kendi haberlerini anlatır. (Zilzâl Suresi, ayet: 1-5.)

Açıklama

Yerin, "dışarıya çıkardığı ağırlıklar" nelerdir?

Ünlü Kur'an yorumcularına göre, bu ağırlıklar, "ölülerle yer altındaki hazinelerdir." "Gömü"lerle birlikte "mezar dışı"na fırlatılan "ölüler", aynı zamanda "diriltileceklerdir." Bkz. **AĞIR, AĞIRLIK, ÖLÜM.**

Tanrı'nın "vahyedeceği" ve "kendi haberlerini kendinin anlatacağı" bildirilen de, yine Kur'an yorumlarında aktarılanlara göre, "yer"dir. Yani Tanrı "yer"e vahyedecek, yer de "haberlerini", örneğin "neden sarsıldığını" anlatacak.

Kâria Suresi, ayet: 1-5

الْقَارِعَةُ ﴿١﴾ مَا الْقَارِعَةُ ﴿٢﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْقَارِعَةُ ﴿٣﴾ يَوْمَ يَكُونُ
النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ ﴿٤﴾ وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ ﴿٥﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Gürültü koparacak olan Kıyamet! Nedir o gürültü koparacak olan? O gürültü koparacak olanın ne olduğunu sen bilir misin? O gün, *insanlar*, ateş etrafında çırpınıp dökülen pervaneye dönecekler. Dağlar, atılmış renkli yüne benzeyecekler. (Kâria Suresi, ayet: 1-5.)

İlgili öteki ayetler için bkz. **DAĞ, KIYAMET.**

2- "Toplanma Yeri"nde ("Mahşer"de) Toplanmak Üzere "Bölük Bölük Yürüyüş"

İlgili ayetler için bkz. **KIYAMET, ÖLÜM, CEHENNEM, CENNET.**

3- "O Gün İçin Geçerli Olan"

a) İnsanın Daha Önce, Yani Dünyadayken "Elde Edebildikleri", Tanrı'nın Buyrukları Doğrultusunda Gösterdiği Çabalar

Necm Suresi, ayet: 39, 40

وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَىٰ ﴿٣٩﴾ وَأَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يُرَىٰ ﴿٤٠﴾

Anlamı

İnsana, yalnızca çalışmasının karşılığı var. Çalışması, gelecekte görülecek. (Necm Suresi, ayet: 39, 40.)

İlgili öteki ayetler için bkz. **AHİRET, CEHENNEM, CENNET, DÜNYA, EMEK, İŞ, KIYAMET, ÖLÜM, TANRI.** Ayrıca bkz. **ADALET, HESAB, KİTAB, MELEK.**

b) Tanrı'nın Bağışlaması

İlgili ayetler için bkz. **BAĞIŞLAMAK, TANRI.**

c) "Şefaat"

İlgili ayetler için bkz. **ŞEFAAT.**

F- "İnsan", "Nâs", "Ünâs", "Enâsî", "İnsî" ve "Beşer" Sözcükleri

"İnsan" sözcüğü, Kur'an'da altmış dört kez geçer:

Nisâ Suresi, ayet	: 28
Yunus Suresi, ayet	: 12
Hûd Suresi, ayet	: 9
Yusuf Suresi, ayet	: 5
İbrahim Suresi, ayet	: 34
Hicr Suresi, ayet	: 26
Nahl Suresi, ayet	: 4
İsrâ Suresi, ayet	: 11 (iki kez), 13, 53, 67, 83, 100
Kehf Suresi, ayet	: 54
Meryem Suresi, ayet	: 66, 67
Enbiyâ Suresi, ayet	: 37
Hacc Suresi, ayet	: 66
Mü'minûn Suresi, ayet	: 12
Furkan Suresi, ayet	: 29
Ankebût Suresi, ayet	: 8
Lokman Suresi, ayet	: 14
Secde Suresi, ayet	: 7
Ahzâb Suresi, ayet	: 72
Yâsîn Suresi, ayet	: 77
Zümer Suresi, ayet	: 8, 49
Fussilet Suresi, ayet	: 49, 51
Şûrâ Suresi, ayet	: 48 (iki kez)
Zuhruf Suresi, ayet	: 15
Ahkaf Suresi, ayet	: 15
Kaf Suresi, ayet	: 16
Necm Suresi, ayet	: 24, 39
Rahman Suresi, ayet	: 3, 14
Haşr Suresi, ayet	: 16
Meâric Suresi, ayet	: 19
Kıyamet Suresi, ayet	: 3, 5, 13, 14, 36
İnsan Suresi, ayet	: 1, 2
Nâziât Suresi, ayet	: 35
Abese Suresi, ayet	: 17, 24
İnfitâr Suresi, ayet	: 6
İnşikak Suresi, ayet	: 6

Târık Suresi, ayet	: 5
Fecr Suresi, ayet	: 15, 23
Beled Suresi, ayet	: 4
Tîn Suresi, ayet	: 4
Alak Suresi, ayet	: 2, 5, 6
Zilzâ –Zelzele Suresi, ayet	: 3
Âdiyat Suresi, ayet	: 6
Asr Suresi, ayet	: 2

"İnsan"ın çoğulu olan "nâs"da iki yüz kırk bir kez geçiyor ayetlerde:

Bakara Suresi, ayet	: 8, 13, 21, 24, 44, 83, 94, 96, 102, 124, 125, 142, 143 (iki kez), 150, 159, 161, 164, 165, 168, 185, 187, 188, 189, 199, 200, 204, 207, 213 (iki kez), 219, 221, 224, 243 (iki kez), 251, 259, 264, 273
Âli İmrân Suresi, ayet	: 4, 9, 14, 21, 41, 46, 68, 79, 87, 96, 97, 110, 112, 134, 138, 140, 173 (iki kez), 187
Nisâ Suresi, ayet	: 1, 37, 38, 53, 54, 58, 77, 79, 105, 108, 114, 133, 142, 161, 165, 170, 174
Mâide Suresi, ayet	: 32 (iki kez), 44, 49, 67, 82, 97, 110, 116
En'âm Suresi, ayet	: 91, 122, 144
A'râf Suresi, ayet	: 85, 116, 144, 158, 187
Enfâl Suresi, ayet	: 26, 47, 48
Tevbe Suresi, ayet	: 3, 34
Yunus Suresi, ayet	: 2 (iki kez), 11, 19, 21, 23, 24, 44 (iki kez), 57, 60, 92, 99, 104, 108
Hûd Suresi, ayet	: 17, 85, 103, 118, 119
Yusuf Suresi, ayet	: 21, 38 (iki kez), 40, 46, 49, 68, 103
Ra'd Suresi, ayet	: 1, 6, 17, 31
İbrahim Suresi, ayet	: 1, 25, 36, 37, 44, 52
Nahl Suresi, ayet	: 38, 44, 61, 69
İsrâ Suresi, ayet	: 60 (iki kez), 89 (iki kez), 94, 106
Kehf Suresi, ayet	: 54, 55
Meryem Suresi, ayet	: 10, 21
Tâhâ Suresi, ayet	: 59
Enbiyâ Suresi, ayet	: 1, 61
Hacc Suresi, ayet	: 1, 2, 3, 5, 8, 11, 18, 25, 27, 40, 49, 65, 73, 75, 78
Nûr Suresi, ayet	: 35
Furkan Suresi, ayet	: 37, 50
Şuarâ Suresi, ayet	: 39, 183
Neml Suresi, ayet	: 16, 73, 82
Kasas Suresi, ayet	: 23, 43
Ankebût Suresi, ayet	: 2, 10 (iki kez), 43, 67
Rûm Suresi, ayet	: 6, 8, 30 (iki kez), 33, 36, 39, 41, 58
Lokman Suresi, ayet	: 6, 18, 20, 33

Secde Suresi, ayet : 13
Ahzâb Suresi, ayet : 37, 63
Sebe' Suresi, ayet : 28 (iki kez), 36
Fâtır Suresi, ayet : 2, 3, 5, 15, 28, 45
Sâd Suresi, ayet : 26
Zümer Suresi, ayet : 27, 41
Mü'min Suresi, ayet : 57 (iki kez), 59, 61 (iki kez)
Şûrâ Suresi, ayet : 42
Zuhruf Suresi, ayet : 33
Duhân Suresi, ayet : 11
Câsiye Suresi, ayet : 20, 26
Ahkaf Suresi, ayet : 6
Muhammed Suresi, ayet : 3
Fetih Suresi, ayet : 20
Hucurât Suresi, ayet : 13
Kamer Suresi, ayet : 20
Hadîd Suresi, ayet : 24, 25 (iki kez)
Haşr Suresi, ayet : 21
Cum'a Suresi, ayet : 6
Tahrîm Suresi, ayet : 6
Muteffifîn Suresi, ayet : 2, 6
Zilzâl Suresi, ayet : 6
Kâria Suresi, ayet : 4
Nasr Suresi, ayet : 2
Nâs Suresi, ayet : 1, 2, 3, 5, 6

"Nâs" gibi "insanlar" demek olan "ünâs" da, Kur'an'da beş kez yer almakta:

Bakara Suresi, ayet : 60
A'râf Suresi, ayet : 82, 160
İsrâ Suresi, ayet : 71
Neml Suresi, ayet : 56

Yine "insanlar" demek olan "enâsî" de geçer Kur'an'da. Bir kez:

Furkan Suresi, ayet : 49

Yine "insanlar" anlamına gelen "ins" de on sekiz kez yer alıyor:

En'âm Suresi, ayet : 112, 128 (iki kez), 130
A'râf Suresi, ayet : 38, 179
İsrâ Suresi, ayet : 88
Neml Suresi, ayet : 17
Fussilet Suresi, ayet : 25, 29
Ahkaf Suresi, ayet : 18
Zâriyât Suresi, ayet : 56
Rahman Suresi, ayet : 33, 39, 56, 74
Cin Suresi, ayet : 5, 6

"İns", "insanlar" demek olduğu halde, çoğul alıyor. Çoğulları: "Ünâs", "enâsî".

"İns"in tekili ve "insan" demek olan "insî" de var Kur'an'da:

Meryem Suresi, ayet : 26

Yine "insan" anlamına gelen "beşer" sözcüğüyse otuz yedi kez yer almakta ayetlerde:

Âli İmrân Suresi, ayet : 47, 79
Mâide Suresi, ayet : 18
En'âm Suresi, ayet : 91
Hûd Suresi, ayet : 27
Yusuf Suresi, ayet : 31
İbrahim Suresi, ayet : 10, 11
Hicr Suresi, ayet : 28, 33
Nahl Suresi, ayet : 103
İsrâ Suresi, ayet : 93, 94
Kehf Suresi, ayet : 110
Meryem Suresi, ayet : 17, 20, 26
Enbiyâ Suresi, ayet : 3, 34
Mü'minûn Suresi, ayet : 24, 33, 34, 47
Furkan Suresi, ayet : 54
Şuarâ Suresi, ayet : 154, 196
Rûm Suresi, ayet : 20
Yâsîn Suresi, ayet : 15
Sâd Suresi, ayet : 71
Fussilet Suresi, ayet : 6
Şûrâ Suresi, ayet : 51
Kamer Suresi, ayet : 24
Teğâbün Suresi, ayet : 6
Müddessir Suresi, ayet : 25, 29, 31, 36

Özet

"İnsan"la, "insanlar"la ilgili ayetlerin anlattıklarını, kısa biçimde de olsa özetlemek kolay değil. Çünkü Kur'an'ın tümünü kavrayıp içine alıyor hemen hemen. Yine de en kısa özet için şöyle toparlanabilir:

Tanrı, insanları "kendine kulluk (ibadet) etsinler" diye yaratmıştır. "Cin"leri de öyle... Ama insanların bir ayrıcalığı vardır. Tanrı, ilk insana, "melekler"i secde ettirmiştir. Sonra "göklerin, yerin ve dağların" "yüklenmekten korkup kaçındıkları yükümlülüğü", ona yüklemiştir. Bununla birlikte, "şımarma"sına, "büyüklenme"sine gerek yok. Çünkü, hangi şeylerden yaratıldığını düşünürse bunu anlar. Sırasıyla şunlardan yaratılmıştır: "Toprak", "çamur", "meni" ve "kan pıhtısı". "En güzel biçimde" yaratılmıştır. Ama, eğer şımarır, ve Tanrı'nın gösterdiği yolda gitmezse, "aşağıların en aşağısı"na atılır. Tanrı, "Ademoğullarını, yaratıklarının birçoğundan

üstün kılarak onurlandırmıştır". Kendisine "sayılamayacak ölçüde nimet" vermiş, iyilikte bulunmuştur. Ne var ki, karşılığında "şükretmesi" gereklidir. "Şükür" için de eksiksiz "ibadet" şart. Yoksa ve Tanrı bağışlamazsa, gideceği yer. "Cehennem". Zaten, Tanrı "cin"lerin ve "insanların pek çoğunu özellikle cehennem için yaratmıştır." (Bkz. A'râf Suresi, ayet: 179.) "Andolsun ki, cehennemi, cinlerle ve insanlarla dolduracağım!" (Bkz. Hûd Suresi, ayet: 119; Secde Suresi, ayet: 13.) buyurmuştur. Ama eğer Tanrı'nın dediği yolda yürürse, Tanrı da dilerse, "cennete ve cennetin türlü mutluluklarına kavuşur". İnsan bu dünyadayken Tanrı'yı ve "Ahiret"i aklından çıkarmamalıdır. Unutmamalıdır ki, her an izlenmekte. "Hesap-kitap" tutan "melekler" var. Tüm yaptıkları, bir bir yazılmakta. Tanrı huzuruna gittiğinde, hepsi önüne çıkarılacak. Sanmasın ki, topraklara karıştıktan sonra, "diriltilip" ortaya getirilmeyecek. Sanmasın ki, tümden yitip gidecek. Diriltileceği bir gün var. "Yer sarsıldıkça sarsıldığı" ve "içindeki ağırlıkları dışa boşalttığı zaman", kendisi de "mezar dışı"na fırlatılacak. Ve dirilip gözünü açtığında şaşkına dönecek: "N'oluyor, ne var?! Nedir bu korkunç sarsıntı, gürültü?!" diyecek. "Kıyamet"tir o gün. Ardından "hesap vermek" üzere, Tanrı'nın huzuruna gidecektir. "Toplanılacak yere", "mahşere" gidenlere, "bölük bölük yürüyenler"e katılacak ve sonunda yaptıklarının hesabını verecek. "Günah-sevap tartılacak." "Cennet"e mi, "cehennem"e mi gideceği belli olacak. Zaten "amel defteri"nin hangi yandan verilmesiyle de belli olacak durumu: "Defter"i, "sağ yandan" verilirse, "cennet"e gidecek demektir. Ama "soldan", ya da "arkadan" verilirse, o zaman anlaşılacak ki, gideceği yer "cehennem ateşi". İnsan, bütün bunları düşünmek zorundadır. "Davranışlar"ından "sorumlu"dur. "Başıboş bırakıldığını sanmamalıdır".

İnsan ayrıca, "insanlararası ilişkiler"de de dikkatli olmalıdır: "Din"e göre, "dost" kim, "düşman" kim; bilmeli. "İnanır" (mü'min) kardeşlerine karşı nasıl, "kâfir"lere karşı nasıl davranacağı, "Tanrı yolunda nasıl savaşımda bulunacağı", "cihad"a (Tanrı ve din uğrunda savaşa) çağrıldığında nasıl koşması gerektiği ayetlerle anlatılmıştır; okuyup ya da dinleyip öğrenmeli.

Kısacası, "insan"a düşen, Tanrı'nın çizip belirttiği sınırlar, kurallar çerçevesinde kalmak, ölene dek öyle yaşamaktır. Sapmaları olursa, hemen tevbe etmeli ve "doğru olan yol"a gelmelidir.

➤İNSANLAR VE CİNLER

"İnsanlar", "insan"ın, "cinler"de "cin"in çoğulu. Bunlar için bkz. **CİN, İNSAN.**

"İnsanlar ve cinler", "sekalân" ve "ma'şeru'l-cinni ve'l-insi" sözcükleriyle anlatılır. "Sekalân", "insanlar ve cinler" demek. "Ma'şeru'l-cinni ve'l-insi"yse "cin ve insan toplulukları" anlamında. Birincisi Kur'an'da bir yerde geçer yalnızca: Rahman Suresi, ayet: 31. İkincisiyse iki yerde yer alır: En'âm Suresi, ayet: 130; Rahman Suresi, ayet: 33. "Ya'ma'şeru'l-cinni ve'l-insi":"Ey cinler ve insanlar toplulukları!" biçiminde... Kur'an'da, "insan" ve "cin" anlamına gelen bir sözcük geçmeden, de, "insan ve cin toplulukları"na seslenildiği yerler var:

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

Anlamı

"Siz ikiniz! (Yani ey cin ve insan toplulukları!) Tanrı'nızın hangi nimetini yalanlayabilirsiniz?!"

Rahman Suresi'nde, otuz bir kez geçer. Aynen böyle. Yani bu surenin otuz bir ayeti aynen böyledir. 13, 16, 18, 21, 23, 25, 28, 30, 32, 34, 36, 38, 40, 42, 45, 47, 49, 51, 53, 55, 57, 59, 61, 63, 65, 67, 69, 71, 73, 75 ve 77. ayetler. Daha çok cennetten ve cennet mutluluklarından söz edilirken, "cin ve insan toplulukları"nın, Tanrı'nın nimetlerini yalanlayamayacakları, yok sayamayacakları anlatılır bu ayetlerde.

A- "İnsanlar ve Cinlerin Yaratılışlarındaki Hikmet"

Zâriyât Suresi'nin 56. ayetinin anlamı şöyledir:

"Ben, cinleri ve insanları bana kulluk (ibadet) etsinler diye yarattım yalnızca!" Bkz. **CİN, İBADET, İNSAN, TANRI.**

B- "İnsanlar ve Cinlerin Birçoğu, Özellikle Cehennem İçin Yaratılmışlardır"

A'râf Suresi'nin 179. ayetinin anlamı şöyledir:

"Andolsun ki, cin ve insanlardan birçoğunu, cehennem için yarattık. Bunların kalpleri var ama onunla anlayamamaktalar. Gözleri var ama onunla görememekteler. Kulakları var ama, onlarla işitememekteler. Bu tür kimseler, hayvanlar gibidirler. Hayır, bunlar daha da şaşkındırlar. İşte bunlar, aymaz (ğâfil) kimselerdir." Bkz. **CEHENNEM, CİN, HAYVAN, İNSAN.**

C- İki Yerde, Tanrı'nın Şöyle Buyurduğu Bildirilmekte

"Andolsun ki, cehennemi, tümüyle cinler ve insanlarla dolduracağım!" (Bkz. Hûd Suresi, ayet: 119; Secde Suresi, ayet: 13.)

Bkz. **CEHENNEM, CİN, İNSAN.**

D- "Cinler", "Çoğu İnsanları, Yoldan Çıkarmaktalar"

En'âm Suresi'nin 128. ayetinin anlamı, Diyanet çevirisinde şöyledir:

"Allah hepsini toplayacağı gün, '*ey cin topluluğu*! *İnsanların çoğunu yoldan çıkardınız*!' der. İnsanlardan onlara uymuş olanlar: 'Rabb'imiz! Bir kısmımız bir kısmımızdan faydalandık. Ve bize tayin ettiğin sürenin sonuna ulaştık!' derler. 'Cehennem, Allah'ın dilemesine bağlı olarak, temelli kalacağınız durağınızdır!' der. Doğrusu Rabb'in Hakîm'dir, Bilen'dir." Bkz. **CEHENNEM, CİN, DOST, İNSAN, MAHŞER, ŞEYTAN.**

E- Sonunda, "Cinler"in de, "İnsanlar"ın da, "Hesabını Görecek" Tanrı

Tanrı, "insanlara ve cinlere" sesleniyor:

Rahman Suresi, ayet: 31

سَنَفْرُغُ لَكُمْ أَيُّهَ الثَّقَلَانِ ﴿٣١﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Ey insan ve cin toplulukları! Sizin de hesabınızı ele alacağız. (Rahman Suresi, ayet: 31.)

Bu ayetin tam çevirisi şöyledir:

"Ey insanlar ve cinler! Gelecekte, sizin için boşalacağız!"

Burada benzetme yoluyla anlatım var: Bir kimse düşünün, birtakım işler ve uğraşlarla doludur. Bu arada içerlediği, haddini bildirmek istediği biri ya da birileri var. Ama bunun için zamanı yok. Çünkü çok dolu. İşte bu sırada şöyle bir sözle uyarıda bulunur: "Böyle gidersen yakında senin de hesabını görürüm!" Ya da "Dur, seninle de kozumu paylaşacak zaman olacak!" Ya da "Hele bir durun, bekleyin; ileride sizin de hakkınızdan geleceğim!"

İşte Rahman Suresi'nin 31. ayetinde, yani yukarıdaki ayette, Tanrı, "cin ve insan toplulukları"na bu anlamda sesleniyor. "Sizin için ileride boşalacağız!"ın anlamının bu olduğu, "tefsir"lerde uzun uzun anlatılır.

Aynı surenin 33. ayetinin anlamı da şöyle:

"Ey cin ve insan toplulukları! Göklerin ve yerin çevresinden kaçmaya gücünüz yetiyorsa kaçın! Ama Allah'ın verdiği bir güç olmaksızın kaçamazsınız ki!" Bkz. **CİN, İNSAN, KADER.**

En'âm Suresi'nin 130. ayetinde, öbür dünyada, "cin ve insan toplulukları"na şöyle seslenileceği bildirilir:

Diyanet çevirisindeki anlamı:

"Ey cin ve insan topluluğu! Size ayetlerimizi anlatacak, bugünle karşılaşmanızdan sizi uyaracak peygamberler gelmedi mi?"

Bkz. **CEHENNEM, CİN, İNSAN, KIYAMET, PEYGAMBER.**

Kısacası: "Cinler ve insanlar" ya da "insanlar ve cinler", Tanrı'nın yarattıkları içinde, "iki yükümlü topluluğu" oluşturmaktalar. Tanrı'nın çizdiği kurallar içinde, gösterdiği yolda gitmekle yükümlüdürler. Önceden uyarılmaktalar. Sonunda Tanrı huzurunda hesap verecekler.

➤İNŞÂALLAH

"Tanrı dilerse" demek.

Bu sözün, İslam'da çok büyük önemi var. Önemi, "Tanrı'nın dilemesi"nin son derece önemli oluşundan kaynaklanıyor. Gerek ayetler, gerek hadisler, "Tanrı'nın dilemesi"nin herşeyin temeli olduğunu, "Tanrı dilemedikçe" hiçbir şeyin meydana gelemeyeceğini, hiçbir işin, hiçbir durumun oluşup gerçekleşemeyeceğini anlatır. Kur'an'da, insanın dilemesi de, Tanrı'nın dilemesine bağlanmakta, açıkça: "Tanrı dilemedikçe siz dileyemezsiniz!" (İnsan Suresi, ayet: 30; Tekvîr Suresi, ayet: 29.) diye bildirilmekte.

Bkz. **DİLEMEK, DOĞRU, HİDÂYET, SAPIKLIK, TANRI.**

"İnşâallah"ın önemi, bir de şu ayetlere dayanıyor:

وَلَا تَقُولَنَّ لِشَا۟ىْءٍ
فَاعِلٌ ذَٰلِكَ غَدًا ﴿٢٣﴾ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ وَٱذْكُر رَّبَّكَ إِذَا نَسِيتَ
وَقُلْ عَسَىٰٓ أَن يَهْدِيَنِ رَبِّى لِأَقْرَبَ مِنْ هَٰذَا رَشَدًا ﴿٢٤﴾

Kehf Suresi, ayet: 23, 24

Anlamı

Sakın ve hiçbir zaman: "Şunu yarın yaparım (yarın şöyle bir işe girişirim, yapar başarırım)!" deme! Meğer ki Tanrı dilemiş ola... (Yani "İnşâallah" diyerek Tanrı'nın dilemesine bağlarsan. "şu işi yarın yaparım!" diyebilirsin.) Unuttuğun zaman Tanrı'yı an ve : "Umarım ki Tanrı'm beni, doğruya bundan daha yakın olana eriştirir!" de. (Kehf Suresi, ayet: 23, 24.)

Bkz. **DİLEMEK, DOĞRU.**

Bu ayetlere, Diyanet çevirisinde de şöyle anlam veriliyor:

Herhangi bir şey için, Allah'ın dilemesi dışında: "Ben yarın onu yapacağım!" deme. Unuttuğun zaman Rabbi'ni an ve şöyle de: "İnşâllah Rabbi'm beni, doğru yola daha yakın olana eriştirir". (Kehf Suresi, ayet: 23, 24.)

"İnşâallah" sözünün, "İslam fıkhı"nda da büyük önemi var. Gerek ibadet konularında, gerek "sözleşme"lerde (akidlerde) yer aldığı zaman nelere yol açacağı, ateşli tartışmalara konu olmuştur. Ve "devlet katlarında" bile önemli sonuçlar doğurduğu görülmüştür. Bunlara ilişkin inceleme ve görüşler, "Tefsir Sözlüğü"nde ve "İslam Hukuku Sözlüğü"nde sunulacak.

"İnşâallah" sözü değil de, "Allah dilerse", "Allah'ın izni olursa" ya da "Tanrı dilerse" gibi sözler söylenirse durum değişir mi?

Kimileri, "İnşâallah"ın özel önemi olduğunu söyleyerek, başka sözlerin aynı anlama gelse de bunun yerini tutmayacağını savunurlar. Kimileriyse, "İnşâallah"ın anlamını veren sözlerin, onun yerine kullanılabileceğini, "hükmün yerine geleceğini" ileri sürerler. Bu görüşler üzerinde de sözü edilen sözlüklerde durulacak; yorumlar sunulacak.

➤İREM

Kur'an'da, Fecr Suresi'nin 7. ve 8. ayetlerinde "direkleri (yani sütunları) olan ve kentler içinde bir benzeri yaratılmamış bulunan" diye nitelenir. Ayetler şöyle:

وَٱلْفَجْرِ ﴿١﴾ وَلَيَالٍ عَشْرٍ ﴿٢﴾ وَٱلشَّفْعِ وَٱلْوَتْرِ ﴿٣﴾ وَٱلَّيْلِ إِذَا يَسْرِ ﴿٤﴾
هَلْ فِى ذَٰلِكَ قَسَمٌ لِّذِى حِجْرٍ ﴿٥﴾ أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ ﴿٦﴾
إِرَمَ ذَاتِ ٱلْعِمَادِ ﴿٧﴾ ٱلَّتِى لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِى ٱلْبِلَٰدِ ﴿٨﴾

Fecr Suresi, ayet: 1-8

Anlamı (Diyanet'in)

Tan yerinin ağarmasına andolsun; Zilhicce ayının ilk on gecesine andolsun; herşeyin çiftine de tekine de andolsun; gelip geçen geceye andolsun ki, bunların her biri, akıl sahibi için birer yemine değmez mi? Ey Muhammed! Rabb'inin, *hiçbir memlekette benzeri ortaya konmayan **sütunlara sahip İrem** şehrinde* oturan Âd milletine ne ettiğini görmedin mi? (Fecr Suresi, ayet: 1-8.)

Bkz. ÂD, ANT, SEMÛD.

Açıklama

Sözü edilen *İrem*'le ilgili olarak, Kur'an yorumlarında çeşitli görüşler ve İrem'in bir zamanlar "cennetin benzeri olarak yapılmış bir dünya cenneti" niteliğinde bir kent olduğunu anlatan öykü yer alır. "Tefsir Sözlüğü"nde ve "Hadis Sözlüğü"nde, ileri sürülen görüşlerin ve "hadis"lerin sağlamlık derecesi üzerinde durulacak. Görüşlerin ve öykünün nereden kaynaklandığı anlatılacak. Öykü kısaca şöyle:

İki kardeş: "Şedîd" ve "Şeddad". "Şedîd", kral olan babasının yerine geçer. Ama bir süre sonra ölür. Onun yerine "Şeddad" geçer. Çok uzun yaşar. Bir gün işittiği "cennet"in bir benzerini yaptırmayı kafaya kor. Yer olarak "Adn (Aden) Çölü"nü seçer. Ve yaptırmaya girişir. Öyle bir kent yaptırır ki, o zamana dek ne görülmüş, ne işitilmiş: Köşkler, "altın"dan ve "gümüş"ten. Kapılar, "yakut" ve "elmas" türlerinden. Her yan meyve ağaçları ve meyvenin her türü. Gürül gürül akan sular, havuzlar.

Öyküye göre, "İrem" kenti bu güzellikte yapılıp bitirildikten sonra, başta kral (padişâh-şâh), devlet ileri gelenleri, ancak düşlerde görülebilecek kente gitmeye ve kendilerine ayrılan yerlere yerleşmeye hazırlanırlar. Ne var ki, onlar, kente kavuşmaya giderken, ulaşmaya bir gün kala, ya da daha evlerinden çıkmadan; korkunç bir "ses (sayha)" ya da dayanılmaz bir "gök gürültüsü ve yıldırım (sâika)" kendini gösterir. Ve bu, tümünün sonu olur, hepsi yok olup gider. "Dünya cenneti İrem"e kavuşamadan. Kimilerine göre de kavuştuktan bir süre sonra olur bu "felaket".

Yukarıdaki ayetlerde, öyküden söz edilmemekte, yalnız: "Senin Tanrı'n, İrem'de Âd'a (Âd adlı topluma, Hûd Peygamber'in tuplumuna) ne yaptı görmedin mi? (Yani sana bilgisi, haberi gelmedi mi?) Direkleri (sütunları) olan İrem'de. O İrem ki, kentler içinde bir benzeri yaratılmamıştır!" (Fecr Suresi, ayet: 6-8.) denmekte. Bu ayetlerde, "*İrem*"in, "Âd" adlı topluma ait olduğu ve bu toplumla birlikte yıkılıp yok olduğu anlatılıyor.

➤İSA

Kur'an'da adı geçen "büyük peygamberlerden". Yirmi beş kez geçer:

Bakara Suresi, ayet	: 87, 136, 153
Âli İmrân Suresi, ayet	: 45, 52, 55, 59, 84
Nisâ Suresi, ayet	: 157, 163, 171
Mâide Suresi, ayet	: 78, 86, 110, 112, 114, 116
En'âm Suresi, ayet	: 85

Meryem Suresi, ayet : 34
Ahzâb Suresi, ayet : 7
Şûrâ Suresi, ayet : 13
Zuhruf Suresi, ayet : 63
Hadîd Suresi, ayet : 27
Saff Suresi, ayet : 6, 14

I- KUR'AN'DA

A- İsa Ana Karnındayken ve Doğduktan Sonra
1- Ana Rahmine Düşüşü

a) "Tanrı"nın "Ruhundan Üfürülerek" Oluşmuştur "Rahim"de

Tanrı açıklıyor:

Enbiyâ Suresi, ayet: 91

وَالَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهَا مِنْ رُوحِنَا
وَجَعَلْنَاهَا وَابْنَهَا آيَةً لِلْعَالَمِينَ ﴿٩١﴾

Anlamı

Ve o kadını (Meryem'i) an ki, ut yerini (namusunu) korumuştu. "*Biz ona, ruhumuzdan üfürdük*; *onu ve oğlunu, dünyalara mucize* (*ayet*) *yaptık*". (Enbiyâ Suresi, ayet: 91.)

Bkz. **ÇOCUK, MERYEM.**

Diyanet çevirisindeki anlamı:

Mahrem yerini koruyan *Meryem'e ruhumuzdan üflemiş, onu ve oğlunu, alemler için bir mucize kıldık.* (Enbiyâ Suresi, ayet: 91.)

Tahrîm Suresi'nin 12. ayetinin anlamı da şöyle (Diyanet'in çevirisinden):

"Mahrem yerini korumuş olan İmrân Kızı Meryem de bir misâldir. *Ona ruhumuzdan üflemiştik.* Rabb'inin sözlerini ve kitablarını tasdik etmişti. O, Bize gönülden itaat edenlerdendi."

Bkz **ÇOCUK, İBADET, İMRÂN, MERYEM.**

b) Tanrı, Çocuğu (İsa'yı) "Bir Kelimesi" Olarak Ana Rahmine Aşılamıştır

Nisâ Suresi, ayet: 171

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا
عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ
وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ

Anlamı

Ey kitaplılar! Dininizde sınırı aşmayın! Ve Tanrı konusunda, yalnızca gerçeği söyleyin. Mesih, Meryem Oğlu İsa; Tanrı'nın Meryem'e aşılayıp bıraktığı bir "söz"ü (kelimesi) ve kendisinden (üfürülme) bir "ruh" olan Peygamberi'dir yalnızca (yani: Tanrı'nın oğlu değildir). (Nisâ Suresi, ayet: 171.)

Bkz. **ÇOCUK, DİN, KİTAB, KİTAB EHLİ, MERYEM, NASÂRÂ (HIRİSTİYANLAR), TANRI, ÜÇLEME.**

c) "Meryem"in "Ruh"la (Cebrail'le) Karşılaşması ve Çocuğa Gebe Kalması

وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مَرْيَمَ إِذِ انْتَبَذَتْ مِنْ أَهْلِهَا مَكَانًا
شَرْقِيًّا ﴿١٦﴾ فَاتَّخَذَتْ مِنْ دُونِهِمْ حِجَابًا فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحَنَا
فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا ﴿١٧﴾ قَالَتْ إِنِّي أَعُوذُ بِالرَّحْمَٰنِ مِنْكَ
إِنْ كُنْتَ تَقِيًّا ﴿١٨﴾ قَالَ إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكِ
غُلَامًا زَكِيًّا ﴿١٩﴾ قَالَتْ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِي
بَشَرٌ وَلَمْ أَكُ بَغِيًّا ﴿٢٠﴾ قَالَ كَذَٰلِكِ قَالَ رَبُّكِ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٌ
وَلِنَجْعَلَهُ آيَةً لِلنَّاسِ وَرَحْمَةً مِنَّا وَكَانَ أَمْرًا مَقْضِيًّا ﴿٢١﴾
فَحَمَلَتْهُ فَانْتَبَذَتْ بِهِ مَكَانًا قَصِيًّا ﴿٢٢﴾

Meryem Suresi, ayet: 16-22

Anlamı (Diyanet'in)

Ey Muhammed! Kitab'da, Meryem'i de an! O, ailesinden ayrılarak, doğu yönünde bir yere çekilmişti. Sonra insanlardan gizlenmek için bir perde germişti. *Cebrail'i göndermiştik de ona tam bir insan olarak görünmüştü.* Meryem: "Eğer Allah'tan sakınan bir kimse isen, senden Rahman'a sığınırım!" dedi. Cebrail: "*Ben, temiz bir oğlan bağışlamak için, Rabb'inin sana gönderdiği elçiden başkası değilim*!" *dedi.* Meryem: "*Bana bir insan temas etmemişken, ben kötü kadın da olmadığım halde, nasıl oğlum olabilir*?" dedi. Cebrail: "Bu, böyledir, çünkü: Rabb'in 'Bu, bana kolaydır, onu insanlar için bir mucize ve katımızdan da bir rahmet kılacağız!' diyor" dedi. *İş olup bitti. Meryem oğluna gebe kaldı.* O haliyle uzak bir yere çekildi. (Meryem Suresi, ayet: 16-22.)

2- Doğuşu, Annesinin Kınanışı ve Beşikteyken Konuşup Hem Annesinin Temiz Olduğunu Hem de Kendisinin Peygamberliğini Anlatışı

a) Meryem'in Çocuğu Doğuruşu ve Kınanışı

Meryem Suresi, ayet: 23-28

فَأَجَاءَهَا الْمَخَاضُ
إِلَىٰ جِذْعِ النَّخْلَةِ قَالَتْ يَا لَيْتَنِي مِتُّ قَبْلَ هَٰذَا وَكُنتُ
نَسْيًا مَّنسِيًّا ﴿٢٣﴾ فَنَادَاهَا مِن تَحْتِهَا أَلَّا تَحْزَنِي
قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا ﴿٢٤﴾ وَهُزِّي إِلَيْكِ
بِجِذْعِ النَّخْلَةِ تُسَاقِطْ عَلَيْكِ رُطَبًا جَنِيًّا ﴿٢٥﴾
فَكُلِي وَاشْرَبِي وَقَرِّي عَيْنًا فَإِمَّا تَرَيِنَّ مِنَ الْبَشَرِ أَحَدًا
فَقُولِي إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَٰنِ صَوْمًا فَلَنْ أُكَلِّمَ الْيَوْمَ إِنسِيًّا ﴿٢٦﴾
فَأَتَتْ بِهِ قَوْمَهَا تَحْمِلُهُ قَالُوا يَا مَرْيَمُ لَقَدْ جِئْتِ شَيْئًا فَرِيًّا
﴿٢٧﴾ يَا أُخْتَ هَارُونَ مَا كَانَ أَبُوكِ امْرَأَ سَوْءٍ وَمَا كَانَتْ أُمُّكِ
بَغِيًّا ﴿٢٨﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Doğum sancısıyla bir hurma ağacının dibine sığındı: "Keşke ben, bundan önce ölmüş olsaydım da unutulup gitseydim!" dedi. Onun altından bir ses kendisine şöyle seslendi: "Sakın üzülme! Rabb'in, içinde bulunanı şerefli kılmıştır. Hurma ağacını kendine doğru silkele, üstüne taze hurma dökülsün! Ye, iç! Gözün aydın olsun! İnsanlardan birini görecek olursan: 'Ben, Rahm'a oruç adadım, bugün hiçbir insanla konuşmayacağım!' de!" Çocuğu alıp kavmine getirdi. Onlar: "Meryem! Utanılacak birşey yaptın! Ey Hârun'un kızkadeşi! Baban kötü bir kimse değildi, annen de iffetsiz değildi!" dediler. (Meryem Suresi, ayet: 23-28.)

Bkz. **MERYEM.**

b) Meryem'in Kendisini Savunması ve Suçsuzluğunu Anlatması İçin Çocuğu Göstermesi ve Çocuğa Sormalarını İstemesi; Sonra Çocuğun Beşikteyken Konuşması

فَاَشَارَتْ اِلَيْهِ قَالُوا كَيْفَ نُكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ
صَبِيًّا ﴿٢٩﴾ قَالَ اِنّ۪ي عَبْدُ اللّٰهِ اٰتٰنِيَ الْكِتَابَ وَجَعَلَن۪ي نَبِيًّا ﴿٣٠﴾
وَجَعَلَن۪ي مُبَارَكًا اَيْنَ مَا كُنْتُ وَاَوْصَان۪ي بِالصَّلٰوةِ وَالزَّكٰوةِ
مَا دُمْتُ حَيًّا ﴿٣١﴾ وَبَرًّا بِوَالِدَت۪ي وَلَمْ يَجْعَلْن۪ي جَبَّارًا شَقِيًّا ﴿٣٢﴾
وَالسَّلَامُ عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدْتُ وَيَوْمَ اَمُوتُ وَيَوْمَ اُبْعَثُ حَيًّا ﴿٣٣﴾
ذٰلِكَ ع۪يسَى ابْنُ مَرْيَمَ قَوْلَ الْحَقِّ الَّذ۪ي ف۪يهِ يَمْتَرُونَ ﴿٣٤﴾ مَا كَانَ
لِلّٰهِ اَنْ يَتَّخِذَ مِنْ وَلَدٍ سُبْحَانَهُ اِذَا قَضٰى اَمْرًا فَاِنَّمَا يَقُولُ لَهُ
كُنْ فَيَكُونُ ﴿٣٥﴾

Meryem Suresi, ayet: 29-35

Anlamı (Diyanet'in)

Meryem, çocuğu gösterdi: "*Biz beşikteki çocukla nasıl konuşabiliriz?*" dediler. Çocuk: "*Ben, şüphesiz Allah'ın kuluyum! Bana kitab verdi ve beni Peygamber yaptı. Nerede olursam olayım; beni mübarek kıldı. Yaşadığım müddetçe namaz kılmamı ve zekat vermemi ve anneme iyi davranmamı emretti. Beni bedbaht bir zorba kılmadı. Doğduğum günde, öleceğim günde bana selam olsun!*" dedi. *İşte hakkında şüpheye düştükleri, Meryem Oğlu İsa, gerçek söze göre budur.* Allah çocuk edinmez. O, münezzehtir. Bir işin olmasına hükmederse ona ancak: "*Ol!*" *der; o da olur.* (Meryem Suresi, ayet: 29-35.)

Bkz. ANA, ÇOCUK, KİTAB, MERYEM, NAMAZ, PEYGAMBER, SELAM, TANRI, ZEKÂT.

B- "İsa"nın Tanrı Katındaki Kimliği

1- Hıristiyanların, "İsa" Hakkında İleri Sürdükleri

وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ ابْنُ اللّٰهِ
وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَس۪يحُ ابْنُ اللّٰهِ ذٰلِكَ قَوْلُهُمْ

Tevbe Suresi, ayet: 30

بِأَفْوَاهِهِمْ يُضَاهِئُونَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن قَبْلُ
قَاتَلَهُمُ اللَّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ ﴿٣٠﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Yahudiler: "Üzeyir Allah'ın oğludur!" dediler. Hıristiyanlar: "Mesih (İsa) Allah'ın oğludur!" dediler. Bu, daha önce inkâr edenlerin sözlerine benzeterek ağızlarında geveledikleri sözdür. Allah onları yok etsin! Nasıl da uyduruyorlar! (Tevbe Suresi, ayet: 30.)

Bkz. **ÇOCUK, KÂFİR, KİTAB, KİTAB EHLİ, NASÂRÂ, TANRI, YAHUDİLİK.**

Mâide Suresi, ayet: 116, 117

وَإِذْ قَالَ اللَّهُ
يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ أَأَنتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّيَ إِلَٰهَيْنِ
مِن دُونِ اللَّهِ قَالَ سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقٍّ
إِن كُنتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ
إِنَّكَ أَنتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴿١١٦﴾ مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي
بِهِ أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ وَكُنتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَا دُمْتُ
فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنتَ أَنتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ وَأَنتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ
شَهِيدٌ ﴿١١٧﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Allah: "Ey Meryem Oğlu İsa! Sen mi insanlara 'beni ve annemi Allah'tan başka iki Tanrı olarak benimseyin!' dedin?" demişti de, "Hâşâ, hak olmayan sözü söylemek bana yaraşmaz. Eğer söylemişsem sen onu bilirsin; Sen benim içimde olanı bilirsin, ben senin içinde olanı bilmem. Doğrusu, görülmeyeni bilen ancak sensin" demişti. "Ben, onlara sadece: 'Rabb'im ve Rabb'iniz olan Allah'a kulluk edin!' diye bana emrettiğini söyledim. Aralarında bulunduğum müddetçe onlar hakkında şahiddim. Beni öldürdüğünde onları sen gözlüyordun. Sen herşeye şahidsin!" (Mâide Suresi, ayet: 116, 117.)

2- Yahudilerin İleri Sürdükleri ve Doğru Olan

Yahudilerin ileri sürdükleri: "Biz İsa'yı öldürdük!".
Gerçekteyse "öldürmediler":

فبما نقضهم ميثاقهم وكفرهم بايات الله وقتلهم الانبياء
بغير حق وقولهم قلوبنا غلف بل طبع الله عليها بكفرهم
فلا يؤمنون الا قليلا ﴿١٥٥﴾ وبكفرهم وقولهم على مريم بهتانا
عظيما ﴿١٥٦﴾ وقولهم انا قتلنا المسيح عيسى ابن مريم رسول
الله وما قتلوه وما صلبوه ولكن شبه لهم وان الذين
اختلفوا فيه لفي شك منه ما لهم به من علم الا اتباع الظن
وما قتلوه يقينا ﴿١٥٧﴾ بل رفعه الله اليه وكان الله عزيزا حكيما

Nisâ Suresi, ayet: 155-158

Anlamı (Diyanet'in)

Sözleşmelerini bozmaları, Allah'ın ayetlerini inkâr etmeleri, peygamberleri haksız yere öldürmeleri, "kalplerimiz perdelidir!" demelerinden ötürü Allah, evet, inkârlarına karşılık onların kalplerini mühürledi. Onun için bunların pek azı inanır. Bu, bir de inkârlarından Meryem'e büyük iftirada bulunmalarından ve: "*Meryem Oğlu İsa Mesîh'i* –Allah'ın elçisi– *öldürdük!*" *demelerinden* ötürüdür. *Oysa onu öldürmediler ve asmadılar. Fakat onlara öyle göründü.* Ayrılığa düştükleri şeyde, doğrusu *şüphededirler. Bu husustaki bilgileri, ancak sanıya uymaktan ibarettir. Kesin olarak onu öldürmediler, bilâkis Allah onu kendi katına* yükseltti. Allah Güçlü'dür, Hakîm'dir. (Nisâ Suresi, ayet: 155-158.)

3- İsa Peygamber'i, Tanrı "Kendisine Yükseltmiştir"

اذ قال
الله يا عيسى اني متوفيك ورافعك الي ومطهرك من
الذين كفروا وجاعل الذين اتبعوك فوق الذين كفروا

Âli İmrân Suresi, ayet: 55

إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأَحْكُمُ بَيْنَكُمْ فِيمَا
كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٥٥﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Allah demişti ki: "Ey İsa! *Ben seni eceline yetireceğim, seni Kendime yükselteceğim*, seni inkâr edenlerden tertemiz ayıracağım. Sana uyanları, Kıyamet gününe kadar, inkâr edenlerin üstünde tutacağım. Sonra dönüşünüz banadır. Ayrılığa düştüğünüz hususlarda aranızda hükmedeceğim. İnkâr edenleri de dünya ve Ahirette şiddetli azaba uğratacağım. Onların hiç yardımcıları olmayacaktır." (Âli İmrân Suresi, ayet: 55.)

C- İsa Peygamber'in Neler Söylediği, Neler İlettiği ve Ne Tür "Mucize"ler Gösterdiği

Bakara Suresi, ayet: 87, 253

وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ

Anlamı

Meryem Oğlu İsa'ya da belgeler verdik, onu "Ruhü'l-Kudüs"le güçlendirdik. (Bakara Suresi, ayet: 87, 253.)

Açıklama

Buradaki "belgeler"le "mucizeler"in, "Ruhü'l-Kudüs"le de "Cebrail"in anlatılıyor olduğu savunulur Kur'an yorumlarında. Başka görüşler ileri sürenler de var.

Mâide Suresi, ayet: 46

وَقَفَّيْنَا عَلَىٰ آثَارِهِم بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ
التَّوْرَاةِ ۖ وَآتَيْنَاهُ الْإِنجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ وَمُصَدِّقًا
لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَاةِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٦﴾

Anlamı

Arkadan da, onların (peygamberlerin) izleri üzerinde, Meryem Oğlu İsa'yı gönderdik. Kendisinden önceki Tevrat'ın onaylayıcısı olarak... Ve ona İncil'i verdik. Ki, onda, yol göstericilik, ışık ve kendisinden önceki Tevrat'ı onaylayıcılık (tasdîk) var. Tanrı'ya karşı gelmekten sakınanlara yol gösterici ve bir öğüt olarak verdik onu. (Mâide Suresi, ayet: 46.)

1- "Tanrı, Meryem Oğlu İsa'nın ta Kendisidir!" Diyenler ve "Tanrı, Üçün Üçüncüsüdür!" Diyenler, "Kâfir Olmuşlardır"; "Mesih (İsa), Yalnızca Peygamberdir"

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ
مَرْيَمَ وَقَالَ الْمَسِيحُ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي
وَرَبَّكُمْ إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ
الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ ﴿٧٢﴾
لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَالِثُ ثَلَاثَةٍ وَمَا مِنْ
إِلَٰهٍ إِلَّا إِلَٰهٌ وَاحِدٌ وَإِنْ لَمْ يَنْتَهُوا عَمَّا يَقُولُونَ
لَيَمَسَّنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٣﴾ أَفَلَا
يَتُوبُونَ إِلَى اللَّهِ وَيَسْتَغْفِرُونَهُ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٧٤﴾
مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ
الرُّسُلُ وَأُمُّهُ صِدِّيقَةٌ كَانَا يَأْكُلَانِ الطَّعَامَ انْظُرْ
كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ الْآيَاتِ ثُمَّ انْظُرْ أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ

Mâide Suresi, ayet: 72-76

Anlamı (Diyanet'in)

Andolsun ki: "Allah, ancak Meryem Oğlu Mesih'tir!" diyenler, kâfir oldular. Oysa Mesîh: "Ey İsrailoğulları! Rabb'im ve Rabb'iniz olan Allah'a kulluk edin! Kim Allah'a ortak koşarsa muhakkak Allah, ona cenneti haram eder. Varacağı yer, ateştir. Zulmedenlerin yardımcıları yoktur!" dedi. Andolsun ki: "Allah, üçten biridir" diyenler kâfir olmuştur. Oysa Tanrı, ancak bir Tek Tanrı'dır. Dediklerinden vazgeçmezlerse, andolsun ki, onlardan inkâr edenler, elem verici bir azaba uğrayacaktır. Allah'a tevbe etmezler ve O'ndan mağrifet dilemezler mi? Oysa Allah, bağışlayandır, merhamet edendir. Meryem Oğlu Mesîh, sadece peygamberdir.

Ondan önce de peygamberler geçmiştir. Onun annesi dosdoğrudur. Her ikisi de (İsa da, annesi de) yemek yerlerdi. Onlara ayetlerimizi nasıl açıkladığımıza bir bak. Sonra da bak ki, nasıl yüz çeviriyorlar! (Mâide Suresi, ayet: 72-76.)

2- "Mucize"leri

Âli İmrân Suresi, ayet: 48-51

وَيُعَلِّمُهُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرٰيةَ
وَالْاِنْجِيلَ ﴿٤٨﴾ وَرَسُولًا اِلٰى بَنِي اِسْرَائِيلَ اَنِّي قَدْ جِئْتُكُمْ
بِاٰيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ اَنِّي اَخْلُقُ لَكُمْ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ
فَاَنْفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِاِذْنِ اللّٰهِ وَاُبْرِئُ الْاَكْمَهَ
وَالْاَبْرَصَ وَاُحْيِ الْمَوْتٰى بِاِذْنِ اللّٰهِ وَاُنَبِّئُكُمْ بِمَا تَاْكُلُونَ
وَمَا تَدَّخِرُونَ فِي بُيُوتِكُمْ اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لَكُمْ
اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٤٩﴾ وَمُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرٰيةِ
وَلِاُحِلَّ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي حُرِّمَ عَلَيْكُمْ وَجِئْتُكُمْ
بِاٰيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَطِيعُونِ ﴿٥٠﴾ اِنَّ اللّٰهَ رَبِّي
وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هٰذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ﴿٥١﴾

Anlamı (Diyanet'in)

(Allah) ona (Meryem'den doğacak çocuğa:İsa'ya) Kitab'ı, hikmeti, Tevrat'ı ve İncil'i öğretecek, İsrailoğullarına şöyle diyen bir Peygamber kılacak: "Ben size Rabb'inizden bir ayet getirdim. *Ben size* ***çamurdan kuş*** *gibi bir şey yapıp* ***ona üfleyeceğim****; Allah'ın izniyle,* ***hemen kuş*** *olacaktır.* ***Anadan doğma körleri, alacaları iyi edeceğim.*** Alah'ın izniyle ***ölüleri dirilteceğim. Yediklerinizi ve evlerinizde sakladıklarınızı da size haber vereceğim.*** İnanmışsanız, bunda size delil vardır!", "Benden önce gelen Tevrat'ı tasdik etmekle beraber, *size* ***yasak edilenlerin bir kısmını helal kılmak*** *üzere, Rabb'inizden size bir ayet getirdim.* Allah'tan sakının ve bana itaat edin. Çünkü Allah, benim de Rabb'im, sizin de Rabb'inizdir. O'na kulluk edin. Bu, doğru yoldur!" (Âli İmrân Suresi, ayet: 48-51.)

Bu ayetlerde, İsa Peygamber'in "mucizeleri" olarak şunlar söz konusu ediliyor:

• "Çamurdan bir kuş" yapılıyor, sonra "can üfürülüyor" ve o çamurdan kuş, "gerçekten kuş" oluyor. Bunu yapan, İsa Peygamber. "Tanrı'nın izniyle."

• "Anadan doğma kör". İsa Peygamber'e getiriliyor. Peygamber'in eliyle ve Tanrı'nın izniyle "kör", "gözlerine kavuşuyor", görür oluyor.

• "Alaca hastalığı"na tutulmuş kişi de (abraş), İsa Peygamber'in eliyle ve Tanrı'nın izniyle iyileşiyor, hastalığından kurtuluyor.

• "Ölü diriltiliyor." Yine İsa Peygamber'in eliyle ve Tanrı'nın izniyle...

• "Evlerde yenen şeyler, biriktirilen, saklanan şeyler" de "İsa Peygamber" tarafından (yine mucize olarak) "haber veriliyor".

Melekler, İsa Peygamber'in annesi olan Meryem'e, böyle bir peygamber olacak bir çocuk doğuracağını müjdeliyorlar. Ve sonradan çocuk doğuyor, bu mucizeleri gösteriyor:

إِذْ قَالَ اللّٰهُ يَا عِيسَى ابْنَ
مَرْيَمَ اذْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ وَعَلٰى وَالِدَتِكَ إِذْ أَيَّدْتُكَ بِرُوحِ
الْقُدُسِ تُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَإِذْ عَلَّمْتُكَ
الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرٰيةَ وَالْإِنْجِيلَ وَإِذْ تَخْلُقُ
مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ بِإِذْنِي فَتَنْفُخُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْرًا
بِإِذْنِي وَتُبْرِئُ الْأَكْمَهَ وَالْأَبْرَصَ بِإِذْنِي وَإِذْ تُخْرِجُ
الْمَوْتٰى بِإِذْنِي وَإِذْ كَفَفْتُ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَنْكَ إِذْ جِئْتَهُمْ
بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ إِنْ هٰذَا
إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿١١٠﴾

Mâide Suresi, ayet: 110

Anlamı (Diyanet'in)

Allah: "Ey Meryem Oğlu İsa! Sana ve anana olan nimetimi an!" demişti: "Seni Ruhü'l-Kudüs'le desteklemiştim. *Beşikte* ve yetişkin *iken insanlarla konuşuyordun.* Sana Kitab'ı, hikmeti, Tevrat'ı ve İncil'i öğretmiştim. *Sen, iznimle, çamurdan kuş gibi bir şey yapmış, ona üflemiştin de iznimle kuş olmuştu. Anadan doğma körü,*

alacayı iznimle iyi etmiştin. Ölüleri iznimle diriltiyordun. İsrailoğullarına belgelerle geldiğinde, onlardan inkâr edenler, 'bu, apaçık bir büyüdür' demişlerdi de, ben onların sana zarar vermelerini önlemiştim. (Mâide Suresi, ayet: 110.)

"Havariler"in istemleri üzerine gösterilen "*gökten sofra indirme mucizesi*":

Mâide Suresi, ayet: 111-115

وَإِذْ أَوْحَيْتُ إِلَى الْحَوَارِيِّينَ أَنْ آمِنُوا بِي
وَبِرَسُولِي قَالُوا آمَنَّا وَاشْهَدْ بِأَنَّنَا مُسْلِمُونَ ﴿١١١﴾ إِذْ قَالَ
الْحَوَارِيُّونَ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ أَنْ يُنَزِّلَ
عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ قَالَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ
﴿١١٢﴾ قَالُوا نُرِيدُ أَنْ نَأْكُلَ مِنْهَا وَتَطْمَئِنَّ قُلُوبُنَا وَنَعْلَمَ
أَنْ قَدْ صَدَقْتَنَا وَنَكُونَ عَلَيْهَا مِنَ الشَّاهِدِينَ ﴿١١٣﴾
قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ
تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِأَوَّلِنَا وَآخِرِنَا وَآيَةً مِنْكَ وَارْزُقْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ
الرَّازِقِينَ ﴿١١٤﴾ قَالَ اللَّهُ إِنِّي مُنَزِّلُهَا عَلَيْكُمْ فَمَنْ يَكْفُرْ بَعْدُ مِنْكُمْ
فَإِنِّي أُعَذِّبُهُ عَذَابًا لَا أُعَذِّبُهُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿١١٥﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Havarilere: "Bana ve Peygamberim'e inanın!" diye bildirmiştim. "İnandık, bizim Müslümanlar olduğumuza şahid ol!" demişlerdi. Havariler: "Ey Meryem Oğlu İsa! *Rabb'in bize* ***gökten bir sofra indirebilir mi****?*" demişlerdi de, "inanıyorsanız Allah'tan sakının!" demişti. "*Ondan yemeyi,* ***kalplerimizin kanmasını ve senin bize doğru söylediğini bilmeyi, ona şehid olmayı istiyoruz****" dediler.* Meryem Oğlu İsa: "*Allah'ım! Bize ve bizden sonra geleceklere bayram ve Sen'den bir delil olarak* ***gökten bir sofra indir****, bizi rızıklandır. Sen, rızık verenlerin en hayırlısısın!" dedi.* Allah: "***Ben onu size indireceğim****! Bundan sonra içinizden kim inkâr ederse, dünyalarda kimseye azab etmediğim şekilde ona azab edeceğim!" dedi.* (Mâide Suresi, ayet: 111-115,)

Mâide Suresi'nin yukarıda sunulan ayetlerinde anlatılan ve daha öncekilerde yer almayan mucizeleri de yukarıdakilere ekleyelim:

- İsa Peygamber, "beşikteyken konuşmuş" ve peygamberliğini bildirmiştir. Ayrıca annesinin suçsuzluğunu da kanıtlamıştır.
- İsa Peygamber, "Havariler"in istekleri üzerine, Tanrı'ya yalvarmış, "gökten bir sofra indirmesini" dilemiş, Tanrı da dileği yerine getirmiştir: "İsa Peygamber'in mucizesi" olarak, "gökten sofra" indirilmiş, insanlar karınlarını doyurmuştur.

D- İsa Peygamber, Peygamberliğini Ortaya Koyduğu ve Mucizelerini de Gösterdiği Zaman, "Büyücülük"le Suçlanmış ve "Yalanlanmıştı"

"Büyücülük"le suçlandığı, Mâide Suresi'nin yukarıda sunulan 110. ayetinde de açıkça bildiriliyor.

Bir başka yerde de, kendisine karşı gösterilen tutum ve tepki şöyle bildiriliyor:

٦٢ وَلَمَّا جَاءَ عِيسَىٰ بِالْبَيِّنَاتِ قَالَ قَدْ جِئْتُكُم بِالْحِكْمَةِ
وَلِأُبَيِّنَ لَكُم بَعْضَ الَّذِي تَخْتَلِفُونَ فِيهِ فَاتَّقُوا اللَّهَ
وَأَطِيعُونِ ٦٣ إِنَّ اللَّهَ هُوَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَٰذَا
صِرَاطٌ مُّسْتَقِيمٌ ٦٤ فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِن بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ
لِّلَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ عَذَابِ يَوْمٍ أَلِيمٍ ٦٥

Zuhruf Suresi, ayet: 63-65

Anlamı (Diyanet'in)

İsa belgeleri getirdiği zaman demişti ki: "Size hikmetle ve ayrılığa düştüğünüz şeylerin bir kısmını açıklamak üzere geldim. Allah'a karşı gelmekten sakının! Bana itaât edin!", doğrusu Allah benim de Rabb'imdir, sizin de Rabb'inizdir. Artık O'na kulluk edin. Bu, doğru yoldur!" Ama aralarında gruplaştılar, ayrılığa düştüler. Kıyamet gününün can yakıcı azabına uğrayacak zalimlerin vay haline! (Zuhruf Suresi, ayet: 63-65.)

İsa Peygamber'le ilgili ayetlerden burada yer almayanlar için ve özellikle bkz. **HAVARİLER, İNCİL, MERYEM, TEVRAT.**

E- Özet

1- Genel

İsa Peygamber hakkındaki ayetlerin anlattıkları kısaca şöyle özetlenebilir:

• İsa Peygamber, Hıristiyanların ileri sürdüklerinin tersine, Tanrı'nın oğlu değildir. Tanrı diye de nitelenemez. Babasız doğmuştur. "İnsan biçimine giren Cebrail"in annesine görünmesinden ve müjdelemesinden sonra, Tanrı tarafından "ana rahmi"ne üfürülmüştür, öylece ve Tanrı'nın "ol!" demesiyle olmuştur. "Âlemlere bir mucize" (bir ibret belgesi) olarak...

• İsa Peygamber, "gelin bana, anneme kulluk edin, bizi iki tanrı olarak tanıyın!" da dememiştir. Hıristiyanların, "teslis" denen, "Tanrı, üçten (baba, oğul, Ruhü'l-Kudüs) biridir" biçimindeki inançları da doğru değildir, "dinde ileri (aşırı) gidip sınırı aşmaktır". Tanrı "ne karı, ne de çocuk" edinmiştir. O, Bir'dir, Tek'tir. O'nun her hangi bir "Parçası"da yoktur. İsa, yalnızca O'nun Peygamberi'dir ve kuludur. Ona İncil'i indirip vermiştir.

Bkz. **TESLİS.**

• İsa Peygamber, Yahudilerin ileri sürdüklerinin tersine, "öldürülmemiştir", "asılmamıştı". Tanrı onu "kendisine yükseltmiştir".

• İsa Peygamber'in peygamberliğini kanıtlayan "mucizeler"i vardır: Beşikteyken insanlarla konuşmuş ve peygamberliğini anlatmıştır. Büyüdükten sonra, başka tür mucizeler de göstermiştir: Çamurdan bir kuş yapmış, ona "can üfürünce", kuş gerçekten kuş olmuştur." Anadan doğma körleri gözlerine kavuşturup "görür" kılmıştır. Hiç iyileşmeyen, "alaca hastalığı"nı iyileştirmiştir. "Evlerde ne yeniyor, ne saklanıyor, bilip haber vermiştir". Ve "ölüleri diriltmiştir". Bütün bunlar, "Tanrı'nın izniyle" olmuştur. Sonra Havarilerin istemeleri ve kendisinin duası üzerine, "gökten sofra indirmiştir". Ne var ki, inanmazlar (kâfirler), onun gösterdiği "mucize"leri birer "büyü" diye nitelemişler, ona inanmamışlardır. Tanrı da onlara ceza hazırlamıştır.

İsa Peygamber'in, İslam Peygamberi'nin geleceğini haber verdiği de Kur'an'da bildirilir. Şöyle:

Saff Suresi, ayet: 6

وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ
يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَاةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ فَلَمَّا جَاءَهُمْ
بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُبِينٌ ٦

Anlamı (Diyanet'in)

Meryem Oğlu İsa: "Ey İsrailoğulları! Doğrusu ben, benden önce gelmiş olan Tevrat'ı doğrulayan, benden sonra gelecek ve adı Ahmed olacak bir peygamberi müjdeleyen, Allah'ın size gönderilmiş bir peygamberiyim!" demişti. Ama o elçi, kendilerine belgelerle geldiği zaman "bu, apaçık bir büyüdür!" demişlerdi. (Saff Suresi, ayet: 6.)

Bkz. **AHMED, İSLAM, KUR'AN, MUHAMMED, TEVRAT.**

2- Ayetlerdeki Adı, Lakabı, Sıfatları

Yukarıda sunulan ayetlerde görüldüğü gibi, İsa Peygamber birtakım ad, lakab ve sıfatlarla tanıtılmakta. Bunlar, Kur'an'ın, İsa Peygamber'e nasıl baktığını da yansıtır, niteliktedir. Genellikle, Hıristiyanların İsa Peygamber hakkındaki inançlarında nelerin yanlış bulunduğu anlatılmak istenmekte:

a) "İsa"

Maddenin başında da belirtildiği gibi, İsa adı, Kur'an'da 25 kez geçer.

b) "Mesih"

Kur'an'da 11 kez geçer:

Âli İmrân Suresi, ayet	: 45
Nisâ Suresi, ayet	: 157, 171, 172
Mâide Suresi, ayet	: 17 (iki kez), 72 (iki kez), 75
Tevbe Suresi, ayet	: 30, 31

"Mesih", İsa Peygamber'in adı mıdır, lakabı mıdır? Bu konu tartışmalı. Bununla birlikte Âli İmrân Suresi'nin 45. ayetinde açıkça adı (ismuhu) diye nitelenmekte. Bkz. MESİH.

c) "El Mesih İbn Meryem":Meryem Oğlu Mesih

Kur'an'da 5 kez geçer:

Mâide Suresi, ayet	: 17 (iki kez), 72, 75
Tevbe Suresi, ayet	: 31

d) "El Mesih İsa İbn Meryem":Meryem Oğlu İsa Mesih

Kur'an'da 3 yerde geçer:

Âli İmrân Suresi, ayet	: 45
Nisâ Suresi, ayet	: 157, 171

e) "Resulullah":Tanrı Elçisi (Peygamber)

İsa Peygamber için Kur'an'da 2 yerde geçer:

Nisâ Suresi, ayet	: 157, 171

f) "Abdullah":Tanrı'nın Kulu

İsa Peygamber için Kur'an'da bir yerde geçer:

Meryem Suresi, ayet: 30. Bir de yine İsa Peygamber için aynı anlamda "Abden li'llah" yer almakta: Nisâ Suresi, ayet: 172.

g) "Kelime":Söz

İsa Peygamber "Tanrı'nın sözü" ya da "Tanrı'dan bir söz" anlamında "Kelimetun minallah" (Âli İmrân Suresi, ayet: 39), "Kelimetun minhu" (Âli İmrân Suresi, ayet: 45), "Kelimetuhu" (Nisâ Suresi, ayet: 171) diye de tanıtılır. İsa Peygamber için "Kelime" sıfatı bu üç yerde geçer.

h) "Ruh":?

Nisâ Suresi'nin 171. ayetinde, İsa Peygamber'in, "Tanrı'dan Meryem'e konulmuş ve *ruh*" olduğu anlatılır. Enbiyâ Suresi'nin 91. ve Tahrîm Suresi'nin 12. ayetlerinde de: "Biz ona (Meryem'e) *ruhumuzdan* üfürdük" denir.

İsa Peygamber için neden "*ruh*" dendiği tartışmalıdır. Fahruddin Râzî, tefsirinde bu konuda dört görüş sıralar: Birincisine göre, İsa Peygamber, pis olan insan "meni"sinden değil de, "Cebrail'in üfürmesi"nden oluştuğu için "temiz" olarak niteleniyor, "ruh" burada "temiz" anlamında. İkinci görüşe göre, her önemli şey ve önemli kimse, "ruh" diye nitelenir. Üçüncü görüşe göre, buradaki "ruh", "rahmet" anlamındadır. Dördüncü göreşe göreyse, buradaki "ruh", "Cebrail'in üfürmesi"dir. (Bkz. Râzî, e't-Tefsiru'l-Kebir, c. 11, s. 115, 116.) Bu görüşler Taberî'nin tefsirinde de yer alır. Taberî'de, "Ruh"un, "üfürük" anlamına geldiğine, Zü'r-Rimme'nin şiirinden de kanıt gösterilmekte. Ayrıca şu görüşe de yer verildiği görülmekte: Tanrı İsa Peygamber'in ruhunu yaratmış, sonra ona gerekli biçimi vererek Meryem'in dölyatağına koymuştur. Bu görüşü paylaşan birçok yorumcu bulunmakta. (Bkz Taberî, Tefsir, c. 6, s. 25.) Sâbûnî'nin tefsirinde de "ruh sahibi", yani "canlı" anlamına gelen "zû rûh" anlamı verilmekte. (Bkz. Sâbûnî, Saffatu't-Tefasir, c. 1, s. 322.) Buna göre, İsa Peygamber için "*ruh*" denmesi, "canlı" olduğunun anlatılmasıdır.

i) "Vecih":Sayılır Kişi

"Vecih", insanların saydığı, hükümdarların da saygı gösterdiği kimselere denir. İsa Peygamber Tanrı katında değerli ve sayılır kişi olduğu için "Vecih" diye nitelenmiştir. (Bkz. Taberî, Tefsir, c. 3, s. 186, 187.)

Kur'an'da bir yerde geçer: Âli İmrân Suresi, ayet: 45.

j) "Mukarreb":Gözde

İsa Peygamber'in Kur'an'da bir yerde "Mukarreblerden" olduğu bildirilir:

Âli İmrân Suresi, ayet : 45

Mukarreb", Tanrı'ya çok yakın, çok yaklaştırılmış, gözde" anlamını içerir.

k) "Resul":Elçi (Peygamber)

Kur'an'da, İsa Peygamber için "Resûlullah"ın dışında iki yerde geçtiği görülür:

Âli İmrân Suresi, ayet : 49
Mâide Suresi, ayet : 111

F- Hadislerde ve Yorumlarda İsa Peygamber

Kur'an yorumcuları, ayetleri yorumlarlarken, hadislerden yararlanmaktalar. Hadisler ve yorumlar iç içedir. Hadisleri bilmeden ayetlerin anlamını bilmek, çoğu kez mümkün olmamakta.

1- Hadislerde İsa Peygamber

a) Doğumu ve Çocukluğu

İsa Peygamber'in doğumu ve çocukluğuna ilişkin hadislerde, yukarıdaki ayetlerde yer alanın dışında şu bildirilmekte:

"İsa'ya Şeytan Dokunmadı"

Sağlam kabul edilen hadislerde, "çocuk ağlaması", bir nedene bağlanmakta, bu ağlamanın, "şeytanın dokunması" yüzünden olduğu açıklanmakta. Bildirilen odur ki, "her çocuğa şeytan dokunduğu halde, İsa'ya şeytan dokunmamıştır". Bir hadisin anlamı şöyledir: "Çocuk doğarken şeytan ona dokunur, o da şeytanın kendisine dokunmasından (acı duyduğu ve rahatsız olduğu için) ağlar." (Bkz. Buharî, Enbiya, 44; Müslim, Fedâil, 146.)

Bir hadisin anlamı da şöyle: "Ademoğullarından her çocuk, annesinden doğarken şeytan ona dokunur. Meryem'le oğlu bunun dışında". (Bkz. Müslim, Fedâil, 147.)

Bu hadisin şu biçimi de görülmekte: "Ademoğullarından hiçbiri yoktur ki, doğarken, şeytan ona eliyle dokunmamış olsun. Meryem Oğlu İsa, bunun dışında". (Bkz. Ahmed İbn Hanbel, 2/274, 288, 292, 319.)

Doğum Tarihi

Bir hadisin anlamı şöyledir:

"İsa ile Muhammed arasında 600 yıllık bir zaman aralığı var." (Bkz. Buharî, Menâkıbu'l-Ensâr; 53.)

Bugün kesine yakın belirlenen şudur: İslam Peygamberi, miladın 571 yılında doğmuştur. Buna göre İsa Peygamber, 571 yıl önce doğmuştu. Ancak İsa'nın doğduğu yıl, sanıldığı gibi miladın birinci yılı değildir. Araştırmalara göre birkaç yıl (kimine göre 4 yıl) sonraya rastlar.

Bir hadiste, "İsa ile Muhammed arasında peygamber gelmediği" bildirilirken (bkz. Müslim, Fedâil, 144.), Kur'an yorumlarında yer alan kimi aktarmalara göre de arada 4 peygamber vardır: Bunlardan 3'ü İsrailoğularından, biri de Araplardan. Araplardan olanın adı: Hâlid İbn Sinan el Absi. (Bkz. Râzî, e't-Tefsiru'l-Kebir, c. 11, s. 194.)

Bkz **FETRET.**

b) "Muhammed-İsa Yakınlığı"

"Ben, Meryem Oğlu'na, herkesten daha yakınım. Peygamberler, baba bir kardeştirler." (Bkz. Müslim, Fedâil, 143-145.)

2- Kur'an Yorumlarında İsa Peygamber

a) Adı ve Lakabı

Kur'an yorumlarında genellikle, adının *İsa*, lakabının da *Mesih* olduğu paylaşılır. Ama Mesih'in ad mı, lakap mı olduğu tartışmalıdır. Âli İmrân Suresi'nin 45. ayetinde ad (ismuhu) açıklandığı halde. Bkz. **MESİH.**

Eski mu'teber (genellikle benimsenen) tefsirlerden Keşşâf'ın, Râzî tefsirini (et'Tefsir'ul-Kebîr) ve son zamanların ilginç Kur'an yorumcularından Sâbûnî'nin benimsediği görüşe göre "Mesih" sözcüğü, İbranca'dır. (Bkz. Râzî, c. 8, s. 49; Keşşaf, 1/278; Sâbûnî, 1/201.) "Mesih" sözcüğü gibi *"İsa" adının da Arapça olmadığı bilinmekte.* Râzî şöyle der: "İsa'nın, *Süryanca'da 'Yeşu'* olduğu ileri sürülür". (Bkz. Râzî, c. 3, s. 176.)

b) Peygamberliği ve Kendisiyle Musa Peygamber Arasındaki Peygamberlerden Farklı Yanı

Bakara Suresi'nin 87. ayetinde "Musa"dan söz edilir. Ona "Kitab (Tevrat)" verildiği ve onu birtakım "resuller"in, yani peygamberlerin izlediği anlatılır, ama bu peygamberlerin adları verilmez. Ardından "Meryem Oğlu İsa"ya da "beyyineler" (yorumlara göre: mucizeler) verildiği, "Ruhu'l-Kudüs'le" (yorumlara göre: Cebrail'le) güçlendirildiği açıklanır. Musa ile İsa arasındaki peygamberlerin adları açıklanmadığı halde İsa'nın adının açıklanması, İsa Peygamber'in özelliğine bağlanmakta. Bu özellik şöyle gösterilmekte Kur'an yorumlarında:

"Öteki peygamberler, Musa Şeriatı'yla gelmişlerdi. Hepsi bu şeriatın bağlılarıydı. İsa Peygamber'se öyle değildi. Çünkü onun Şeriatı, Musa Şeriatı'nın çoğunun hükümlerini 'nesh' etmişti, yani yürürlükten kaldırmıştı." (Bkz. Râzî, c. 3, s. 176. Ayrıca bkz. Taberî, Tefsir, c. 1, s. 319.)

Yorumlarda Musa-İsa arasında geçen peygamberlerden kimilerinin adları da sıralanıyor: "Yûşa' (Yeşu), Şem'un (Dalila'nın kocası Şemşun:Samson), Davud, Süleyman, Şa'ya (İşaya), Ermiyâ (Yeremya), Üzeyir (kim olduğu tartışmalı), Hezekiel, İlyas (Yahudilerce son peygamber sayılan, Tevrat'ın Malaki bölümünde, 4/4-5'de: 'Kulum Musa'nın Şeriatı'nı, kanunları ve hükümlerini anın! O Şeriatı ki, Horeb'de bütün İsrail için ben ona emrettim. İşte Rabb'in büyük ve korkunç gelmeden önce, ben size *Peygamber İlya'yı* göndereceğim!' diye sözü edilen İlya:Eliyahu), Elyese' (kim olduğu tartışmalı), Yunus, Zekeriyya, Yahya..." (Bkz. Râzî, aynı kitap, aynı yer.)

Musa-İsa arasında geçen peygamber sayısının da "iki bin" olduğu aktarılır Kur'an yorumlarında. Bu arada geçen zamansa, Kelbî'den yapılan aktarmaya göre: 1700 yıl. *Buna göre, her yıla düşen peygamber sayısı, birden çok*: Her yıl için bir peygamber düşüyor, 300 peygamber de artıyor. (Yıl ve peygamber sayısı için bkz. Râzî, Tefsir c. 11, s. 194.) İsa-Muhammed arasında geçtiği hadiste anlatılan 600 yıl içindeyse hiç peygamber gelmemiştir ya da 4 peygamber gelmiştir aktarmalara göre. Bkz. **FETRET.**

II- İNCİL'DE İSA PEYGAMBER

1- Soyu, Doğuşu ve Çocukluğu

a) Soykütüğündeki Yeri

Matta İncil'inde, İsa'nın soyu, Davud (Peygamber) yoluyla İbrahim'e (Peygamber) dayandırılır. (Bkz. Matta, 1:1-12.) Luka İncil'inde Adem'e kadar götürülür zincir. (Bkz. Luka, 3:23-28.) Ve *Yusuf'un oğlu* olduğu açıklanır. (Bkz.

Luka, 3:23.) Öte yandan Matta'da Tanrı'nın İsa'yı "Oğlum!" diye çağırdığı bildirilir. (Bkz. Matta, 2:15.) Tevrat'ın Hoşea bölümün de Tanrı'nın, birini "oğlum!" diye çağırması" anlatıldığı için (Bkz. Hoşea 11:1.) İncil'de buraya yollama yapılmak istenir. İncil'de, İsa'nın Tanrı'ya "Babam" dediği ve Tanrı'yı, "Baba" diye tanıttığı bildirilir. (Örneğin bkz. Matta, 11:27; 28:19; Yuhanna, 3:34, 35; 13: 3; 14: 21, 22: 15:9; 16:28; 17:2; 20:17.)

İsa'nın bir yandan "Yusuf'un oğlu", öbür yandan da "Tanrı'nın oğlu" olarak tanıtılması, "Tanrı'nın meleğinin öğüdü üzerine, Yusuf'un, kendi oğlu olmadığı halde İsa'yı kendi oğlu olarak kabul etmiş, böylece Meryem'i de güç durumdan kurtarmış olması"na bağlanmakta.

b) "Babasız" Doğuşu

Kur'an'da anlatıldığı gibi İncil'de de İsa, "babasız" olarak, annesi Meryem'in dölyatağına konulmuştur (Kur'an ayetlerinin anlatımıyla üfürülmüştür.) İncil'de, İsa'nın "Ruhül-Kudüs"den olduğu açıklanır. İslam'da böyle anlaşılmakta. İncil'deki de öyle sayılabilir. Kur'an'da da "Ruh"un, yani Cebrail'in, "insan kılığına girerek Meryem'e göründüğü (Meryem Suresi, ayet: 17-22.) ve Meryem'in bu sırada gebe kaldığı bildirilir. (Bkz. Meryem Suresi, ayet: 17-22.)

İncil'de anlatılanlardan:

"İsa Mesih'in doğması da şöyle oldu: Anası Meryem, Yusuf'a nişanlı olduğu halde, (ikisinin) buluşmalarından önce Meryem'in Ruhü'l-Kudüs'ten gebe olduğu anlaşıldı. Nişanlısı Yusuf, salîh (iyi) bir adamdı, onu aleme rüsvay etmek istemeyerek gizlice boşanmak niyetindeydi. Fakat bunları düşünürken işte Rabb'in meleği rüyada ona görünüp dedi: 'Sen ey Davud Oğlu Yusuf! Meryem'i kendine karı olarak almaktan korkma! Çünkü kendisinde doğmuş olan (çocuk), Ruhü'l-Kudüs'tendir. Ve bir oğul doğuracaktır. Onun adını İsa koyacaksın. Çünkü kavminin günahlarından kurtaracak olan odur!" (Bkz. Matta: 1:18-21.)

"Korkma Meryem! Çünkü Allah önünde inayet buldun. İşte gebe kalıp bir oğul doğuracaksın. Adını *İsa* koyacaksın. O büyük olacak. Ona: *Yüce Allah'ın Oğlu* denecek. Rabb Allah ona, babası Davud'un (yani atalarından Peygamber Kral Davud'un) tahtını verecek. (Yani o da baş olacak.) Yakub'un evi üzerinde sonsuza dek saltanat sürecek. Onun melekûtuna (egemenliğine) hiç son olmayacaktır. Meryem de meleğe dedi: Bu nasıl olacak? Çünkü *ben er bilmem* (yani bana bir erkek dokunmadı, bir erkekle cinsel birleşimde bulunmadım). Melek cevap verip ona dedi: Ruhü'l-Kudüs senin üzerine gelecek, Yüce Olan'ın gücü, senin üstüne gölge olacak (sonuçta gebe kalacaksın). Bunun için de doğacak kutsal çocuğa 'Allah'ın Oğlu' denecek..." (Bkz. Luka 1:30-35.)

"İsa, Kral Hirodes'in zamanında Yahudiye (kenti) Beytelehem'inde doğduğu zaman, işte doğudan Yeruşalim'e (yani Kudüs'e) gelip (şöyle) dediler: Yahudilerin kralı (olacak olan) doğan zat nerededir? Çünkü onun yıldızını doğuda gördük. Ve ona secde kılmaya (boyun eğmeye) geldik. Kral Hirodes bunu işitince, bütün Yeruşalim (halkı ile birlikte yüreği oynadı (çok korktu). Bütün başkâhinleri (kehanetçilerin şeflerini ve toplumun yazıcılarını toplayarak, onlardan *Mesih*'in (İsa'nın) nerede olacağını (yani yıldızlara göre nerede doğması gerektiğini) sordu.

Onlar da kendisine dediler: Yahudiyye Beytlehem'inde. Çünkü peygamber vasıtasıyla (Tevrat'ta) şöyle yazılmıştır: 'Ve sen ey Beytlehem! Yahuda diyarı! Yahuda başları arasında hiç te en küçüğü değilsin. Zira toplumun İsrail'i güdecek olan reis (baş, peygamber) senden çıkacaktır. (Tevrat, Mika, 5:2.) O zaman Hirodes müneccimleri gizlice çağırdı ve onlardan yıldızın ne vakit gözüktüğünü iyice öğrendi. Ve: 'Gidin, çocuk hakkında iyi araştırmada bulunun, onu bulduğunuz zaman haber verin ki, ben de gelip ona secde kılayım!' dedi. Onlar da kralı dinleyip yollarına gittiler. Ve işte doğuda *gördükleri yıldız* önlerinde gidiyordu. Tâ, çocuğun bulunduğu yere gelerek *üzerinde durdu...*" (Bkz. Matta, 2:1-9.)

İsa Peygamber'in doğmuş olmasından kaygıya kapıldığı ve (yok etmesi amacıyla) ardına düştüğü bildirilen Kral Hirodes, erkek çocukları öldürmesiyle ün salmış olan (öyle bilinen) I. Hirodes'tir (egemenliği: İÖ 72-İÖ 4).

e) Çocukluğu

İncil'de anlatıldığına göre: Kral Hirodes'in bilgi toplamak, araştırmak çocuğu bulmak üzere gönderdiği "müneccimler", çocuğu ve annesini bulup yanlarına girdiler. "Secde ettiler." İçinde, altında bulunan çeşitli armağanlar verdiler. Ve rüyalarındaki uyarı üzerine Hirodes'in yanına dönmeyip duyurmadan kendi ülkelerine gittiler. Bu arada "melek", Yusuf'a göründü, tehlikeyi bildirdi, annesiyle çocuğu alıp Mısır'a kaçırmasını bildirdi. Yusuf bildirileni yaptı. Kral, çocuğun kaçırıldığını bilmediği için iki yaşına kadar olan çocukları öldürmeye başladı, çocuktan böylece kurtulacağını düşündü. Kral öldü. Bu ölüm ve artık tehlikenin kalmadığı Yusuf'a bildirildi, annesiyle çocuğu alıp "İsrail ülkesi"ne dönmesini buyurdu. Yusuf da bunu yaptı, Galile adı verilen Kuzey Filistin'deki bir bölgeye, "Nâsîra" (Nazareth) adlı kente götürüp orada yerleşti. (Bkz. Matta, 2:11-22.)

İncil tarihçi ve yorumcularının verdikleri bilgiye göre, İsa'nın doğumu: İS 4.

Mısır'a götürülüşü ve getirilişi de aynı yılda olmuştur.

2- Gençliği

a) Vaftiz Edilmesi

Genç İsa, vaftiz edilmek için Galile'den Erden'e, Vaftizci Yahya'nın yanına geldi. Yahya, önce onun kendisinden üstün olduğunu söyledi, sonra da vaftiz etti onu. "*Ve İsa, vaftiz edilip sudan çıkınca, gökler açıldı, Tanrı'nın ruhunun bir güvercin gibi inip üzerine geldiğini gördü*. Ve gökten bir ses geldi: Sevgili oğlum budur, ondan hoşnutum". (Bkz. Matta, 3:13-17. Ayrıca bkz. Markos, 1:9-11; Luka, 3:21-22.)

b) Şeytan Tarafından Denenmesi, Sınavı Kazanması

İblis sınasın diye genç İsa, *ruh* eliyle çöle kondu. Çölde 40 gün 40 gece oruç tuttu. Şeytan birçok denemelerle onun hakkından gelmek istedi. Ama İsa şeytana yenilmedi ve sınavı kazandı. Bunun üzerine melekler gelip ona hizmet ettiler. (Bkz. Matta, 4:1-11; Markos, 1:12, 13; Luka, 4:1-13.)

Yine verilen bilgiye göre, İsa vaftiz edildiği zaman 23 yaşındaydı. Denendiği zaman da..

e) Öğütçülüğe ve Havariler Edinmeye Başlaması

İsa, Galile'ye döndü. Çeşitli kesimleri dolaşıp öğüt vermeye koyuldu: "Tevbe edin, çünkü göklerin melekûtu yakındır!"

Kıyıda gezerken iki kardeşi gördü: Simun (Petrus) ile Andreas. Ağ atmış balık tutuyorlardı. İsa onlara: "Ardımdan gelin sizi insan avcıları yapacağım!" dedi. Onlar da hemen ağlarını bırakıp izlediler onu. İsa oradan yürüyüp ilerledikten sonra başka iki kardeşle karşılaştı: Yakup ve Yuhanna. Kayıkta ağlarını onarıyorlardı. Babaları da vardı yanlarında. Bu iki kardeş de ağlarını ve babalarını bırakıp İsa'nın ardından gittiler. (Bkz. Matta, 4:12-22. Ayrıca bkz. Luka, 5:1-11; Markos, 1:17-20.)

3- Mucizeleri

Ölüleri Diriltmesi

• Lazar'ı diriltmesi

Lazar, İsa'nın sevdiği bir kişi. Kızkardeşi Marta, hasta olduğunu İsa'ya bildiriyor. İsa vardığında, Marta: "Kardeşim öldü..." diyor. İsa da ağlamakta olan Marta'ya: "Kardeşin dirilecek!" diyor. Lazar öleli ve gömüleli 4 gün olmuştur. Mezarına varıyorlar. Marta: "Artık kokmuştur." diyor. İsa yüksek sesle: "Lazar buraya gel!" diye bağırıyor. Lazar, hemen çıkıyor ortaya. Eli-ayağı sargılı, yüzü örtülü olarak... İsa: "Çözün onu, bırakın gitsin!" diyor. Bunun üzerine Yahudilerden birçoğu ona iman ediyor. (Bkz. Yuhanna:11:1-45.)

• Bir dul kadının oğlunu diriltmesi:

İsa, Nain diye bir kente gidiyor. Bir cenaze töreni. Dul bir kadın. Ölenin annesi. İsa ağlamamasını söylüyor kadına. Bir yandan da tabuta yaklaşıp dokunuyor ve yüksek sesle: "Ey genç! Sana diyorum, kalk!" diyor. Ölü hemen kalkıp oturuyor ve konuşmaya başlıyor. Herkes şaşkın, korku içinde. Olay hızla yayılıyor çevreye. (Bkz. Luka: 7:1-16.)

• Bir başkanın kızını diriltmesi:

İsa, başkanın evine giriyor. Neyzenlerine ve gürültücülerine: "Çekilin!" diye sesleniyor. Ortada bir ölü vardır: Başkanın kızı. İsa; "Çekilin, kız ölmedi!" diyor: "Uyuyor!" Kalabalık gülmeye başlıyor. Dışarı çıkarılıyor kalabalık. İsa, kızın elinden tutuyor. Ve kız ayağa kalkıyor. Olay yayılıyor. (Bkz. Matta, 9:23-26; Markos, 5:38-42; Luka, 8:51-56.)

Hastaları İyileştirmesi

• Cüzzamlıyı iyileştirmesi: (Bkz. Matta, 8:2, 3; Markos, 1:40-43; Luka, 5:12-14.)

• Kötürümü iyileştirmesi: (Bkz. Matta, 9:1-2; Markos, 2:1-5; Luka, 5:18-20.)

• Felçliyi iyileştirmesi: (Bkz. Matta, 12:9-13; Markos, 3:1-5; Luka, 6:6-8.)

• Saralıyı iyileştirmesi: (Bkz. Matta,17:14-19; Markos, 9:17-1; Luka, 9:38-43. Bu saralının sarasının, "cin"e tutulmuş olmasından ileri geldiğini ve İsa'nın bu cini azarlayarak çıkardığı anlatılıyor.)

• Başka türlü cine tutulmuşları da iyileştirmesi, cinleri çıkarması. (Bkz. Matta, 8:28-34; Markos, 5:1-17; Luka, 8:26-42.)

Daha başka hastalıkların da İsa tarafından iyileştirildiği uzun uzun anlatılır.

Sakatları Sapasağlam Duruma Getirmesi

• Körleri görür kılması: (Bkz. Matta, 9:27-30; Markos, 8:22-26.)

• Dilsizi konuşur kılması: (Bkz. Matta, 9:32, 33; 12:22, 23; Luka, 11:14, 15.)

Yerine Göre Azarladığı Denize, Rüzgâra Egemen Olması

İsa'nın dalgalarıyla korkunçlaşan denizde, herkesin batmak üzere olduğunu görüp korkuya kapıldığı bir sırada denizi ve fırtınayı azarladığı, normal durumuna getirdiği anlatılır. (Bkz. Matta, 9:24-27; Markos, 4:37-41; Luka, 8:23-25.)

Az Bir Besinle Çok Kimseyi Doyurması

• Beş ekmek ve iki balıkla beş bin kişiyi doyurması: (Bkz. Matta, 14:15-21; Markos, 6:31-42; Luka, 9:13-17.)

• Yedi ekmek ve birkaç balıkla dört bin kişiyi doyurması: (Bkz. Matta, 15:32-38; Markos: 8:1-9.)

Bunlardan başka daha birçok mucize, uzun uzun anlatılır İncil'de. Bu mucizelerin kimi, Kur'an ayetlerinde de (yukarıda sunulmuştu) vardır.

Kur'an'da Geçen İsa Mucizelerinden "Gökten Sofra İndirilmesi"

Kur'an'da, "mâide" adı verilen ve Mâide Suresi'nin 112.-115. ayetlerinde yer alan "gökten indirilmiş sofra" mucizesi, İncil'de değişik biçimde görülmekte:

"İsa'ya şöyle dediler: 'Şimdi görüp sana iman edelim diye ne mucize gösterirsin? Atalarımız çölde men (man:kudret helvası) yediler. Yemek için onlara gökten ekmek verdi (Musa)' diye yazılmıştır. (Çıkış: 16:13-15.). İsa onlara: 'Doğrusu ve doğrusu size derim ki, size gökten ekmeği Musa vermedi, fakat *size gökten ekmeği Babam veriyor. Çünkü Allah'ın ekmeği gökten inen ve dünyaya* hayat verendir. Onlar dediler: 'Ey efendi! Bu ekmeği bize her zaman ver!' İsa onlara: 'Hayat ekmeği işte benim. (...) Gökten inmiş olan diri ekmek benim. Eğer bir kişi bu ekmekten yerse o, sonsuza dek yaşar...' dedi." (Yuhanna, 6:30-35, 51.)

Görüldüğü gibi, "gökten inmesi istenen sofra"nın, "hayat ekmeği"nin kendisi olduğunu söylüyor İsa. Bunu dinleyenlerin şaştıkları, anasını, babası durumundaki Yusuf ve kendisini tanıyıp durdukları bir insan nasıl olur da "gökten inmiş olabilir?" diye şaşıp birbirlerine sorular sordukları anlatılıyor. (Bkz. Yuhanna, 6:41 ve ötekiler.)

4- Havarileri

a) 12 Havarisi

"İsa, gündüz olunca şakirtlerini (havarilerini) yanına çağırdı. Onlardan 12'sini *seçti.* Ve onları '*resuller*' diye adlandırdı: *Simon* ki ona *Petrus* adını da verdi. Kardeşi *Andreas*; *Yakup*; *Yuhanna*; *Filipus*; *Bartolomeus*; *Matta*; *Tomas*; Alfeusn'un oğlu *Yakup*; *Gayyur* denen *Simon*; Yakub'un oğlu *Yahuda* ve hain olan *Yahuda İskariyot.*

b) Havarilerin İsa'ya Bağlılıklarının Derecesi

Havariler, İsa'ya birer öğrenci ve yardımcı görünürlerken zaman zaman ters tutumlar da göstermişler ve İsa tarafından azarlanmışlardır. Ama birçok kez de bağlılıklarını bildirmişlerdir. Bunların içinde biri, Yahuda İskaryot adlı olanı hain çıkmış, İsa'yı ihbar etmiştir.

c) Havarilerin İsa Tarafından
Birer Elçi (Resul) Olarak Görevlendirilip Gönderilmeleri

İncil'de birçok yerde bu anlatılır. Kur'an'da, Yâsîn Suresi'nde de "mürseller" yani "elçiler" nitelenmesiyle (Yâsîn Suresi, ayet: 16-22.) yer verildiği görülür. İlgili ayetler için bkz. **HAVARİLER.**

5- Söyledikleri ve "Şeriat"ı

a) Öğütlerine Başladığı Tarih

İncil'de şöyle dendiği görülür:

"İsa, hizmetine başladığı zaman, yaklaşık olarak 30 yaşındaydı." (Bkz. Luka, 3:23.)

Bu 30 yaşın, Tevrat'ta da önemli olarak yer aldığı görülür. (Örneğin bkz. Sayılar, 4:3.)

b) Öğütlerindeki Benzetmeleri ve Kur'an'dakilerle Benzerlikleri

"*Deve ve iğne deliği*" benzetmesi:

"Ve İsa şakirtlerine şöyle dedi: Doğrusu size derim ki, *göklerin melekûtuna* zengin adam güçlükle girer. Yine size derim: *Devenin iğne deliğinden geçmesi*, zengin adamın Allah melekûtuna girmesinden daha kolaydır." (Bkz. Matta, 19:23, 24. Buradaki benzetme için ayrıca bkz. Markos, 10:24, 25.)

A'râf Suresi'nin 40. ayetinin, Diyanet çevirisindeki anlamı:

"Doğrusu ayetlerimizi yalan sayıp onlara karşı büyüklük taslayanlara *göğün kapıları açılmaz.* ***Deve iğne deliğinden geçmedikçe*** cennete de giremezler. Suçluları böyle cezalandırırız."

"İyi toprak, kötü toprak, iyi ekilen ekin, kötü ekilen ekin, kat kat ürün veren tohum" benzetmesi:

"İşte bir ekinci ekin ekmeye çıktı. Ekerken kimi tohum yol kıyısına düştü, kuşlar gelip yedi. Kimi toprağı çok olmayan kayalıklar üzerine düştü, hemen bitti, çünkü toprağın derinliği yoktu, ama güneş doğunca yandı ve kökü olmadığından kurudu. Kimi dikenler içine düştü, dikenlere boğuldu. Kimiyse ***iyi toprağa*** düştü. Bunlardan kimi ***yüz***, kimi altmış, kimi otuz ***kat*** ürün verdi." (Bkz. Matta, 13:3-8; Markos, 4:2-9; Luka, 8:4-8.)

Kur'an'da A'râf Suresi'nin 58. ayetinde anlatılan:

"***İyi toprak***, Tanrı'sının izniyle bitki (ürün, bol ürün) verir. Kötü topraksa, çok az bir ürünün dışında bir şey vermez. Şükredecekler için ayetleri böyle sergileriz işte."

Bakara Suresi'nin 261. ayetindeki benzetme:

"Mallarını Tanrı yolunda harcayanların durumu, bir tohumun durumu gibidir: 7 başak vermiştir. Her başakta da ***100 tane*** vardır. Tanrı, dilediğine, daha da artırıp ***kat kat*** *verir.*"

İncil'de, "tohum"la anlatılmak istenenin, "***Tanrı sözü***" (Allah kelâmı) olduğu açıklanır. (Bkz. Luka, 8:11; Matta, 13:18; Markos, 4:14.)

İbrahim Suresi'nde şöyle denir:

"Tanrı'nın güzel bir *sözü*, güzel bir 'şecer'e nasıl benzettiğini görmez misin? Bu 'şecer'in kökü sağlam, dallarıysa 'sema'dadır. Tanrı'sının izniyle her mevsimde ürününü verir. Tanrı insanlara böyle 'mesel'ler sergiler işte. Umulur ki

düşünürler. Kötü bir söz de, kötü bir 'şecer'e benzer ki, koparılıp yerin üstüne bırakılmıştır, yere tutunamaz." (İbrahim Suresi, ayet: 24-26.)

Ayette "güzel şecer"e benzetilen "söz" (kelime) için, "Tanrı sözüdür" der yorumcular. "Şecer", "ağaç" anlamındadır, ama "bitki" anlamında da kullanılmakta. "Sema" "gök" anlamında olmakla birlikte, "yukarı" anlamına da gelmekte.

Görüldüğü gibi, İncil'deki benzetmelerle, yukarıdaki Kur'an ayetlerinde yer alan benzetmeler arasında büyük bir benzerlik var.

"Her yıl ve her mevsimde meyvesini veren verimli ağaç" benzetmesi de var İncil'de. (Örneğin bkz. Matta, 21:18-21; Markos, 11:13, 12-14; Luka, 13:5-9, 18-20; Yuhanna, 15:1-8.)

Daha birçok benzetmelere ve bu benzetmelerle Kur'an'daki benzetmeler arasındaki benzerliklere tanık olunmakta.

c) Tanrı ve Kendisi İçin İstediği Sevgi ve Özveri

"Beni, ananızdan, babanızdan, oğlunuzdan, kızınızdan ve canınızdan daha çok sevmedikçe inanmış olamazsınız."

İsa'nın İncil'de yer alan kimi sözlerini böyle özetlemek mümkün:

"Yeryüzünde *barış* getirmeye geldim sanmayın! Ben barış değil, kılıç getirmeye geldim. Çünkü ben, kişiyle babasının, kızla anasının, gelinle kaynanasının arasına ayrılık koymaya geldim. Ve *adamın düşmanları, kendi ev halkı olacaktır. Babayı ve anayı* ***benden çok seven*** *kimse, bana layık değildir. Oğlu ya da kızı benden çok* seven, bana layık değildir..." (Bkz. Matta, 10:34-37.)

"Ben dünyaya ateş atmaya geldim. Şimdiden tutuşmuşsa daha ne isterim? (...) Dünyaya barış getirmeye mi geldim sanıyorsunuz? Size derim ki: Hayır! *Ayrılık getirmeye* geldim. Çünkü bundan sonra bir evde 5 kişi olacak, 3'ü, 2'ye, 2'si 3'e karşı çıkıp ayrılacaklardır. Baba oğula karşı, ana kıza karşı, kız anasına karşı, kaynana gelinine karşı, gelin kaynanasına karşı olacaklardır." (Bkz. Luka, 12:49, 51-53.)

Kur'an'da da "malların ve evlatların *fitne* olduğu bildiriliyor." Bkz. **FİTNE, ÇOCUK.**

Tevbe Suresi'nin 24. ayetiyle de yukarıda yer alanlar arasında bir koşutluk bulunabilir:

Bu ayetin, Diyanet'in resmi çevirisindeki anlamı şöyledir:

"De ki: 'Babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, akrabanız, elde ettiğiniz mallar, durgun gitmesinden korktuğunuz ticaret, hoşunuza giden evler; size *Allah'tan, Peygamberi'nden* ve Allah yolunda savaşmaktan da *sevgili* ise, Allah'ın (cezalandırmaya yönelik) buyruğu gelene kadar bekleyin!"

Bkz. **CİHAD, MESCİD, PEYGAMBER, SAVAŞ.**

İslam Peygamberi de şöyle der:

"Ben; ailesinden, çocuğundan, akrabasından kendisine daha sevgili olmadıkça hiçbiriniz iman etmiş olamaz!" (Bkz. Buharî, İman: 8, Eymân: 3; Müslim, İman: 69, 70; Neseî, İman: 19; İbni Mace, Mukaddime: 9; Ahmed İbn Hanbel, 3/177, 207, 275, 278, 4/336.)

d) "Şeriat"ı

"Sanmayın ki ben şeriatı ya da peygamberleri yıkmaya geldim; ben yıkmaya değil, tamam etmeye geldim. Çünkü doğrusunu size derim: Gök ve yer geçip git-

meden herşey vaki oluncaya kadar, şeriatın en küçük bir harfi ya da noktası bile yok olmayacaktır..." (Bkz Matta, 5:17-19.)

Ayrıca bkz. NASÂRÂ, ŞERİAT, DİN.

6- Ele Verilmesi, Tutuklanması, Haça Gerilmek Üzere Götürülmesi ve Sonrası

a) 12 Havariden: Yahuda İskariyot, İsa'yı Ele Veriyor

Çıkar karşılığında "ihbar"ın, insanlık yaşamında kaçıncısıydı kimbilir?!

"12'lerden biri olan Yahuda İskariyot, İsa'yı başkâhinlerden birinin eline vermek için yanlarına gitti onların. Onlar da işittiklerine sevindiler..." (Bkz Markos, 14:10, 11; Luka, 22:3, 4.), "Bana ne verirsiniz, onu ele verirsem? Onlar da Yahuda'ya 30 parça tarttılar. İsa'yı ele vermek için fırsat aramaktaydı o." (Bkz Matta, 26:15, 16.) "İsa söyleşirken işte 12'lerden biri olan Yahuda geldi. Yanında başkâhinler, toplumun ileri gelen yaşlıları, ellerinde kılıçlar ve sopalarla büyük bir kalabılık vardı. Ve onu ele verin, kimi öpersem (İsa) odur, onu tutun! diye onlara işaret vermişti. Hemen İsa'ya yaklaşarak: Selam Efendim! dedi ve onu öptü. İsa da: Arkadaş bunun için mi geldin? dedi. O zaman İsa'ya el atarak tuttular." (Bkz Matta, 26:47-50; Markos, 14:43-46; Luka, 22:47, 48; Yuhanna, 18:3-12.)

Bağlayıp götürürler İsa Peygamber'i. Ve götürüp Roma Valisi Pilatus'a "al!" derler.

b) İsa Haça Gerilmiş Durumda

İsa gerildiği haçta acı çekerken alay etmeler: "Hani sen Tanrı'nın oğluydun herkesi kurtarıyordun, şimdi kendini kurtarsana, ne oldu sana?" türünden konuşmalar, sövmeler. (Bkz. Matta, 27:38-44.)

c) Sonrası

İsa Peygamber öldürüldü mü?

Bu konuda, başlıca 3 görüşe tanık olmaktayız:

• Yahudilerin ileri sürdüğü: "İsa'yı öldürdük."

• Hıristiyanların savı: "İsa'yı haça gerip öldürdüler, ama o dirildi."

• Kur'an'da açıklanan: "İsa'yı ne öldürdüler, ne de astılar. Ama onlara bir benzetişle (sübbihe lehüm) öyle gösterildi..." (Nisâ Suresi, ayet: 157.)

Hıristiyanlık'ta İslam'ın birleştiği bir nokta: "İsa, *göktedir*." Ancak, Hıristiyanlıkta, İsa'nın "ölümünden ve dirildikten sonra göğe çıktığı" ileri sürülürken, İslam'da "ölmeden göğe çıktığı" görüşü paylaşılır genellikle.

7- İsa ve Daha Önceki Kutsal Metinlerdeki Yeri

a) "Kız Gebe Kalacak ve Çocuk Doğuracak"

"Bunun için Tanrı'nın kendisi size bir *alamet* verecek: *Kız gebe kalacak ve bir oğul doğuracak.* Onun adı, İmmanuel (Tanrı bizimle) konacak." (Bkz. Tevrat, İşaya, 7:14.)

Burada anlatılan, İncil'de, İsa'nın gelişine bir işaret sayılmakta (bkz. Matta, 1:20-23; Luka, 1:31-33.)

İsa'ya "İmmanuel" de dendiği yazılmakta.

b) "İsrail'i Güdecek Olan Baş, Yahudiye'de, Beytlehem'de Doğacak"

Bu, Tevrat'ta Nika bölümünde (bkz. 5:2.) yer alır. İncil'de, bu da İsa'nın haber verildiğine kanıt olarak gösterilmekte. (Bkz. Matta, 2:2-7.)

İncil'de, daha birçok işaretler ileri sürülerek, İsa'nın peygamber olarak geleceğinin Tevrat'ta bildirildiği yazılı bulunmakta.

Konu için ayrıca bkz. **MESİH.**

➤İSHAK

Kur'an'da adı geçen peygamberlerden. İbrahim Peygamber'in oğlu olduğu bildirilir. (Sâre'den olma.)

On yedi kez geçer ayetlerde:

Bakara Suresi, ayet	: 133, 136, 140
Âli İmrân Suresi, ayet	: 84
Nisâ Suresi, ayet	: 163
En'âm Suresi, ayet	: 84
Hûd Suresi, ayet	: 71 (iki kez)
Yusuf Suresi, ayet	: 6, 38
İbrahim Suresi, ayet	: 39
Meryem Suresi, ayet	: 49
Enbiyâ Suresi, ayet	: 72
Ankebût Suresi, ayet	: 27
Sâffât Suresi, ayet	: 112, 113
Sâd Suresi, ayet	: 45

وَامْرَاَتُهُ قَٓائِمَةٌ فَضَحِكَتْ
فَبَشَّرْنَاهَا بِاِسْحٰقَ وَمِنْ وَرَٓاءِ اِسْحٰقَ يَعْقُوبَ ﴿٧١﴾
قَالَتْ يَا وَيْلَتٰٓى ءَاَلِدُ وَاَنَا عَجُوزٌ وَهٰذَا بَعْلٖي شَيْخًا اِنَّ هٰذَا لَشَيْءٌ
عَجٖيبٌ ﴿٧٢﴾ قَالُٓوا اَتَعْجَبٖينَ مِنْ اَمْرِ اللّٰهِ رَحْمَتُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ
عَلَيْكُمْ اَهْلَ الْبَيْتِ اِنَّهُ حَمٖيدٌ مَجٖيدٌ ﴿٧٣﴾

Hûd Suresi, ayet: 71-73

Anlamı (Diyanet'in)

Bu arada, İbrahim'in ayakta duran karısı gülünce, (melekler:) "ona, İshak'ı, ardından Yakub'u müjdeleriz!" dediler. (Kadın:) "Vay başıma gelenler! Ben bir kocakarı, kocam da ihtiyar olmuşken nasıl doğurabilirim? Doğrusu bu, şaşılacak bir şey" dedi. (Melekler:) "Ey evin hanımı! Allah'ın rahmeti ve bereketleri üzerinize olmuşken nasıl Allah'ın işine şaşarsın? O, övülmeye layıktır, Yücelerin Yücesi'dir" dediler. (Hûd Suresi, ayet: 71-73.)

Bkz. **ÇOCUK, İBRAHİM.**

Açıklama

"Meleklerin İshak'ı müjdelemesi"ne "gülen" ve "Vay başıma gelenler! Ben bir kocakarı, kocam da ihtiyar olmuşken nasıl doğurabilirim!" diyen kadın, İbrahim Peygamber'in karısı ve İshâk'ın da annesi Sâre'dir.

وَبَشَّرْنَاهُ بِإِسْحٰقَ
نَبِيًّا مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١١٢﴾ وَبَارَكْنَا عَلَيْهِ وَعَلٰى إِسْحٰقَ وَمِنْ
ذُرِّيَّتِهِمَا مُحْسِنٌ وَظَالِمٌ لِنَفْسِهِ مُبِينٌ ﴿١١٢﴾

Sâffât Suresi, ayet: 112, 113

Anlamı

Ona (İbrahim'e), iyilerden "peygamber" olarak İshak'ı müjdeledik. Onu ve İshak'ı mubarek kıldık. İkisinin de soyundan gelenler içinde iyi-iyilikçi de, kendine açıkça yazık eden (zâlim) de vardır. (Sâffât Suresi, ayet: 112, 113.)

Bkz. **İBRAHİM.**

وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ
وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِ النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ وَآتَيْنَاهُ أَجْرَهُ
فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٢٧﴾

Ankebût Suresi, ayet: 27

Anlamı

Ona (İbrahim'e), İshak'ı ve Yakub'u armağan ettik. Ve onun soyundan gelenlere, kitap ve peygamberlik verdik. (Ankebût Suresi, ayet: 27.)

Bkz. **ARMAĞAN, İBRAHİM, İSRAİL, KİTAB, PEYGAMBERLİK, YAKUB.**

➤İSLAM

"Kendini vermek, bağlanmak (teslimiyet)" ve "barış (silm, müsâlemet)" anlamlarını da içine alan köklerden gelmekte. "İslam dini", kısaca "İslam" adınıda alır. Kur'an'la gelen ve uyulması istenen "din". Peygamberi'nin "Muhammed" ve "Ahmed" diye adları vardır. Tanrı katında "beğenilen", "olgunlaştırılıp tamamlanan en son din". İbrahim Peygamber'in seçip öğütlediği ve adlandırdığı din. "Tanrı'nın, Cebrâil aracılığıyla Tanrı elçisi Muhammed'e Kur'an'ı indirerek bildirdiği din" diye tanımladığı da olur. Bkz. **DİN, İBRAHİM, KUR'AN, MUHAMMED, PEYGAMBER, SIBĞA, TANRI.**

"İslam" sözcüğü, bu sözcükten türeyenlerin dışında, sekiz kez geçer ayetlerde:

Âli İmrân Suresi, ayet	: 19, 85
Mâide Suresi, ayet	: 3
En'âm Suresi, ayet	: 125
Tevbe Suresi, ayet	: 74
Zümer Suresi, ayet	: 22
Hucurât Suresi, ayet	: 17
Saff Suresi, ayet	: 7

Âli İmrân Suresi, ayet: 19, 20

إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللّٰهِ
الْإِسْلَامُ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ
بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ وَمَنْ يَكْفُرْ بِآيَاتِ اللّٰهِ
فَإِنَّ اللّٰهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿١٩﴾ فَإِنْ حَاجُّوكَ فَقُلْ أَسْلَمْتُ وَجْهِيَ
لِلّٰهِ وَمَنِ اتَّبَعَنِ وَقُلْ لِلَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْأُمِّيِّينَ
أَأَسْلَمْتُمْ فَإِنْ أَسْلَمُوا فَقَدِ اهْتَدَوْا وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا
عَلَيْكَ الْبَلَاغُ وَاللّٰهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ ﴿٢٠﴾

Anlamı

Kuşkusuz Tanrı katında "din", "İslam"dır. Kendilerine kitap verilenler, "bilgi" (ilim) geldikten sonra, aralarındaki azgınlık yüzünden ayrılığa düştüler. Kim, Tanrı'nın ayetlerine inanmazsa, bilmeli ki, Tanrı "hesabı çabuk olan"dır. (Ey Muhammed!) Eğer seninle tartışmaya girişirlerse, "kendimi bütünüyle

Tanrı'ya verdim. Bana uyanlarla birlikte..." de! Ve kendilerine kitap verilenlere de, kitaplı olmayanlara da de ki: "*Siz de İslam'a girdiniz mi*?" Eğer *Müslüman olurlarsa, doğru yolu bulmuşlardır*. Eğer yüz çevirirlerse, sana düşen yalnızca iletmektir. Tanrı kullarını görür. (Âli İmrân Suresi, ayet: 19, 20.)

Bkz. **DİN, DOĞRU, İBRAHİM.**

وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْاِسْلَامِ
دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْاٰخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٨٥﴾

Âli İmrân Suresi, ayet: 85

Anlamı

Kim "*İslam*"dan başkasına *din olarak* yönelirse, ondan bu *kabul edilmeyecektir* kesinlikle. O kişi, Ahirette de zararlı çıkanlardandır. (Âli İmrân Suresi, ayet: 85.)

اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَاَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ
نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْاِسْلَامَ دِينًا

Mâide Suresi, ayet: 3

Anlamı (Diyanet'in)

Bugün size dininizi bütünledim, üzerinize nimetimi tamamladım, *din olarak sizin için İslamiyet'i beğendim.* (Mâide Suresi, ayet: 3.)

يَمُنُّونَ
عَلَيْكَ اَنْ اَسْلَمُوا قُلْ لَا تَمُنُّوا عَلَيَّ اِسْلَامَكُمْ بَلِ اللّٰهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ
اَنْ هَدٰيكُمْ لِلْاِيمَانِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٧﴾

Hucurât Suresi, ayet: 17

Anlamı (Diyanet'in)

Ey Muhammed! Müslüman oldular diye seni minnettar kılmak isterler. De ki: "*Müslüman olmanızla beni minnettar kılmayın*! Hayır, eğer doğru kimselerseniz, *sizi imana eriştirmekle Allah sizi minnettar kılar*". (Hucurât Suresi, ayet: 17.)

Bu ayete şöyle de anlam verilebilir:

Müslüman oldular diye, senin başına kakıyorlar. De ki: "*İslam'a girişinizi* benim başıma kakmayın. Asıl Tanrı size iyilik yaptığını bildirir ki, sizi, imana kavuşturmuştur. Eğer doğru kimselerseniz, bunu böyle bilmelisiniz!" (Hucurât Suresi, ayet: 17.)

En'âm Suresi, ayet: 125

فَمَنْ يُرِدِ اللّٰهُ اَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْاِسْلَامِ وَمَنْ
يُرِدْ اَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقاً حَرَجاً كَاَنَّمَا يَصَّعَّدُ
فِي السَّمَٓاءِ كَذٰلِكَ يَجْعَلُ اللّٰهُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٢٥﴾

Anlamı

Tanrı kimi doğru yola götürmek isterse, onun göğsünü (yüreğini) *İslam'a açar*. Kimi de saptırmak isterse, göğsüne darlık, çetinlik yaratır. O, göğe çıkıyormuş gibi olur. Tanrı, inanmayanlara da böyle pislik yaratır. (En'âm Suresi, ayet: 125.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

Allah kimi doğru yola koymak isterse, onun kalbini İslamiyet'e açar, kimi de saptırmak isterse, göğe yükseliyormuş gibi, kalbini dar ve sıkıntılı kılar. Allah inanmayanları küfür bataklığında bırakır. (En'âm Suresi, ayet: 125.)

Bkz. DİLEMEK, DİN, PİSLİK.

Zümer Suresi, ayet: 22

اَفَمَنْ شَرَحَ اللّٰهُ صَدْرَهُ لِلْاِسْلَامِ فَهُوَ عَلٰى نُورٍ مِنْ رَبِّهِ فَوَيْلٌ
لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ مِنْ ذِكْرِ اللّٰهِ اُولٰٓئِكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٢٢﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Allah kimin gönlünü *İslam'a* açarsa, o, Rabb'i katında bir nur üzerinde olmaz mı? Kalbleri Allah'ı anmak hususunda katılaşmış olanlara yazıklar olsun! İşte bunlar, apaçık sapıklıktadırlar. (Zümer Suresi, ayet: 22.)

Bkz. DİLEMEK, DİN, HİDÂYET, KALB, SAPIKLIK, ZİKR.

Saff Suresi, ayet: 6, 7

وَاِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِٓي اِسْرَٓائِيلَ اِنِّي رَسُولُ اللّٰهِ اِلَيْكُمْ مُصَدِّقاً لِمَا بَيْنَ
يَدَيَّ مِنَ التَّوْرٰيةِ وَمُبَشِّراً بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ اَحْمَدُ فَلَمَّا جَٓاءَهُمْ
بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هٰذَا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿٦﴾ وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ
وَهُوَ يُدْعٰٓى اِلَى الْاِسْلَامِ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٧﴾

Anlamı

An o zamanı ki, Meryem Oğlu İsa: "Ey İsrailoğulları! Ben, kuşkusuz, Tanrı'nın size gönderilmiş bir Peygamberi'yim. Benden önce gönderilen Tevrat'ı onaylar ve benden sonra gelecek Ahmed adlı bir Peygamberi müjdeler nitelikte" dedi. Ama ne zaman ki o, onlara belgelerle geldi; "bu, apaçık bir büyüdür!" dediler. Tanrı'ya karşı yalan uydurandan, daha zalim kim olabilir? O ki, *İslam'a çağırılmakta...* Tanrı, zalimleri doğru yola iletmez. (Saff Suresi, ayet: 6, 7.)

Sonuncu ayete şöyle de anlam verilebilir:

İslam'a çağrıldığı halde, Tanrı'ya yalan uydurup iftira edenden daha zalim kim olabilir? Tanrı, zalim toplumu, doğru yola eriştirmez. (Saff Suresi, ayet: 7.)

يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِق۪ينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ
وَمَأْوٰيهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَص۪يرُ ﴿٧٣﴾ يَحْلِفُونَ بِاللّٰهِ مَا قَالُوا
وَلَقَدْ قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوا بَعْدَ اِسْلَامِهِمْ وَهَمُّوا
بِمَا لَمْ يَنَالُوا وَمَا نَقَمُٓوا اِلَّٓا اَنْ اَغْنٰيهُمُ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ مِنْ
فَضْلِه۪ فَاِنْ يَتُوبُوا يَكُ خَيْرًا لَهُمْ وَاِنْ يَتَوَلَّوْا يُعَذِّبْهُمُ اللّٰهُ
عَذَابًا اَل۪يمًا فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَمَا لَهُمْ فِي الْاَرْضِ
مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَص۪يرٍ ﴿٧٤﴾

Tevbe Suresi, ayet: 73, 74

Anlamı

Ey Peygamber! İnkârcılarla, ikiyüzlülerle savaş. Onlara karşı sert davran! Varacakları yer cehennemdir. Ne kötü dönüştür. Andolsun ki, *Müslüman olduktan sonra* inkâr edip küfür sözünü söylemişlerken söylemedik diye Allah'a yemin ettiler. Başaramadıkları bir şeye giriştiler. Allah ve Peygamberi, bol nimetinden onları zenginleştirdi de, öç almaya kalkıştılar. Eğer tevbe ederlerse, iyiliklerine olur. Şayet yüz çevirirlerse, Allah onları, dünya ve Ahirette can yakıcı azaba uğratır. Yeryüzünde bir dost ve yardımcıları yoktur. (Tevbe Suresi, ayet: 73, 74.)

Bkz. **CİHAD, KÂFİR, KELİME.**

"İslam"ı kabul edip benimseyen kişiye "Müslüman" anlamında, "müslim" denir Kur'an'da. "Müslim", "kendini veren, kendini özellikle Tanrı'ya veren" diye anlamlandırılır. Bkz. **MÜSLÜMAN.**

Özet

1- Tanrı katında tek geçerli "din", "İslam"dır.

• Tanrı, insanlar için "İslam"ı "beğenip" seçmiştir.

• İslam'dan başka din "kabul edilmez".

• Kitab"lılar da, "kitabsızlar"da, "İslam"ı kabul etmek zorundadırlar. Çünkü İslam gelince, kendilerine daha önce "kitab verilmiş olanlar"ın dinleri, geçirliliğini yitirmiştir. Başkalarının "din"leriyse zaten "din" sayılmamıştır.

2- İsa Peygamber de, "İslam"ı haber vermiştir. Kendinden sonra "Ahmed" (Muhammed) adında bir "Peygamber" geleceğini bildirmiştir.

3- "İslam", basamak basamak olgunlaşmış ve sonunda "tamamlanmıştır".

4- İslam'ı benimsemek, "Tanrı'nın dilemesi"ne dayalıdır.

• Tanrı, dilediği kimselerin gönlünü "İslam"a "açar".

• Tanrı dilediği kimselerin gönlünü de "İslam"a "kapatır". Bu kimseler için "İslam"ı kabul etmek, "göğe çıkmak gibi zor" gelir.

• Tanrı, kimler için "iyilik" dilemişse, onların gönlünü İslam'a açıp ısındırır. Kim İslam'ı benimserse, kendi yararına bir şey benimsemiş olur.

5- "İslam'ın karşısında tek bir şey vardır: Küfür":"Kâfirlik". Müslümanlar bir tek topluluk, kâfirler de bir topluluk" sayılırlar.

6- "İslam"ı kabul etmeyen "kâfirler"le ve kabul eder gibi görünen, ama gerçekte kabul etmeyen "münâfıklar"la "cihad"da bulunmak (savaşmak) gerekir. Onları, "İslam'a çağırmak", dıştan da, içten de kabul edip benimsemelerine değin uğraşmak, İslam inanırlarına düşen bir görevdir. "En zalim kimse, İslam'a çağrıldığı halde kabul etmeyip Tanrı'ya yalan uyduran kimsedir".

Konuyu yakından ilgilendiren öteki ayetler için bkz. **AHİRET, BARIŞ, CEHENNEM, CENNET, CİHAD, CİN, DİLEMEK, DİN, DOĞRU, DÜNYA, HABER, HAKK, HANÎF, İBRAHİM, İMAN (İNANÇ), İNCİL, KÂBE, KÂFİR, KİTAB, KİTAB EHLİ, KUR'AN, MEDİNE, MEKKE, MELEK, MUHAMMED, MÜSLÜMAN, PEYGAMBER, PUT-PUTATAPAR, SIBĞA, SAVAŞ, TANRI, TEVRAT.**

➤İSMAİL

İbrahim Peygamber'in oğlu. Kur'an'da adı geçen ulu peygamberlerden. Adı, on iki kez geçer:

Bakara Suresi, ayet	: 125, 127,133,136, 140
Âli İmrân Suresi, ayet	: 84
Nisâ Suresi, ayet	: 163
En'âm Suresi, ayet	: 86
İbrâhim Suresi, ayet	: 39
Meryem Suresi, ayet	: 54
Enbiyâ Suresi, ayet	: 85
Sâd Suresi, ayet	: 48

وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ اِسْمٰعِيلَ اِنَّهُ كَانَ
صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا ﴿٥٤﴾ وَكَانَ يَأْمُرُ اَهْلَهُ بِالصَّلٰوةِ
وَالزَّكٰوةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا ﴿٥٥﴾

Meryem Suresi, ayet: 54, 55

Anlamı

Kitab'da, İsmail'i de an. Çünkü o, sözünde duran bir kimseydi. "Resul"du (kitab verilmiş bir Tanrı elçisiydi), "nebi" (peygamber) idi. Ailesine namazı, zekâtı buyururdu. Ve Tanrı'sının katında beğenilmişti. (Meryem Suresi, ayet: 54, 55.)

A- İsmail Peygamber'in Çocukluğu

1- Babası, İbrahim Peygamber'in Eliyle, "Otsuz ve Susuz Bir Yere" Konuluşu ve Babasının Duası

İbrahim Peygamber, Tanrı'ya şöyle yakarıyordu:

رَبَّنَا
اِنِّي اَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ
بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلٰوةَ فَاجْعَلْ اَفْئِدَةً
مِنَ النَّاسِ تَهْوِي اِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ
يَشْكُرُونَ ﴿٣٧﴾ رَبَّنَا اِنَّكَ تَعْلَمُ مَا نُخْفِي وَمَا نُعْلِنُ وَمَا يَخْفٰى عَلَى
اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ فِي الْاَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ ﴿٣٨﴾ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي
وَهَبَ لِي عَلَى الْكِبَرِ اِسْمٰعِيلَ وَاِسْحٰقَ اِنَّ رَبِّي لَسَمِيعُ
الدُّعَاءِ ﴿٣٩﴾ رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلٰوةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي
رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءِ ﴿٤٠﴾

İbrahim Suresi, ayet: 37-40

Anlamı

Tanrı'mız! Çocuklarımdan *kimini, ekinsiz* (*otsuz-susuz*) *bir dereye yerleştirdim.* Senin saygın evinin yanında... Tanrı'mız! Namaz kılsınlar diye bunu yaptım. İnsanların gönüllerini (sevgiyle) onlara yönelt. Onları ürünlerle doyur. Olur ki, şükrederler. Tanrı'mız! Bizim gizlediğimizi de, açığa vurduğumuzu da sen bilirsin. Yerde ve gökte bulunan hiçbir şey, Tanrı'ya gizli kalmaz. Övgü O Tanrı'yadır ki, kocamışlıkta bana (oğul olarak) *İsmail'i* ve İshak'ı armağan etti. Kuşku yok ki, benim Tanrı'm, duaları işitendir. Tanrı'm! Beni ve çocuklarımı, sürekli olarak namaz kılanlardan et! Tanrı'mız! Duamı kabul et! (İbrahim Suresi, ayet: 37-40.)

Bkz. **EV, İBRAHİM, KÂBE.**

2- İsmail'in Babası Eliyle "Kurban" Olarak Tanrı'ya Sunuluşu

Sâffât Suresi, ayet: 101-108

فَبَشَّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ ﴿١٠١﴾ فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي
أَرَىٰ فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرَىٰ قَالَ يَا أَبَتِ
افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ ﴿١٠٢﴾
فَلَمَّا أَسْلَمَا وَتَلَّهُ لِلْجَبِينِ ﴿١٠٣﴾ وَنَادَيْنَاهُ أَنْ يَا إِبْرَاهِيمُ ﴿١٠٤﴾ قَدْ
صَدَّقْتَ الرُّؤْيَا إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿١٠٥﴾ إِنَّ هَٰذَا
لَهُوَ الْبَلَاءُ الْمُبِينُ ﴿١٠٦﴾ وَفَدَيْنَاهُ بِذِبْحٍ عَظِيمٍ ﴿١٠٧﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ
فِي الْآخِرِينَ ﴿١٠٨﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Biz de ona (İbrahim'e) yumuşak huylu bir oğlan müjdeledik. Çocuk kendisinin yanısıra yürümeye başlayınca: "Ey oğulcuğum! Doğrusu ben uykudayken, seni boğazladığımı görüyorum. Bir düşün, ne dersin?" dedi. "Ey babacığım! Neyle emrolundunsa yap! Allah dilerse, sabredenlerden olduğumu göreceksin. Böylece ikisi de Allah'a teslimiyet gösterip babası alnı üzerine yatırınca; Biz: "Ey İbrahim! Rü'ya'yı gerçek yaptın. İşte Biz, iyi davrananları böylece mükâfatlandırırız!" diye seslendik. Doğrusu bu, apaçık bir denemeydi. Ona, fidye olarak büyük bir kurbanlık verdik. Ve biz ona (İbrahim'e) sonra gelenler içinde iyi bir ün bıraktık. (Sâffât Suresi, ayet: 101-108.)

Bkz. **İBRAHİM, KURBAN.**

B- İsmail Peygamber'in Büyüklüğü

1- Babasıyla Birlikte "Kâbe"nin "Temellerini" Atmaları, Duvarlarını Yükseltmeleri ve Tanrı'ya Yakarmaları

وَاِذْ يَرْفَعُ اِبْرٰه۪يمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَاِسْمٰع۪يلُۜ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّاۜ
اِنَّكَ اَنْتَ السَّم۪يعُ الْعَل۪يمُ ﴿١٢٧﴾ رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ
وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَٓا اُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَۖ وَاَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَاۚ
اِنَّكَ اَنْتَ التَّوَّابُ الرَّح۪يمُ ﴿١٢٨﴾ رَبَّنَا وَابْعَثْ ف۪يهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ
يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكّ۪يهِمْۜ
اِنَّكَ اَنْتَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ ﴿١٢٩﴾

Bakara Suresi, ayet: 127-129

Anlamı

İbrahim ve İsmail, "ev"in (Tanrı evi Kâbe'nin) temellerini (duvarlarını) yükseltiyorlardı. (O zaman şöyle diyorlardı:) "Tanrı'mız! Bizden (bu işi) kabul et. Kuşku yok ki Sen, İşiten ve Bilensin. Tanrı'mız! Bizi, senin için iki müslim (Müslüman:kendini Tanrı'ya veren) kişi kıl. Soyumuzdan gelenleri de, senin için "müslim ümmet" yap. Bize, ibadet yol ve alanlarımızı göster. Bizim tevbelerimizi kabul et. Kuşku yok ki, tevbeleri çok kabul eden ve acıyan Sensin. Tanrı'mız! Onların (soyumuzdan olanların) içinde, kendilerinden bir peygamber gönder de, onlara Senin ayetlerini okusun, kitabı ve hikmeti öğretsin. Ve onları arındırsın. Kuşku yok ki, güçlü ve hikmetli olan Sensin!" (Bakara Suresi, ayet: 127-129.)

Bkz. DUA, EV, İBRAHİM, KÂBE.

2- Peygamberler İçinde, "İsmail"in de Peygamber Olarak Üzerinde Yürüdüğü ve Uyulması Buyurulan Yol

وَقَالُوا كُونُوا هُودًا اَوْ نَصَارٰى تَهْتَدُواۜ قُلْ بَلْ مِلَّةَ اِبْرٰه۪يمَ
حَن۪يفًاۜ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِك۪ينَ ﴿١٣٥﴾ قُولُٓوا اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَمَٓا اُنْزِلَ
اِلَيْنَا وَمَٓا اُنْزِلَ اِلٰٓى اِبْرٰه۪يمَ وَاِسْمٰع۪يلَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ

Bakara Suresi, ayet: 135, 136

وَالْاَسْبَاطِ وَمَٓا اُوتِيَ مُوسٰى وَعِيسٰى وَمَٓا اُوتِيَ النَّبِيُّونَ
مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٦﴾

Anlamı (Diyanet'in)

"Yahudi veya Hıristiyan olun ki, doğru yolu bulasınız!" dediler. Ey Muhammed! "Doğruya yönelmiş olan ve Allah'a eş koşanlardan olmayan İbrahim'in dinine uyarız" de! "Allah'a, bize gönderilene, İbrahim'e, *İsmail*'e, İshak'a, Yakub'a ve torunlarına gönderilene, Musa ve İsa'ya verilene, Rabb'leri tarafından peygamberlere verilene, onları birbirinden ayırt etmeyerek inandık, biz ona teslim olanlarız" deyin! (Bakara Suresi, ayet: 135, 136.)

Bkz. **HANÎF, İBRAHİM, İSHAK, İSA, MİLLET, MUSA, NASARA, PEYGAMBER, PUT.**

Enbiyâ Suresi, ayet: 85, 86

وَاِسْمٰعِيلَ وَاِدْرِيسَ وَذَا الْكِفْلِ كُلٌّ مِنَ الصَّابِرِينَ
﴿٨٥﴾ وَاَدْخَلْنَاهُمْ فِي رَحْمَتِنَا اِنَّهُمْ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٨٦﴾

Anlamı

(Ey Muhammed!) *İsmail'i*, İdris'i, Zü'l-Kifl'i de an. Bunların tümü, "sabırlı"lardandı. Ve bunların hepsini, rahmetimize koyduk. Çünkü bunlar, iyilerdendiler. (Enbiyâ Suresi, ayet: 85, 86.)

Bkz. **İDRİS, RAHMET, SABIR, ZÜ'L-KİFL.**

En'am Suresi, ayet: 86-90

وَاِسْمٰعِيلَ
وَالْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًا وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٨٦﴾
وَمِنْ اٰبَٓائِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَاِخْوَانِهِمْ وَاجْتَبَيْنَاهُمْ وَهَدَيْنَاهُمْ
اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٨٧﴾ ذٰلِكَ هُدَى اللّٰهِ يَهْدِي بِهِ مَنْ يَشَٓاءُ
مِنْ عِبَادِهِ وَلَوْ اَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٨٨﴾
اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ فَاِنْ

يَكْفُرْ بِهَا هٰٓؤُلَٓاءِ فَقَدْ وَكَّلْنَا بِهَا قَوْمًا لَيْسُوا بِهَا بِكَافِر۪ينَ
﴿٨٩﴾ اُو۬لٰٓئِكَ الَّذ۪ينَ هَدَى اللّٰهُ فَبِهُدٰيهُمُ اقْتَدِهْ قُلْ
لَٓا اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْرًا اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٰى لِلْعَالَم۪ينَ ﴿٩٠﴾

En'am Suresi, ayet: 90

Anlamı

İsmail'i, Elyese'ı, Yunus'u, Lût'u da (doğru yola eriştirdik). Tümün, dünyalara üstün kıldık. Babalarından, çocuklarından (torunlarından), kardeşlerenden olanları da seçtik ve kendilerini doğru yola eriştirdik. Bu, Tanrı'nın doğru yoludur ki, kullarından dilediklerini bu yola eriştirmiştir. Tanrı'ya ortak koşarlarsa (putatapar olurlarsa), verdikleri emekleri boşa gider. İşte o peygamberlerdir ki, kendilerine kitap, hüküm ve peygamberlik verdik. Bu inanmazlar, onlara inanmazlarsa (onları yok ederiz), onlara karşılık olarak "kâfir" olmayan bir toplum meydana getiririz. İşte o peygamberlerdir ki, biz onları doğru yola eriştirdik. Sen (ey Muhammed!) onların yolundan git. De ki: "Bunun için sizden bir karşılık istemiyorum. Bu, dünyalara bir öğüttür uyarıdır yalnızca." (En'am Suresi, ayet: 90.)

Bkz. **PEYGAMBER- PEYGAMBERLİK.**

➤İSRAF

Savurganlık, tutumsuzluk, boşuna harcama, saçıp savurma (israf, tebzir).

Müsrif: Savurgan (müsrif, mübezzir).

"İsraf" sözcüğü ve bundan türeyenler, ileri gitmek, aşırı gitmek anlamlarını da içeriyor. Örneğin günahta ileri gitmek de bu sözcükle anlatılmakta. Bkz. **GÜNAH.**

1- "Yiyin, İçin Ama Saçıp Savurmayın"

Öyle şeyler var ki, gereğinden çok harcanır, olmaması gereken budur. "Tanrı'nın kulları için çıkarıp ortaya koyduğu süsler", "haram" kapsamına girmez:

يَا بَن۪ٓي اٰدَمَ خُذُوا ز۪ينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا
وَلَا تُسْرِفُوا اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِف۪ينَ ﴿٣١﴾ قُلْ مَنْ حَرَّمَ ز۪ينَةَ اللّٰهِ
الَّت۪ٓي اَخْرَجَ لِعِبَادِه۪ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذ۪ينَ اٰمَنُوا
فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيٰمَةِ كَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ
لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٣٢﴾

A'râf Suresi, ayet: 31, 32

Anlamı (Diyanet'in)

Ey insanoğulları! Her mescide, güzel elbiselerinizi giyerek gidin; yiyin, için, fakat israf etmeyin. Çünkü Allah, müsrifleri sevmez. Ey Muhammed! De ki: "Allah'ın kulları için yarattığı ziynet ve temiz rızıkları haram kılan kimdir?" Bunlar, dünya hayatında inananlarındır. Kıyamet gününde de yalnız onlar içindir. (A'râf Suresi, ayet: 31, 32.)

Savruklukla, cimrilik arasında "orta bir yol" tutmak gerek:

Furkan Suresi, ayet: 67

وَالَّذِينَ اِذَا اَنْفَقُوا
لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذٰلِكَ قَوَامًا ﴿٦٧﴾

Anlamı

Ve onlar ki, harcadıkları zaman, ne savrukluk ederler, ne de cimrilik gösterirler. *İkisi arasında orta bir yol tutarlar.* (İşte onların da karşılıkları kat kat verilecektir). (Furkan Suresi, ayet: 67.)

İsrâ Suresi, ayet: 29

وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً اِلٰى عُنُقِكَ
وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَحْسُورًا ﴿٢٩﴾

Anlamı

Elini boynuna bağlı tutma! (*cimrilik gösterme*) *Onu büsbütün de açma!* (savrukluk etme) Yoksa kınanmış ve güçten kesilmiş olursun. (İsrâ Suresi, ayet: 29.)

Bkz. **CİMRİ, CÖMERTLİK.**

2- İsraf ve "Şeytan Kardeşliği"

İsrâ Suresi, ayet: 26, 27

وَاٰتِ ذَا الْقُرْبٰى حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ
وَابْنَ السَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا ﴿٢٦﴾ اِنَّ الْمُبَذِّرِينَ كَانُوا
اِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا ﴿٢٧﴾

Anlamı

Yakına, yoksula ve yolcuya hakkını ver. *Ama saçıp savurma! Çünkü saçıp savuranlar,* kuşku yok ki, *şeytanların kardeşleri oldular.* Şeytansa, Tanrı'sına karşı nankör-kâfir oldu. (İsrâ Suresi, ayet: 26, 27.)

3- İsraf ve Öksüz Malı

وَابْتَلُوا الْيَتَامٰى حَتّٰٓى اِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَۚ فَاِنْ اٰنَسْتُمْ مِنْهُمْ رُشْداً
فَادْفَعُٓوا اِلَيْهِمْ اَمْوَالَهُمْۚ وَلَا تَأْكُلُوهَٓا اِسْرَافاً وَبِدَاراً اَنْ يَكْبَرُواۜ
وَمَنْ كَانَ غَنِياًّ فَلْيَسْتَعْفِفْۚ وَمَنْ كَانَ فَقٖيراً فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِۜ
فَاِذَا دَفَعْتُمْ اِلَيْهِمْ اَمْوَالَهُمْ فَاَشْهِدُوا عَلَيْهِمْۜ وَكَفٰى بِاللّٰهِ حَسٖيباً ﴿٦﴾

Nisâ Suresi, ayet: 6

Anlamı (Diyanet'in)

Yetimleri, evlenme çağına gelene kadar deneyin. Onlarda olgunlaşma görürseniz, mallarını kendilerine verin! *Büyüyecekler de geri alacakler diye, onları israf ederek tez elden yemeyin.* Zengin olan, iffetli olmaya çalışsın. Yoksul olan, uygun bir şekilde yesin. Mallarını kendilerine verdiğiniz zaman, yanlarında şahid bulundurun. Hesap sormak için Allah yeter. (Nisâ Suresi, ayet: 6.)

Bkz. **ÖKSÜZ.**

4- Savruk (Müsrif) Kişiyi, Tanrı "Doğru Yola İletmez" ve "Saptırır"

• Savruk yalancıyı Tanrı "doğru yola eriştirmez":

اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدٖي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ ﴿٢٨﴾

Mü'min Suresi, ayet: 28

Anlamı

Kuşku yok ki, Tanrı, çok aşırı giden (müsrif) yalancıyı doğru yola erşitirmez. (Mü'min Suresi, ayet: 28.)

Tanrı kuşkucu savruğu saptırır:

كَذٰلِكَ يُضِلُّ اللّٰهُ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُرْتَابٌۚ ﴿٣٤﴾

Mü'min Suresi, ayet: 34

Anlamı

İşte böyle aşırı giden (müsrif) kuşkucuyu, Tanrı saptırır. (Mü'min Suresi, ayet: 34.)

Aşırı gidenler, savruklar, "cehennemlik"tirler:

وَاَنَّ الْمُسْرِفٖينَ هُمْ اَصْحَابُ النَّارِ ﴿٤٣﴾

Mü'min Suresi, ayet: 43

Anlamı

Aşırı gidenler (müsrifler), kuşku yok ki, ateşliktirler. (Mü'min Suresi, ayet: 43.)

İyi kişiler, israflarının bağışlanmasını Tanrı'dan dilerler:

Âli İmrân Suresi, ayet: 147, 148

وَمَا كَانَ
قَوْلَهُمْ اِلَّآ اَنْ قَالُوا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَاِسْرَافَنَا فٖٓي اَمْرِنَا
وَثَبِّتْ اَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرٖينَ ﴿١٤٧﴾ فَاٰتٰيهُمُ اللّٰهُ
ثَوَابَ الدُّنْيَا وَحُسْنَ ثَوَابِ الْاٰخِرَةِ وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنٖينَ ﴿١٤٨﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Dedikleri ancak şuydu: "Rabb'imiz! Günahlarımızı, işimizdeki *tutumsuzluğumuzu* bize bağışla, sebatımızı artır, inkârcı topluluğa karşı bize yardım et!" Bu yüzden Allah onlara, dünya nimetini de Ahiret nimetini de fazlasıyla verdi. Allah, işlerini iyi yapanları sever. (Âli İmrân Suresi, ayet: 147, 148.)

"Bol nimet" içinde, Tanrı'nın "savrukları sevmediğini" unutmamak gerekir:

En'âm Suresi, ayet: 141

وَهُوَ الَّذٖٓي اَنْشَاَ
جَنَّاتٍ مَعْرُوشَاتٍ وَغَيْرَ مَعْرُوشَاتٍ وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ
مُخْتَلِفًا اُكُلُهُ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُتَشَابِهًا وَغَيْرَ
مُتَشَابِهٍ كُلُوا مِنْ ثَمَرِهٖٓ اِذَٓا اَثْمَرَ وَاٰتُوا حَقَّهُ يَوْمَ
حَصَادِهٖ وَلَا تُسْرِفُوا اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفٖينَ ﴿١٤١﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Çardaklı ve çardaksız bağları inşa eden Allah'tır. Tadları çeşitli ekin ve hurmaları, zeytin ve narı –birbirine benzer ve benzemez şekilde– yaratan O'dur. *Ürün verdiği zaman ürününden yiyin, biçildiği zaman hakkını verin; israf etmeyin. Allah, müsrifleri sevmez.* (En'âm Suresi, ayet: 141.)

Bkz. **BAĞ, BENZEMEK, MEYVE.**

Konuyu yakından ilgilendiren ayetler için özellikle bkz. **BAĞIŞ, MEYVE, CİMRİ, CÖMERTLİK, HARAM, NİMET, YEMEK-İÇMEK, YOKSULLUK, ZENGİNLİK.**

➤İSRAİL

Yakub Peygamber.

Eldeki Tevrat'ta, bir olay (güreş) nedeniyle, Yakub Peygamber'e, "bundan böyle İsrail deneceği" bildirilir. (Bkz. Tekvin: 32:28.) "İsrail"in anlamının da "Tanrı'yla uğraşan" demek olduğu ileri sürülür. İsrail'e "Tanrı güçlüdür" anlamını verenler de var. (Bkz. el Müncid.)

Kur'an'da, Yakub adı da, İsrail adı da geçmekte. İsrailoğulları anlamına gelen "Benu İsrail"deki İsrail'in dışında ve Yakub Peygamber anlamında, iki yerde geçer:

Âli İmrân Suresi, ayet : 93
Meryem Suresi, ayet : 58

كُلُّ الطَّعَامِ كَانَ حِلًّا لِبَنِي إِسْرَائِيلَ
إِلَّا مَا حَرَّمَ إِسْرَائِيلُ عَلَى نَفْسِهِ مِنْ قَبْلِ أَنْ تُنَزَّلَ التَّوْرَيةُ قُلْ
فَأْتُوا بِالتَّوْرَيةِ فَاتْلُوهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٩٣﴾

Âli İmrân Suresi, ayet: 93

Anlamı

Tevrat indirilmeden önce, tüm yiyecekler, "*İsrailoğulları*" için "helal"di. *İsrail'in* Yakub kendine (özel olarak) haram kıldığı deve bunun dışında... De ki: "Tevrat'ı getirip okuyun. Eğer ileri sürdüğünüzde doğru insanlarsanız!" (Âli İmrân Suresi, ayet: 93.)

Bkz. **HARAM, HELAL, İSRAİLOĞULLARI.**

أُولَئِكَ الَّذِينَ أَنْعَمَ
اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ مِنْ ذُرِّيَّةِ آدَمَ وَمِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ
وَمِنْ ذُرِّيَّةِ إِبْرٰهِيمَ وَإِسْرَائِيلَ وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَاجْتَبَيْنَا إِذَا تُتْلَى
عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمٰنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَبُكِيًّا ﴿٥٨﴾

Meryem Suresi, ayet: 58

Anlamı (Diyanet'in)

İşte onlar, Adem'in ve Nuh'la beraber taşıdıklarımızın soyundan, İbrahim, *İsrail*'in soyundan seçip doğru yola eriştirdiğimiz, Allah'ın kendilerine nimet verdiği peygamberlerdir. Rahman'ın ayetleri onlara okunduğu zaman, ağlayarak secdeye kapanırlardı. (Meryem Suresi, ayet: 58.)

Yakub Peygamber'e yukarıdaki iki ayette, bir de "İsrailoğulları" anlamına gelen "Benu İsrail"in geçtiği ayetlerde, "İsrail" denmekte. Onun dışındaki yerlerdeyse, Yakub diye yer aldığı görülmekte. Bunun nedeniyle ilgili olarak Kur'an yorumlarından kimilerinde yer alan değişik görüşler, "Tefsir Sözlüğü"nde sunulacak.

Konuyu yakından ilgilendiren ayetler için bkz. **HARAM, HELAL, İSRAİLOĞULLARI, YAHUDİLİK, YAKUB.** Ayrıca bkz. **NUH, PEYGAMBER.**

Özet

İsrail'de, adı Kur'an'da geçen peygamberlerden. Yakub ve İsrail olarak... Bu peygamberin, kendisi için özel yasak koyduğu, Tevrat'ın indirilmesinden önceki dönemde, onun kimi şeyi kendisine "haram" kıldığı, onun dışında, "tüm yiyeceklerin İsrailoğullarına helal olduğu" bildiriliyor Kur'an'da. Ayrıca ulu peygamberler arasında yer aldığı anlatılıyor.

➤İSRAİLOĞULLARI

"İsrail"in yani "Yakub" Peygamber'in "oğulları". Bu peygamberin "soyundan gelenler, çocukları, torunları" demek. "Yahudiler" anlamını içerir nitelikte yer almakta. "İsrailoğulları"nın ayetlerdeki karşılığı, "Benû İsrail"dir. "Benû İsrail"in başına bir "yâ" eklenmiş olduğu da görülür kimi yerlerde. O zaman: "Yâ Benî İsrail'e!" biçimini alır. Anlamı: "Ey İsrailoğulları!" Bununla, ayetlerde Yahudiler'e seslenilir.

A- Toplumlar İçinde "İsrailoğulları"

1- "İsrailoğulları"na Verilen "Üstünlük"

Bu ayet, Bakara Suresi'nin 47. ve 122. ayetleri olarak yer alıyor.

Bakara Suresi, ayet: 47, 122

يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ
عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ.

Anlamı

Ey İsrailoğulları! Anın o iyiliğimi (nimetimi) ki size özgü kılmıştım ve *sizi dünyalara üstün kılmıştım.*" (Bakara Suresi, ayet: 47, 122.)

Diyanet çevirisinde, 47. ayete anlam verilirken şöyle dendiği görülüyor:

"Ey İsrailoğulları! Size verdiğim *nimeti* ve sizi dünyalara üstün *kıldığımı* hatırlayın."

Aynı çeviride, aynı anlatıma, 122. ayette de şu anlam veriliyor:

"Ey İsrailoğulları! Size verdiğim *nimeti* ve sizi dünyalara üstün *tuttuğumu* hatırlayın."

İkisi arasında küçük bir fark var: Birinde, "üstün kıldığımı", öbüründeyse "üstün tuttuğumu" diye yer alıyor. İkisinin anlamı da aynı. Ancak, ayetteki karşılığına göre, "nimeti" değil; "nimetimi" olması gerekiyor. Çünkü ayetlerde "nimetiye" sözcüğü geçiyor. "Nimetimi" anlamında...

Açıklama

"Dünyalar" diye çevrilen sözcük, ayetlerde "âlemîn"dir. "Âlemler" demek. Yani, "İsrailoğulları"nın "âlemler"e "üstün kılındığı", ya da "üstün tutulduğu" bildiriliyor. Buradaki "âlemler", Kur'an yorumlarında ele alınırken, kimilerinde, "âlemî zamanihim":"kendi zamanlarının âlemleri" deniyor. Yani "İsrailoğulları"nın, kendi zamanlarının âlemlerine olan üstünlükleri" söz konusu. "Âlemler"le anlatılan da, "toplumlar". Demek ki, ayetlerde, seslenilen toplumun, "kendi zamanlarındaki toplumlara üstünlükleri" anlatılıyor. Bu, Tanrı'nın onlara "anımsatılan" bir "nimeti", yani iyiliğiydi. Bu iyilik ve daha başka iyilikler anımsatılırken, "nankörlük" etmemeleri, layık olmaya çalışmaları istenmekte.

2- Tanrı'nın, "İsrailoğulları"yla Olan "Ahidleşmesi (Sözleşmesi, Antlaşması)"

يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا
نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ
وَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ ﴿٤٠﴾

Bakara Suresi, ayet: 40

Anlamı

Ey İsrailoğulları! Anın o iyiliğimi ki, size özgü kıldım. Ve benim "ahd"imi (andımı, sizden aldığım andı, bana verdiğiniz sözü) eksiksiz yerine getirin ki, Ben de size olan "ahd"ı (size olan andımı, size verdiğim sözü) eksiksiz yerine getireyim. Yalnızca Ben'den korkun! (Bakara Suresi, ayet: 40.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

Ey İsrailoğulları! Size verdiğim nimeti hatırlayın ve ahdimi yerine getirin ki, Ben de yerine getireyim. Yoksa Ben'den korkun! (Bakara Suresi, ayet: 40.)

Hasan Basri Çantay'ın "Meali"ndeki anlamı:

Ey İsrail (Yakub) oğulları! Size ihsan ettiğim bunca nimetlerimi hatırlayın, tavsiyelerimi yerine getirin, Ben de size karşı olan ahdimi yapayım. Bir de Ben'den korkun! (Bakara Suresi, ayet: 40.)

Abdullan Atıf Tüzüner'in "Meali"ndeki anlamı:

Ey Yakub oğulları! Size verdiğim nimeti anınız. Ve andımı yerine getirin ki, andınızı yerine getireyim. Benden sakının ancak, Ben'den! (Bakara Suresi, ayet: 40.)

Açıklama

Tanrı'nın İsrailoğullarından aldığı "ahd" (ant, söz) neydi?

Tanrı'nın İsrailoğullarına verdiği "ahd" neydi?

Bu iki soruya, kimi Kur'an yorumlarında şöyle karşılık verildiği görülür:

"Tanrı'nın İsrailoğullarından aldığı "ahd", İslam Peygamberi Muhammed'in peygamberliğine inanmaktı. Onlara verdiği ahde gelince: Bu da, onların İslam Peygamberi'ne inanmaları karşılığında, Tanrı'nın, onları cennete koymasıydı, buna ilişkin verdiği sözdü." Ünlü Kur'an yorumlarında, bu yorum, genellikle ağırlık kazanmakta ve paylaşılmakta. Yani, İsrailoğulları (Yahudiler), İslam Peygamberi'nin peygamberliğine inanmış olsalar, çağlar önce bu konuda verdikleri sözlerini yerine getirmiş olacaklarından, Tanrı da, kendilerine verdiği sözü yerine getirerek, öbür dünyada onları cennete koyacaktır.

Tanrı'nın onlardan aldığı "ahd" ve verdiği "ahd" konusunda başka yorumlar da ileri sürülür. Konunun sağlıklı anlaşılması için bir noktanın unutulmamasında yarar var: Bilindiği gibi "Tevrat"ın bir adı da "eski ahid, eski ant" anlamında "el Ahdu'l-Atîk"tir (Ahd-ı Atîk). İncil'de de "yeni ahid" anlamında "el Ahdu'l-Cedîd" denmekte. Bu sözlerle, bir ahidleşme" dile getirildiği görülmekte; Tanrı ile Tevrat inanırları (Yahudiler) ve Tanrı ile İncil inanırları arasında ahidleşme". Bir "antlaşma", bir "sözleşme" söz konusudur.

Tanrı'nın "İsrailoğulları"ndan aldığı "ahd"e ilişkin ayetlerde açıklama yok değil:

"Tanrı'nın İsrailoğullarından aldığı ahd":

• Yalnızca "Tanrı'ya kulluk etmek."

• "Anaya babaya, yakınlara, öksüzlere, yoksullara iyilik, insanlarla iyi konuşmak, namaz kılmak, zekat vermek."

• "Kan dökmemek, kimilerini yurtlarından sürüp çıkarmamak" konularında, İsrailoğullarından söz (ahd) alınmıştı, onlar "ant" içerek Tanrı'ya söz vermişlerdi:

Bakara Suresi, ayet: 83, 84

وَاِذْ اَخَذْنَا
مٖيثَاقَ بَنٖٓي اِسْرَٓائٖيلَ لَا تَعْبُدُونَ اِلَّا اللّٰهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ
اِحْسَانًا وَذِي الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاكٖينِ
وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَاَقٖيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ
ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ اِلَّا قَلٖيلًا مِنْكُمْ وَاَنْتُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٨٣﴾
وَاِذْ اَخَذْنَا مٖيثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَٓاءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُونَ
اَنْفُسَكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ ثُمَّ اَقْرَرْتُمْ وَاَنْتُمْ تَشْهَدُونَ ﴿٨٤﴾

Anlamı (Diyanet'in)

İsrailoğullarından: "Allah'tan başkasına kulluk etmeyin, anne babaya, yakınlara, yetimlere, düşkünlere iyilik edin, insanlarla güzel güzel konuşun, namazı kılın, zekâtı verin!" diye ***söz almıştık.*** Sonra siz, pek azınız müstesnâ, döndünüz. Sizler zaten döneksiniz. "Kanınızı dökmeyin, birbirinizi yurdunuzdan sürmeyin!" diye sizden ***söz almıştık.*** (Ey İsrailoğulları!) Sonra bunu böylece *kabul etmiştiniz.* Buna siz şahidsiniz. (Bakara Suresi, ayet: 83, 84.)

"Ey İsrailoğulları! Ant içerek söz verdiniz, sonra yerine getirmediniz sözünüzü":

Bakara Suresi, ayet: 85, 86

ثُمَّ أَنْتُمْ هٰؤُلَاءِ تَقْتُلُونَ أَنْفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا
مِنْكُمْ مِنْ دِيَارِهِمْ تَظَاهَرُونَ عَلَيْهِمْ بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ
وَإِنْ يَأْتُوكُمْ أُسَارٰى تُفَادُوهُمْ وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ
إِخْرَاجُهُمْ أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ
فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذٰلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا
وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ يُرَدُّونَ إِلٰى أَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ
عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٨٥﴾ أُولٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا
بِالْآخِرَةِ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ

Anlamı

Sonra siz (ey İsrailoğulları!) O kimselersiniz ki, kendinizden kişileri öldürürsünüz, içinizden bir kesimi yurtlarından çıkarırsınız, onların zararına günah ve düşmanlık içerecek biçimde dayanışma gösterirsiniz. Size tutsak düştüklerinde de (savaştığınız kimseler oldukları halde) "kurtulmalık" (fidye) verip kurtarırsınız. Oysa onları yurtlarından çıkarmak, size haramdır. Siz "kitab"ın (Tevrat'ın) kimine inanıyor da, kimine inanmıyor musunuz? Böyle yapanlarınızın cezası, dünya yaşamında rezil olmaktır yalnızca. Kıyamet günündeyse, çok daha katı cezaya uğratılır böyleleri. Tanrı, yaptıklarınızdan habersiz değildir. İşte böyleleridir ki, Ahiret karşılığında dünya yaşamını satın almışlardır. Azabları eksiltilmez bunların. Ve bunlar yardım görmeyeceklerdir. (Bakara Suresi, ayet: 85, 86.)

"Ey İsrailoğulları! Ant ile verdiğiniz sözünüzden caydınız! Peygamber'inizin mucizesi sizi uyarmadı. Kocaman dağ tepenize kaldırıldı, yine uyanmayıp sözünüzden döndünüz! Buzağıya taptınız!":

Bakara Suresi, ayet: 92, 93

وَلَقَدْ جَاءَكُمْ مُوسٰى بِالْبَيِّنَاتِ
ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَاَنْتُمْ ظَالِمُونَ
﴿٩٢﴾ وَاِذْ اَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ
الطُّورَ خُذُوا مَا اٰتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاسْمَعُوا قَالُوا
سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَاُشْرِبُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ
قُلْ بِئْسَمَا يَاْمُرُكُمْ بِهِ اِيمَانُكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٩٣﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Andolsun ki Musa size mucizeler getirdi. Sonra ardından kendinize yazık ederek buzağıyı tanrı olarak benimsediniz. Sizden kesin olarak *söz almış ve Tûr'u tepenize dikmiştik.* "Size verdiğimize kuvvetle sarılın ve dinleyin!" demiştik. "İşittik ve karşı geldik!" dediler de inkârları yüzünden buzağı sevgisi kalblerine sindirildi. Ey Muhammed! De ki: "Eğer inanmışsanız imanınız size ne kötü şey emrediyor?" (Bakara Suresi, ayet: 92, 93.)

Açıklama

Çevirideki "Tûr'u tepenize dikmiştik!" yerine "Tûr'u (dağı) tepenize kaldırmıştık", ya da "Tûr'u kaldırıp tepenizde tutmuştuk!" demek gerekiyor. Ayetteki karşılığına uygun düşmesi için...

Kur'an yorumlarında aktarılanlara göre, "Tûr"un, kocaman "dağ"ın yerinden kaldırılıp kimi İsrailoğullarının "üzerine tutulması", onlardan alınan "söz" (ahd) ile ilgili: "Dağ tepelerinde bulunurken" onlardan söz alınmıştı. Daha sağlamca söz vermelerini sağlamak için... "Dağ"ın onların tepelerine kaldırılması, bir "mucize"ydi aynı zamanda. Bundan "ibret" ve "ders" almaları da gerekti.

Tefsirlerde aktarılanlara göre, Tanrı, Tevrat'ı Musa Peygamber'e indirince, Peygamber Tanrı'dan aldığını iletmişti İsrailoğullarına. Ama onlar kabul etmeye pek yanaşmamışlardı. Bunun üzerine, "Tûr Dağı", yerinden koparılarak onların üzerine kaldırıldı. Böylece onların benimseyeceklerine ilişkin söz vermeleri sağlandı. Ne var ki, sonradan yine sözlerinden caydılar.

"Tûr"un kendisi de "dağ" anlamını içerir.

"Tûr"un, İsrailoğullarının, yani Yahudilerin üzerine kaldırıldığı, başka ayetlerde de anlatılır:

Bakara Suresi, ayet: 63, 64

وَإِذْ أَخَذْنَا
مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ
بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِنْ بَعْدِ
ذَٰلِكَ فَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَكُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ

Anlamı

(Ey İsrailoğulları!) Anın o zamanı ki, sizden *ant ile kesin söz almıştık. Ve "Tûr"u kaldırıp üzerinizde tutmuştuk.* "Size verdiğimizi bütün bir güçle tutun ve onda olanları (öğütleri) belleyin!" Olur ki o zaman Tanrı'ya karşı gelmekten sakınmış olursunuz!" demiştik. Sonra, bunun ardından yüz çevirdiniz. Tanrı'nın size iyiliği ve acıması olmasaydı, andolsun ki, zararlı çıkanlardan olurdunuz! (Bakara Suresi, ayet: 63, 64.)

Bu ayetlerin, Diyanet çevirisindeki anlamı:

Sizden kesin söz almıştık. Tur dağını yükselterek tepenize dikmiştik. "Allah'a karşı gelmekten sakınanlardan olabilmeniz için, size verdiğimiz Kitab'a kuvvetle sarılın, onda bulunanları hatırda tutun" demiştik. Bundan sonra yine yüz çevirdiniz. Eğer Allah'ın size bol nimeti ve merhameti olmasaydı, muhakkak zarara uğrardınız. (Bakara Suresi, ayet: 63, 64.)

Nisâ Suresi, ayet: 154

وَرَفَعْنَا فَوْقَهُمُ
الطُّورَ بِمِيثَاقِهِمْ وَقُلْنَا لَهُمُ ادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُلْنَا
لَهُمْ لَا تَعْدُوا فِي السَّبْتِ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا ﴿١٥٤﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Tûr Dağı'nı üzerlerine kaldırdık ve onlara: "Kapıdan secde ederek girin!" dedik. "Cumartesi aşırı gitmeyin!" dedik. Onlardan *sağlam bir söz* aldık. (Nisâ Suresi, ayet: 154.)

Demek ki İsrailoğullarının uyacaklarına ilişkin kendilerinden söz alınan, "ahidleşilen" konular arasında, yukarıda sıralananlardan başka konular da var:

- "Olanca güçle Kitab'a, yani Tevrat'a sarılmak",
- "Cumartesi yasağına uymak":

"Cumartesi yasağı"na uyacaklarına ilişkin İsrailoğullarından söz alındığı, yukarıdaki ayette açıkça bildiriliyor. Başka yerlerde de bildirilmekte:

Bakara Suresi'nin, İsrailoğullarından ant ile kesin söz alınırken "Tur"un üzerlerine kaldırıldığını, böylece kendilerinden söz alındığını, ama yine de onların sözlerini tutmadıklarını bildiren 63. ve 64. ayetlerini şu ayetler izler:

"Cumartesi yasağına uymayan İsrailoğulları *maymunlara dönüştürülüyor":*

Bakara Suresi, ayet: 65, 66

﴿٦٤﴾ وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدَوْا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ
كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ ﴿٦٥﴾ فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهَا
وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةً لِلْمُتَّقِينَ ﴿٦٦﴾

Anlamı (Diyanet'in)

İçinizden Cumartesi günü azgınlık edenleri elbette biliyorsunuz. Onlara: "*Aşağılık* birer maymun olunuz!" dedik. Bunu, çağdaşlarına ve sonradan geleceklere bir *ceza örneği* ve Allah'a karşı gelmekten sakınanlara *ders olsun diye yaptık.* (Bakara Suresi, ayet: 65, 66.)

Cumartesi yasağıyla ilgili başka ayetler için bkz. CUMARTESİ YASAĞI, MAYMUN.

İsrailoğullarının, Tanrı'ya verdikleri sözlerini yerine getirmemeleri, başka türlü cezaya da yol açmıştır:

Nisâ Suresi, ayet: 155

فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ وَكُفْرِهِمْ بِآيَاتِ اللَّهِ وَقَتْلِهِمُ الْأَنْبِيَاءَ
بِغَيْرِ حَقٍّ وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ طَبَعَ اللَّهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ
فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٥٥﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Sözleşmelerini bozmaları, Allah'ın ayetlerini inkâr etmeleri, peygamberlerini haksız yere öldürmeleri, "kalplerimiz perdelidir!" demelerinden ötürü Allah, evet, inkârlarına karşılık, *onların kalplerini mühürledi.* Onun için bunların pek azı inanır. (Nisâ Suresi, ayet: 155.)

• "Tanrı'nın ayetlerini insanlara hiç gizlemeden açıklamak":

Bu konuda da söz alınmıştı:

وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ
وَلَا تَكْتُمُونَهُ فَنَبَذُوهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ وَاشْتَرَوْا بِهِ ثَمَنًا
قَلِيلًا فَبِئْسَ مَا يَشْتَرُونَ ﴿١٨٧﴾

Âli İmrân Suresi, ayet: 187

Anlamı (Diyanet'in)

Allah, *kitab verilenlerden, onu insanlara açıklayacaksınız ve gizlemeyeceksiniz, diye ahid almıştı.* Onlar ise, onu arkalarına atıp az bir değere değiştiler. Alışverişleri ne kötüdür! (Âli İmrân Suresi, ayet: 187.)

"Tanrı'nın İsrailoğullarından on iki temsilciyle sözleşmesi, aldığı ve verdiği sözler":

وَلَقَدْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَبَعَثْنَا
مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَقِيبًا وَقَالَ اللَّهُ إِنِّي مَعَكُمْ لَئِنْ أَقَمْتُمُ
الصَّلَاةَ وَآتَيْتُمُ الزَّكَاةَ وَآمَنْتُمْ بِرُسُلِي وَعَزَّرْتُمُوهُمْ
وَأَقْرَضْتُمُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ
سَيِّئَاتِكُمْ وَلَأُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَٰلِكَ مِنْكُمْ فَقَدْ
ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ﴿١٢﴾

Mâide Suresi, ayet: 12

Anlamı (Diyanet'in)

Andolsun ki, Allah İsrailoğullarından söz almıştı. Onlardan on iki reis seçtik. Allah: "Ben şüphesiz sizinleyim. *Namaz kılarsanız, zekât verirseniz, peygamberlerime inanır ve onlara yardım ederseniz, Allah uğrunda güzel bir takdîmede bulunursanız, andolsun ki kötülüklerinizi örterim. Andolsun ki, sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere koyarım.* Bundan sonra sizden kim inkâr ederse, şüphesiz doğru yoldan sapmış olur!" dedi. (Mâide Suresi, ayet: 12.)

Ne var ki, İsrailoğulları verdikleri "söz"ü tutmadılar, "andlaşmaları"na, yani Tanrı'yla olan sözleşmelerine uymadılar. O nedenle de "lanet"e uğradılar:

Mâide Suresi, ayet: 13

فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ
لَعَنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ
عَنْ مَوَاضِعِهِ وَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ وَلَا تَزَالُ
تَطَّلِعُ عَلَى خَائِنَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَاعْفُ
عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٣﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Sözlerini bozdukları için onlara lanet ettik. Kalplerini katılaştırdık. Onlar, sözleri yerlerinden değiştirirler. Kendilerine belirtilenin bir kısmını unuttular. İçlerinden pek azından başkasının daima hainliklerini görürsün. Onları affet ve geç. Allah iyilik yapanları, şüphesiz, sever. (Mâide Suresi, ayet: 13.)

B- İsrailoğulları ve Musa Peygamber

1- İsrailoğulları, Musa Peygamber'in Önderliğinde, "Firavun" ve Adamlarının Elinden Kurtarılıyor

Tâhâ Suresi, ayet: 77, 78

وَلَقَدْ أَوْحَيْنَا إِلَى مُوسَى أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِي فَاضْرِبْ لَهُمْ طَرِيقًا
فِي الْبَحْرِ يَبَسًا لَا تَخَافُ دَرَكًا وَلَا تَخْشَى ﴿٧٧﴾ فَأَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ
بِجُنُودِهِ فَغَشِيَهُمْ مِنَ الْيَمِّ مَا غَشِيَهُمْ ﴿٧٨﴾

Anlamı

Andolsun ki, biz, Musa'ya: "Kullarımı geceleyin yürüt! Denizde onlar için kuru bir yol aç. Yetişirler diye ne kork, ne de kaygılan!" dedik. Firavun, ordusuyla hemen izledi onları. Deniz de bir alışla çekip alıverdi içine. (Tâhâ Suresi, ayet: 77, 78.)

A'râf Suresi, ayet: 132-137

وَقَالُوا مَهْمَا تَأْتِنَا بِهِ مِنْ آيَةٍ لِتَسْحَرَنَا بِهَا
فَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿١٣٢﴾ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الطُّوفَانَ

وَالْجَرَادَ وَالْقُمَّلَ وَالضَّفَادِعَ وَالدَّمَ اٰيَاتٍ مُفَصَّلَاتٍ
فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُجْرِمِينَ ﴿١٣٣﴾ وَلَمَّا وَقَعَ عَلَيْهِمُ
الرِّجْزُ قَالُوا يَا مُوسَى ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ
لَئِنْ كَشَفْتَ عَنَّا الرِّجْزَ لَنُؤْمِنَنَّ لَكَ وَلَنُرْسِلَنَّ مَعَكَ
بَنِي اِسْرَائِيلَ ﴿١٣٤﴾ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ الرِّجْزَ اِلٰى اَجَلٍ هُمْ بَالِغُوهُ
اِذَا هُمْ يَنْكُثُونَ ﴿١٣٥﴾ فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَاَغْرَقْنَاهُمْ فِي
الْيَمِّ بِاَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ ﴿١٣٦﴾
وَاَوْرَثْنَا الْقَوْمَ الَّذِينَ كَانُوا يُسْتَضْعَفُونَ مَشَارِقَ
الْاَرْضِ وَمَغَارِبَهَا الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ
الْحُسْنٰى عَلٰى بَنِي اِسْرَائِيلَ بِمَا صَبَرُوا وَدَمَّرْنَا مَا كَانَ
يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهُ وَمَا كَانُوا يَعْرِشُونَ ﴿١٣٧﴾

Anlamı

(Firavun ve yandaşları:) "Bizi büyülemek için, hangi mucizeyi gösterirsen göster sana inanacak değiliz!" dediler. Biz de onların üzerine "tufan"ı (su baskınını), "çekirge"yi, "bit"i (güveyi), "kurbağa"ları ve "kan"ı, ayrı ayrı mucizeler olarak gönderdik. Büyüklendiler ve suçlu bir toplum oldular. Pislik dolu ceza başlarına gelip çatınca: "Ey Musa! Senin yanındaki ahde uygun olarak Tanrı'na bizim için yalvar. Bizden cezayı (azabı) kaldırıp önlersen, sana, andolsun ki, inanırız ve İsrailoğullarını da kesinlikle, seninle birlikte göndeririz!" dediler. Cezayı, sonunda dolduracakları bir süre için onlardan kaldırdığımız zaman, bir de görüldü ki, sözlerinden caydılar. Biz de onlardan öç aldık ve onları denizde boğduk. Ayetlerimizi yalan saymaları ve onlardan habersiz olmaları nedeniyle... Ve onların yerine, o toplumdan olanları (Yahudileri) "mirasçı" kıldık ki, onlar hor görülüyorlardı. Bereketli kıldığımız şeyin doğusuna ve batısına

yerleştirdik onları. *Tanrı'nın İsrailoğullarına olan en güzel sözü, "sebretmeleri" karşılığında, eksiksiz yerine geldi.* Fir'avn'ın ve topulumunun yapıp yükselttiklerini de yerle bir ettik. (A'râf Suresi, ayet: 132-137.)

Bakara Suresi, ayet: 49, 50

وَاِذْ نَجَّيْنَاكُمْ مِنْ اٰلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوٓءَ الْعَذَابِ يُذَبِّحُونَ
اَبْنَآءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَآءَكُمْ وَفٖي ذٰلِكُمْ بَلَٓاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظٖيمٌ
﴿٤٩﴾ وَاِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ الْبَحْرَ فَاَنْجَيْنَاكُمْ وَاَغْرَقْنَٓا اٰلَ فِرْعَوْنَ وَاَنْتُمْ
تَنْظُرُونَ ﴿٥٠﴾

Anlamı

(Ey İsraioğulları!) Anın o durumu ki, sizi Firavun'un yandaşlarından kurtarmıştık. Cezanın en kötüsünü uyguluyorlardı size. Oğullarınızı kesiyorlar, kadınlarınızı sağ bırakıyorlardı. İşte bunda, Tanrı'nız katından büyük bir sınama (ya da belâ) vardı. Anın o zamanı ki, denizi yarıp sizi kurtarmıştık ve Firavun'un yandaşlarını boğmuştuk. Sizse bakıp duruyordunuz o sırada. (Bakara Suresi, ayet: 49, 50.)

"Ey Musa! Bize de tanrı yap!":

A'râf Suresi, ayet: 138-141

وَجَاوَزْنَا بِبَنٖٓي اِسْرَٓائٖيلَ الْبَحْرَ فَاَتَوْا عَلٰى قَوْمٍ يَعْكُفُونَ
عَلٰٓى اَصْنَامٍ لَهُمْ قَالُوا يَا مُوسَى اجْعَلْ لَنَٓا اِلٰهًا كَمَا لَهُمْ
اٰلِهَةٌ قَالَ اِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ ﴿١٣٨﴾ اِنَّ هٰٓؤُلَٓاءِ مُتَبَّرٌ مَا هُمْ
فٖيهِ وَبَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٩﴾ قَالَ اَغَيْرَ اللّٰهِ اَبْغٖيكُمْ
اِلٰهًا وَهُوَ فَضَّلَكُمْ عَلَى الْعَالَمٖينَ ﴿١٤٠﴾ وَاِذْ اَنْجَيْنَاكُمْ
مِنْ اٰلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوٓءَ الْعَذَابِ يُقَتِّلُونَ
اَبْنَآءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَآءَكُمْ وَفٖي ذٰلِكُمْ بَلَٓاءٌ
مِنْ رَبِّكُمْ عَظٖيمٌ ﴿١٤١﴾

Anlamı (Diyanet'in)

İsrailoğullarının denizden geçmelerini sağladık. *Puta gönülden tapan bir millete rasladılar.* "Ey Musa! *Onların tanrıları gibi bize de bir tanrı yap*!" dediler. Musa: "doğrusu siz bilgisiz bir milletsiniz. Bunlar yok olacaklar ve işledikleri boşa gidecektir" dedi. "*Sizi* alemlere üstün kılmış olan Allah'tan başka bir Tanrı'mı arayacağım!" dedi. Sizi kötü azaba sokan, kadınlarınızı sağ bırakıp oğullarınızı öldüren Fir'avn ailesinden kurtarmıştık. Bu, Rabb'inizin size musallat kıldığı büyük bir belâ idi. (A'râf Suresi,.ayet: 138-141.)

Bkz. FİRAVUN, MUSA.

İbrahim Suresi, ayet: 6-8

وَاِذْ قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِهِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ
اَنْجٰيكُمْ مِنْ اٰلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُٓوءَ الْعَذَابِ
وَيُذَبِّحُونَ اَبْنَٓاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَٓاءَكُمْ وَف۪ي ذٰلِكُمْ
بَلَٓاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظ۪يمٌ ﴿٦﴾ وَاِذْ تَاَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِنْ شَكَرْتُمْ
لَاَز۪يدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ اِنَّ عَذَاب۪ي لَشَد۪يدٌ ﴿٧﴾ وَقَالَ مُوسٰٓى
اِنْ تَكْفُرُٓوا اَنْتُمْ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ جَم۪يعاًۙ فَاِنَّ اللّٰهَ لَغَنِيٌّ
حَم۪يدٌ ﴿٨﴾

Anlamı

O zaman ki, Musa, toplumuna şöyle demişti: "(Ey İsrailoğulları!) Tanrı'nın size olan iyiliğini anın! Anın ki, sizi Fir'avn yandaşlarından kurtarmıştı. Onlar size "azab"ın (işkencenin) (en) kötüsünü çektiriyorlardı: Oğullarınızı kesiyorlar, kadınlarınızı sağ bırakıyorlardı. Bunda, Tanrı'nızdan gelme büyük bir sınama (bela) vardı. Anın ki, Tanrı'nız: 'Andolsun ki şükrederseniz, size iyiliğimi artırırım. Ama nankörlük ederseniz, kuşkusuz azabım çetindir!' diye duyurdu". (İbrahim Suresi, ayet: 6-8.)

2- Musa Peygamber'in, Tevrat'ı Almak Üzere *Kırk Gece* İçin "Tanrı'yla Sözleşmesi", Toplumundan Ayrılışı, Döndüğünde Toplumunu "Buzağı"ya Tapar Buluşu

a) Sözleşmeye Giren "Kırk Gece" İçin Ayrılıyor (Tevrat'ı Almak Üzere)

"Kırk gece" için "Tanrı'yla buluşup konuşmak üzere ayrılış":

وَوٰعَدْنَا مُوسٰى ثَلٰثٖينَ لَيْلَةً
وَاَتْمَمْنَاهَا بِعَشْرٍ فَتَمَّ مٖيقَاتُ رَبِّهٖٓ اَرْبَعٖينَ لَيْلَةًۚ وَقَالَ
A'râf Suresi, ayet: 142
مُوسٰى لِاَخٖيهِ هٰرُونَ اخْلُفْنٖي فٖي قَوْمٖي وَاَصْلِحْ وَلَا تَتَّبِعْ
سَبٖيلَ الْمُفْسِدٖينَ ﴿١٤٢﴾

Anlamı

Ve Musa'yla *"otuz gece" için* süre belirleyip sözleştik. Sonra buna, "on gece" daha ekledik, böylece Tanrı'sına süre için verdiği söz, "kırk gece"ye tamamlandı. (Ayrılırken Musa, kardeşi Hârun'a: "Toplumumda yerime geç ve yapıcı ol. Sakın bozguncuların yolunu izleme!" dedi. (A'râf Suresi, ayet: 142.)

b) "Tanrı'yla Konuşma" ve Tanrı'yı Görme İsteği

"Musa Peygamber'in Tanrı'yla buluşup konuşması ve Tanrı'dan, kendini açıkça göstermesini istemesi":

وَلَمَّا جَٓاءَ مُوسٰى لِمٖيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُۙ
قَالَ رَبِّ اَرِنٖٓي اَنْظُرْ اِلَيْكَۜ قَالَ لَنْ تَرٰينٖي وَلٰكِنِ انْظُرْ
A'râf Suresi, ayet: 143
اِلَى الْجَبَلِ فَاِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرٰينٖيۚ فَلَمَّا تَجَلّٰى رَبُّهُ
لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسٰى صَعِقًاۚ فَلَمَّٓا اَفَاقَ
قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ اِلَيْكَ وَاَنَا اَوَّلُ الْمُؤْمِنٖينَ ﴿١٤٣﴾

Anlamı

Ne zaman ki belirleyip söz verdiniz süre için geldi Musa ve Tanrı'sı kendisiyle konuştu; o zaman: "Tanrı'm! Kendini göster de sana bakayım!" dedi. Tanrı'ysa: "Beni hiçbir zaman göremezsin, ama şu dağa bak! Eğer dağ yerinde kalırsa, sen de beni görürsün!" dedi. Tanrı'sı dağa görününce, yerle bir etti onu.

Musa da bayılıp düştü. Kendine gelince de şöyle dedi: "Subhan'sın (eksiklerden uzaksın) Sen! Sana yönelip tövbe ettim. Ve ben, inananların ilkiyim!" (A'râf Suresi, ayet: 143.)

Bkz. **BAKMAK, DAĞ, KORKU, MUSA, TANRI.**

Açıklama

Musa Peygamber'e görünen neydi? Tanrı'nın önce, "beni hiçbir zaman göremezsin" demesinden sonra, "ama şu dağa bak, o yerinde kalırsa, o zaman beni görebilirsin!" diye bir açıklama yapmasının anlamı ne olabilirdi?

Söz konusu "dağ", ne tür ve hangi dağdı? Peygamber, neyi görünce bayılmıştı?

Ve Tanrı, "görülebilir" mi?

Bu sorular İslam "kelâmbilim"inde çok önemlice ele alınır ve uzun uzun tartışılır. "Tefsir Sözlüğü"nde, "Kelâm Sözlüğü"nde ve "Tasavvuf Sözlüğü"nde, bu sorular üzerinde önemle durulacak, karşılıkları, çeşitli görüşler ve özetleri sunulacak.

c) "Tevrat Levhaları"

"Tanrı'nın Musa Peygamber'e öğüdü ve Tevrat levhalarını verişi":

قَالَ يَا مُوسٰى اِنّ۪ي اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَاتٖي وَبِكَلَامٖي
فَخُذْ مَا اٰتَيْتُكَ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِر۪ينَ ﴿١٤٤﴾ وَكَتَبْنَا لَهُ
فِي الْاَلْوَاحِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْعِظَةً وَتَفْص۪يلًا لِكُلِّ شَيْءٍ
فَخُذْهَا بِقُوَّةٍ وَأْمُرْ قَوْمَكَ يَأْخُذُوا بِاَحْسَنِهَا سَاُر۪يكُمْ
دَارَ الْفَاسِق۪ينَ ﴿١٤٥﴾

A'râf Suresi, ayet: 144, 145

Anlamı

Tanrı: "Musa! Kuşku yok ki, seni seçip, peygamberliğine ilişkin bildirilerimle ve seninle konuşmamla, seni insanlara üstün kıldım. Öyleyse sana verdiğimi al ve şükredenlerden ol!" dedi. Ona, "*levhalar*"*da* (Tevrat levhalarında), her şeyden bir öğüt yazdık. Ve her şeyin ayrıntıyla açıklamasını yaptık. "(Musa:) Tüm gücünle tut bu levhaları, öğütleri. Toplumuna da söyle, en güzel biçimde tutsunlar onları. Size Tanrı yolundan sapmış olanların varacakları yurdu ileride göstereceğim!" (A'râf Suresi, ayet: 144, 145.)

d) Musa Peygamber Ayrılınca, İsrailoğulları "Buzağı"ya Tapıyorlar

"*Buzağıya tapım*":

A'râf Suresi, ayet: 148

وَاتَّخَذَ قَوْمُ مُوسَىٰ مِنْ بَعْدِهِ مِنْ حُلِيِّهِمْ عِجْلًا
جَسَدًا لَهُ خُوَارٌ أَلَمْ يَرَوْا أَنَّهُ لَا يُكَلِّمُهُمْ وَلَا يَهْدِيهِمْ
سَبِيلًا اتَّخَذُوهُ وَكَانُوا ظَالِمِينَ ﴿١٤٨﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Musa'nın ardından, milleti, ziynet takımlarından, *canlıymış gibi böğüren bir buzağı heykeli* yaparak, *onu tanrı edindiler*. O buzağının kendileriyle konuşmadığını ve yol da göstermediğini görmediler mi? *Onu tanrı olarak benimseyip* kendilerine yazık ettiler. (A'râf Suresi, ayet: 148.)

"Böğüren buzağı"yı yapan ve "tanrı diye tapın!" deyip sunan kişi: *Sâmirî*. Hârun, uyarıyor ama İsrailoğulları kulak asmıyor:

Tâhâ Suresi, ayet: 88-91

فَأَخْرَجَ لَهُمْ عِجْلًا جَسَدًا لَهُ خُوَارٌ فَقَالُوا هٰذَا إِلٰهُكُمْ وَإِلٰهُ
مُوسَىٰ فَنَسِيَ ﴿٨٨﴾ أَفَلَا يَرَوْنَ أَلَّا يَرْجِعُ إِلَيْهِمْ قَوْلًا وَلَا يَمْلِكُ
لَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا ﴿٨٩﴾ وَلَقَدْ قَالَ لَهُمْ هَارُونُ مِنْ قَبْلُ يَا قَوْمِ إِنَّمَا
فُتِنْتُمْ بِهِ وَإِنَّ رَبَّكُمُ الرَّحْمٰنُ فَاتَّبِعُونِي وَأَطِيعُوا أَمْرِي ﴿٩٠﴾
قَالُوا لَنْ نَبْرَحَ عَلَيْهِ عَاكِفِينَ حَتَّىٰ يَرْجِعَ إِلَيْنَا مُوسَىٰ ﴿٩١﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Bunun üzerine *Sâmirî*, onlara böğüren bir buzağı heykeli ortaya koydu. O ve adamları: "Bu, sizin de Musa'nın da tanrısıdır, ama o, unuttu!" dediler. Görmüyorlar mıydı ki, o heykel onlara ne söz söyleyebilir, ne zarar ve ne de fayda verebilirdi?! Andolsun ki, Hârun da onlara önceden: "Ey milletim! Siz bu buzağıyla sınanıyorsunuz. Sizin gerçek Rabb'iniz, Rahman'dır! Bana uyun, emrime itaat edin!" demişti. "Musa bize dönene kadar, buna sarılmaktan vazgeçmeyeceğiz!" demişlerdi. (Tâhâ Suresi, ayet: 88-91.)

Bkz. **HÂRUN**.

Daha dönmeden ve Tanrı'nın huzurunda bulunup konuştuğu sırada Tanrı da durumu haber vermiş, Sâmirî'nin İsrailoğullarını "saptırdığını" Musa Peygamber'e anlatmıştı:

وَمَا أَعْجَلَكَ عَنْ قَوْمِكَ
يَا مُوسٰى ﴿٨٣﴾ قَالَ هُمْ أُولَاءِ عَلٰى أَثَرِي وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ
لِتَرْضٰى ﴿٨٤﴾ قَالَ فَإِنَّا قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ مِنْ بَعْدِكَ وَأَضَلَّهُمُ
السَّامِرِيُّ ﴿٨٥﴾

Tâhâ Suresi, ayet: 83-85

Anlamı

Tanrı: "Ey Musa! Seni toplumundan ivedi olarak uzaklaştırıp çarçabuk gelmene sürükleyen neydi?" dedi. Musa: "Onlar izimdedirler, Sen hoşnut olasın diye ivedi olarak koşup sana geldim Tanrı'm!" dedi. Tanrı: "Gerçek o ki, biz senin gelişinden sonra toplumunu sınadık! *Sâmirî*, onları saptırdı." dedi. (Tâhâ Suresi, ayet: 83-85.)

3- "Musa" Peygamber Dönüyor, Olanları Görüp Büyük Öfkeye Kapılıyor

a) "Musa'nın Tevrat Levhalarını Önce Elinden Bırakması, Sonra Kaldırıp Alması"

فَرَجَعَ مُوسٰى إِلٰى قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا
قَالَ يَا قَوْمِ أَلَمْ يَعِدْكُمْ رَبُّكُمْ وَعْدًا حَسَنًا أَفَطَالَ عَلَيْكُمُ الْعَهْدُ
أَمْ أَرَدْتُمْ أَنْ يَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبٌ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَخْلَفْتُمْ مَوْعِدِي
﴿٨٦﴾ قَالُوا مَا أَخْلَفْنَا مَوْعِدَكَ بِمَلْكِنَا وَلٰكِنَّا حُمِّلْنَا أَوْزَارًا
مِنْ زِينَةِ الْقَوْمِ فَقَذَفْنَاهَا فَكَذٰلِكَ أَلْقَى السَّامِرِيُّ ﴿٨٧﴾

Tâhâ Suresi, ayet: 86, 87

Anlamı

Musa, kızgın ve üzgün olarak hemen döndü toplumuna: "Toplumum! Tanrı'nız size güzel bir söz vermedi mi?! Andlaşılıp sözleşilen süre (ahd), size uzun mu geldi, yoksa Tanrı'nızdan bir öfkenin, sizin içinize işlemesini mi (Tanrı gazabına uğramak mı) istediniz de; bana verdiğiniz sözden caydınız?!" dedi.

Onlar da dediler ki: "Sana verdiğimiz sözden kendi başımıza caymadık. Ama bize birtakım yükler yükletildi. Bunlar, toplumun süs için kullandıklarından oluşuyordu. Bunları (ateşe) attık. Böylece *Sâmirî* de atıp yapacağını yaptı!" (Tâhâ Suresi, ayet: 86, 87.)

Açıklama

Kur'an yorumlarında ileri sürüldüğüne göre: Sâmirî, bir tanrı yapılması gerektiğine toplumu, yani İsrailoğullarını iyice inandırmıştı önce. Sonra, bir ateş çukuru yaptırmıştı. Ateş yaktırmıştı. Süs için kullanılan şeyleri toplayıp ateşe attırmış, eritip biçim vermiş ve bir "buzağı heykeli" yapmıştı. Sonra da "tanrı" diye sunmuştu. İsrailoğulları, zaten inandırıldıkları için kolaylıkla tapmaya başlamışlardı buzağıya. Musa Peygamber Tevrat'ı almaya giderken yerine bıraktığı kardeşi Hârun Peygamber'in uyarıları da bir yarar sağlamamıştı.

A'râf Suresi, ayet: 150-154

وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَىٰٓ إِلَىٰ قَوْمِهِۦ غَضْبَٰنَ أَسِفًا قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُونِى
مِنۢ بَعْدِىٓ أَعَجِلْتُمْ أَمْرَ رَبِّكُمْ وَأَلْقَى ٱلْأَلْوَاحَ وَأَخَذَ بِرَأْسِ
أَخِيهِ يَجُرُّهُۥٓ إِلَيْهِ قَالَ ٱبْنَ أُمَّ إِنَّ ٱلْقَوْمَ ٱسْتَضْعَفُونِى
وَكَادُوا۟ يَقْتُلُونَنِى فَلَا تُشْمِتْ بِىَ ٱلْأَعْدَآءَ وَلَا تَجْعَلْنِى
مَعَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ١٥٠ قَالَ رَبِّ ٱغْفِرْ لِى وَلِأَخِى وَأَدْخِلْنَا
فِى رَحْمَتِكَ وَأَنتَ أَرْحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ١٥١ إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ ٱلْعِجْلَ
سَيَنَالُهُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَذِلَّةٌ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَكَذَٰلِكَ
نَجْزِى ٱلْمُفْتَرِينَ ١٥٢ وَٱلَّذِينَ عَمِلُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ ثُمَّ تَابُوا۟
مِنۢ بَعْدِهَا وَءَامَنُوٓا۟ إِنَّ رَبَّكَ مِنۢ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ١٥٣ وَلَمَّا
سَكَتَ عَن مُّوسَى ٱلْغَضَبُ أَخَذَ ٱلْأَلْوَاحَ وَفِى نُسْخَتِهَا هُدًى
وَرَحْمَةٌ لِّلَّذِينَ هُمْ لِرَبِّهِمْ يَرْهَبُونَ ١٥٤

Anlamı (Diyanet'in)

Musa, milletine kızgın ve üzgün olarak dönünce: "Ben arkada bırakınca ne kötü olmuşsunuz! Rabb'inizin emrinin çabucak gelmesini mi istiyorsunuz?!" dedi. *Levhaları atıp*, kardeşinin başından tutup kendine doğru çekti. Hârûn: "Ey annem oğlu! Bu millet beni küçümsedi; az kalsın öldürüyorlardı. Bana, düşmanları sevindirecek şekilde davranma! Beni bu zalim milletle bir sayma!" dedi. Musa: "Rabb'im! Beni ve kardeşimi bağışla! Bize acı, Sen merhametlilerin merhametlisisin!" dedi. *Buzağıyı tanrı olarak benimseyenler*, Rabb'lerinin öfkesine ve dünya hayatında alçaklığa uğrayacaklardır. İftira edenleri böylece cezalandırırız. Kötülük işleyip ardından tevbe eden ve inananlar bilsinler ki, Rabb'in, bu hareketlerinin ardından onları şüphesiz bağışlar ve merhamet eder. *Musa, öfkesi dinince, Rabb'lerinden korkanlara doğru yol ve rahmet yazılı olan levhaları aldı*. (A'râf Suresi, ayet: 150-154.)

Bkz. **HÂRUN, LEVHA, MUSA, TEVRAT**. Ayrıca bkz. **PUT-PUTATAPAR.**

b) Musa Peygamber, "Sâmirî"yi Sorguya Çekiyor

"Sâmirî, tanrı diye sunduğu buzağıyı nasıl yaptığını anlatıyor":

قَالَ فَمَا خَطْبُكَ يَا سَامِرِيُّ ﴿٩٥﴾ قَالَ
بَصُرْتُ بِمَا لَمْ يَبْصُرُوا بِهِ فَقَبَضْتُ قَبْضَةً مِنْ أَثَرِ الرَّسُولِ
فَنَبَذْتُهَا وَكَذَٰلِكَ سَوَّلَتْ لِي نَفْسِي ﴿٩٦﴾ قَالَ فَاذْهَبْ
فَإِنَّ لَكَ فِي الْحَيَاةِ أَنْ تَقُولَ لَا مِسَاسَ وَإِنَّ لَكَ مَوْعِدًا
لَنْ تُخْلَفَهُ وَانْظُرْ إِلَىٰ إِلَٰهِكَ الَّذِي ظَلْتَ عَلَيْهِ عَاكِفًا
لَنُحَرِّقَنَّهُ ثُمَّ لَنَنْسِفَنَّهُ فِي الْيَمِّ نَسْفًا ﴿٩٧﴾ إِنَّمَا إِلَٰهُكُمُ
اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ وَسِعَ كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا ﴿٩٨﴾

Tâhâ Suresi, ayet: 95-98

Anlamı (Diyanet'in)

Musa: "Ey Sâmirî! Ya senin yaptığın nedir?" dedi. Sâmirî: "*Onların görmedikleri bir şey gördüm ve o elçinin bastığı yerden bir avuç avuçladım.* Bunu, ziynet eşyasının eritildiği potaya attım. Nefsim, böyle yaptırdı!" dedi.

Musa: "Defol! Doğrusu artık hayatta, 'bana dokunmayın!' demenden başka yapacağın yoktur. Senin için asla kaçamayacağın bir ceza daha vardır. Durup üzerinde titrediğin tanrına bak, onu yakacağız, sonra denize dökeceğiz!" dedi. Sizin Tanrı'nız, ancak O'ndan başka tanrı olmayan Allah'tır. İlmi, her şeyi içine almıştır. (Tâhâ Suresi, ayet: 95-98.)

c) "Buzağıya Tapma"nın Sonucunun Ne Olacağı Bildiriliyor: "Tevbe" ve "Kendi Kendini Öldürmek"

İsrailoğullarına sesleniliyor:

Bakara Suresi, ayet: 51-54

وَاِذْ وٰعَدْنَا مُوسٰٓى اَرْبَع۪ينَ لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ
الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِه۪ وَاَنْتُمْ ظَالِمُونَ ﴿٥١﴾ ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِنْ بَعْدِ
ذٰلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٢﴾ وَاِذْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ
وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿٥٣﴾ وَاِذْ قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِه۪ يَا قَوْمِ
اِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ اَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجْلَ فَتُوبُوٓا اِلٰى بَارِئِكُمْ
فَاقْتُلُوٓا اَنْفُسَكُمْ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ عِنْدَ بَارِئِكُمْ فَتَابَ
عَلَيْكُمْ اِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّح۪يمُ ﴿٥٤﴾

Anlamı

(Ey İsrailoğulları!) Anın o durumu ki, "kırk gece" için Musa'yla süre belirleyip sözleşmiştik. Sonra onun ardından siz, buzağıyı (tanrı) edinmiştiniz. Ve siz o sırada kendinize yazık etmiş oluyordunuz. Sonra, bunun ardından, şükredersiniz diye sizi bağışlamıştık. Anımsayın ki, doğru yolu bulursunuz diye, Musa'ya "kitab"ı (Tevrat'ı) ve "furkan"ı (iyiyi kötüden ayırmaya yarayan ögütleri) vermiştik. Anın ki Musa, toplumuna şöyle deyip seslenmişti: "Ey toplumum! Buzağıyı (tanrı) edinmekle, kendinize yazık ettiniz. Hemen, Tanrı'nıza yönelip *tevbe edin ve kendi kendinizi öldürün*! Tanrı'nız katında, bu sizin için daha iyidir (hayırlıdır). O, tevbenizi kabul etmektedir. Çünkü O, çok tevbe kabul eden ve acıyandır. (Bakara Suresi, ayet: 51-54.)

Bkz. **CEZA, GÜNAH, HAYR, ÖLDÜRMEK, PUT, TAPINMAK, TEVBE.**

Açıklama

Ayette, "hemen Tanrı'nıza yönelip tevbe edin ve kendi kendinizi öldürün!" anlamına gelen sözler, Diyanet'in "Meâl"inde: "Yaratanınıza tevbe edin, tevbe etmeyenlerinizi öldürün!" diye dilimize çevriliyor. (Bkz. 54. ayet.) Oysa ayette, "tevbe etmeyenlerinizi"nin, ayette hiç karşılığı yok. "Hemen Tanrı'nıza yönelip tevbe edin!" demek olan "Fe tûbû ilâ Bâriuküm"den sonra "fektulû enfuseküm" yer alıyor, ki, bunun da tam karşılığı şudur: "*Hemen kendi kendinizi katledin (öldürün)!*"

Tefsirlerden birçoğu, şu görüşte birleşiyor:

"O dönemde, bu tür suçtan tevbenin biçimi buydu. Yani ölümdü. Ya da İsrailoğullarından buzağıya tapanların tevbe biçimleri böyle hükmolunmuştu."

Ünlü tefsirlerde şu da savunulur: İsrailoğullarından kimileri "buzağıya taparlarken", kimileri "tapmaktan kaçınmışlardı." Bu nedenle, "kendinizi öldürün!" şu demektir: "Buzağıya tapmamış olanlar, tapmış olanları öldürsünler!"

"Tefsir Sözlüğü"nde, "İslam Hukuku Sözlüğü"nde ve "Hadis Sözlüğü"nde bu konudaki hadislere ve görüşlere genişçe yer verilecek. Ayrıca "Tasavvuf Sözlüğü"nde, konunun tasavvuf (gizemcilik) yönü üzerinde durulup görüşler sunulacak..

4- "Tanrı'ya Gitmek Üzere Seçilen, Öldürülen ve Diriltilen Yetmiş Kişi"

Musa Peygamber, İsrailoğulları'nın "özür"lerini sunmak ve bağışlanmalarını dilemek üzere *yetmiş kişi* seçip götürüyor. Bunlar, gittiklerinde, Tanrı'yı açıkça görmedikçe Peygamber'e inanmayacaklarını bildiriyorlar. Ateş, "yıldırım" çarpıyor bunları. Ölüyorlar, ama Peygamber'in Tanrı'ya yakarmasıyla yeniden diriliyorlar:

وَاخْتَارَ مُوسٰى قَوْمَهُ
سَبْعٖينَ رَجُلًا لِمٖيقَاتِنَا فَلَمَّٓا اَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ قَالَ رَبِّ لَوْ شِئْتَ
اَهْلَكْتَهُمْ مِنْ قَبْلُ وَاِيَّايَ اَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ السُّفَهَٓاءُ مِنَّا
اِنْ هِيَ اِلَّا فِتْنَتُكَ تُضِلُّ بِهَا مَنْ تَشَٓاءُ وَتَهْدٖي مَنْ تَشَٓاءُ اَنْتَ
وَلِيُّنَا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَاَنْتَ خَيْرُ الْغَافِرٖينَ ﴿١٥٥﴾
وَاكْتُبْ لَنَا فٖي هٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْاٰخِرَةِ اِنَّا هُدْنَٓا
اِلَيْكَ قَالَ عَذَابٖٓي اُصٖيبُ بِهٖ مَنْ اَشَٓاءُ وَرَحْمَتٖي وَسِعَتْ
كُلَّ شَيْءٍ فَسَاَكْتُبُهَا لِلَّذٖينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ

A'râf Suresi, ayet: 155, 156

ٱلزَّكَوٰةَ وَٱلَّذِينَ هُم بِـَٔايَٰتِنَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٥٦﴾

Anlamı

Musa, belirlediğimiz buluşma zamanımız için, toplumundan yetmiş kişi seçti. Onları sarsıntı yakalayınca da şöyle dedi: "Tanrı'm! Dileseydin, onları da, beni de daha önce yok edebilirdin; içimizdeki beyinsizlerin yaptıkları yüzünden mi yok edeceksin bizi? Bu, senin içine düşürdüğün "fitnen"den (sınamandan) başka bir şey değil. Dilediğini saptırırsın, bununla. Dilediğini de doğru yola eriştirirsin. Dostumuzsun Sen. Bizi bağışla, bize acı! Bağışlayanların en iyisi Sen'sin. Bize bu dünyada güzellik yaz. Ahirette de... Biz Sana yönelip yollandık!" Tanrı da şöyle dedi: "Azabıma, dilediğimi uğratırım. Acımamsa, her şeyi içine alacak genişliktedir. Bunu o kimselere yazacağım ki, karşı gelmekten korkup sakınırlar, zekât verirler. Bir de o kimselere ki, ayetlerimize inanırlar". (A'râf Suresi, ayet: 155, 156.)

Bkz. **MUHAMMED, MUSA.**

"Yetmiş kişi"yi yakalayan "sarsıntı", bir "deprem" gibi olsa da, bir "yıldırım"dan kaynaklanıyordu ve bu kişilerin "Tanrı'yı açıkça görmedikçe Musa Peygamber'e inanmayacaklarını" açıklamalarına dayanıyordu. Bu açıklamaları nedeniyle kendilerini "yıldırım çarpıyor, ölüyorlardı. Ama, Peygamber'in: "Tanrı'm! içimizden beyinsizlerin işledikleri günah yüzünden şimdi bizi öldürecek misin?" diye başlayan seslenişi, yakarışı ile yaşama kavuşuyorlardı yeniden:

Bakara Suresi, ayet: 55, 56

وَإِذْ قُلْتُمْ يَٰمُوسَىٰ
لَن نُّؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَى ٱللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ ٱلصَّٰعِقَةُ
وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ ﴿٥٥﴾ ثُمَّ بَعَثْنَٰكُم مِّنۢ بَعْدِ مَوْتِكُمْ
لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٦﴾

Anlamı (Diyanet'in)

"Yâ Musa! *Allah'ı apaçık görmedikçe sana inanmayacağız!*" demiştiniz de, gözleriniz göre göre *sizi yıldırım çarpmıştı. Ölümünüzden sonra, şükredersiniz diye, sizi tekrar diriltmiştik.* (Bakara Suresi, ayet: 55, 56.)

Bkz. **MUSA, ÖLÜM, TANRI.**

Açıklama

Kur'an yorumlarında, özellikle eski tefsirlerde şu yer alıyor: Musa Peygamber, toplumun, yani İsrailoğullarının ileri gelenlerini oluşturan yetmiş kişinin ölümünden büyük kaygıya kapılmıştı. Çok üzülmüştü. "Gidersem topluma ben ne derim, bunların kendi günahları yüzünden yıldırıma çarpıldıklarını ve öldüklerini nasıl anlatırım?" diye düşünmüştü. Ayrıca halk, bunlarla yönetiliyordu, bunlar aracılığıyla toplumla bağlantı kuruluyordu daha çok. Bu düşüncelerle Tanrı'ya yakardı. Bunların "diriltilmelerini" istedi Tanrı'dan. Yüce Tanrı, ulu Peygamber'in "dua"sını kabul etti ve o nedenle söz konusu kişileri yeniden yaşama döndürdü. Yani diriltti.

5- Başlarında Musa Peygamber, İsrailoğulları, Söz Verilen "Mukaddes Topraklar" Yolunda

a) İlk Ulaşılan "Mukaddes Topraklar"

Musa Peygamber, İsrailoğullarına, Tanrı'nın kendilerine verdiği üstünlüğü anımsatıyor:

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ
اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ أَنْبِيَاءَ وَجَعَلَكُمْ مُلُوكًا وَآتَاكُمْ
مَا لَمْ يُؤْتِ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿٢٠﴾

Mâide Suresi, ayet: 20

Anlamı (Diyanet'in)

"Ey milletim! Allah'ın size olan nimetini anın! İçinizden peygamberler yetiştirmiş ve sizi hükümdür yapmıştı. Dünyalarda kimseye vermediğini size vermişti!" (Mâide Suresi, ayet: 20.)

Bkz. maddenin başında sunulan ayetler.

Sonra sesleniyor:

"Girin mukaddes topraklara!".

"İsrailoğulları, mukaddes topraklara korkup giremiyorlar":

يَا قَوْمِ ادْخُلُوا الْأَرْضَ
الْمُقَدَّسَةَ الَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَرْتَدُّوا عَلَىٰ أَدْبَارِكُمْ
فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ ﴿٢١﴾ قَالُوا يَا مُوسَىٰ إِنَّ فِيهَا قَوْمًا جَبَّارِينَ

Mâide Suresi, ayet: 21, 22

وَإِنَّا لَنْ نَدْخُلَهَا حَتَّى يَخْرُجُوا مِنْهَا فَإِنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا
فَإِنَّا دَاخِلُونَ ﴿٢٢﴾

Anlamı (Diyanet'in)

"Ey milletim! *Allah'ın size yazdığı kutsal yere girin*! Ardınıza dönmeyin; yoksa kaybedenler olarak dönersiniz!" "Ey Musa! Orada zorba bir millet vardır, *onlar oradan çıkmadıkça biz oraya girmeyeceğiz, eğer çıkarlarsa biz de gireriz*!" *demişlerdi.* (Mâide Suresi, ayet: 21, 22.)

İki kişi yürekli çıkıyor ve Musa Peygamber'in girilmesini buyurduğu "mukaddes" (kutsal) yere girilmesinden yana olduklarını belirtiyorlar:

Mâide Suresi, ayet: 23

قَالَ رَجُلَانِ مِنَ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْعَمَ اللَّهُ
عَلَيْهِمَا ادْخُلُوا عَلَيْهِمُ الْبَابَ فَإِذَا دَخَلْتُمُوهُ فَإِنَّكُمْ
غَالِبُونَ وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٢٣﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Korkanlar arasında bulunan, Allah'ın nimete erdirdiği *iki adam*, "üstlerine kapıdan yürüyün, oradan girerseniz şüphesiz galip gelirsiniz. Eğer inanıyorsanız, Allah'a güvenin!" demişlerdi. (Mâide Suresi, ayet: 23.)

Ne var ki, geri kalan direnmişti. Korkudan, istenen yere girememişlerdi ve Musa'nın "kendisinin", "Tanrı'sıyla birlikte" girmesini istemişlerdi:

Mâide Suresi, ayet: 24

قَالُوا يَا مُوسَى إِنَّا لَنْ نَدْخُلَهَا أَبَدًا مَا دَامُوا فِيهَا فَاذْهَبْ
أَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَا إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ ﴿٢٤﴾

Anlamı

"Musa!" diye seslendiler: "O zorbalar orada bulundukları sürece, biz, kesinlikle ve hiçbir zaman oraya girmeyeceğiz! Sen ve Tanrı'n gidin, ikiniz (onlarla) savaşın! Biz işte burada oturuyoruz!" (Mâide Suresi, ayet: 24.)

Bu ayetin Diyanet çevirisindeki anlamı:

"Ey Musa! Onlar orada oldukça biz asla oraya girmeyeceğiz. Sen ve Rabb'in gidin, savaşın; doğrusu biz burada oturacağız!" demişlerdi.

Musa Peygamber, Tanrı'ya yakarmaktan başka bir yol bulamıyor:

قَالَ رَبِّ إِنِّي
لَا أَمْلِكُ إِلَّا نَفْسِي وَأَخِي فَافْرُقْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقَوْمِ
الْفَاسِقِينَ ﴿٢٥﴾

Mâide Suresi, ayet: 25

Anlamı (Diyanet'in)

Musa: "Rabb'im! Ben, ancak kendime ve kardeşime söz geçirebiliyorum. Artık bizimle bu yoldan çıkmış milletin arasını ayır!" dedi. (Mâide Suresi, ayet: 25.)

Açıklama

İsrailoğullarının girmeleri istenen ve Tanrı'nın kendilerine "yazdığı" bildirilen "mukaddes toprak" (kutsal yer) neresiydi?

Konu tartışmalı: Kimi Kur'an yorumcusuna göre, bu yer, "Şam"dır. Kimine göre "Tûr ve çevresi"; kimine göre "Filistin toprakları"; kimine göre yalnızca "Eriha" kenti; kimine göre: "Ürdün ve çevresi"... Kimine göre de: "Kudüs"

Değişik hadislere dayalı olarak Kur'an yorumlarında aktarılanlara göre İsrailoğulları Mısır'dan çıktıktan sonra, "mukaddes topraklar"a varmayı amaçlıyorlardı. Tanrı katında kendilerine "yazıldığı" ve söz verildiği bildirilmişti. Yola düştüler. Sonunda, Sina Yarımadası'na giren "Tih Çölü"ne geldiler. "Kutsal topraklar"a varmak üzerelerdi. Musa Peygamber, bakıp bilgiler getirsinler diye çevreye adamlar gönderdi. Bu adamlar, "mukaddes toprak" diye nitelenen yere varıp baktılar. Burada güçlü bir toplum buldular. "Zorba" diye nitelenen bu toplumun gücünden korktular. Yalnız içlerindeki iki kişi korkmadı: Nûn Oğlu Yûşe' ve Kâleb. Eldeki Tevrat'ta Nûn Oğlu Yûşe', "Nûn Oğlu Yeşu" diye geçer. "Yeşu" diye de başlı başına bir bölüm var; "Musa'nın hizmetçisi Nûn Oğlu Yeşu" diye sunularak başlar. (Bkz. 1:1.)

Girilmesi istenen "kutsal yer"e girmedikleri için, o zamanki İsrailoğullarının, bu yere artık hiç giremeyecekleri bildirildi. Ama, yine tefsirlerde (Kur'an yorumlarında) aktarıldığına göre, iki kişi bu yasağın dışında bırakıldı: Nun Oğlu Yuşe' (Yeşu) ile Kâleb.

Kimi Kur'an yorumcularının eldeki Tevrat nüshalarına başvurdukları düşünülebilir mi? Karşılaştırma sonucunda, buna: "Evet!" demek gerekiyor. İlgili bölümlerden birkaç parça sunmak, konunun daha iyi anlaşılması için yararlı olabilir.

(Musa Peygamber anlatıyor:)

"Allah'ımız Rabb'in bize emrettiği gibi, Amurrî'ler dağlığı yolundan gördüğünüz o *büyük ve korkunç çölün* hepsini yürüdük. Ve Kadeş-Barnea'ya geldik. Size dedim: 'Allah'ımız Rabb'in *bize verdiği* Amurrî'lerin dağlığına geldiniz. İşte (ey İsrailoğulları toplumu!) Allah'ın Rabb, *diyarı senin önüne koydu*; çık,

atalarının Allah'ı Rabb'in *sana söylediği gibi kendine mülk edin*! Korkma ve yılma!' Ve siz, hepiniz, yanıma gelip dediniz: 'Önümüzden adamlar gönderelim, bizim için diyarı çaşıtlasınlar (yani gizlice bilgiler toplasınlar). Ve çıkacağımız yol hakkında ve varacağımız şehirler hakkında bize haber getirsinler!' Bu söz (yani bu düşünce) bana iyi göründü. Her *sıpt* (boy-oymak) için bir adam olarak sizden *on iki adam* aldım..." (Bkz. Tevrat, Tesniye, 1:19-23.)

"Ve Rabb Musa'ya dedi: *İsrailoğullarına vermekte olduğum Kenan diyarını* çatışlasınlar diye adamlar gönder. Her biri, sıptları (oymakları) arasından reis olarak, her atalar sıptı için bir adam göndereceksiniz!" (Bkz. Tevrat, Sayılar, 13:1, 2.)

"Musa, onları, Kenan diyarını çaşıtlamak için gönderdi ve onlara dedi: 'Bu yoldan güneye çıkın, dağlığa çıkın ve memleketin nasıl olduğunu, üzerinde oturan kavım (toplum), güçlü mü, güçsüz mü, az mı, çok mu, üzerinde oturdukları yer nasıl, iyi mi, kötü mü, içinde oturdukları kentler nasıl, konaklar mı, hisarlar mı var, toprak nasıl, yağlı mı yoksa zayıf mı, ağaç varını yok mu? Görün. Ve yürekli olun...'

"Ve çıktılar. Tsin Çölü'nden Hamat'a doğru giderken Rehob'e kadar memleketi çaşıtladılar." (Bkz. Tevrat, Sayılar, 13:17-21.)

"Bizi gönderdiğin diyara vardık. Gerçekten süt ve bal akıyor. İşte meyvesi de bu. *Ancak, memlekette oturan kavm, kuvvetlidir. Şehirler, istihkâmlı ve çok büyüktür.* Hem de orada Anakoğullarını gördük. Güney kesiminde Amalek (Amalika:İmlikler) oturuyor. Dağlıkta, Hittîler, Yebûsîler ve Amurrîler oturuyorlar. Ve denizin yanında, Erden kıyısı boyunca Kenanlılar (Fenikeliler) oturuyorlar.

"*Kâleb*, Musa'nın önünde, kavmi susturup dedi: 'Hemen çıkıp orayı ele geçirelim! Çünkü buna, her halde kudretimiz vardır!' Fakat kendisiyle birlikte çıkan adamlar dediler: *O kavma karşı çıkmaya gücümüz yoktur. Çünkü onlar, bizden güçlüdürler*!' Ve çaşıtlamış oldukları memleket hakkında İsrailoğullarına fena haber getirip dediler: 'Çaşıtlamak için içinden geçtiğimiz memleket, *ahalisini yiyen bir memlekettir*. İçinde gördüğümüz halk, uzun boylu adamlardır. *Orada dev yapılı Anakoğullarını ve insan azmanlarını gördük. Ve kendi gözümüzle biz çekirgeler gibiydik.*

"Ve bütün cemaat seslerini yükseltip bağırdılar ve kavım o gece ağladı. Ve bütün İsrailoğulları, Musa'ya, Hârûn'a karşı söylendiler: 'Keşke Mısır diyarında ölseydik! Kılıçla düşelim diye Rabb niçin bizi bu diyara götürüyor? Kadınlarımız ve çocuklarımız ganimet olacaklar! Mısır'a dönmek bizitn için daha iyi değil mi?' " (Bkz. Tevrat, Sayılar, 13:27-33; 14:1-3.)

"Ve memleketi çaşıtlamış olanlardan *Nun Oğlu Yeşu* ve *Yefunne Oğlu Kâleb*, esvaplarını (giysilerini) yırttılar. Bütün İsrailoğullarına söyleyip dediler: 'Çaşıtlamak için içinden geçtiğimiz memleket çok çok iyi bir memlekettir. Eğer Rabb bizden razı olursa, o zama bizi o diyara götürecek ve orasını bize verecektir. Bir diyar ki, *süt ve bal akıyor*. Ancak, siz *Rabb'e karşı isyan etmeyin* ve *memleketin kavmından korkmayın*...!' " (Bkz. Tevrat, Sayılar, 14:6-9.)

İsrailoğulları, "korkmaları" ve girilmesi istenen topraklara girmemeleri yüzünden, "Tanrı'nın gazabına" uğruyorlar. Ve Tanrı, "Atalarına ant ile söz verdiğim diyarı göremeyecekler artık!" diyerek, onlara, söz konusu ülkeye girmeyi yasaklıyor. (Bkz. Tevrat, Sayılar, 14:23.) Ancak, iki yürekli kişi, yani Kâleb ile Nun Oğlu Yeşu, bu yasağın dışında bırakılıyor. (Bkz. Tevrat, Sayılar, 14:24, 30, 38. 14:30'da aynen şöyle deniyor: –Sizi oturtmaya yemin ettiğim diyara, Yefunne Oğlu Kâleb'den ve Nun Oğlu Yeşu'dan başkası giremeyecek, giremeyeceksiniz!– ayrıca bkz. Tevrat, Tesniye, 1:34-38.)

Görülüyor ki, Kur'an tefsirleri, Mâide Suresi'nden yukarıda sunulan ayetlere ve aşağıda sunulacak olan ayete anlam verip yorum getirirlerken, bu arada, 23. ayette adları açıklanmayan "iki kişi"nin, "Nûn Oğlu Yuşe (Yeşu) ile Kâleb" olduğunu yazarlarken, eldeki Tevrat bölümlerinde anlatılanlara, ya da bunlardan alıntı yapanlara başvurduklarını belli ediyorlar.

b) "Tih Çölü'nde Kırk Yıl Süren Çileli Yaşam"

قَالَ فَإِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَيْهِمْ أَرْبَعِينَ سَنَةً
يَتِيهُونَ فِي الْأَرْضِ فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ ﴿٢٦﴾

Mâide Suresi, ayet: 26

Anlamı

Tanrı buyurdu: "Artık orası (korkup girmekten çekindikleri o "mukaddes topraklar", onlara (İsrailoğullarına), ***kırk yıl*** (*tümden*) yasaktır. Yeryüzünde "*tihlenirler*" (yani Tih Çölü'nde kalırlar. Yoldan sapanların oluşturduğu bir toplum için üzülme!" (Mâide Suresi, ayet: 26.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

Allah: "Yeryüzünde şaşkın şaşkın dolaşacaklar, orası onlara *kırk yıl* yasaktır. Sen, yoldan çıkmış bir millet için tasalanma!" dedi. (Mâide Suresi, ayet: 26.)

Açıklama

Diyanet'inkinde yer alan "şaşkın şaşkın dolaşacaklar" sözleri, ayetteki "yetîhûne"ye karşılık olarak yer alıyor. Ben de bu sözcüğü, "tihlenirler" diye çevirip, "Tih Çölü'nde kalırlar" biçiminde açıkladım. Çünkü sözcük, "tih"ten türemiş bulunuyor. İsrailoğullarının kaldıkları bildirilen yer de "Tih Çölü". Bununla birlikte, sözcük, "şaşkın dolaşmak" anlamını da içeriyor.

"Tih Çölü": Arap coğrafyacıları bu çöle, "Sahrâu Benî İsrâil", yani "İsrailoğulları Çölü" de derler. Sina yarımadasına giren yörede, Mısır-Filistin sınırında bulunuyordu.

"Çölde; gökten kudret helvası ve bıldırcın indiriliyor":

وَظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْغَمَامَ وَأَنْزَلْنَا

Bakara Suresi, ayet: 57

عَلَيْكُمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوٰى كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَمَا ظَلَمُونَا وَلٰكِنْ كَانُوا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٥٧﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Bulutla sizi gölgelendirdik; *kudret helvası ve bıldırcın indirdik.* "Verdiğimiz rızıkların iyi ve güzel olanlarından yiyin!" dedik. Onlar bize değil; fakat, kendilerine yazık ediyorlardı. (Bakara Suresi, ayet: 57.)

Bkz. **GÖK, MUCİZE, MUSA.**

Açıklama

"Kudret helvası ve bıldırcın", ayetteki "menn ve selvâ"nın karşılığı olarak yer alıyor. Kur'an çevirilerinde, yorumlarında, genellikle bu karşılık uygun görülüyor.

"Menn (man)" için eldeki Tevrat bölümlerinde şu açıklamayı buluyoruz: "Man, kişniş tohumu gibiydi. Görünüşü, ak günnük görünüşü gibiydi. Kavım (İsrailoğulları), dolaşır ve onu devşirirlerdi. Değirmende öğütürler ya da havanda döverlerdi. Tencerede haşlar, ondan pideler yaparlardı. Tadı, taze yağ gibiydi. Geceleyin ordugâh üzerine çiğ indiği zaman, üzerine ***man da inerdi.***" (Bkz. Tevrat, Sayılar, 11:7-9.) "Ve düşmüş olan çiğ kalkınca; işte *çölün yüzünde*, toprağın üzerinde, kırağı gibi küçük, yuvarlak bir şey vardı. İsrailoğulları görüp birbirine sorup dediler: 'Bu nedir?' Çünkü o nedir, bilemediler. Ve Musa onlara dedi: 'Bu, Rabb'in yemek için size verdiği ekmektir.' " (Bkz. Tevrat, Çıkış, 16:14, 15.) "Ve İsrail Evi, onun adını *man* koydu. O, kişniş tohumu gibi beyaz ve lezzetli ***ballı yufka*** gibiydi." (Bkz. Tevrat, Çıkış, 16:31.)

"Bıldırcın"da, ayetteki "selvâ"nın karşılığıdır.

"Man" (menn) ve "bıldırcın"ın, çölde İsrailoğullarına gökten indirilişi anlatılırken Tevrat'ın *Çıkış* bölümünde şöyle dendiği görülmekte:

"İşte Rabb'in izzeti (gücü), *bulutta göründü.* Ve Rabb, Musa'ya söyleyip dedi: 'İsrailoğullarının söylenmelerini işittim. Onlara söyleyip de: 'Akşam üstü *et* yiyeceksiniz. Ve sabahleyin *ekmekle* doyacaksınız!' " (Bkz. Tevrat, Çıkış, 16:10-12.)

İsrailoğullarının, "*kırk yıl*", çölde "man" yedikleri anlatılıyor. (Bkz. Tevrat, Çıkış, 16:35.)

Özellikle "bıldırcın"ın nasıl "indirilip gönderildiği"de, Sayılar bölümünde şöyle açıklanmakta:

"Ve Rabb tarafından bir *yel* çıktı; *denizden bıldırcınlar getirdi.* Ordugâhın çevresinde, bu yanda bir günlük yol, öbür yanda da bir günlük yol olmak üzere yerin yüzünden iki arşın kadar yükseklikte, ordugâhın üzerine düşürdü. O gün bütün gün, bütün gece ve ertesi gün, kavım (İsrailoğulları) kalkıp *bıldırcınları topladılar.*" (Bkz. Tevrat, Sayılar, 11:31, 32.)

"Susuz çölde 12 pınar fışkırtılıyor":

(Pınarların on iki olması, İsrailoğullarının on iki sıbt:boy-oymak olmalarından.)

وَاِذِ اسْتَسْقٰى مُوسٰى لِقَوْمِه۪ فَقُلْنَا اضْرِبْ
بِعَصَاكَ الْحَجَرَۜ فَانْفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًاۜ قَدْ عَلِمَ كُلُّ
اُنَاسٍ مَشْرَبَهُمْۜ كُلُوا وَاشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ اللّٰهِ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْاَرْضِ
مُفْسِد۪ينَ ﴿٦٠﴾

Bakara Suresi, ayet: 60

Anlamı

An o zaman ki, Musa, toplumu için *su* istemişti de ona: "Değneğinle taşa vur!" demiştik. (Musa taşa vurunca) hemen oniki pınar fışkırmıştı ondan. Herkes (her boy) içeceği yeri bildi. "Yiyin, için Tanrı'nın rızkından. Ama yeryüzünde bozguncular olarak karışıklık çıkarmayın!" dedik. (Bakara Suresi, ayet: 60.)

Bkz. **ASA, MUCİZE, MUSA, SU, TAŞ.**

Açıklama

Buradaki "değnek" hangi değnekti? Musa Peygamber'in, "yılan" olan değneği miydi, yoksa bir başka değnek miydi? Sözü edilen "taş" ne tür bir taştı?

Kur'an yorumlarında, özellikle eski tefsirlerde ve hadislerde, bu sorulara karşılık olarak çeşitli görüşler ileri sürülür. Ayrıca konuya ilişkin çeşitli ayrıntılar ve açıklamalar yer aldığı görülür. Bunlardan kimi, "sağlamlık"tan (sıhhatten) yoksundur. "Tefsir Sözlüğü"nde ve "Hadis Sözlüğü"nde, bunlar üzerinde durulup gerekli incelemeler sunulacak.

Eldeki Tevrat'ın *Sayılar* bölümünde şöyle dendiği görülmekte:

"Ve Musa ile Hârun, cemaati, *kayanın* önünde topladılar. Ve (Musa) onlara dedi: 'Ey asiler! Şimdi dinleyin, bu kayadan size *su çıkaralım mı?*' Ve Musa elini kaldırdı, *kayaya* değneğiyle iki kez vurdu. Ve *bol su çıktı.* Cemaat ve onların hayvanları içtiler..." (Bkz. Tevrat, Sayılar, 20:10, 11.)

وَقَطَّعْنَاهُمُ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ اَسْبَاطًا اُمَمًاۜ وَاَوْحَيْنَا اِلٰى
مُوسٰٓى اِذِ اسْتَسْقٰيهُ قَوْمُهُٓ اَنِ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَۚ
فَانْبَجَسَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًاۜ قَدْ عَلِمَ كُلُّ اُنَاسٍ

A'râf Suresi, ayet: 160

مَشْرَبَهُمْ وَظَلَّلْنَا عَلَيْهِمُ الْغَمَامَ وَاَنْزَلْنَا عَلَيْهِمُ الْمَنَّ
وَالسَّلْوٰى كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَمَا ظَلَمُونَا
وَلٰكِنْ كَانُوا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١٦٠﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Biz, İsrailoğullarını, oymaklar halinde on iki topluluğa ayırdık. Milleti, Musa'dan *su* isteyince; ona: "Asanla taşa vur!" diye bildirdik. Ondan, *on iki pınar fışkırdı.* Herkes, içeceği yeri öğrendi. *Bulutla* üzerlerine gölge yaptık; onlara kudret *helvası ve bıldırcın* indirdik. "Size verdiğimiz rızıkların temiz olanlarından yiyin!" dedik. Onlar, karşı gelmekle, bize değil; kendilerine zulmediyorlardı. (A'râf Suresi, ayet: 160.)

"Gökten indirilen kudret helvası ve bıldırcından bıkan İsrailoğulları, sebze istiyor":

Bakara Suresi, ayet: 61

وَاِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسٰى لَنْ نَصْبِرَ عَلٰى طَعَامٍ وَاحِدٍ
فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنْبِتُ الْاَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا
وَقِثَّائِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسِهَا وَبَصَلِهَا قَالَ اَتَسْتَبْدِلُونَ
الَّذ۪ى هُوَ اَدْنٰى بِالَّذ۪ى هُوَ خَيْرٌ اِهْبِطُوا مِصْرًا فَاِنَّ لَكُمْ
مَا سَاَلْتُمْ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ
وَبَاۤؤُ۫ بِغَضَبٍ مِنَ اللّٰهِ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ
بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيّ۪نَ بِغَيْرِ الْحَقِّ
ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ﴿٦١﴾

Anlamı

(Ey İsrailoğulları!) Anın o zaman ki, siz şöyle demiştiniz: "Musa! Biz artık, bir yiyeceğe dayanamayacağız. Bizim için Tanrı'na yalvar da bize, yerin bitkilerinden:

"Bakla"· türünden, hıyardan, sarmısağından, mercimeğinden, soğanından bize çıkarsın!".

Size şöyle karşılık vermişti:

"Hayırlı (daha yararlı) olanı bırakıp, daha düşük değerde olanı mı almak, değiştirmek istiyorsunuz?! İnin kente, orada istedikleriniz var!"

Onlara "aşağılık" (zillet) ve "yoksulluk" (meskenet) damgası vuruldu. Ve Tanrı'dan gelme bir öfkeye (gazaba) uğradılar. Nedeni odur ki, onlar, Tanrı'nın ayetlerine inanmadılar ve peygamberleri haksız yere öldürdüler. Nedeni odur ki, başkaldırdılar ve ileri (aşırı) gittiler. (Bakara Suresi, ayet: 61.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

"Ey Musa! Bir çeşit yemeğe dayanamayacağız. Bizim için Rabb'ine yalvar, bize yerin bitirdiği sebze, hıyar, sarmısak, mercimek ve soğan yetiştirsin!" demiştiniz de, "hayırlı olanı, daha düşük şeyle mi değiştirmek istiyorsunuz? Bir şehre inin, şüphesiz, orada istediğiniz vardır!" demişti. Onlara, yoksulluk ve düşkünlük damgası vuruldu. Allah'ın azabına uğradılar. Bu, Allah'ın ayetlerini inkâr etmeleri ve haksız yere peygamberleri öldürmelerindendir. Bu, karşı gelmeleri ve taşkınlık yapmalarındandır. (Bakara Suresi, ayet: 61.)

Açıklama

Ayette, İsrailoğullarının, Tanrı'nın "gazab"ına uğramalarına, şu nedenlerin yol açtığı bildiriliyor:

- "Tanrı'nın ayetlerine inanmamaları".
- "Peygamberleri öldürmeleri".
- "Başkaldırmaları, aşırı gitmeleri".

İsrailoğullarının inanmadıkları bildirilen "ayetler" nelerdi?

Kur'an yorumlarında, bu soruya ilişkin çeşitli yaklaşımlar var: Kimi yorumcuya göre, bunlar "Tevrat ayetleri"ydi. Kimi Kur'an yorumcusuna göre, bunların arasında "İncil ve Kur'an ayetleri"de var. Kimine göre, bunlar, "mucizeler"dir. Kimine göreyse, "ayetler" denirken, bunların tümü anlatılıyor.

Kimi Kur'an yorumcusu da, ayette geçen: "Daha yararlı olanı, daha düşük değerde olanla mı değiştirmek istiyorsunuz?" anlamındaki karşılığa dikkati çekerek, İsrailoğullarının, "Tanrı'nın gazabına uğraması"na, "bakla"yı, "hıyar"ı, "sarmısak"ı, "mercimek"i ve "soğan"ı; "gökten indirilmiş olan nimetlere, kudret helvasına, bıldırcına üstün tutmaları"nın yol açtığını bunun, "Tanrı'nın ayetlerine, mucizelerine inanmamak" demek olduğunu ileri sürmekteler.

Eldeki Tevrat'ın Sayılar bölümünde de, İsrailoğullarının şöyle yakındıkları yazılı:

"Ve İsrailoğulları da ağlayıp dediler: Bize kim et yedirecek? Mısır'da parasız yediğimiz balığı, *hıyarları, karpuzları, pırasaları, soğanları, sarmısakları* hatırlıyoruz. Fakat şimdi canımız kurudu! Hiçbir şey yok! Yalnızca bu *man'ı* görüyoruz!". (Bkz. Tevrat, Sayılar, 11:4-6.)

"Tefsir Sözlüğü"nde ve "Hadis Sözlüğü"nde, konunun çeşitli boyutları üzerinde durulacak.

"Tanrı'nın, İsrailoğullarına kesmelerini buyurduğu inek (bakara)":

Bakara Suresi, ayet: 67-71

وَإِذْ قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِهِ
إِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبَحُوا بَقَرَةً قَالُوا أَتَتَّخِذُنَا هُزُوًا قَالَ
أَعُوذُ بِاللّٰهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٦٧﴾ قَالُوا ادْعُ لَنَا
رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا فَارِضٌ
وَلَا بِكْرٌ عَوَانٌ بَيْنَ ذٰلِكَ فَافْعَلُوا مَا تُؤْمَرُونَ ﴿٦٨﴾
قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا لَوْنُهَا قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ
إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَاءُ فَاقِعٌ لَوْنُهَا تَسُرُّ النَّاظِرِينَ ﴿٦٩﴾
قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ إِنَّ الْبَقَرَ تَشَابَهَ عَلَيْنَا
وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللّٰهُ لَمُهْتَدُونَ ﴿٧٠﴾ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا ذَلُولٌ
تُثِيرُ الْأَرْضَ وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ مُسَلَّمَةٌ لَا شِيَةَ فِيهَا قَالُوا
الْآنَ جِئْتَ بِالْحَقِّ فَذَبَحُوهَا وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ ﴿٧١﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Musa, milletine: "Allah, muhakkak bir sığır boğazlamanızı buyuruyor!" demişti. "Bizi alaya mı alıyorsun?" dediklerinde de, "cahillerden olmaktan Allah'a sığınırım!" dedi. "Rabb'ine bizim adımıza yalvar da, onun mahiyetini bize bildirsin!" dediler. "O, onun ne pek kart, ne pek körpe, ikisi arası bir sığır olduğunu söylüyor, size emrolunanı yapın!" dedi. "Rabb'ine bizim adımıza yalvar da, ne renk oluğunu bize bildirsin!" dediler. "O, onun, bakanların içini açan parlak sarı renkli bir sığır olduğunu söylüyor!" dedi. "Rabb'ine bizim adımıza yalvar da, mahiyetini bize bildirsin, çünkü sığırlar, bizce, birbirine benzemektedir. Allah dilerse, biz şüphesiz, O'nun yolunda olanlarız!" dediler. "Yeri sürüp, ekini sulayarak boyunduruk altında ezilmemiş, kusursuz alacasız bir sığır olduğunu söylüyor!" dedi. "Şimdi gerçeği bildirdin!" deyip sığırı boğazladılar. Az kalsın bunu yapmayacaklardı. (Bakara Suresi, ayet: 67-71.)

"Sığır", ayette geçen "bakara"ya karşılık olarak yer alıyor çeviride. "Bakara"ya, kimileri "inek" anlamını uygun görmekteler. Dildeki dikkatiyle ünlü Hasan Basri Çantay da bu anlamı uygun bulup yazmış. Doğrusu da bu olabilir.

Eldeki Tevrat'ın Sayılar bölümünde şunların yazılı olduğu görülüyor:

"Ve Rabb, Musa ile Hârun'a söyleyip dedi: 'İsrailoğullarına söyle: Sana, sağlam, kendisinde *kusur olmayan, üzerine hiç boyunduruk binmemiş,* bir *kızıl inek* getirsinler. Rabb'in İsrailoğullarına emrettiği şeriatin kanunu budur. Onu, kâhin Eleazar'a vereceksiniz, onu ordugâhın dışına çıkaracak, onun önünde *boğazlanacak...*" (Bkz. Tevrat, Sayılar, 19:1-3.)

Bkz. **BAKARA.**

"Kesilen ineğin bir parçasıyla ölüye vuruluyor, ölü diriliyor ve bir cinayet aydınlanıyor":

İsrailoğullarına seslenilip anımsatılıyor:

وَاِذْ قَتَلْتُمْ
نَفْسًا فَادّٰرَءْتُمْ فِيهَا وَاللّٰهُ مُخْرِجٌ مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٧٢﴾ فَقُلْنَا
اضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا كَذٰلِكَ يُحْيِ اللّٰهُ الْمَوْتٰى وَيُرِيكُمْ اٰيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ
تَعْقِلُونَ ﴿٧٣﴾ ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ فَهِيَ
كَالْحِجَارَةِ اَوْ اَشَدُّ قَسْوَةً وَاِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْاَنْهَارُ
وَاِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَاِنَّ مِنْهَا لَمَا
يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٧٤﴾

Bakara Suresi, ayet: 72-74

Anlamı

Anın o zaman ki, siz bir kişiyi öldürmüş, sonra da o konuda karşılıklı savunmaya girişmiştiniz. (Herkes, suçu üstünden atma çabalarına girişmişti.) Oysa Tanrı, gizlemekte olduğunuz gerçeği ortaya çıkarır durumdadır. "Onun (kesilen ineğin) bir parçasıyla ona (ölüye) vurun!" dedik; (böyle yapılınca ölü dirildi, katilini söyledi). İşte böylece Allah ölüleri diriltir ve "ayet"lerini (mucizelerini) size gösterir. Olur ki, düşünürsünüz. Sonra yürekleriniz yeniden katılaştı, taş gibi, ya da daha da katı oldu. Taşlardan öylesi var ki, andolsun ki ondan ırmaklar fışkırır, öylesi de var ki, yarılır ondan su çıkar; öylesi var ki,

Tanrı korkusundan, yukardan aşağıya düşüp yuvarlanır andolsun. Tanrı, yaptıklarınızdan habersiz değildir. (Bakara Suresi, ayet: 72-74.)

Bkz. TAŞ. Ayrıca bkz. KORKU.

c) Yolda-Çölde Geçen Kırk Yıllık Yaşam Tamamlanıyor, Yasak Kaldırılınca, "Kutsal Tapraklar"daki, Amaçlanagelmiş Olan Kent (Kudiis) Gösterilerek: "Girin Bu Kente!" Deniyor

Bakara Suresi, ayet: 58, 59

وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هٰذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا
وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةٌ نَغْفِرْ لَكُمْ خَطَايَاكُمْ
وَسَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ ﴿٥٨﴾ فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي
قِيلَ لَهُمْ فَأَنْزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا
يَفْسُقُونَ ﴿٥٩﴾

Anlamı

"*Şu şehre girin*! Orada dilediğiniz gibi, bol bol yiyin, secde ederek kapısından girin, 'bağışla!' deyin! Biz de yanılmalarınızı bağışlarız. İyilere daha da artırırız!" demiştik. Ama zulmedenler, kendilerine söylenmiş olan sözleri başka sözlerle değiştirdiler. Biz de zalimlere, yoldan çıkmalarından dolayı, gökten azab indirdik. (Bakara Suresi, ayet: 58, 59.)

Açıklama

Yukarıdaki ayetlerden 58. ayette sözü edilen "kent" (şehir:karye) ile hangi kentin anlatılıyor olduğu, yorumcular arasında tartışmalıdır. Ama genellikle "Kudüs" olduğu savunulur. Buna göre "Tih Çölü"ndeki yaşam sona ermiştir, yani "kutsal kent"e (kutsal topraklara) "girme yasağı" kaldırılmıştır o sırada.

"Kapıdan girin ve 'hitta!' deyin." 58. ayette, İsrailoğullarına böyle buyurulduğu bildiriliyor. "Hitta!", Diyanet çevirisinde "bağışla!" diye dilimize çevriliyor. Aynı çeviride, aynı sözcüğe, A'râf Suresi'nin 161. ayeti çevrilirken, "affet!" diye anlam verildiği görülüyor. Başka anlamlar verenler de var. Molla Fenârî (Şemsüddin Muhammed İbn Hamza, 1350-1431) de on beşinci yüzyılın başlarında, aynı sözcüğü, "bırakmak" diye çevirmekte dilimize ve şöyle demekte: "Bırakmaktır, yani dilegümüz, bizden yazuklarımızı bırakmakluktur":"Bırakmaktır, yani günahlarımızı bizden alıp bir yana bırakmaktır."

İsrailoğullarına "hitta!" demeleri buyruluyor, ama onların, "hitta!" yerine, alaylı biçimde, "hinta!" dedikleri bildiriliyor (hadislere ve Kur'an yorumlarına göre). "Hinta!"nın anlamıysa şu: "Buğday!" Anlamsız bir şey. Yani İsrailoğulları, kendilerine buyrulan sözcüğü söylemiyorlar, değiştirip başka birşey söylüyorlar. Onun için de cezalandırılıyorlar. İşte 59. ayette de bu bildiriliyor.

"Gökten gelen ölüm":

Yukarıda sunulan ayetlerde anlatılanlar, hemen hemen aynen aşağıdaki ayetlerde de bildiriliyor:

وَإِذْ قِيلَ
لَهُمُ اسْكُنُوا هٰذِهِ الْقَرْيَةَ وَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ
شِئْتُمْ وَقُولُوا حِطَّةٌ وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا
نَغْفِرْ لَكُمْ خَطِيٓئَاتِكُمْ سَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٦١﴾
فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ
فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا
يَظْلِمُونَ ﴿١٦٢﴾

A'râf Suresi, ayet: 161, 162

Anlamı

Onlara (İsrailoğullarına): "Girip yerleşin bu kente! Nasıl istiyorsanız, orada öyle yiyin, (için)! Ve 'hitta!' (günahlarımızı bir yana bırakıp cezalandırmaktan vazgeç!) deyin. Ve kapıdan, secde ederek (eğilerek) geçin! Ki, günahlarınızı bağışlayalım. İyi-iyilik yolunda olanları, ödüllendireceğiz." denmişti de onların içinden kendilerine yazık etmiş olanlar, kendilerine buyurulan sözü, başka bir sözle değiştirmişlerdi. O nedenle de, *üzerlerine gökten ceza gönderdik.* Kendilerine yazık etmiş olmalarından ötürü... (A'râf Suresi, ayet: 161, 162.)

Açıklama

"Gökten indirildiği" ya da "gönderildiği" bildirilen "ceza", neydi?

Kur'an yorumlarında bu soruya: "Taun!" diye karşılık veriliyor. Yani "veba hastalığı", yani büyük ve korkunç salgınlarla gelen ve çok sayıda kişileri, canlıları alıp götüren ölüm!

Sözü edilen ve "Gökten geldiği" bildirilen "ceza" ile ne kadar kimse öldüğü konusunda da, Kur'an yorumlarında, "hadis"lerden bilgiler aktarılmakta: "Yetmiş bin kişi". "Tefsir Sözlüğü"nde, konu ve bu "sayı" üzerinde durulacak.

Yukarıdaki ayetlerde sözü edilen "kente giriş" ve "gökten indirilip gönderilen ceza" ile "cezalandırma" olayı, "Musa Peygamber"den sonra olsa gerek. Kur'an yorumları bu görüşte birleşiyorlar. İleri sürülen gerekçede: "Musa Peygamber sağken Kudüs'e girilmemişti, mukaddes topraklara girmek için konulan yasak süresi sona ermemişti" diyorlar. Yani Musa Peygamber öldükten sonra "Tih Çölü'ndeki kırk yıllık" yaşam sona ermiş ve İsrailoğulları, "kendilerine söz verilen topraklar"a girme olanağına kavuşmuşlardı.

C- İsrailoğulları ve Musa Peygamber'den Sonraki Yaşamları

1- İsrailoğullarının "İki Kez" "Bozgunculuk" Etmeleri ve Cezalandırılmaları

"İsrailoğullarının bozgunculuklarına ceza olarak Kudüs ve oradaki tapınak iki kez yakılıp yıkılıyor":

İsrâ Suresi, ayet: 4-7

وَقَضَيْنَا إِلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الْكِتَابِ
لَتُفْسِدُنَّ فِي الْأَرْضِ مَرَّتَيْنِ وَلَتَعْلُنَّ عُلُوًّا كَبِيرًا ﴿٤﴾ فَإِذَا جَاءَ
وَعْدُ أُولَاهُمَا بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَنَا أُولِي بَأْسٍ شَدِيدٍ فَجَاسُوا
خِلَالَ الدِّيَارِ وَكَانَ وَعْدًا مَفْعُولًا ﴿٥﴾ ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ الْكَرَّةَ
عَلَيْهِمْ وَأَمْدَدْنَاكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَجَعَلْنَاكُمْ أَكْثَرَ نَفِيرًا ﴿٦﴾
إِنْ أَحْسَنْتُمْ أَحْسَنْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا فَإِذَا جَاءَ
وَعْدُ الْآخِرَةِ لِيَسُوءُوا وُجُوهَكُمْ وَلِيَدْخُلُوا الْمَسْجِدَ
كَمَا دَخَلُوهُ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَلِيُتَبِّرُوا مَا عَلَوْا تَتْبِيرًا ﴿٧﴾

Anlamı (Diyanet'in)

İsrailoğullarına, Kitab'da: "Doğrusu, yeryüzünde *iki defa bozgunculuk yapacak* ve kibirlendikçe kibirleneceksiniz" diye bildirdik. "*Bu ikiden birincisinin vakti gelince*: üzerinize pek güçlü olan kullarımızı salacağız. Onlar, mem-

leketlerinizde her köşeyi kontrollerine alacaklar. Bu, yerine gelecek bir vaaddir. Bunun ardından sizi onlara galip getireceğiz; mallar ve oğullarla size yardım edecek ve sizin sayınızı artıracağız." İyilik ederseniz kendinize iyilik etmiş olursunuz. Kötülük ederseniz, o da kendinizedir. *İki vaadden ikincisinin vakti gelince*: Yüzünüzü karartarak kötülük yapmaları, *önceden Mescid'e girdikleri gibi* girmeleri, ele geçirdikleri yerleri harab etmeleri için, *onları **tekrar** göndereceğiz.* (İsrâ Suresi, ayet: 4-7.)

Tanrı uyarıyor: "Siz bozgunculuğa dönerseniz, biz de cezalandırmaya döneriz":

عَسٰى رَبُّكُمْ اَنْ يَرْحَمَكُمْ وَاِنْ عُدْتُمْ عُدْنَا وَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ
حَصِيرًا ﴿٨﴾

İsrâ Suresi, ayet: 8

Anlamı

Olur ki Tanrı'nız size acır. Siz (eski tutumunuza) dönerseniz, biz de (cezalandırmaya) döneriz. Kâfirlere, cehennemi, içinde kalıp çıkamayacakları bir yer kıldık. (İsrâ Suresi, ayet: 8.)

Açıklama

"İsrailoğullarının iki kez bozgunculukları"na karşılık "iki kez cezalandırılmaları" ve "Mescid"in, yani Kudüs'teki "El Beytü'l-Makdis"in "iki kez yakılıp yıkılması" anlatılırken, Kudüs'ün "iki kez yıkılıp alt üst edilişi"ne değinildiği ileri sürülür Kur'an yorumlarında.

Bilindiği gibi, tarihlerde anlatıldığına göre: Kudüs (Yeruşalim), İÖ 1000 yılı dolaylarında, İsrailoğullarında hem kral, hem de peygamber olan "Davud eliyle ele geçirilmişti." *Davud Peygamber* burasını başkent yaptı. Bu tarihten başlanarak da, "kutsal kent" (El Medinetu Mukaddese) adını aldı. Ama sonra, İÖ 586 dolaylarında, Arapların Buhtunnasır dedikleri ünlü "Nebuhad Nassar" (birkaç tür okunuşu var) güçleri eliyle yerle bir edildi, Yahudiler (İsrailoğulları) tutsak alınıp götürüldüler. Burası yeniden Yahudilerin eline geçti ve onarıldı sonradan. Yine el değiştirdi, yine yıkıntılara uğradı, yine onarıldı. İkinci büyük yakılıp yıkılmasının da İran tarafından olduğu ileri sürülür. Ve sonra, Mülümanların eline geçti (yıl: 638). Bu tarihten başlayarak da "Kudüs" adıyla anıldığı savunulur.

2- İsrailoğulları Kendilerine "*Kral*" İstiyorlar

"Câlût"la çarpışmaya hazırlanırken "Tâlût" kral oluyor. Ne var ki, İsrailoğulları korkuyorlar, "Câlût"la çarpışmayacaklarını söylüyorlar, o ordularıyla geldiğinde de Tanrı'ya yardım etmesi için dua ediyorlar. Sonra Davud (Peygamber) ortaya atılıyor ve "Câlût"u öldürüyor. Böylece düşman orduları yeniliyor.

İsrailoğullarının kral istemeleri, kralın kim olabileceğinin –peygamberleri aracılığıyla– kendilerine bildirilişi şöyle anlatılıyor Kur'an'da:

Bakara Suresi, ayet: 246

أَلَمْ تَرَ إِلَى الْمَلَإِ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى
إِذْ قَالُوا لِنَبِيٍّ لَهُمُ ابْعَثْ لَنَا مَلِكًا نُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ
اللَّهِ قَالَ هَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ أَلَّا تُقَاتِلُوا
قَالُوا وَمَا لَنَا أَلَّا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَدْ أُخْرِجْنَا
مِنْ دِيَارِنَا وَأَبْنَائِنَا فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ تَوَلَّوْا
إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿٢٤٦﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Musa'dan sonra, İsrailoğullarının ileri gelenlerini görmedin mi? Peygamberlerinden birine, "bize bir hükümdar gönder de, Allah yolunda savaşalım" demişlerdi. (Peygamber:) "Ya savaş size farz kılındığında, gitmeyecek olursanız?!" demişti. "Memleketimizden ve oğullarımızdan uzaklaştırıldığımıza göre niye Allah yolunda savaşmayalım?" demişlerdi. Ama savaş onlara farz kılınınca, az bir kimse müstesna, yüz çevirdiler. Allah, zalimleri bilir. (Bakara Suresi, ayet: 246.)

Bakara Suresi, ayet: 247

وَقَالَ لَهُمْ
نَبِيُّهُمْ إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا
قَالُوا أَنَّى يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ
مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةً مِنَ الْمَالِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ
عَلَيْكُمْ وَزَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ
وَاللَّهُ يُؤْتِي مُلْكَهُ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٤٧﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Peygamberleri onlara: "Allah, size, şüphesiz, Tâlût'u hükümdar olarak gönderdi!" dedi. "Biz hükümdarlığa ondan layık iken ve ona malca da bir bolluk verilmemişken, bize hükümdar olmaya o nasıl layık olabilir?" dediler. "Doğrusu Allah size, onu seçti, bilgice ve vücudça gücünü artırdı" dedi. Allah, hükümdarlığı dilediğine verir. Allah her şeyi kaplar ve bilir. (Bakara Suresi, ayet: 247.)

"Kimin kral olabileceğinin belirtisi:
Meleklerin taşıdığı Ahid sandığını getirmesi":

وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ اِنَّ اٰيَةَ مُلْكِه۪ٓ اَنْ يَأْتِيَكُمُ التَّابُوتُ
ف۪يهِ سَك۪ينَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ مِمَّا تَرَكَ
اٰلُ مُوسٰى وَاٰلُ هٰرُونَ تَحْمِلُهُ الْمَلٰٓئِكَةُ
اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِن۪ينَ ﴿٢٤٨﴾

Bakara Suresi, ayet: 248

Anlamı

Peygamberleri onlara şunu da söyledi: "Onun (Tâlût'un) kral olması gerektiğinin belirtisi odur ki, size "tabut" (sandık, ahid sandığı) gelecek. O sandıkta, Tanrı'nızdan yaratılma bir iç rahatlığı vardır, ayrıca, Musa ve Hârun ailesinin bıraktıklarının kalıntısı vardır. Onu melekler taşımaktadır. Eğer inanırsanız, bunda size kanıt vardır." (Bakara Suresi, ayet: 248.)

İlgili öteki ayetler için bkz. **TÂLÛT**. Ayrıca bkz. **DAVUD**.

Açıklama

"Meleklerin Taşıdığı Ahid Sandığında Bulunanlar"

Hadislerde ve Kur'an yorumlarında belirtilen o ki, yukarıda sözü edilen ve "meleklerin taşıdığı" bildirilen "sandık"ta şunlar vardı:

- Tevrat'tan bölümler.
- Peygamberlerin "suretleri".
- Musa ve Hârun Peygamberler'in "asa"ları (değnekleri).
- Musa ve Hârun Peygamberler'in ayakkabıları.
- Hârun Peygamber'in sarığı.
- "Kudret helvası"ndan bir parça.

Yine anlatıldığına göre, bu sandık, İsrailoğullarının kendilerine güvenlerini sağlardı, morallerini yükseltirdi. Onun için, nereye gitseler, özellikle savaşlarda, bu sandığı yanlarından ayırmazlardı. Ona çok büyük saygı gösterirlerdi.

Eldeki Tevrat'tan bir parça:

"Vaki oldu ki, bu şeriatın sözlerini tamam oluncaya kadar, onları bir kitaba yazmayı bitirdiği zaman, Musa, Allah'ın 'Ahid Sandığı'nı taşıyan Levililere emredip şöyle dedi: 'Bu Şeriat kitabını alın. Onu, Allah'ımız Rabb'in Ahid Sandığının yanına, sana karşı orada şahid olsun diye koyun' ". (Bkz. Tesniye, 31:24-26.)

D- İsrailoğulları ve Tevrat

1- İsrailoğullarının "Tevrat Taşıyıcılıkları"

Cum'a Suresi, ayet: 5

مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرٰيةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ اَسْفَارًاۜ
بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِۜ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ
الظَّالِمِينَ ﴿٥﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Kendilerine *Tevrat* öğretildiği halde, onun gereğini yapmayanların durumu, sırtına kitap yüklenmiş merkebin durumu gibidir. Allah'ın ayetlerini yalanlayan kimselerin durumu ne kötüdür! Allah, zalimleri doğru yola eriştirmez. (Cum'a Suresi, ayet: 5.)

Bu ayet, belki de biraz daha doğru olarak şöyle de çevrilebilir dilimize:

O kimseler ki Tevrat'ı yüklendiler, ama sonra onu yüklenmediler, kitap yüklenen eşeğe benzerler. Tanrı'nın ayetlerini yalanlayanların durumu ne kötüdür. Tanrı, kendine yazık eden toplumu doğru yola eriştirmez. (Cum'a Suresi, ayet: 5.)

Açıklama

"Yüklendiler, ama sonra yüklenmediler"in anlamı şöyle düşünülebilir: Tevrat'ın dıştan taşıyıcılığını yapıyorlar, ama içlerine sindirmiş değillerdir, gereğini de yerine getirmemekteler.

"İsrailoğulları"yla ilgili öteki ayetler için bkz. **BÜYÜ, FİRAVUN, HÂRUN, KİTAB, MUSA, TEVRAT, YAHUDİLER, YAKUB, YARATMAK.**

➤İSTİĞFAR

"Tanrı'dan bağışlanma dilemek".

اِسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ

Anlamı

"Tanrı'nızdan bağışlanma dileyin!"

Bu sesleniş şu ayetlerde yer alır:
Hûd Suresi, ayet : 3, 52,90
Nuh Suresi, ayet : 10
Müzzemmil Suresi, ayet : 20
Bkz. **İBÂDET, NAMAZ, NUH, ŞUAYB.**

وَاسْتَغْفِرُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿١٩٩﴾

Bakara Suresi, ayet: 199

Anlamı
"Ve Tanrı'dan bağışlanma dileyin. Çünkü Tanrı, çok bağışlayan ve acıyandır!" (Bakara Suresi, ayet: 199.)

الٓرٰ كِتَابٌ اُحْكِمَتْ اٰيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِنْ لَدُنْ حَك۪يمٍ خَب۪يرٍ ﴿١﴾
اَلَّا تَعْبُدُٓوا اِلَّا اللّٰهَ اِنَّن۪ي لَكُمْ مِنْهُ نَذ۪يرٌ وَبَش۪يرٌ ﴿٢﴾ وَاَنِ اسْتَغْفِرُوا
رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُٓوا اِلَيْهِ يُمَتِّعْكُمْ مَتَاعاً حَسَناً اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّى وَيُؤْتِ كُلَّ
ذ۪ي فَضْلٍ فَضْلَهُ وَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنّ۪ٓي اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ كَب۪يرٍ

Hûd Suresi, ayet: 1-3

Anlamı (Diyanet'in)
Elif, Lâm, Râ. Bu kitap, Hakîm ve haberdar olan Allah tarafından, Allah'tan başkasına kulluk etmeyesiniz ve *Rabb'inizden mağfiret dileyesiniz diye*, ayetleri kesin kılınmış, sonra da uzun uzadıya açıklanmış bir kitaptır. Ben, size, O'nun tarafından gönderilmiş bir uyarıcı ve müjdeciyim. *Allah'a tevbe edin ki, belli bir süreye kadar sizi güzelce geçindirsin. Ve her layık olan kişiye, hakettiğini versin*! Eğer yüz çevirirseniz, o zaman ben, doğrusu, hakkınızda büyük günün azabından korkarım! (Hûd Suresi, ayet: 1-3.)

وَاسْتَغْفِرِ اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ غَفُوراً رَح۪يماً

Nisâ Suresi, ayet: 106

Anlamı
Ve Tanrı'dan bağışlanma dile! Çünkü Tanrı, çok bağışlayan ve çok acıyandır. (Nisâ Suresi, ayet: 106.)

فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ اِنَّهُ كَانَ تَوَّاباً ﴿٣﴾

Nasr Suresi, ayet: 3

Anlamı

Öyleyse Tanrı'nı överek eksiklerden arıla (tesbih et)! Ve O'ndan bağışlanma dile! Çünkü O, tevbeleri çok kabul edendir. (Nasr Suresi, ayet: 3.)

İnsan, bir, kendi için "istiğfar" etmelidir, yani Tanrı'dan bağışlanma dilemelidir; bir de yeri gelince başkaları için. Ancak, o "başka"sı, "kâfir" olmamalıdır. Çünkü "kâfir için, istiğfar olmaz." Peygamber bile bu konuda yetkili değildir. Peygamber ancak, "inanırlar" için Tanrı'dan bağışlanma dileyebilir.

"İbrahim Peygamber'in babası için istiğfarı" olmuştur, ama, babasına söz verdiği için olmuştur bu:

Tevbe Suresi, ayet: 113, 114

مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ
وَلَوْ كَانُوا أُولِي قُرْبَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ
الْجَحِيمِ ﴿١١٣﴾ وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا
عَنْ مَوْعِدَةٍ وَعَدَهَا إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ لِلَّهِ تَبَرَّأَ
مِنْهُ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ ﴿١١٤﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Cehennemlik oldukları anlaşıldıktan sonra, akraba bile olsalar, putatapanlar için *mağfiret dilemek, peygambere ve müminlere yaraşmaz. İbrahim'in babası için mağfiret dilemesi, sadece ona verdiği sözden ötürü idi.* Allah'ın düşmanı olduğunu anlayınca, ondan uzaklaştı. Doğrusu İbrahim çok içli ve yumuşak huylu idi. (Tevbe Suresi, ayet: 113, 114.)

Bkz. **İBRAHİM.**

Peygamber'e, "inanırlar için bağışlanma dilemesi" buyurulmakta:

Âli İmrân Suresi, ayet: 159

فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ

Anlamı

"(Ey Muhammed!) Onları bağışla ve onlar için (Tanrı'dan) bağışlanma dile!" (Âli İmrân Suresi, ayet: 159.)

İçten ya da hem içten hem de dıştan "kâfir" olanlara gelince: Ne peygamberin, ne de öteki inanırların, bu kimseler için bağışlanma dilemek (istiğfar) yetkisi var.

اِسْتَغْفِرْ لَهُمْ اَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ اِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً
فَلَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ لَهُمْ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ وَاللّٰهُ
لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٨٠﴾

Tevbe Suresi, ayet: 80

Anlamı

"(Ey Muhammed!) Onlar için ister bağışlanma dile, ister bağışlanma dileme; değişmez. Onlara yetmiş kez bağışlanma dilesen bile, Tanrı, hiçbir zaman onları bağışlamayacaktır. Şu nedenle ki, onlar, Tanrı'ya ve Peygamberi'ne inanmazlar (kâfirdirler). Tanrı, yoldan çıkmış bir toplumu, doğru yola eriştirmez. (Tevbe Suresi, ayet: 80.)

Konu için bkz. **BAĞIŞLANMA, DUA, İBRAHİM, KÂFİR, PEYGAMBER, TANRI.**

➤İSTİKAMET

Doğrultu; "doğru, dosdoğru olmak, bir doğrultuda gitmek", "din yolunda, Tanrı yolunda bulunmak", doğruluk, yön.

"İstikamet"i belirleyen, "din"dir, "buyruk"lardır:

فَاسْتَقِمْ كَمَا اُمِرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا
اِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١١٢﴾

Hûd Suresi, ayet: 112

Anlamı

Nasıl buyruldunsa (*sana nasıl buyrulduysa*) *öyle bir doğrultuda* ("*istikamet*"*te*) *ol*! Seninle birlikte "tevbe" edenler (inanırlar, Tanrı'ya yönelmişler) de... Ve sakın azgınlaşmayın! Çünkü O, sizin yaptıklarınızı görür. (Hûd Suresi, ayet: 112.)

Bkz. **DOĞRU.**

فَلِذٰلِكَ فَادْعُ
وَاسْتَقِمْ كَمَا اُمِرْتَ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَاءَهُمْ وَقُلْ اٰمَنْتُ
بِمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنْ كِتَابٍ وَاُمِرْتُ لِاَعْدِلَ بَيْنَكُمْ اَللّٰهُ رَبُّنَا

Şûrâ Suresi, ayet: 15

وَرَبُّكُمْ لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ لَا حُجَّةَ
بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ اللَّهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿١٥﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Ey Muhammed! Bundan ötürü, sen birliğe çağır ve *emrolunduğun gibi doğru ol*! Onların heveslerine uyma! Ve şöyle söyle: "Allah'ın indirdiği kitaba inandım! Aranızda adaletle hükmetmek ile emrolundum. Allah, bizim de Rabb'imiz, sizin de Rabb'inizdir. Bizim işlediğimiz bize, sizin işlediğiniz kendinizedir. Bizimle sizin aranızda tartışılacak bir şey yoktur. Allah hepimizi bir araya toplar. Dönüş O'nadır. (Şûrâ Suresi, ayet: 15.)

Tevbe Suresi, ayet: 7

كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ رَسُولِهِ
إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ فَمَا اسْتَقَامُوا لَكُمْ
فَاسْتَقِيمُوا لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ ﴿٧﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Mescid-i Haram'ın yanında andlaştıklarınızın dışında, puta tapanların Allah katında ve Peygamberi önünde nasıl bir andlaşmaları olabilir? *Size doğru davrandıkça, siz de onlara doğru davranın*! Allah, sözleşmelerini bozmaktan sakınanları sever. (Tevbe Suresi, ayet: 7.)

Bu ayete şöyle de anlam verilebilir:

Tanrı katında, Peygamberi katında; putataparların geçerli bir antlaşmaları nasıl olabilir? Onlardan o kimseler bunun dışında ki, saygınlığı olan Mescid yanında, onlarla antlaşmada bulunmuştunuz. Öyleyse, onlar size karşı doğru (dürüst) davrandıkları sürece, siz de onlara doğru davranın! Kuşku yok ki, Tanrı kendisine karşı gelmekten sakınanları sever. (Tevbe Suresi, ayet: 7.)

Fussilet Suresi, ayet: 6

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ
مِثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ فَاسْتَقِيمُوا إِلَيْهِ
وَاسْتَغْفِرُوهُ وَوَيْلٌ لِلْمُشْرِكِينَ ﴿٦﴾

Anlamı

De ki: "Sizin gibi bir insandan başka değilim. Bana bildirildi ki, sizin Tanrı'nız, yalnızca Bir Tek Tanrı'dır. Öyleyse *O'na yönünüzü döndürün*! ("İstikamet"iniz, O'na doğru olsun!) Ve O'ndan bağışlanmanızı dileyin! Putataparlara ölüm! (Veyl). (Fussilet Suresi, ayet: 6.)

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ
الْمَلَٰٓئِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ
الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ ﴿٣٠﴾ نَحْنُ أَوْلِيَآؤُكُمْ فِي الْحَيَوٰةِ
الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِيٓ أَنْفُسُكُمْ
وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدَّعُونَ ﴿٣١﴾

Fussilet Suresi, ayet: 30, 31

Anlamı

"Rabb'imiz, Tanrı'dır!" diyen, sonra da "doğruluk"ta ("istikamet"te) bulunanlara, melekler (ölümlere) anında inerler: "Ne korkun, ne de kaygılanın! Sevinin o cennetle ki, size söz verilmiştir. Dünya yaşamında da, öbür dünyada da biz sizin dostlarınızız. Orada (cennette), neler canınız çekerse var sizin için. Size, istediğiniz her şey var orada!" derler. (Fussilet Suresi, ayet: 30, 31.)

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ
اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٣﴾ أُولَٰٓئِكَ
أَصْحَابُ الْجَنَّةِ خَالِدِينَ فِيهَا جَزَآءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾

Ahkaf Suresi, ayet: 13, 14

Anlamı (Diyanet'in)

Doğrusu, "Rabb'imiz Allah'tır!" deyip, sonra da *dosdoğru gidenlere*, korku yoktur. Onlar, üzülmeyeceklerdir. İşte onlar, işlediklerine bir karşılık olarak, içinde temelli kalacakları cennete girecek cennetliklerdir. (Ahkaf Suresi, ayet: 13, 14.)

وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا ﴿١٥﴾ وَأَنْ لَوِ اسْتَقَامُوا
عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَاهُمْ مَآءً غَدَقًا ﴿١٦﴾ لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ وَمَنْ يُعْرِضْ

Cin Suresi, ayet: 15-17

عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا ﴿١٧﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Kendilerine yazık edenlere gelince: Onlar, cehennemin odunları oldular. Ama *doğru yola girmiş olsalardı*, onları denememiz için, onlara bol su içirirdik. Kim Rabb'ini anmaktan yüz çevirirse, Rabbi, onu gittikçe artan bir azaba uğratır. (Cin Suresi, ayet: 15-17.)

Hûd Suresi, ayet: 56

اِنّ۪ي تَوَكَّلْتُ عَلَى اللّٰهِ رَبّ۪ي وَرَبِّكُمْ مَا مِنْ دَٓابَّةٍ
اِلَّا هُوَ اٰخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا اِنَّ رَبّ۪ي عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَق۪يمٍ ﴿٥٦﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Ben, ancak benim de sizin de Rabb'iniz olan Allah'a güvenirim. Hiçbir canlı yoktur ki, Allah ona el koymamış bulunsun. Rabb'im elbette *doğru yoldadır*. (Hûd Suresi, ayet: 56.)

İlgili öteki ayetler için bkz. **DİN, DOĞRU**. Ayrıca bkz. **DİLEMEK, TANRI.**

➤İŞ

"Yapılan ya da yapılacak şey", "çalışma", "çaba", "emek", "görev", "davranış", "uğraş", "uğraşı" (fi'l, fa'l, amel, sa'y, şuğl, sun, san'at, şe'n, emr, hatb, mâ yutevellâ ileyh, îtâ, ce'al, ab', hisab, halk).

İşleyen: "İş yapan, çalışan, bir eylemi gerçekleştiren (fâil, âmil, câil)".

İşi bitiren:iş bitirici: "Birinin ya da bir konunun sonunu getiren, yok eden, ya da işe yaramaz duruma getiren, bir işi iyi sonuca ulaştıran (el kâdî)".

İşe yarar olmaktan çıkmış: "Kullanılmaz durumda olan (muattal)".

A- "Tanrı'nın İşi"

1- Her an

Rahman Suresi, ayet: 29

يَسْـَٔلُهُ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ ف۪ي شَأْنٍ ﴿٢٩﴾

Anlamı

Göklerde ve yerde olanlar, hep O'ndan isterler. *O, her gün (her an) bir işdedir*. (Rahman Suresi, ayet: 29.)

Hasan Basri Çantay'ın "Meâli"ndeki anlamı da şöyle:

Göklerde ve yerde kim (ve ne) varsa, O'ndan ister. *O, her gün bir işdedir*. (Rahman Suresi, ayet: 29.)

2- Kıyamet Gününde

وَتَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ
صُنْعَ اللَّهِ الَّذِي أَتْقَنَ كُلَّ شَيْءٍ إِنَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَفْعَلُونَ ﴿٨٨﴾

Neml Suresi, ayet: 88

Anlamı (Diyanet'in)

(Kıyamet günü) dağları yerinde donmuş sanırsın. Oysa onlar, bulutlar gibi geçerler. Bu, her şeyi sağlam tutan *Allah'ın işidir.* Doğrusu O, yaptıklarınızdan haberdardır. (Neml Suresi, ayet: 88.)

"Tanrı'nın işi"yle ilgili olarak özellikle bkz. **DİLEMEK, GÖK, İNSAN, TANRI, YARATMAK.**

B- İnsanların (Bu Arada Yükümlü Olan Cinlerin) İşleri

1- Yararlı İş (Sâlih Amel)

- İyi-yararlı iş:"El amelu's-sâlih".
- İyi-güzel-yararlı işler: "Fi'lu'l-hayrât".
- Övgüye, şükre değer iş: "E's-sa'yu'l-meşkûr".

Önemlidir:

Bir "iş"in "iyi, güzel, yararlı, övgüye değer" olması için, en başta gelen ve vazgeçilmez koşulu: "İbadet".

Her "ibadet", "sâlih amel"dir. Ve her "sâlih amel"de, "ibadet" vardır, bulunmalıdır. Ayetlerin buna ilişkin anlattıkları, açık ve kesindir. Çeşitli maddelere ve özellikle bkz. **EMEK, İBADET.**

a) "İbadet"

قُلْ مَا يَعْبَؤُا بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا
دُعَاؤُكُمْ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا ﴿٧٧﴾

Furkan Suresi, ayet: 77

Anlamı

(Ey Muhammed!) *"İbadetiniz (duanız) olmasa, Tanrı'm sizi ne yapsın*?! Yalanladınız hemen. Gelecekte, gerekli cezanızı kesinlikle bulacaksınız!" de! (Furkan Suresi, ayet: 77.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

Ey Muhammed! De ki: *"İbadetiniz olmasa, Rabb'im size ne diye değer versin?"* Ey inkârcılar! Yalanladığınız için, azab yakanızı bırakmayacaktır. (Furkan Suresi, ayet: 77.)

b) "İbadet"in de İçinde Bulunduğu Öteki İşler

Enbiyâ Suresi, ayet: 73

وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ
الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا
عَابِدِينَ ﴿٧٣﴾

Anlamı (Diyanet'in)
Onları (peygamberleri), buyruğumuz altında, insanları doğru yola götüren önderler yaptık. Onlara "*iyi işler*" *yapmayı, namaz kılmayı, zekât vermeyi vahyettik.* Onlar, bize *kulluk eden kimselerdi.* (Enbiyâ Suresi, ayet: 73.)

"Dünya yaşamı"na yönelik iş-çaba ile "Ahiret"e yönelik iş-çaba:

İsrâ Suresi, ayet: 18, 19

مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَنْ نُرِيدُ
ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلَاهَا مَذْمُومًا مَدْحُورًا ﴿١٨﴾ وَمَنْ
أَرَادَ الْآخِرَةَ وَسَعَى لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَئِكَ كَانَ
سَعْيُهُمْ مَشْكُورًا ﴿١٩﴾

Anlamı (Diyanet'in)
Dünyayı isteyene –istediğimiz kimseye dilediğimiz kadar– *hemen veririz.* Sonra, ona, cehennemi hazırlarız. *Yerilmiş ve kovulmuş olarak oraya girer. Ahiret'i isteyip,* inanmış olarak onun için *gerekli çalışmada bulunan kimselerin,* işte onların *çalışmaları şükre değer.* (İsrâ Suresi, ayet: 18, 19.)

İnsan Suresi, ayet: 19-22

﴿١٨﴾ وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا
مَنْثُورًا ﴿١٩﴾ وَإِذَا رَأَيْتَ ثَمَّ رَأَيْتَ نَعِيمًا وَمُلْكًا كَبِيرًا ﴿٢٠﴾ عَالِيَهُمْ ثِيَابُ
سُنْدُسٍ خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ وَحُلُّوا أَسَاوِرَ مِنْ فِضَّةٍ وَسَقَاهُمْ
رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا ﴿٢١﴾ إِنَّ هَٰذَا كَانَ لَكُمْ جَزَاءً وَكَانَ سَعْيُكُمْ مَشْكُورًا

Anlamı (Diyanet'in)

Yanlarında ölümsüz gençler dolaşır. Onları gördüğünde; saçılmış birer inci sanırsın. Oranın neresine baksan, nimet ve büyük bir saltanat görürsün. Üzerlerinde, ince yeşil ipekli, parlak atlastan elbiseler vardır. Gümüş bileziklerle süslenmişlerdir. Rabb'leri onlara tertemiz içecekler içirir. "*İşte bu, sizin işlediklerinizin karşılığıdır. Çalışmalarınız şükre değer*" denir. (İnsan Suresi, ayet: 19-22.)

Bkz. **CENNET**.

فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ اَنّ۪ي لَٓا اُض۪يعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِنْكُمْ مِنْ ذَكَرٍ
اَوْ اُنْثٰىۚ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍۚ فَالَّذ۪ينَ هَاجَرُوا وَاُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ
وَاُو۫ذُوا ف۪ي سَب۪يل۪ي وَقَاتَلُوا وَقُتِلُوا لَاُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ
وَلَاُدْخِلَنَّهُمْ جَنَّاتٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُۚ ثَوَابًا مِنْ عِنْدِ
اللّٰهِۜ وَاللّٰهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الثَّوَابِ ١٩٥

Âli İmrân Suresi, ayet: 195

Anlamı

Tanrı'ları onlara (kabûl ile) karşılık verdi: "*Erkek ya da kadın, içinizden iş yapan hiç kimsenin emeğini boşa çıkarmam*! Hep, birbirinizdensiniz. Onlar ki göç ettiler (hicret ettiler), yurtlarından-yuvalarından çıkarıldılar, benim yolumda işkencelere katlandılar, vuruşup öldürdüler ve öldüler; işte onların günahlarını, andolsun ki, bağışlarım. Ve andolsun ki, altından ırmaklar akan cennetlere koyacağım onları. Tanrı katından bir karşılık olmak üzere. Karşılıkların güzeli, Tanrı katındadır". (Âli İmrân Suresi, ayet: 195.)

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى
وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهُ حَيٰوةً طَيِّبَةًۚ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ اَجْرَهُمْ
بِاَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ٩٧

Nahl Suresi, ayet: 97

Anlamı (Diyanet'in)

Kadın, erkek, *inanmış olarak kim iyi iş işlerse,* ona hoş bir hayat yaşatacağız. Ecirlerini, yaptıklarından daha güzeli ile ödeyeceğiz. (Nahl Suresi, ayet: 97.)

Bkz. **EMEK, İNANÇ.**

2- Yararlı Olmayan İş, "Kötü İş": (Sâlih Olmayan Amel)

- Yararlı olmayan iş, yararlı olmayan davranış:"Amelun ğayru sâlih".
- Kötü iş, kötü davranış: "El amelu's-seyyi'".
- Bozguncunun işi:"Amelu'l-müfsid".

"Yararlı" olmayan, ya da "kötü" olan "iş" ve davranışlarda, "yararlı olmama" ve "kötü olma" nedenleri çeşitlidir. Bunların başında da, "inançsızlık" ve "ibadetsizlik" bulunur. Bir iş ve davranışta "inanç" (iman) yoksa, o iş ve davranış, "yararlı" diye nitelenemez. Durumuna göre "zararlı" bile nitelenebilir.

قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْاَخْسَرِينَ
اَعْمَالًاۜ ﴿١٠٣﴾ اَلَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ اَنَّهُمْ
يُحْسِنُونَ صُنْعًا ﴿١٠٤﴾ اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهٖ
فَحَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَزْنًا ﴿١٠٥﴾ ذٰلِكَ جَزَاؤُهُمْ
جَهَنَّمُ بِمَا كَفَرُوا وَاتَّخَذُوا اٰيَاتِي وَرُسُلِي هُزُوًا ﴿١٠٦﴾

Kehf Suresi, ayet: 103-106

Anlamı (Diyanet'in)

Ey Muhammed! "Size, amelce en çok kayıpta bulunanları haber vereyim mi?" de! Dünya hayatında *çalışmaları boşa gitmiştir. Oysa onlar, sağlam iş yaptıklarını sanıyorlardı.* Bunlar, Rabb'lerinin ayetlerini ve O'na kavuşmayı inkâr edenlerdir. Bu *yüzden, işleri boşa gitmiştir.* Kıyamet günü, Biz onlara değer vermeyeceğiz. (Kehf Suresi, ayet: 103-106.)

﴿٣٩﴾ مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزٰٓى اِلَّا مِثْلَهَا وَمَنْ عَمِلَ
صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَاُولٰٓئِكَ
يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٤٠﴾

Mü'min Suresi, ayet: 40

Anlamı

Kim bir *kötü iş işlese,* yalnızca o ölçüde ceza görür. Kimi de, erkek ya da kadın, inanmış olarak iyi bir iş yaparsa bilmeli ki, böyleleri cennete gireceklerdir. Orada, sayıya-ölçüye gelmeyecek biçimde doyurulacaklardır. (Mü'min Suresi, ayet: 40.)

قَالَ يَا نُوحُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ فَلَا تَسْأَلْنِ
مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنِّي أَعِظُكَ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٤٦﴾

Hûd Suresi, ayet: 46

Anlamı (Diyanet'in)

Allah: "Ey Nuh! O (oğlun), senin ailenden sayılmaz. Çünkü *kötü bir iş işlemiştir.* Öyleyse bilmediğin şeyi benden isteme. İşte sana öğüt, bilgisizlerden olma!" dedi. (Hûd Suresi, ayet: 46.)

Bkz. **NÛH.**

"Kötü iş" ve "kötü davranış"lardan kimi, biraz kapalıdır, belirleyicisi yalnızca "din"dir. Kiminiyse insanlar, dahası "kâfir"ler bile bilir: Adam öldürmek, bunlardan biri:

Firavun, Musa Peygamber'e, yaptıklarını anlatıp başa kakarken, onun "adam öldürdüğünü" de söz konusu eder:

﴿١٧﴾ قَالَ أَلَمْ نُرَبِّكَ فِينَا وَلِيدًا وَلَبِثْتَ فِينَا مِنْ عُمُرِكَ سِنِينَ
﴿١٨﴾ وَفَعَلْتَ فَعْلَتَكَ الَّتِي فَعَلْتَ وَأَنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿١٩﴾
قَالَ فَعَلْتُهَا إِذًا وَأَنَا مِنَ الضَّالِّينَ ﴿٢٠﴾ فَفَرَرْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ
فَوَهَبَ لِي رَبِّي حُكْمًا وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٢١﴾

Şuarâ Suresi, ayet: 18-21

Anlamı

Fir'avn, Musa'ya şöyle dedi: "Biz seni, içimizde, çocukken eğitmedik mi? Bizde kalarak yaşamından birçok yıllar yaşadın, *ve şu yaptığın işi yaptın* (adam öldürdün)! Sen, 'kâfir'lerden (nankörlerden) birisin!" Musa, karşılık verip şöyle dedi: "Evet o işi yaptım (öldürdüm), ama ben o sırada işin bilincinde olmayanlardandım (yani bilmeyerek, kaza ile öldürdüm), o yüzden sizden korktuğum için hemen uzaklaştım (kaçtım). Sonunda Tanrı'm bana 'hüküm' (yargı gücü, bilgelik) verdi ve beni peygamberlerden yaptı!" (Şuarâ Suresi, ayet: 18-21.)

Bkz. **FİRAVUN, MUSA.**

Musa Peygamber'i suçlayan Firavun'ın kendi *işi*, tutum ve davranışı dürüstçe değildi:

فَاتَّبَعُوا أَمْرَ فِرْعَوْنَ وَمَا أَمْرُ فِرْعَوْنَ بِرَشِيدٍ ﴿٩٧﴾

Hûd Suresi, ayet: 97

Anlamı

(Yandaşları ve buyruğunda olanlar) Fir'avn'ın *işine* uydular. Oysa Fir'avn'ın *işi* dürüstçe değildi. (Hûd Suresi, ayet: 97.)

Her işe, her gidişe uyulmaz: O nedenle, Peygamber de, kimilerinin önerdiği işe, gidişe uymamıştır:

Hucurât Suresi, ayet: 7

وَاعْلَمُوا أَنَّ فِيكُمْ رَسُولَ اللَّهِ لَوْ يُطِيعُكُمْ فِي كَثِيرٍ مِنَ الْأَمْرِ لَعَنِتُّمْ
وَلَكِنَّ اللَّهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ
إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ أُولَئِكَ هُمُ الرَّاشِدُونَ ﴿٧﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Bilin ki, içinizde Allah'ın Peygamberi bulunmaktadır. *Eğer o, bir çok işlerde size uymuş olsaydı, şüphesiz kötü duruma düşerdiniz.* Ama Allah size imanı sevdirmiş, onu gönüllerinize güzel göstermiş, inkârcılığı, yoldan çıkmayı, baş kaldırmayı size iğrenç göstermiştir. İşte böyle olanlar, doğru yolda bulunanlardır. (Hucurât Suresi, ayet: 7.)

"İşleriniz-gidişleriniz çeşitlidir":

Leyl Suresi, ayet: 1-4

وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى ﴿١﴾ وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّى ﴿٢﴾ وَمَا خَلَقَ الذَّكَرَ وَالْأُنْثَى ﴿٣﴾
إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتَّى ﴿٤﴾

Anlamı

Karanlığın bürüdüğü zamanki geceye andolsun. Açılıp saçıldığı zamanki gündüze andolsun. Erkeği ve dişiyi yaratana andolsun ki, sizin *işiniz-gidişiniz, türlü türlüdür.* (Leyl Suresi, ayet: 1-4.)

Bkz. ÇALIŞMAK, EMEK, İNSAN.

Tanrı dilese, insanların "işini bitirir":

En'âm Suresi, ayet: 8

وَقَالُوا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ
مَلَكٌ وَلَوْ أَنْزَلْنَا مَلَكًا لَقُضِيَ الْأَمْرُ ثُمَّ لَا يُنْظَرُونَ ﴿٨﴾

Anlamı

Dediler ki: "Ona (Muhammed'e) bir melek indirilmeli değil miydi?" Bir melek indirmiş olsaydık, andolsun ki *iş bitirilmiş olurdu.* Sonra onlara göz açtırılmazdı. (En'âm Suresi, ayet: 8.)

Açıklama

Ayette anlatılan "işin bitirilmesi", sözü edilen kimselerin "yok edilmeleri" anlamındadır. Yani, "melek" isteyenlere gerçekten melek görünmüş olsaydı, "*işleri bitirilmiş*" ve tümü, göçüp giderdi bu dünyadan.

هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللّٰهُ فِي ظُلَلٍ مِنَ الْغَمَامِ
وَالْمَلٰٓئِكَةُ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَإِلَى اللّٰهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ ﴿٢١٠﴾

Bakara Suresi, ayet: 210

Anlamı (Diyanet'in)

Onlar, bulut gölgeleri içinde, Allah'ın azabının ve meleklerin tepelerine inip *işin bitmesini mi bekliyorlar*? Bütün işler, Allah'a dönecektir. (Bakara Suresi, ayet: 210.)

Bkz. **BEKLEMEK, TANRI.**

Kötü işe yönelmiş olanların tutumları:

وَلَوْ دُخِلَتْ عَلَيْهِمْ مِنْ أَقْطَارِهَا ثُمَّ سُئِلُوا الْفِتْنَةَ لَآتَوْهَا
وَمَا تَلَبَّثُوا بِهَا إِلَّا يَسِيرًا ﴿١٤﴾

Ahzâb Suresi, ayet: 14

Anlamı

Eğer (Medine) çevresinden yanlarına varılmış, sonra kendilerinden "fitne" (kargaşa) çıkarmaları istenmiş olsaydı, andolsun ki, bunu hemen *yaparlardı.* Ancak pek az bir zaman geri kalırlardı bu işten. (Ahzâb Suresi, ayet: 14.)

Bkz. **MEDİNE.**

C- "Melek"lerin "İş"leri

1- "Kadir Gecesi"ndeki (ya da "Berat Gecesi"ndeki) İşleri

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ﴿١﴾ وَمَا أَدْرٰيكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ ﴿٢﴾
لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ ﴿٣﴾ تَنَزَّلُ الْمَلٰٓئِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا
بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ ﴿٤﴾ سَلَامٌ هِيَ حَتّٰى مَطْلَعِ الْفَجْرِ ﴿٥﴾

Kadir Suresi'nin tümü

Anlamı (Diyanet'in)

Doğrusu Biz, Kur'an'ı, Kadir gecesinde indirmişizdir. Kadir gecesinin ne olduğunu sen bilir misin? Kadir gecesi, bin aydan hayırlıdır. *Melekler ve Cebrail, o gecede,* Rabb'lerinin izniyle, *her türlü iş* için inerler. O gece, tanyerinin ağarmasına kadar bir esenliktir. (Kadir Suresi'nin tümü.)

Duhân Suresi, ayet: 1-6

حمٓ ﴿١﴾ وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ ﴿٢﴾ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ مُبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا
مُنْذِرِينَ ﴿٣﴾ فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ ﴿٤﴾ أَمْرًا مِنْ عِنْدِنَا إِنَّا كُنَّا
مُرْسِلِينَ ﴿٥﴾ رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٦﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Hâ, Mîm. Apaçık olan Kitab'a andolsun ki, Biz Onu, kutlu bir gecede indirdik. Katımızdan bir buyrukla, *her hikmetli işe,* o gecede hükmedilir. Doğrusu Biz, öteden beri peygamberleri göndermekteyiz. Bu, senin Rabb'inden bir rahmettir. O, İşiten'dir, Bilen'dir. (Duhân Suresi, ayet: 1-6.)

2- Her Zaman

Nahl Suresi, ayet: 49, 50

يَسْجُدُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مِنْ دَابَّةٍ وَالْمَلٰئِكَةُ وَهُمْ
لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٤٩﴾ يَخَافُونَ رَبَّهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُونَ
مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٥٠﴾

Anlamı

Göklerde ve yerde bulunan tüm canlılar, secde ederler. Melekler de... Büyüklenmeden... Üstlerindeki Tanrı'larından korkarlar ve *kendilerine buyurulanı yaparlar.* (Nahl Suresi, ayet: 49, 50.)

3- Ahirette

Tahrîm Suresi, ayet: 6

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ
وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلٰئِكَةٌ غِلَاظٌ

شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللّٰهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٦﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Ey inananlar! Kendinizi ve çoluk çocuğunuzu, cehennem ateşinden koruyun. Onun yakıtı, insanlar ve taşlardır. Görevlileri, Allah'ın kendilerine verdiği emirlere baş kaldırmayan, kendilerine *buyurulanları yerine getiren pek haşîn meleklerdir.* (Tahrîm Suresi, ayet: 6.)

4- Dünyada Kimi Suçluların Cezalandırılmalarında

قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ
أَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ ﴿٥٧﴾ قَالُوا إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَى قَوْمٍ مُجْرِمِينَ ﴿٥٨﴾

Hicr Suresi, ayet: 57, 58

Anlamı (Diyanet'in)

(İbrahim Peygamber meleklerle konuşuyor:)

"Ey elçiler! *İşiniz nedir*?" Şöyle cevap vermişlerdi: "Biz, şüphesiz, suçlu bir millete (ceza uygulamak için) gönderildik!" (Hicr Suresi, ayet: 57, 58.)

D- "Şeytan"ların "İş"leri

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ
رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٩٠﴾

Mâide Suresi, ayet: 90

Anlamı

Ey inanırlar! İçki, kumar, dikili taşlar (putlar) ve fal okları, birer pislikten başka değildirler. *Şeytanın işlerindendirler.* Yakın durmayın bunlara. Olur ki kurtulursunuz. (Mâide Suresi, ayet: 90.)

وَدَخَلَ الْمَدِينَةَ عَلَى حِينِ غَفْلَةٍ مِنْ أَهْلِهَا فَوَجَدَ
فِيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ هٰذَا مِنْ شِيعَتِهِ وَهٰذَا مِنْ عَدُوِّهِ فَاسْتَغَاثَهُ
الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ فَوَكَزَهُ مُوسٰى
فَقَضٰى عَلَيْهِ قَالَ هٰذَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ عَدُوٌّ مُضِلٌّ مُبِينٌ

Kasas Suresi, ayet: 15

Anlamı (Diyanet'in)

Musa, halkının haberi olmadığı bir zamanda, şehre girdi; biri kendi adamlarından, diğeri de düşman olan iki adamı döğüşür buldu. Kendi tarafından olan kimse, düşmanına karşı ondan yardım istedi. *Musa düşmanını iter itmez, ölümüne sebep oldu. "Bu, şeytanın işidir. Çünkü o, apaçık saptıran bir düşmandır!" dedi.* (Kasas Suresi, ayet: 15.)

E- "İş" Dalları

Kur'an'da, Davud Peygamber'e "demirin yumuşatıldığı" ve "zırh yapma işçiliği"nin ve ustalığının öğretildiği bildirilir. Bkz. **DAVUD.**

Kur'an'da, başka kimi "iş dalları"na da "işaret"ler yer alır. Bunlar üzerinde, "Tefsir Sözlüğü"nde durulacak.

"İş" konusunu ilgilendiren ayetlerden burada yer almayanlar için özellikle bkz. **ÇALIŞMAK, CENNET, CEHENNEM, GÜNAH, İBADET, İNANÇ, İNSAN, KIYAMET, TANRI, YARATMAK.**

Özet

İş, insanlar için çok önemlidir. İnsan, işi ve emeğine göre değer kazanır. Tanrı, kimsenin emeğini "boşa çıkarmaz". Elverir ki, insan "inançlı" olsun ve "ibadet"te bulunsun. Tanrı katında geçerli olan iş ve çaba, kendisine yönelik olandır. İman ve ibadetle birlikte olandır. "İşler, sonuçta Tanrı"ya varır. Bu dünyada kim ne ekerse, öbür dünyada onu biçer. İnsan Ahiret'e yönelik olarak çalışmalı, ama, "dünyadan alması gereken payını da unutmamalı". Kul, "çalışır, çabalar"; Tanrı'ysa "yaratır". "Kelâm Sözlüğü"nde ve "Tefsir Sözlüğü"nde belirliteceği gibi, genellikle "İslam sünnet ehli"ne göre, "Tanrı, kulun işini de yaratır." İslam inanç mezheplerinden "Mutezile" buna karşı çıkar ve "kul, kendi işini kendi yaratır!" der.

İşçi-İşveren Ayrımı ve Nedeni

İşçi-işveren, kimi insan, kimi insanı çalıştırsın diye ayrılmıştır:

Zuhruf Suresi, ayet: 32

٣١ أَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُم مَّعِيشَتَهُمْ
فِي الْحَيَوٰةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَتَّخِذَ
بَعْضُهُم بَعْضًا سُخْرِيًّا وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ ٣٢

Anlamı

Senin Tanrı'nın "rahmet"ini (iyiliğini) onlar mı paylaştırıyorlar?! Dünya yaşamlarındaki yaşam olanaklarını aralarında biz paylaştırdık. *Ve kimini kimine, basamaklarla üstün kıldık ki, kimi kimini çalıştırsın.* Senin Tanrı'nın "rahmet"i, onların biriktirdiklerinden iyidir. (Zuhruf Suresi, ayet: 32.)

➤İYİ

"Aranılan nitelikli", "mutluluk verici", "sevindirici", "sağlıklı", "esenlikli", "üstün", "yararlı", "güzel", "güzel görünüşlü" (berr, hasen, el hasene, muhsin, el muhsine, tayyib, kerîm, cemîl, ma'rûf, sâlih, e's-sâliha, hayr).

İyileştirici: "Bir nesneyi, bir işi, bir durumu değiştirip düzelten, iyi niteliğe kavuşturan, geliştiren (muslih)".

İyi olmak: "İyi denecek durumda bulunmak (salâh)".

İyileştirmek: "İyi duruma getirmek (ıslâh)".

İyi davranmak: "İyi durumda bulunmak (ıslâh)".

A- "Asıl İyi Olan, Tanrı'dır"

إِنَّهُ هُوَ الْبَرُّ الرَّحِيمُ ٢٨

Tûr Suresi, ayet: 28

Anlamı

Kuşku yok ki, iyi olan ve acıyan; O'dur. (Tûr Suresi, ayet: 28.)

Buna, Diyanet'in çevirisinde şöyle anlam verildiği görülüyor:

"Şüphesiz O, iyilik yapandır, acıyandır." (Tûr Suresi, ayet: 28.)

Ayette "berr" sözcüğü geçmekte. Bu sözcüğün karşılığıysa, "iyi"dir. Buna göre, Tanrı için "iyilik yapan" değil; "iyi" (asıl iyi) deniyor ayette. "Berr", insana da nitelik verir; "iyi kişi"ye "berr", "iyi kişiler"e de "ebrâr" denir. Bununla birlikte, Diyanet çevirisindeki anlam yani "iyilik yapan" (Tanrı için) pek yanlış olmamakta. O nedenle kimi tefsirlerde, buradaki "*berr*" sözcüğüne anlam verilirken şöyle denmekte: "El muhsinu'us-sâdiku fî va'dihi:İyilik eden, sözünde duran".

"Kuşku yok ki (asıl) iyi olan ve acıyan O'dur" anlamını verdiğim anlatımdan önce de Tanrı'nın, cennetliklere neler vereceği, ne tür "iyilik"lerde bulunacağı anlatılıyor. "Berr" sözcüğüne "iyilik yapan" anlamının da verilebilmesi bundandır. Söz konusu anlatımdan önce şunlar anlatılmakta:

وَأَمْدَدْنَاهُم
بِفَاكِهَةٍ وَلَحْمٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ ٢٢ يَتَنَازَعُونَ فِيهَا كَأْسًا
لَّا لَغْوٌ فِيهَا وَلَا تَأْثِيمٌ ٢٣ وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ غِلْمَانٌ لَّهُمْ
كَأَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَّكْنُونٌ ٢٤ وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ
قَالُوا إِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِي أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ ٢٦ فَمَنَّ اللَّهُ ٢٥

Tûr Suresi, ayet: 22, 28

عَلَيْنَا وَوَقَانَا عَذَابَ السَّمُومِ ﴿٢٧﴾ إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلُ نَدْعُوهُ

Anlamı (Diyanet'in)

Cennette olanlara, diledikleri meyve ve etten bol bol veririz. Orada birbirleriyle, saçma söyletmeyen ve günaha sokmayan kadehler tokuşturuyorlar. Sedefteki inciler gibi gençler, yanlarında dolaşırlar. Birbirlerine dönüp soruşurlar: "Doğrusu bundan önce, ailemizin yanında bile korku içindeydik. Allah lütfedip bizi kavurucu azaptan korudu. Doğrusu, bundan önce de O'na yalvarıyorduk... (Tûr Suresi, ayet: 22-28.)

İşte, Tanrı'nın *"berr"* yani *"iyi"* (ya da iyilik eden) diye nitelenmesi, bundan sonra gelmekte...

B- "İyi" Kişiler

1- Kadın, Erkek "İyi" Kişiler

a) "Tanrı, İyileri, İyi Davrananları Sever"

Mâide Suresi, ayet: 92, 93

﴿٩١﴾ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَاحْذَرُوا فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ
فَاعْلَمُوا أَنَّمَا عَلَى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿٩٢﴾ لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوا إِذَا مَا اتَّقَوْا وَآمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ ثُمَّ اتَّقَوْا وَآمَنُوا ثُمَّ اتَّقَوْا وَأَحْسَنُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ
الْمُحْسِنِينَ ﴿٩٣﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Allah'a itâat edin, Peygamber'e itâat edin! Karşı gelmekten çekinin! Eğer yüz çevirirseniz bilin ki, Peygamber'imize düşen, sadece açıkça tebliğ etmektir. İnananlara ve yararlı işler işleyenlere, –sakınırlar, inanırlar, yararlı işler işlerler, sonra haramdan sakınıp inanırlar ve sonra isyandan sakınıp iyilik yaparlarsa– daha önceleri tatmış olduklarından dolayı sorumluluk yoktur. *Allah, iyi davrananları sever.* (Mâide Suresi, ayet: 92, 93.)

Bkz. **KORKU.**

"Tanrı'nın iyileri, iyi davrananları, iyilikçileri (muhsinleri) sevdiği", şu ayetlerde de bildirilir:

Bakara Suresi, ayet : 195
Âli İmrân Suresi, ayet : 134, 148
Mâide Suresi, ayet : 13
Bkz. **BAĞIŞ, BAĞIŞLAMAK, İYİLİK, SEVGİ, TANRI.**

b) "Tanrı, İyileri Ödüllendirir"

سَلَامٌ عَلَىٰ نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ ﴿٧٩﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿٨٠﴾
وَتَرَكْنَا عَلَيْهِمَا فِي الْآخِرِينَ ﴿١١٩﴾ سَلَامٌ
عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَارُونَ ﴿١٢٠﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿١٢١﴾
وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ ﴿١٢٩﴾ سَلَامٌ عَلَىٰ إِلْ يَاسِينَ ﴿١٣٠﴾
إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿١٣١﴾

Sâffât Suresi, ayet: 79, 80; 119-121; 129-131

Anlamı (Diyanet'in)

"Nuh'a selam olsun!" diye (ona iyi bir ün bıraktık). *İşte biz, iyi davrananları böyle mükâfatlandırırız.* (Sâffât Suresi, ayet: 79, 80.)

Sonra gelenler içinde "Musa ve Hârun'a selâm olsun!" diye iyi birer ün bıraktık. Doğrusu *Biz, iyileri böylece mükâfatlandırırız.* (Sâffât Suresi, ayet: 119-121.)

Sonra gelenler içinde "İlyas'a selam olsun!" diye bir ün bıraktık. Doğrusu Biz, iyileri böylece mükâfatlandırırız. (Sâffât Suresi, ayet: 129-131.)

"İşte Biz iyileri böyle ödüllendiririz!"in karşılığı olan anlatım, aynı Surenin 105., 110., En'âm Suresi'nin 84., Yusuf Suresi'nin 22., Kasas Suresi'nin 14. ve Mürselât Suresi'nin 44. ayetinde de yer almakta.

c) "Tanrı, İyilerin Emeklerini Boşa Çıkarmaz"

إِنَّهُ مَنْ يَتَّقِ وَيَصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٩٠﴾

Yusuf Suresi, ayet: 90

Anlamı (Diyanet'in)

Doğrusu kim kötülükten sakınır ve sabrederse bilsin ki, *Allah, iyi davrananların ecrini* zayetmez! (Yusuf Suresi, ayet: 90.)

Tanrı'nın, "iyilerin, iyi davrananların çabalarını boşa çıkarmayacağı", Tevbe Suresi'nin 120., Hûd Suresi'nin 115., Yusuf Suresi'nin 56. ayetlerinde de bildiriliyor. Bkz. **EMEK, İYİLİK, KORKU, SABIR.**

d) "Tanrı, İyileri Bağışlar ve İyilere Olan İyiliğini Artırır"

Şu ayetlerde yer alır:

Bakara Suresi, ayet	: 58
A'râf Suresi, ayet	: 161

Bkz. **İSRAİLOĞULLARI.**

e) "Tanrı, İyilerle Birliktedir"

Ankebût Suresi, ayet: 69

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٦٩﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Bizim uğrumuzda cihad edenleri, elbette yollarımıza eriştireceğiz. Allah, şüphesiz, iyi davrananlarla beraberdir. (Ankebût Suresi, ayet: 69.)

A'râf Suresi'nin 56. ayetinde de, Tanrı'nın "rahmet"inin, "iyiler"le, "iyi davrananlar"la, "iyilikçiler"le olduğu, bu tutumda olanlara yakın bulunduğu bildiriliyor. Bkz. **RAHMET, TANRI.**

f) "Tanrı'nın Kitabı, İyilere Doğru Yolu Gösterme Kılavuzudur"

Bkz. **KİTAB, KUR'AN.** Ayrıca bkz. **DOĞRU, HİDAYET.**

g) "İyilere Müjde Ver!"

Bkz. Hacc Suresi, ayet: 37. Ayrıca bkz.. **HACC, KURBAN.**

ğ) "İyilere, Cennet ve Cennet Nimetleri Var"

İnfitâr Suresi, ayet: 13, 14

إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ﴿١٣﴾ وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ ﴿١٤﴾

Anlamı

Kuşku yok ki, *iyiler (ebrâr)* mutluluk yerinde (cennette), kötüler (füccâr) ise cehennemde bulunacaklardır. (İnfitâr Suresi, ayet: 13, 14.)

Muteffifîn Suresi, ayet: 18-26

كَلَّا
إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عِلِّيِّينَ ﴿١٨﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا عِلِّيُّونَ ﴿١٩﴾ كِتَابٌ
مَرْقُومٌ ﴿٢٠﴾ يَشْهَدُهُ الْمُقَرَّبُونَ ﴿٢١﴾ إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ﴿٢٢﴾ عَلَى الْأَرَائِكِ
يَنْظُرُونَ ﴿٢٣﴾ تَعْرِفُ فِي وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ النَّعِيمِ ﴿٢٤﴾ يُسْقَوْنَ مِنْ رَحِيقٍ

مَخْتُومٍ ﴿٢٥﴾ خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِي ذَٰلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ ﴿٢٦﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Ama *iyilerin* defteri, yüksek katlardadır. O yüksek katların ne olduğunu sen bilir misin? O, gözde meleklerin gördüğü, yazılı bir kitaptır. *İyiler*, şüphesiz nimet içinde ve tahtlar üzerinde, etrafı seyrederler. Onları, yüzlerindeki nimet pırıltısından tanırsın. Sonunda misk kokusu bırakan, mühürlenmiş saf bir içecekten içerler. İyi işler için yarışanlar, bunun için yarışsınlar. (Muteffifîn Suresi, ayet: 18-26.)

لَٰكِنِ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نُزُلًا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ
خَيْرٌ لِلْأَبْرَارِ ﴿١٩٨﴾

Âli İmrân Suresi, ayet: 198

Anlamı

Ama Tanrı'larından korkup karşı gelmekten sakınanlara, altından ırmaklar akan ve sürekli içinde kalacakları cennetler var. Tanrı katında bir konukluk olarak bulunacaklar. Tanrı katında olan, *iyiler* için çok daha iyidir. (Âli İmrân Suresi, ayet: 198.)

رَبَّنَا إِنَّنَا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْإِيمَانِ
أَنْ آمِنُوا بِرَبِّكُمْ فَآمَنَّا رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا
سَيِّئَاتِنَا وَتَوَفَّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ ﴿١٩٣﴾

Âli İmrân Suresi, ayet: 193

Anlamı

Tanrı'mız! Kuşkusuz, "Tanrı'nıza inanın!" deyip inanca çağıran bir duyurucuyu işittik ve hemen inandık! Tanrı'mız! Günahlarımızı bağışla. Kötü yanlarımızı ört ve bizi *iyilerle* birlikte ölüme gönder. (Canımızı iyilerle birlikte al!) (Âli İmrân Suresi, ayet: 193.)

h) "İyiler, Kur'an'a Sarılırlar, Namaz Kılarlar"

وَالَّذِينَ يُمَسِّكُونَ
بِالْكِتَابِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ الْمُصْلِحِينَ ﴿١٧٠﴾

A'râf Suresi, ayet: 170

Anlamı

"Kitab"a (Kur'an'a) sarılanlar ve namaz kılanlar için böyledir durum (Ahiret yurdu onlar için hayırlıdır). Kuşku yok ki, biz, *iyilerin* emeklerinin karşılığını boş bırakmayız! (A'râf Suresi, ayet: 170.)

2- "İyi Kadınlar" (Sâlihât, Tâyyibât)

اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللّٰهُ بَعْضَهُمْ
عَلٰى بَعْضٍ وَبِمَا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ فَالصَّالِحَاتُ
قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللّٰهُ وَاللَّاتِي
تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ
وَاضْرِبُوهُنَّ فَاِنْ اَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا
اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِيًّا كَبِيرًا ﴿٣٤﴾

Nisâ Suresi, ayet: 34

Anlamı (Diyanet'in)

Allah'ın kimini kimine üstün kılmasından ötürü ve erkeklerin, mallarından sarfetmelerinden dolayı, erkekler, kadınlar üzerine hâkimdirler. İyi kadınlar, gönülden boyun eğenler ve Allah'ın korunmasını emrettiğini, kocasının bulunmadığı zaman da koruyanlardır. Serkeşlik etmelerinden endişelendiğiniz kadınlara öğüt verin, yataklarında onları yalnız bırakın, nihayet dövün. Size itâat ediyorlarsa aleyhlerine yol aramayın. Doğrusu Allah, Yüce'dir, Büyük'tür. (Nisâ Suresi, ayet: 34.)

"İyi kadınlar"ın da "daha iyileri" vardır:

Bu durum, Peygamber'in karılarına da anımsatılarak şöyle seslenilir:

عَسٰى رَبُّهُ اِنْ طَلَّقَكُنَّ
اَنْ يُبْدِلَهُ اَزْوَاجًا خَيْرًا مِنْكُنَّ مُسْلِمَاتٍ مُؤْمِنَاتٍ قَانِتَاتٍ تَائِبَاتٍ
عَابِدَاتٍ سَائِحَاتٍ ثَيِّبَاتٍ وَاَبْكَارًا ﴿٥﴾

Tahrîm Suresi, ayet: 5

Anlamı (Diyanet'in)

Ey Peygamber'in eşleri! Eğer o sizi boşarsa, Rabbi ona, *sizden daha iyi olan,* kendini Allah'a veren, inanan, boyun eğen, tevbe eden, kulluk eden, oruç tutan dul ve bakire eşler verebilir. (Tahrîm Suresi, ayet: 5.)

3- "İyi Kadınlar İyi Erkeklere, Kötü Kadınlar Kötü Erkeklere"

اَلْخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثِينَ وَالْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَاتِۚ
وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِۚ اُو۬لٰٓئِكَ مُبَرَّؤُ۫نَ
مِمَّا يَقُولُونَۜ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَر۪يمٌ ﴿٢٦﴾

Nûr Suresi, ayet: 26

Anlamı (Diyanet'in)

Kötü kadınlar kötü erkeklere, kötü erkekler kötü kadınlara yakışırlar. *İyi kadınlar iyi erkeklere, iyi erkekler de iyi kadınlara yakışırlar.* Bunlar, onların söylediklerinden uzaktırlar. İşte bunlara mağrifet ve cömertçe verilmiş rızık vardır. (Nûr Suresi, ayet: 26.)

Ne var ki, kimi zaman "iyi erkekler"e, "iyi kadınlar" düşmemekte:

ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا لِلَّذ۪ينَ كَفَرُوا
امْرَاَتَ نُوحٍ وَامْرَاَتَ لُوطٍۜ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ
مِنْ عِبَادِنَا صَالِحَيْنِ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللّٰهِ
شَيْـًٔا وَق۪يلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّاخِل۪ينَ ﴿١٠﴾

Tahrîm Suresi, ayet: 10

Anlamı (Diyanet'in)

Allah, inkâr edenlere, Nûh'un karısıyla, Lût'un karısını misal olarak gösterir: Onlar, kullarımızdan *iki iyi kulun* nikâhında iken, onlara karşı inkârlarını gizlemişlerdi de, iki Peygamber Allah'tan gelen azabı onlardan savamamışlardı. O iki kadına, "cehenneme girenlerle beraber siz de girin!" dendi. (Tahrîm Suresi, ayet: 10.)

"Erkek kötü" olduğu halde, kadının iyi olduğu da olur. Buna da, Fir'avn'ın karısı örnek verilmekte. Bkz. Tahrîm Suresi, ayet: 11. Ayrıca bkz. **FİRAVUN**.

4- "İyi Köle ve Câriye"ler

Nûr Suresi,
ayet: 32

وَأَنْكِحُوا الْأَيَامَىٰ مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ إِنْ
يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٣٢﴾

Anlamı (Diyanet'in)
İçinizdeki bekârları, *kölelerinizden ve cariyelerinizden iyi olanları* evlendirin. Eğer yoksul iseler, Allah onları lütfuyla zenginleştirir. Allah, lütfu bol olandır, Bilen'dir. (Nûr Suresi, ayet: 32.)

5- İyi Kişilerden Oluşan Toplum

Mâide Suresi,
ayet: 83, 84

وَإِذَا سَمِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَىٰ أَعْيُنَهُمْ تَفِيضُ
مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاكْتُبْنَا
مَعَ الشَّاهِدِينَ ﴿٨٣﴾ وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا جَاءَنَا
مِنَ الْحَقِّ وَنَطْمَعُ أَنْ يُدْخِلَنَا رَبُّنَا مَعَ الْقَوْمِ الصَّالِحِينَ

Anlamı
Peygambere indirileni işittiklerinde gözlerinin yaşla dolup taştığını görürsün. Hakkı öğrenmiş olmalarından dolayı... "Tanrı'mız! İnandık! Bizi tanıklarla birlikte yaz. (Bize hakk geldiği halde ve) biz, Tanrı'mızın bizi, *iyi topluma katmasını umarken* neden Tanrı'ya ve bize gelen hakka inanmayalım!" derler. (Mâide Suresi, ayet: 83, 84.)

Toplumların "iyiler"i de, "kötüler"i de olur. Örneğin "İsrailoğulları"nın (Yahudilerin) "iyiler"i de, "iyi" olmayanları da var:

A'râf Suresi,
ayet: 168

﴿١٦٧﴾ وَقَطَّعْنَاهُمْ فِي الْأَرْضِ أُمَمًا مِنْهُمُ الصَّالِحُونَ
وَمِنْهُمْ دُونَ ذَٰلِكَ وَبَلَوْنَاهُمْ بِالْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ لَعَلَّهُمْ
يَرْجِعُونَ ﴿١٦٨﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Biz onları (Yahudileri), yeryüzünde, *iyiler ve aşağılıklar* olarak bölük bölük ayırdık. İyiliğe dönerler diye, onları güzellikler ve kötülüklerle sınadık. (A'râf Suresi, ayet: 168.)

6- "İyi Kullar" ve "Yeryüzü"

وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ
الصَّالِحُونَ ﴿١٠٥﴾

Enbiyâ Suresi, ayet: 105

Anlamı (Diyanet'in)

Andolsun ki, Tevrat'tan sonra, Zebûr'da da, yeryüzüne *ancak iyi kullarımın* mirasçı olduğunu yazdık. (Enbiyâ Suresi, ayet: 105.)

7- Peygamberlerin Tümü "İyi Kişiler"di

وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ كُلًّا هَدَيْنَا وَنُوحًا هَدَيْنَا
مِنْ قَبْلُ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ
وَمُوسَىٰ وَهَارُونَ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿٨٤﴾ وَزَكَرِيَّا
وَيَحْيَىٰ وَعِيسَىٰ وَإِلْيَاسَ كُلٌّ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٨٥﴾ وَإِسْمَاعِيلَ
وَالْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًا وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٨٦﴾

En'âm Suresi, ayet: 84-86

Anlamı

Ve ona (İbrahim'e), İshak'ı, Ya'kub'u armağan ettik. Tümünü doğru yola eriştirdik. Daha önce de Nuh'u ve ondan türeyenlerden (soyundan gelenlerden) Davud'u, Süleyman'ı, Eyyûb'u, Yusuf'u, Musa'yı, Hârun'u doğru yola eriştirmiştik. İyileri işte böyle ödüllendiririz. Ve Zekeriyya'yı, Yahya'yı, İsa'yı, İlyas'ı eriştirdik doğru yola. Hepsi de "iyilerdendiler". İsmail'i, Elyesa'ı, Yunus'u ve Lût'u da... *Tümünü, dünyalara* (*tüm insanlara*) *üstün kıldık.* (En'âm Suresi, ayet: 84-86.)

Bkz. PEYGAMBER.

8- "İyiler"in "Derece"leri, ya da Yer Aldıkları Basamak

Nisâ Suresi, ayet: 69

وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَالرَّسُولَ فَاُو۬لٰٓئِكَ مَعَ الَّذٖينَ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ
مِنَ النَّبِيّٖنَ وَالصِّدّٖيقٖينَ وَالشُّهَدَٓاءِ وَالصَّالِحٖينَ وَحَسُنَ
اُو۬لٰٓئِكَ رَفٖيقًا ﴿٦٩﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Kim Allah'a ve Peygambere itâat ederse, işte onlar, Allah'ın nimetine eriştirdiği peygamberlerle, dosdoğru olanlar, şehidler ve *iyilerle* beraberdirler. Onlar, ne *iyi* arkadaştırlar. (Nisâ Suresi, ayet: 69.)

9- "İyi İnanırlar", Peygamber'e "Yardımcı" Olurlar

Peygamber'in karılarından ikisine, Âişe'yle Hafsa'ya şöyle seslenildiği bildirilir:

Tahrîm Suresi, ayet: 4

اِنْ تَتُوبَٓا اِلَى اللّٰهِ
فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا وَاِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَاِنَّ اللّٰهَ هُوَ مَوْلٰيهُ وَجِبْرٖيلُ
وَصَالِحُ الْمُؤْمِنٖينَ وَالْمَلٰٓئِكَةُ بَعْدَ ذٰلِكَ ظَهٖيرٌ ﴿٤﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Ey Peygamber'in eşleri! Eğer ikiniz de Allah'a tevbe ederseniz, kaymış olan kalpleriniz düzelmiş olur. Eğer eşinizin aleyhinde yardımlaşarak bir şey yapmaya kalkarsanız, bilin ki Allah onun dostu, bundan başka, Cebrail, *iyi mü'minler* ve melekler de *yardımcısıdır*. (Tahrîm Suresi, ayet: 4.)

C- "Cin"lerin de "İyiler"i ve Kötüleri Var

"Cin"lerin kendilerinin şöyle anlattıkları bildiriliyor:

Cin Suresi, ayet: 11

وَاَنَّا مِنَّا الصَّالِحُونَ وَمِنَّا دُونَ ذٰلِكَ كُنَّا طَرَٓائِقَ قِدَدًا ﴿١١﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Doğrusu aramızda *iyiler de vardır, bundan aşağı bulunanlar da vardır.* Biz, türlü türlü yolda olan topluluklardık. (Cin Suresi, ayet: 11.)

D- "Kâfir"ler "Kötü", "İnanır"larsa "İyi"dirler

"İyi"yi, "kötü"yü Tanrı "ayırır":

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوٓا
أَنَّمَا نُمْلِي لَهُمْ خَيْرٌ لِأَنْفُسِهِمْ إِنَّمَا نُمْلِي لَهُمْ لِيَزْدَادُوٓا إِثْمًا وَلَهُمْ
عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿١٧٨﴾ مَا كَانَ اللّٰهُ لِيَذَرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلٰى مَٓا أَنْتُمْ عَلَيْهِ
حَتّٰى يَمِيزَ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ

Âli İmrân Suresi, ayet: 178, 17

Anlamı

"Kâfir"ler, sakın sanmasınlar ki, yararlarına olsun diye kendilerine süre veriyor; cezalarını erteliyoruz! Onlara süre veriyoruz ki, günahları çoğalsın. Onlara, alçaltıcı ceza var. (Ey kâfirler!) Tanrı, inanırları sizin içinde bulunduğunuz durumda bırakacak değildir. Sonunda, *iyiyi kötüden ayıracaktır O...* (Âli İmrân Suresi, ayet: 178, 179.)

"İyi olan"ı seçmek gerekir:

قُلْ لَا يَسْتَوِي الْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ
وَلَوْ أَعْجَبَكَ كَثْرَةُ الْخَبِيثِ فَاتَّقُوا اللّٰهَ يَٓا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ
تُفْلِحُونَ ﴿١٠٠﴾

Mâide Suresi, ayet: 100

Anlamı

De ki: "Kötü (pis) ile, iyi (temiz) olan bir değildir. Kötülerin çokluğu seni imrendirir olsa bile..." Ey akıl sahipleri, Tanrı'dan korkun, karşı gelmekten sakının! Olur ki, kurtulursunuz. (Mâide Suresi, ayet: 100.)

Açıklama

Kimi Kur'an yorumcusuna göre buradaki "kötü" (pis), "haram" olan şeydir. "İyi"de "helal" olan... Bununla birlikte, buradaki "kötü" ile; "kötü insan" (kâfir), "iyi" ile de "iyi insan" (inanır) anlatılıyor olabilir. Bunu savunanlar da var.

Kâfirler, "kötü"ye öncelik verip "ivedi"yle "iyi"nin önüne geçirirler:

Salih Peygamber, toplumuna seslenirken şunu da aktarmakta:

قَالَ يَا قَوْمِ لِمَ تَسْتَعْجِلُونَ
بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ لَوْلَا تَسْتَغْفِرُونَ اللَّهَ لَعَلَّكُمْ
تُرْحَمُونَ ﴿٤٦﴾

Neml Suresi, ayet: 46

Anlamı

Salih: "Ey toplumum! Kötü olanı iyi (el hasene) olandan önceye geçirmek için neden ivedice davranıyorsunuz? Günahlarınızın bağışlanmasını isteseniz olmaz mı? Olur ki acınırsınız. (Neml Suresi, ayet: 46.)

E- "İyi" Olan Şeyler

1- "İyi Toprak"

Bkz. A'râf Suresi, ayet: 58. Ayrıca bkz. **GÜZEL, TOPRAK.**

2- "İyi Yurt", "İyi Konut"

İlgili ayetler için bkz. **AHİRET, CENNET.**

3- "İyi Rızık"

İlgili ayetler için bkz. **CENNET, HELAL, NİMET, RIZK, TEMİZ.**

F- "İyi" Durum, Tutum, İş ve Davranışlar

1- "İyi Durum"a (İyi Çizgiye, Doğru Yola) Gelmek

إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا
مِنْ بَعْدِ ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٨٩﴾

Âli İmrân Suresi, ayet: 89

Anlamı

Bundan sonra tevbe edip "iyi duruma gelenler" başka... Kuşkusuz, Tanrı bağışlayan ve acıyandır. (Âli İmrân Suresi, ayet: 89.)

Bkz. **ACIMA, BAĞIŞLAMAK, TEVBE.**

2- "İyi Sabır" (E's-Sabru'l-Cemîl)

İlgili ayetler için bkz. **SABIR, YUSUF.**

3- "İyi Davranış"

وَمَا خَلَقْنَا
السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَإِنَّ السَّاعَةَ

Hicr Suresi, ayet: 85

لَاٰتِيَةٌ فَاصْفَحِ الصَّفْحَ الْجَم۪يلَ ﴿٨٥﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Biz, gökleri, yeri ve her ikisi arasında bulunanları gereğince yarattık. Kıyamet günü şüphesiz gelecektir. O halde, yumuşak ve *iyi davran*! (Hicr Suresi, ayet: 85.)

Konuyu ilgilendiren öteki ayetler için bkz. **CENNET, EMEK, GÜZEL, İŞ, KIYAMET.**

4- "İyi Tutum, İyi İş" ve "İyi Emek"

İlgili ayetler için bkz. **AÇIKLAMAK, AHİRET, ÂKIBET, CEHENNEM, CENNET, EMEK, GÖK, GÜNAH, İBADET, İMAN (İNANÇ), İSLAM, İŞ, İYİLİK, BAĞIŞ, İHSAN, TEMİZLİK.**

5- "İyi Söz"

قَوْلٌ مَعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِنْ صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَٓا اَذًىۜ
وَاللّٰهُ غَنِيٌّ حَل۪يمٌ ﴿٢٦٣﴾

Bakara Suresi, ayet: 263

Anlamı

İyi (*güzel*) *bir söz*, bağışlayıcı bir tutum; ardından başa kakmak ve incitme gelen bir bağıştan (sadakadan) daha iyidir. Tanrı zengindir, "hilm" sahibidir. (Bakara Suresi, ayet: 263.)

İlgili öteki ayetler için bkz. **GÜZEL, SÖZ.** Ayrıca bkz. **İYİLİK.**

6- "İyi Kulluk" (İyi İbadet)

İlgili ayetler için bkz. **CENNET, EMEK, İBADET, İMAN, İNANÇ, KUL-KULLUK.**

G-"İyileştirmek" (Islâh)

وَلَا تُفْسِدُوا فِي
الْاَرْضِ بَعْدَ اِصْلَاحِهَا وَادْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًاۜ اِنَّ
رَحْمَتَ اللّٰهِ قَر۪يبٌ مِنَ الْمُحْسِن۪ينَ ﴿٥٦﴾

A'râf Suresi, ayet: 56

Anlamı (Diyanet'in)

Düzeltilmişken (*ıslahından sonra*), yeryüzünde bozgunculuk yapmayın. Allah'a korkarak ve umutla yalvarın! Doğrusu Allah'ın rahmeti, *iyi davrananlara yakındır.* (A'râf Suresi, ayet: 56.)

İlgili öteki ayetler için özellikle bkz. **BOZGUNCULUK, İYİLİK, MÜNÂFIK, YER.**

Ğ-"İyileştirici" (Muslih)

Bakara Suresi, ayet: 220

وَيَسْئَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامٰى قُلْ اِصْلَاحٌ لَهُمْ
خَيْرٌ وَاِنْ تُخَالِطُوهُمْ فَاِخْوَانُكُمْ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ
وَلَوْ شَاءَ اللّٰهُ لَاَعْنَتَكُمْ اِنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٢٠﴾

Anlamı

(Ey Muhammed!) Sana, öksüzleri sorarlar: De ki: "Onların durumlarını düzeltip iyileştirmek (ıslah), çok daha iyidir. Eğer katılıp onlarla birlikte yaşarsanız, sizin kardeşlerinizdir onlar. Tanrı, *bozguncuyu da, düzeltip iyileştireni de bilir.* Dileseydi, sizi güçlükler içine sokardı. Kuşku yok ki, Tanrı güçlüdür ve hikmetlidir. (Bakara Suresi, ayet: 220.)

İlgili öteki ayetler için özellikle bkz. **BOZGUN, İYİLİK, MÜNÂFIK.**

"İyi" konusunu ilgilendiren ayetler için özellikle bkz. **AÇIKLAMA, ADALET, AHİRET, AHLAK, ANA, ANABABA, ARABULUCULUK, BAĞIŞ, BAĞIŞLAMAK, BARIŞ, BAŞA KAKMAK, BOZGUNCULUK, CEHENNEM, CENNET, CEZA, CÖMERT, ÇALIŞMAK, ÇEKEMEZLİK, DİLEMEK, DİN, DOĞRU, DOST, DÜNYA, DÜRÜST, EMEK, EYYUB, GÖK, GÜNAH, HAKK, İBADET, İSLAM, İYİLİK, KIYAMET, KİTAB, KUR'AN, KÖTÜ, SEVAB, TANRI.**

Özet

İyi nedir, kötü nedir ya da kimdir, kimlerdir? Bunları yeterince Tanrı bilir.

"Kâfir"ler, tümüyle kötüdürler Tanrı katında. İyi olsalar inanırlar. "İnananlar" da Tanrı katında hep bir değildir. Kimileri iyidirler, kimileri "daha iyi"dirler. "İyilikleri", Tanrı'nın buyruklarına uymaları ve yasaklarından kaçınmaları oranındadır. Kim ne denli Tanrı'dan korkar ve O'nun buyruklarına uyup gösterdiği yoldan giderse, o denli "iyi"dir Tanrı katında. "İyiler"in "emek"lerini Tanrı "boşa çıkarmaz". "İyiler"i Tanrı sever ve sevdiklerine neleri verirse onlara da onları verir. "İyiler cennete, kötülerse cehenneme gideceklerdir." Bununla birlikte, gerek cennete gidiş, gerek cehenneme gönderiliş, Tanrı'nın dilemesine bağlıdır.

➤İYİLİK

"İyi olanın durumu, iyi olma durumu", "karşılıksız yapılan yardım", "yararlılık" (ihsan, el hasene, birr –Meryem Suresi, ayet: 14, 32–, berr, fadl, rahmet, ni'met, tavl, hayr, in'am, el minne, el menn, ikrâm, ma'ruf).

İyilikçi-iyilik sever: "İyilik etme çabasında olan, iyilik için koşan, herkesin iyiliğini isteyen" (muhsin, muslih, ülü'l-fadl).

A- "Bağış" Türünden İyilik
1- Genel

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتّٰى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ
فَإِنَّ اللّٰهَ بِهِ عَلِيمٌ ﴿٩٢﴾

Âli İmrân Suresi, ayet: 92

Anlamı

Sevdiğiniz şeylerden verip harcamadıkça, iyiliğe kavuşamazsınız (yani iyilik etmiş olmazsınız). Ne harcarsanız, kuşku yok ki, Tanrı onu bilir. (Âli İmrân Suresi, ayet: 92.)

Bu ayetin Diyanet çevirisindeki anlamı şöyle:

Sevdiğiniz şeylerden sarfetmedikçe iyiliğe erişemezsiniz. Her ne sa-federseniz, şüphesiz Allah onu bilir. (Âli İmrân Suresi, ayet: 92.)

﴿١٩٤﴾ وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا
إِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٩٥﴾

Bakara Suresi, ayet: 195.

Anlamı

Ve Tanrı yolunda harcayın! Elinizle kendinizi çekinceye (tehlikeye) atmayın ama. *İyilik yapın*! Çünkü Tanrı iyileri-iyilikçileri sever. (Bakara Suresi, ayet: 195.)

2- "Yakın"lara, "Yoksul"lara, "Düşkün"lere, "Öksüz"lere, "Yolcu"lara İyilik

إِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبٰى
وَيَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ
تَذَكَّرُونَ ﴿٩٠﴾

Nahl Suresi, ayet: 90

Anlamı

Kuşku yok ki Tanrı "adalet"i, "*iyilik etme*"*yi* ve "*yakınlara verme*"*yi* buyurur; "yüz kızartıcı kötülüğü", "uygun görülmeyip yadırganan"ı ve "sınırı aşma"yı yasaklar. Size öğüt verir O. Olur ki, anıp düşünürsünüz. (Nahl Suresi, ayet: 90.)

وَلَا يَأْتَلِ أُولُوا الْفَضْلِ مِنْكُمْ

Nûr Suresi, ayet: 22

وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبٰى وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي
سَبِيلِ اللّٰهِ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ لَكُمْ
وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٢﴾

Anlamı

Sizden *iyilik sever* zenginler (ülü'l-fadli ve's-sea), yakınlara, yoksullara, Tanrı yolunda göçetmişlere vermemek için andiçmesinler. Bağışlasınlar, hoş görsünler. Tanrı sizi bağışlasın istemez misiniz? Tanrı bağışlayan ve acıyandır. (Nûr Suresi, ayet: 22.)

Bakara Suresi, ayet: 83

وَإِذْ أَخَذْنَا
مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللّٰهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ
إِحْسَانًا وَذِي الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاكِينِ
وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَأَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَآتُوا الزَّكٰوةَ
ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْكُمْ وَأَنْتُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٨٣﴾

Anlamı

Anımsa onu ki: "Yalnızca Tanrı'ya kulluk edin! Anaya babaya da iyilik! Yakınlara, öksüzlere, yoksullara da iyilik edin. İnsanlara da güzel söz söyleyin! Namaz kılın, zekât verin!" diyerek İsrailoğullarıyla sözleşip and ile söz almıştık. (Ey İsrailoğulları!) Sonra, içinizden bir azınlık bir yana, döndünüz sözünüzden. Dönüp yüz çevirenlersiniz sizler. (Bakara Suresi, ayet: 83.)

Bkz. **İSRAİLOĞULLARI**

Nisâ Suresi, ayet: 36

﴿٣٥﴾ وَاعْبُدُوا اللّٰهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ
إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاكِينِ
وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبٰى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ

وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ
مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا ﴿٣٦﴾

Anlamı

Tanrı'ya kulluk edin! O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın! Anaya babaya da iyilik edin! Yakınlara, öksüzlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanıbaşınızdaki arkadaşınıza, yolcuya ve kölelerinize de iyilik edin. Şu kesin ki, Tanrı, böbürgen övüngeni sevmez. (Nisâ Suresi, ayet: 36.)

İsrâ Suresi, ayet: 23, 24

وَقَضٰى رَبُّكَ اَلَّا تَعْبُدُٓوا اِلَّٓا اِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا
اِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ اَحَدُهُمَٓا اَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَٓا
اُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ﴿٢٣﴾ وَاخْفِضْ لَهُمَا
جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا

Anlamı

Senin Tanrı'n şuna kesin yargıda bulunup buyurdu: "Yalnızca O'na kulluk edin! Anaya babaya da *iyilik*! İkisinden biri, ya da ikisi birden senin yanında yaşlılığa erişmiş bulunursa sakın onlara: 'Öf...' (bile) deme! Onları azarlama! Onlara iyi söz söyle! Acımadan oluşan alçakgönüllülük kanatlarını ger onlara. Ve: 'Tanrı'm! İkisine de acı! Nasıl ki onlar küçüklüğümde acıyarak beni büyütüp eğittiler' de!" (İsrâ Suresi, ayet: 23, 24.)

Bkz. **ANABABA.**

3- Boşanmış Karılara İyilik

Boşayan erkek, eğer bağları iyice koparmamışsa, yani üç "talak"la boşamamışsa, bu aşamada iki yol var: Ya, "güzellik"le boşamaktan vazgeçip tutmak, ya da maddi bir *"iyilik"te bulunup* tümden bırakmak:

Bakara Suresi, ayet: 229

اَلطَّلَاقُ مَرَّتَانِ فَاِمْسَاكٌ بِمَعْرُوفٍ اَوْ تَسْرِيحٌ بِاِحْسَانٍ

Anlamı (Diyanet'in)

Boşanma "iki defa"dır. Ya iyilikle tutma, ya da iyilik yaparak bırakmadır... (Bakara Suresi, ayet: 229.)

Bu çeviride yer alan "boşanma", "boşama" olsa, ayetteki karşılığı olan "talak"a daha uygun olur. Bkz. **BOŞAMAK**.

Bakara Suresi, ayet: 236

لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ اِنْ طَلَّقْتُمُ النِّسَٓاءَ
مَا لَمْ تَمَسُّوهُنَّ اَوْ تَفْرِضُوا لَهُنَّ فَر۪يضَةً وَمَتِّعُوهُنَّ عَلَى الْمُوسِعِ
قَدَرُهُ وَعَلَى الْمُقْتِرِ قَدَرُهُ مَتَاعًا بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُحْسِن۪ينَ

Anlamı

Kadınları boşadığınızda, cinsel birleşimde bulunmamışsanız ya da onlar için bir mehir üzerinde sözleşmemişseniz size bir günah yönelmez. Dünya geçimliği vererek onları yararlandırın. Zengine kendi gücü ölçüsünde, yoksula da kendi gücü ölçüsünde düşer bu. Uygun bir iyilikte bulunup onlara bir geçimlik sağlamak, iyilikçilere düşen bir "hak"tır (görevdir). (Bakara Suresi, ayet: 236.)

Bu ayete, Diyanet çevirisinde de şöyle anlam veriliyor:

Kadınlara el sürmeden ve mehirlerini biçmeden onları boşarsanız, size sorumluluk yoktur. Onları –zengine kendi çapına, fakire de kendi çapına– uygun bir şekilde faydalandırın. Bu, iyi davrananların şanına yakışır bir borçtur. (Bakara Suresi, ayet: 236.)

4-"Kısas"da İyilik:

Bkz. Bakara Suresi, ayet: 178. Ayrıca bkz. **KISAS**.

5- "Mekke"den "Medine"ye Göçetmişlere (Muhâcirlere), "Medine"lilerin "İyilikleri"

İlgili ayetler için bkz. **MEKKE, MEDİNE, MÜHÂCİR**.

B- "Manevî İyilik"leri de İçine Alan "İyilik"

1- "İbadet"

"Tanrı'yı görürcesine ibadet etme"ye, hadiste "ihsan", yani "iyilik" denmekte. Bkz. **İHSAN**.

"Mal"ca ve "beden"ce yapılan "ibadet"lerin tümü, bunun kapsamına girer. Yani tümü "iyilik" diye nitelenmekte. Tabii "inanç" (iman) ile birlikte:

Bakara Suresi, ayet: 177

لَيْسَ الْبِرَّ اَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلٰكِنَّ
الْبِرَّ مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَالْمَلٰٓئِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيّ۪نَ

وَآتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينَ
وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى
الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي
الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَٰئِكَ
هُمُ الْمُتَّقُونَ ﴿١٧٧﴾

Anlamı

İyilik (birr), yüzünüzü doğuya, ya da batıya çevirmeniz değildir. Ama *iyilik* o kimsenin gösterdiği tutum ve davranışlardır ki, Tanrı'ya, Ahiret gününe, meleklere, Kitab'a, peygamberlere inanmıştır, sevdiği malından, yakınlara, öksüzlere, yoksullara, yolculara, dilencilere vermekte, köleler uğrunda malını harcamakta, namaz kılmakta, zekât vermektedir. Bir de antlaşma yaptıkları zaman antlaşmalarına tam uyan, zorlukta, darlıkta ve savaş sırasında sıkıntılara katlanan kimselerin tutum ve davranışlarıdır iyilik. İşte doğru olanlar bunlardır. Ve bunlardır Tanrı'dan korkup karşı gelmekten sakınanlar. (Bakara Suresi, ayet: 177.)

2- "Tanrı'dan Korkup Karşı Gelmekten Sakınmak"

يَسْأَلُونَكَ
عَنِ الْأَهِلَّةِ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ وَلَيْسَ الْبِرُّ
بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلَٰكِنَّ الْبِرَّ مَنِ
اتَّقَىٰ وَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ
تُفْلِحُونَ ﴿١٨٩﴾

Bakara Suresi, ayet: 189

Anlamı

(Ey Muhammed!) Sana, "ayça"lardan (hilâl durumundaki aylardan) sorarlar. De ki: "Bunlar, insanlar ve hacc için zaman ölçüleridir." *İyilik* (birr), evlere ar-

kalarından girmek değildir. Ama iyilik, Tanrı'dan korkup karşı gelmekten sakınan kimsenin gösterdiği tutumdur. Evlere kapılarından girin. Tanrı'dan korkup karşı gelmekten sakının! Olur ki, kurtulursunuz. (Bakara Suresi, ayet: 189.)

C- İyilikte Bulunmayı Öğütlemek
1- İyilik Yolunda Olmayı Buyuran, Kötülüğü Yasaklayan Bir Topluluk Bulunsun

Âli İmrân Suresi, ayet: 104

﴿١٠٣﴾ وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ اُمَّةٌ يَدْعُونَ اِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ
وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٤﴾

Anlamı
Sizden öyle bir topluluk bulunsun ki, iyiye çağırıyor, iyiliği buyuruyor, kötülüğü yasaklıyor olsun. İşte bunlardır kurtulacak olanlar. (Âli İmrân Suresi, ayet: 104.)

İslam inanırları da böyledirler:

Âli İmrân Suresi, ayet: 110

كُنْتُمْ خَيْرَ اُمَّةٍ اُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ
بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَلَوْ اٰمَنَ
اَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ مِنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَاَكْثَرُهُمُ
الْفَاسِقُونَ ﴿١١٠﴾

Anlamı
Siz insanlar için çıkarılıp ortaya konmuş toplumların *iyisisiniz*: *İyiliği* buyurursunuz, kötü olanı yasaklarsınız ve Tanrı'ya inanırsınız. Kitab ehli de inanmış olsaydı, kendileri için iyi olurdu. Onlardan inanırlar vardır, ama çoğu, yoldan çıkmışlardır. (Âli İmrân Suresi, ayet: 110.)

"Kitab ehli"nden de "iyiliği buyuran" ve "kötülüğü yasaklayan"lar vardır:

لَيْسُوا سَوَاءً
مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ اُمَّةٌ قَائِمَةٌ يَتْلُونَ اٰيَاتِ اللّٰهِ اٰنَاءَ اللَّيْلِ
وَهُمْ يَسْجُدُونَ ﴿١١٣﴾ يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ

وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُسَارِعُونَ
فِي الْخَيْرَاتِ وَأُولَٰئِكَ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١١٤﴾

Anlamı

Hepsi bir değildir. Kitab ehlinden dimdik ayakta bir topluluk vardır ki, bunlar geceleri secdeye kapanarak Tanrı'nın ayetlerini okurlar. Tanrı'ya ve Ahiret gününe inanırlar, iyiliği buyurur ve kötü olanı yasaklarlar. Ve iyilikler (hayrât) alanında yarışırlar. İşte bunlardır *iyiler*.

Birbirlerinin "dostu" olan inanırlar, hep bu tutum içindedirler:

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ
أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ
وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ
وَرَسُولَهُ أُولَٰئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

Tevbe Suresi, ayet: 71

Anlamı

İnanır erkekler ve inanır kadınlar, birbirlerinin dostudurlar. İyiliği buyururlar ve kötü olanı yasaklarlar. Namaz kılarlar, zekât verirler. Tanrı'ya ve Peygamberi'ne boyun eğerler. İşte bu kimselerdir ki Tanrı kendilerine acıyacaktır. Kuşkusuz Tanrı güçlü ve hikmetlidir. (Tevbe Suresi, ayet: 71.)

"Münâfık"larsa bunun tersine tutum gösterirler:

الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ
بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنْكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ
الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ
إِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٦٧﴾ وَعَدَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ

Tevbe Suresi, ayet: 67, 68

وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا
هِيَ حَسْبُهُمْ وَلَعَنَهُمُ اللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُقِيمٌ ﴿٦٨﴾

Anlamı

İki yüzlü erkek ve kadınlar da, birbirlerindendir. Kötülüğü emreder, *iyiliğe* engel olurlar. *Elleri de sıkıdır.* Allah'ı unuttular; bu yüzden Allah da onları unuttu. Doğrusu iki yüzlüler, fâsıktırlar. Allah iki yüzlü erkek ve kadınlara ve inkârcılara, ebedi kalacakları cehennem ateşini hazırlamıştır. O, onlara yeter. Allah lanet etsin! Onlara devamlı azab vardır. (Tevbe Suresi, ayet: 67, 68.)

Bu çeviride "iki yüzlü" diye anlam verilen "münâfık", "dıştan Müslüman, içten kâfir" olandır. Bkz. **MÜNÂFIK.**

Münâfıkların değil de, inanırların tutumunu gösterenlere müjdeler olsun:

Tevbe Suresi, ayet: 112

التَّائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّائِحُونَ الرَّاكِعُونَ
السَّاجِدُونَ الْآمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ
عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٢﴾

Anlamı

Tevbe edenler, ibadette bulunanlar, Tanrı'yı övenler, Tanrı uğrunda dolaşanlar, "rüku' " edenler, "secde" edenler, *iyiliği buyuranlar*, kötü olanı yasaklayanlar, Tanrı'nın koyduğu sınırları (yasaları-kuralları) koruyanlar... İşte (ey Muhammed!) bu inanırları müjdele! (Tevbe Suresi, ayet: 112.)

Lokman, oğluna öğüt veriyor:

Lokman Suresi, ayet: 17

يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ
عَنِ الْمُنْكَرِ وَاصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ﴿١٧﴾

Anlamı

Ey oğulcuğum! Namaz kıl, *iyiliği buyur,* kötü olanı yasakla! Başına gelene de katlan! Kuşku yok ki bunlar, amaçlanmaya değer tutum ve davranışlardandır. (Lokman Suresi, ayet: 17.)

Açıklama

Bu bölümde "iyilik" diye anlam verilen "ma'ruf" sözcüğüne, "uygun olan" diye de anlam verilebilir. "Ma'ruf", örfe, yani insanların törelerine ve şeriate uygun olandır. Bununla birlikte kimi yerde iyilik anlamını içermekte.

2- "İyilik" Yolunu Öğütleyenlerin, Kendilerinin de Bu Yolda Bulunmaları Gerekir

يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا
نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ
وَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ ﴿٤٠﴾ وَآمِنُوا بِمَا أَنْزَلْتُ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ
وَلَا تَكُونُوا أَوَّلَ كَافِرٍ بِهِ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَإِيَّايَ
فَاتَّقُونِ ﴿٤١﴾ وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ
تَعْلَمُونَ ﴿٤٢﴾ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ
﴿٤٣﴾ أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ
الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٤٤﴾

Bakara Suresi, ayet: 40-44

Anlamı (Diyanet'in)

Ey İsrailoğulları! Size verdiğim nimeti hatırlayın! Ve ahdimi yerine getirin ki, Ben de yerine getireyim. Yoksa Ben'den korkun! Elinizde bulunan Tevrat'ı te'yid ederek indirdiği Kur'an'a inanın! Onu ilk inkâr eden siz olmayın! Ayetlerimi, hiçbir değere karşılık değiştirmeyin. Ve yalnız Ben'den korkun! Bile bile hakkı gizleyerek, hakkı batıla karıştırmayın! Namazı kılın, zekâtı verin, rükû edenlerle birlikte rükû edin! Kitabı okuyup durduğunuz halde, *kendinizi unutur da, başkalarına mı iyilikle emredersiniz*? Düşünmez misiniz? (Bakara Suresi, ayet: 40-44.)

D- "İyilikte Birleşmek" Gerek

وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى وَلَا تَعَاوَنُوا
عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٢﴾

Mâide Suresi, ayet: 2

Anlamı (Diyanet'in)

İyilikte ve fenalıktan sakınmakta yardımlaşın, günah işlemek ve aşırı gitmekte yardımlaşmayın. Allah'tan sakının, Allah'ın cezası şiddetlidir. (Mâide Suresi, ayet: 2.)

E- "İyi Durum" Anlamında "İyilik" (El Hasene)

Âli İmrân Suresi, ayet: 120

﴿١١٩﴾ إِنْ تَمْسَسْكُمْ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَإِنْ تُصِبْكُمْ سَيِّئَةٌ يَفْرَحُوا
بِهَا وَإِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا
إِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴿١٢٠﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Size bir *iyilik* gelse, onların fenasına gider. Başınıza bir kötülük gelse, buna sevinirler. Sabreder ve sakınırsanız, onların hilesi size hiç bir zarar vermez. Allah, işlediklerinin hepsini bilir. (Âli İmrân Suresi, ayet: 120.)

Nisâ Suresi, ayet: 78, 79

أَيْنَ
مَا تَكُونُوا يُدْرِكْكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُشَيَّدَةٍ وَإِنْ تُصِبْهُمْ
حَسَنَةٌ يَقُولُوا هَٰذِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُوا هَٰذِهِ
مِنْ عِنْدِكَ قُلْ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ فَمَالِ هَٰؤُلَاءِ الْقَوْمِ لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ
حَدِيثًا ﴿٧٨﴾ مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ
فَمِنْ نَفْسِكَ وَأَرْسَلْنَاكَ لِلنَّاسِ رَسُولًا وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا ﴿٧٩﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Nerde olursanız olun; sağlam kaleler içinde bulunsanız bile; ölüm size yetişecektir. Onlara *bir iyilik* gelirse, "bu, Allah'tandır!" derler. Bir kötülüğe uğrarlarsa: "Bu, senin tarafındandır!" derler. Ey Muhammed! De ki: "*Hepsi, Allah'tandır*!" Bunlara ne oluyor ki, hiç bir sözü anlamaya yanaşmıyorlar? Sana ne iyilik gelirse, Allah'tandır. Sana ne kötülük gelirse kendindendir. Ey Muhammed! Seni, insanlara Peygamber gönderdik. Şahid olarak Allah yeter. (Nisâ Suresi, ayet: 78, 79.)

Bkz. **ECEL, KADER, ÖLÜM, TANRI, YARATMAK.**

إِنْ تُصِبْكَ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَإِنْ تُصِبْكَ مُصِيبَةٌ
يَقُولُوا قَدْ أَخَذْنَا أَمْرَنَا مِنْ قَبْلُ وَيَتَوَلَّوْا وَهُمْ فَرِحُونَ
﴿٥٠﴾ قُلْ لَنْ يُصِيبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا هُوَ مَوْلَانَا وَعَلَى
اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾ قُلْ هَلْ تَرَبَّصُونَ بِنَا
إِلَّا إِحْدَى الْحُسْنَيَيْنِ وَنَحْنُ نَتَرَبَّصُ بِكُمْ أَنْ يُصِيبَكُمُ
اللَّهُ بِعَذَابٍ مِنْ عِنْدِهِ أَوْ بِأَيْدِينَا فَتَرَبَّصُوا إِنَّا
مَعَكُمْ مُتَرَبِّصُونَ ﴿٥٢﴾

Tevbe Suresi, ayet: 50-52

Anlamı (Diyanet'in)

Sana bir *iyilik* gelince, onların fenasına gider; bir kötülük gelse, "biz önceden ihtiyatlı davrandık!" derler; sevinerek giderler. De ki: "Allah'ın bize yazdığından başkası başımıza gelmez. O, bizim Mevlâmızdır. İnsanlar, Allah'a güvensin!" De ki: "Bize, iki iyiden, gâzîlik veya şehidlikten başka bir şeyin gelmesini mi bekliyorsunuz? Oysa biz Allah'ın kendi katından, veya elinizle, sizi bir azaba uğratmasını bekliyoruz. Bekleyiniz, doğrusu biz de sizinle birlikte beklemekteyiz!" (Tevbe Suresi, ayet: 50-52.)

Bkz. BEKLEMEK, ECEL, KADER, MÜNÂFIK, ÖLÜM.

فَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ
مِنْ خَلَاقٍ ﴿٢٠٠﴾ وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا
حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿٢٠١﴾
أُولَٰئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ مِمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٢٠٢﴾

Bakara Suresi, ayet: 200-202

Anlamı

İnsanlardan öyleleri var ki: "Tanrı'mız! Bize, dünyada ver!" derler. Böyleleri için Ahirette bir pay yoktur. Öyleleri de var ki: "Tanrı'mız! Bize, dünyada da iyilik

(maddi varlık, iyi durumlar, mutluluklar) ver; Ahirette de iyilik ver! Bizi ateşin azabından koru!" derler. İşte bunlara, kazandıklarından pay vardır (karşılıklarını alacaklardır). Tanrı, hesabı hızlı olandır. (Bakara Suresi, ayet: 200-202.)

Nahl Suresi, ayet: 30

وَقِيلَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا
مَاذَا أَنْزَلَ رَبُّكُمْ قَالُوا خَيْرًا لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هٰذِهِ الدُّنْيَا
حَسَنَةٌ وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ وَلَنِعْمَ دَارُ الْمُتَّقِينَ ﴿٣٠﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Sakınan kimselere: "Rabb'iniz ne indirdi!" denince, "iyilik" (hayr) derler. Bu dünyada iyi davrananlara iyilik vardır. Ahiret yurduysa daha iyidir. Sakınanların yurdu ne güzeldir. (Nahl Suresi, ayet: 30.)

İbrahim Peygamber'den söz edilirken, kendisine "dünyada da iyilik verildiği" bildirilir:

Nahl Suresi, ayet: 122

وَآتَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٢٢﴾

Anlamı

Biz ona dünyada *iyilik* verdik. Kuşku yok ki, o, Ahirette de *iyilerdendir*. (Nahl Suresi, ayet: 122.)

Bkz. **İBRAHİM.**

F- "İyi İlişki", "İyi Tutum, Hoşgörülü Davranış, Barışçı ve Bağışlayıcı Olmak" Anlamındaki İyilik (El Hasene)

Fussilet Suresi, ayet: 34

﴿٣٣﴾ وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ اِدْفَعْ بِالَّتِي هِيَ
أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ
حَمِيمٌ ﴿٣٤﴾

Anlamı (Diyanet'in)

İyilik ve fenalık bir değildir. Ey inanan kişi! Sen, fenalığı en güzel şekilde sav! O zaman seninle arasında düşmanlık bulunan kişinin yakın bir dost gibi olduğunu görürsün. (Fussilet Suresi, ayet: 34.)

G- "İyi İş, Sevap Kazandıran Davranış" Anlamındaki "İyilik" (El Hasene)

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى
إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٦٠﴾

En'âm Suresi, ayet: 160

Anlamı (Diyanet'in)

Kim ortaya bir *iyilik* koyarsa, ona, on katı verilir. Ortaya konan bir kötülük ise; ancak misliyle cezalandırılır. Onlara haksızlık yapılmaz. (En'âm Suresi, ayet: 160.)

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَهُمْ مِنْ فَزَعٍ يَوْمَئِذٍ آمِنُونَ ﴿٨٩﴾
وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكُبَّتْ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ هَلْ تُجْزَوْنَ
إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٠﴾

Neml Suresi, ayet: 89, 90

Anlamı

Kim bir *iyilikle* gelirse, o kimseye ondan daha iyisi vardır. Böyle kimseler, o günün (Kıyametin) korkunçluğundan kurtulup güvenliğe erişirler. Kim de bir kötülükle gelirse bilsin ki böyleleri, ateşe yüzüstü atılacaklardır. Ve kendilerine "yaptıklarınızın karşılığı olandan başka birşeyle cezalandırılıyor değilsiniz!" denecek. (Neml Suresi, ayet: 89, 90.)

Bkz. **CEHENNEM, GÜNAH, KÖTÜ, SEVAP.**

ذَلِكَ الَّذِي يُبَشِّرُ اللَّهُ عِبَادَهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى وَمَنْ يَقْتَرِفْ
حَسَنَةً نَزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٢٣﴾

Şûrâ Suresi, ayet: 23

Anlamı (Diyanet'in)

Allah, inanıp yararlı işler işleyen kullarını bununla müjdeler. Ey Muhammed! De ki: "Ben sizden, buna karşılık, yakınlara sevgiden başka bir ücret istemem!" Kim *güzel bir iş işlerse,* onun güzelliğini artırırız. Doğrusu Allah, bağışlayandır. Şükrün karşılığını verendir. (Şûrâ Suresi, ayet: 23.)

"Kim güzel bir iş işlerse", yerine "kim bir iyilikte bulunursa" diye anlam vermek de mümkün. "İyilik"te bulunan kimsenin, "iyiliğinin artırılacağı" bildiriliyor.

Ğ- İbadet Anlamında İyilik (El Hasene)

Burada söz konusu olan; özellikle namazdır. İbadetler içinde namaz, ayrı bir *iyilik* oluşturur, özellikle bu iyilik, kötülükleri (günahları) yok eder.

Hûd Suresi, ayet: 114, 115

وَأَقِمِ الصَّلٰوةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ وَزُلَفًا مِنَ الَّيْلِ
إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّـَٔاتِ ذٰلِكَ ذِكْرٰى لِلذَّاكِرِينَ
﴿١١٤﴾ وَاصْبِرْ فَإِنَّ اللّٰهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ﴿١١٥﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Gündüzün iki ucunda ve gecenin gündüze yakın zamanlarında namaz kıl! Doğrusu iyilikler, kötülüleri giderir. Bu, öğüt kabul edenlere bir ögüttür. Sabret! Allah iyi davrananların ecrini elbette zayi etmez. (Hûd Suresi, ayet: 114, 115.)

Bkz. **GÜNAH, KÖTÜ, NAMAZ.**

H- "İyiliğin Başa Kakılması"

Hucurât Suresi, ayet: 17

يَمُنُّونَ
عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا قُلْ لَا تَمُنُّوا عَلَيَّ إِسْلَامَكُمْ بَلِ اللّٰهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ
أَنْ هَدٰيكُمْ لِلْإِيمَانِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٧﴾

Anlamı

(Ey Muhammed!) Müslüman oldular diye senin başına kakarlar. De ki: "Müslüman olmanızı bir iyilik olarak ileri sürüp başıma kakmayın! Asıl iyiliği Tanrı size yapmşıtır ki sizi inanca eriştirmiştir. Eğer doğru kişilerseniz bunu böyle bilesiniz!" (Hucurât Suresi, ayet: 17.)

Başa kakmakla ilgili ayetler için bkz. **BAŞA KAKMAK.** Ayrıca bkz. **BAĞIŞ, SADAKA.**

İ- "Tanrı'nın İnsanlara İyiliği"

1- "Tanrı'nın İnsanlara Pek Çok İyiliği Vardır, Ne var ki, İnsanlar Çoğunlukla Nankördürler, Şükretmezler"

İbrahim Suresi, ayet: 34

وَاٰتٰيكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ

اللّٰهِ لَا تُحْصُوهَا اِنَّ الْاِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ ٣٤

Anlamı

(Tanrı), kendisinden istediğiniz her şeyden size vermiştir. Tanrı'nın *iyiliğini* (nimetini) sayacak olsanız sayamazsınız. Ne var ki, insan, andolsun ki pek "zalim" ve pek nankördür. (İbrahim Suresi, ayet: 34.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

Kendisinden isteyebileceğiniz her şeyi size vermiştir. Allah'ın nimetini sayacak olsanız bitiremezsiniz. Doğrusu insan, pek zalim ve nankördür. (İbrahim Suresi, ayet: 34.)

Açıklama

Ayette yer alan "nimet" sözcüğüne "iyilik" anlamı vermek uygun düşmekte. Zaten "nimet", geniş anlamıyla "iyilik"tir. "Maddi" olanı vardır, "manevi" olanı vardır. Bkz. **NİMET**.

Aşağıdaki ayetlerde yer alan "fadl" ve "rahmet" sözcüklerine de bu anlam verilebilir. Özellikle ikisinin bir arada geçtiği yerlerde. Aslında "rahmet", "acıma" anlamını, "fadl" da "üstünlük" anlamını içerir. Ama özellikle bir arada bulundukları zaman, "lütuf" anlamını taşırlar. "Lütuf"sa "iyilik"tir. Diyanet çevirisinde de bu sözcüklere "lütuf" ve "nimet" anlamlarının verildiği görülüyor çoğu kez.

اِنَّ اللّٰهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلٰكِنَّ
اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ

Bakara Suresi, ayet: 243
Mü'min Suresi, ayet: 61

Anlamı

Kuşku yok ki Tanrı'nın insanlara çok iyiliği vardır, ne var ki insanlar çoğunlukla şükretmezler. (Bakara Suresi, ayet: 243; Mü'min Suresi, ayet: 61.)

Burada bildirilen, bir sözcük farkıyla, Yunus Suresi'nin 60. ve Neml Suresi'nin 73. ayetlerinde de yer almakta.

Diyanet'in çevirisinde surelere göre, bu anlatıma değişik anlamlar verildiği görülüyor. Ama hepsi aşağı yukarı aynı şeyi anlatıyor, aynı kapsama giriyor:

Diyanet çevirisindeki anlamı:

Allah insanlara bol nimet verir, fakat insanların çoğu şükretmezler. (Bakara Suresi, ayet: 243.)

Doğrusu Allah'ın insanlara olan nimeti boldur, fakat çoğu şükretmezler. (Yunus Suresi, ayet: 60.)

Doğrusu Allah insanlara karşı lütufkârdır, ama insanların çoğu şükretmezler. (Mü'min Suresi, ayet: 61.)

Doğrusu Rabb'in insanlara karşı lütuf sahibidir. Fakat onların çoğu şükretmezler. (Neml Suresi, ayet: 73.)

Açıklama

Görüldüğü gibi, Diyanet çevirisinde, aynı sözcüğe, yani ayette geçen "fadl" sözcüğüne "nimet" ve "lütuf" anlamları verilmekte. "Nimet"in ve "lütf"un Türkçemizdeki karşılığıysa: "İyilik"

Yukarıda denildiği gibi, "rahmet"in de asıl anlamı "acıma" olduğu halde, kimi yerde, özellikle "fadl" sözcüğüyle yan yana geldiği yerlerde "iyilik" anlamını içerir. Aşağıdaki kimi ayetlerde örnekleri görülecektir:

2- "Tanrı, İyiliğini Dilediğine Verir; Dilediği Gibi Bölüştürür

Âli İmrân Suresi, ayet: 73, 74

قُلْ إِنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ
عَلِيمٌ ﴿٧٣﴾ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ

Anlamı

De ki: "İyilik (fadl), Tanrı'nın elindedir. Onu dilediği kimseye eder. Tanrı, (iyiliği) geniş olandır, bilendir. İyiliğini (rahmetini) dilediği kimseye ayırır. Tanrı büyük iyilik (fadl:lütuf) sahibidir. (Âli İmrân Suresi, ayet: 73, 74.)

Zuhruf Suresi, ayet: 32

﴿٣١﴾ أَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ
فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَتَّخِذَ
بَعْضُهُمْ بَعْضًا سُخْرِيًّا وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ ﴿٣٢﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Ey Muhammed! Rabb'inin rahmetini onlar mı taksim edip paylaştırıyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında Biz taksim ettik. Birbirlerine iş gördürmeleri için, kimini kimine derecelerle üstün kıldık. Rabb'inin rahmeti, onların biriktirdiklerinden daha iyidir. (Zuhruf Suresi, ayet: 32.)

Bkz. DÜNYA, GEÇİM, İŞ, RAHMET.

Nisâ Suresi, ayet: 32

وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ

Anlamı (Diyanet'in)

Allah'ın sizi birbirinizden üstün kıldığı şeyleri özlemeyin! (Nisâ Suresi, ayet: 32.)

Tanrı, kullarına değişik oranda, değişik nitelikte iyilikte bulunmuştur. Herkese verilen aynı değildir. O nedenle, yukarıdaki ayetlerde bu anımsatılıyor ve "başkalarına verilenlere göz dikmeyin!" deniyor. Aşağıdaki ayette de bu anımsatılır:

3- Tanrı'nın İyiliği Olmasaydı Neler Olabilirdi?

٨١ وأصبح الذين تمنوا مكانه بالأمس يقولون ويكأن الله
يبسط الرزق لمن يشاء من عباده ويقدر لولا أن
من الله علينا لخسف بنا ويكأنه لا يفلح الكافرون

Kasas Suresi, ayet: 82

Anlamı

Dün onun (Kârun'un) yerinde olmak isteyenler şöyle demeye başladılar: "Vay demek ki Tanrı, rızkı dilediği kimseye genişçe, dilediği kimseye de dar bir ölçü içinde veriyor. Tanrı bize iyilikte bulunmasaydı, andolsun ki, bizi (de) yerin dibine geçirirdi. Vay demek ki, kâfirler sonuçta kurtulamıyorlar!" (Kasas Suresi, ayet: 82.)

فلولا فضل الله عليكم ورحمته لكنتم من الخاسرين

Bakara Suresi, ayet: 64

Anlamı

Tanrı'nın size olan *iyiliği* ("fadl"ı) ve acıması olmasaydı, andolsun ki siz zararlı çıkanlardan olurdunuz. (Bakara Suresi, ayet: 64.)

ولولا فضل الله عليكم ورحمته لاتبعتم الشيطان إلا قليلا

Nisâ Suresi, ayet: 83

Anlamı

Tanrı'nın size olan *iyiliği* ve acıması olmasaydı, pek az bir kesimin dışında, andolsun ki hepiniz şeytana uyardınız. (Nisâ Suresi, ayet: 83.)

يا أيها الذين آمنوا لا تتبعوا خطوات الشيطان ومن يتبع
خطوات الشيطان فإنه يأمر بالفحشاء والمنكر ولولا فضل
الله عليكم ورحمته ما زكى منكم من أحد أبدا ولكن الله يزكي
من يشاء والله سميع عليم ٢١

Nûr Suresi, ayet: 21

Anlamı

Ey inanırlar! Şeytanın adımlarına uymayın sakın! Kim şeytanın adımlarına uyarsa bilsin ki şeytan, yüz kızartıcı kötülüğü, uygun olmayanı buyurur. Tanrı'nın size olan *iyiliği* olmasaydı, sizden hiç kimse hiç bir zaman temiz kalmazdı. Ama Tanrı, dilediğini temize çıkarır. Tanrı işiten ve bilendir. (Nûr Suresi, ayet: 21.)

Nûr Suresi,
ayet: 14

وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ فِي الدُّنْيَا
وَالْاٰخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فِي مَٓا اَفَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٤﴾

Anlamı

Tanrı'nın, dünya ve Ahirette size olan *iyiliği* ve acıması olmasaydı, dedikoduyu yaymış olmanız nedeniyle sizi büyük bir azab yakalardı. (Nûr Suresi, ayet: 14.)

Nisâ Suresi,
ayet: 113

وَلَوْلَا فَضْلُ
اللّٰهِ عَلَيْكَ وَرَحْمَتُهُ لَهَمَّتْ طَٓائِفَةٌ مِنْهُمْ اَنْ يُضِلُّوكَ
وَمَا يُضِلُّونَ اِلَّٓا اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَضُرُّونَكَ مِنْ شَيْءٍ
وَاَنْزَلَ اللّٰهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ
مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ وَكَانَ فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا ﴿١١٣﴾

Anlamı

(Ey Muhammed!) Tanrı'nın sana olan *iyiliği* ve acıması olmasaydı, onlardan bir kesim seni saptırmaya yönelirdi. Oysa onlar, yalnızca kendilerini saptırırlar ve sana hiçbir zarar veremezler. Tanrı, kitabı, hikmeti indirdi sana. Ve senin bilmediğini öğretti. Tanrı'nın sana olan iyiliği büyüktür. (Nisâ Suresi,ayet: 113.)

4- Tanrı'nın "İyiliği"ne Örnek

Kasas Suresi,
ayet: 71-73

قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ جَعَلَ اللّٰهُ عَلَيْكُمُ الَّيْلَ سَرْمَدًا اِلٰى يَوْمِ
الْقِيٰمَةِ مَنْ اِلٰهٌ غَيْرُ اللّٰهِ يَأْتِيكُمْ بِضِيَٓاءٍ اَفَلَا تَسْمَعُونَ ﴿٧١﴾
قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ جَعَلَ اللّٰهُ عَلَيْكُمُ النَّهَارَ سَرْمَدًا اِلٰى يَوْمِ

الْقِيَامَةِ مَنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُمْ بِلَيْلٍ تَسْكُنُونَ فِيهِ أَفَلَا
تُبْصِرُونَ ﴿٧٢﴾ وَمِنْ رَحْمَتِهِ جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ
لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

Anlamı (Diyanet'in)

Ey Muhammed! De ki: "Söyler misiniz? Eğer Allah geceyi üzerinize Kıyamete kadar uzatsaydı, Allah'tan başka hangi tanrı size ışık getirebilirdi?! Dinlemez misiniz?!" De ki: "Söyleyin: Eğer Allah, gündüzü, üzerinize, Kıyamete kadar uzatsaydı, Allah'tan başka hangi tanrı içinde istirahat edeceğiniz geceyi size getirebilirdi? Görmez misiniz? Allah, dinlenmeniz için geceyi ve lütfedip verdiği rızkı aramanız için gündüzü meydana getirmiştir. Bunlar, O'nun rahmetinden ötürüdür. Belki artık şükredersiniz. (Kasas Suresi, ayet: 71-73.)

Çevirideki "bunlar, O'nun rahmetinden ötürüdür"ün yerine "bunlar, O'nun iyiliğinden kaynaklanır" diye anlam vermek daha uygun olur sanırım.

5- Bütün Bunlar Karşısında İnsanoğlunun Tutumu ve Tanrı'nın İyiliklerine ya da Kimi Zaman Rızkı Daraltmasına Karşı Tepkisi

Fecr Suresi, ayet: 15, 16

فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ ﴿١٥﴾
وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ ﴿١٦﴾

Anlamı

İnsana gelince: Tanrı'sı onu sınayıp ona iyilikte bulunduğu, bolca nimet verdiği zaman: "Tanrı'm bana iyilik etti!" der. Ama, yine Tanrı'sı onu sınayıp rızkı ona dar bir ölçü içinde verdiği zaman: "Tanrı'm beni küçük düşürdü!" diye yakınır. (Fecr Suresi, ayet: 15, 16.)

Konuyla ilgili olarak ayrıca bkz. **ADEM, AHİRET, CENNET, CÖMERTLİK, DİLEMEK, DİN, DOĞRU, DÜNYA, EV, GANİMET, HİKMET, HAYR, İNSAN, İSLAM, İYİ, NİMET, RIZK, ŞÜKR, TANRI.**

Özet

İyilikler türlü türlüdür: İnsanların birbirlerine iyilikleri vardır, Tanrı'nın insanlara iyilikleri vardır. Maddi olanları vardır, manevî olanları vardır. Bu dünya için olan vardır, öbür dünya için olan vardır. "Mal"ca yapılan olur, "beden"ce yapılan olur. Bolu olur, darı olur. Hangi türü olursa olsun, iyilik, iyiliktir. Hiçbir iyilik, karşılıksız kalmaz. Yani insanlardan iyilik edenler, "iyilik bulurlar".

Aslında iyilik edenler, "kendilerine iyilik etmiş olurlar." Çünkü karşılığını, bu dünyada, ya da öbür dünyada, Tanrı katından alırlar. İyiliklerin gerçek değerini Tanrı bilir. Hiç biri küçümsenemez. Bununla birlikte, iyiliklerin başında "ibadet", ondan da önce "inanç" gelir. Bunlarsız iyilik geçerli sayılmaz. İyilik edenlerin, iyilik etme güçlerini Tanrı artırır.

İnsanlar, ne kadar cömert olurlarsa olsunlar, ne denli iyiliksever bulunurlarsa bulunsunlar; Tanrı'nın cömertliğine, iyiliğine ulaşamazlar. Yani, kimse Tanrı'nınki ölçüsünde iyilik yapamaz. Tanrı'nın iyilikleri "sayılacak olsa sayılamaz".

Tanrı'nın insanlara olan iyilikleri çok çeşitlidir. Görüneni vardır, görünmeyeni vardır, bu dünyada olanı vardır, öbür dünyaya kalanı vardır. Tanrı, nimetlerini insanlar arasında bölüştürmüştür: "Dilediğine çok, dilediğine az vermiştir." Kimse, "kimsenin elinde olana göz dikmemelidir." Hangi "nimet"in kimin yararına olduğunu yalnızca Tanrı bilir.

➤İZİN

"Bir şeye yol vermek, serbestlik vermek, söz konusu olan şeyi yasaklamamak" (izn).

A- Tanrı'nın İzni

"Tanrı'nın izni olmadan hiç bir şey olmaz, oluşmaz":

1- "Mucize"ler Alanında

Tanrı'nın izni olmadan, hiç bir peygamber, hiç bir "mucize" gösteremez:

Ra'd Suresi, ayet: 38

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ
قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَاجًا وَذُرِّيَّةً وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ
أَنْ يَأْتِيَ بِآيَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللّٰهِ لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ ﴿٣٨﴾

Anlamı

Andolsun ki, senden önce de nice peygamberler gönderdik, onlara karılar, çocuklar verdik. "Tanrı'nın izni olmadıkça, hiçbir peygamber bir ayet (mucize) getirip ortaya koyamaz." Her belirli sürenin yazıldığı bir yazı (kitap) vardır. (Ra'd Suresi, ayet: 38.)

Bkz. **KİTAB.**

Burada anlatılan Mü'min (Ğafir) Suresi'nin 78. ayetinde de anlatılmakta.

Açıklama

Ayette geçen "ayet" sözcüğüne, Kur'an yorumlarında genellikle "mucize" anlamı veriliyor. Bununla birlikte, aynı sözcük, "Kitab'daki ayet" (yani Tevrat ayeti, Kur'an ayeti) anlamına da yatkındır.

وَإِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ إِعْرَاضُهُمْ فَإِنِ اسْتَطَعْتَ
أَنْ تَبْتَغِيَ نَفَقًا فِي الْأَرْضِ أَوْ سُلَّمًا فِي السَّمَاءِ فَتَأْتِيَهُمْ بِآيَةٍ
وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهُدَى فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ ٣٥

En'âm Suresi, ayet: 35

Anlamı

Onların yüz çevirmeleri sana ağır gelse de yapabileceğin bir şey yok. Dilersen, yer altında bir geçit, ya da göğe doğru bir merdiven bulma yoluna git de, onlara bir "ayet" (mucize) getirip ortaya koy gücün yetiyorsa... *Tanrı dileseydi,* andolsun ki, tümünü doğru yolda toplardı. Bilgisizlerden olma! (En'âm Suresi, ayet: 35.)

Bu ayetin, Diyanet çevirisindeki anlamı da şöyle:

Onların aldırışsızlığı, sana ağır gelince, eğer gücün yeri delmeye veya göğe merdiven dayamaya yetmiş olsaydı, onlara bir mucize göstermek isterdin. Allah dileseydi, onları doğru yolda toplardı. Sakın bilmeyenlerden olma! (En'âm Suresi, ayet: 35.)

Bkz. **DİLEMEK, DOĞRU, GÖK, MUCİZE.**

وَقَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْأَرْضِ
يَنْبُوعًا ٩٠ أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِنْ نَخِيلٍ وَعِنَبٍ فَتُفَجِّرَ الْأَنْهَارَ
خِلَالَهَا تَفْجِيرًا ٩١ أَوْ تُسْقِطَ السَّمَاءَ كَمَا زَعَمْتَ عَلَيْنَا
كِسَفًا أَوْ تَأْتِيَ بِاللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ قَبِيلًا ٩٢ أَوْ يَكُونَ لَكَ
بَيْتٌ مِنْ زُخْرُفٍ أَوْ تَرْقَى فِي السَّمَاءِ وَلَنْ نُؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ حَتَّى
تُنَزِّلَ عَلَيْنَا كِتَابًا نَقْرَؤُهُ قُلْ سُبْحَانَ رَبِّي هَلْ كُنْتُ
إِلَّا بَشَرًا رَسُولًا ٩٣

İsrâ Suresi, ayet: 90-93

Anlamı (Diyanet'in)

Şöyle dediler: "Bize, yerden kaynaklar fışkırtmadıkça sana inanmayacağız. Veya hurmalıkların, bağların olup, aralarında ırmaklar akıtmalısın. Yahut ta iddia ettiğin gibi, göğü tepemize, parça parça düşürmeli, ya da Allah'ı ve me-

lekleri karşımıza getirmelisin. Veya altın bir evin olmalı, yahut göğe yükselmelisin –ama oradan okuyacağımız bir kitap indirmezsen yine inanmayacağız–" De ki: "*Fesübhânallah! Ben, peygamber olan bir insandan başka bir şey miyim?*" (İsrâ Suresi, ayet: 90-93.)

"Çamurdan kuş heykeli yapılıp üfürülmüş ve canlandırılıp gerçekten kuş durumuna getirilmiş", "anadan doğma kör, göze ışığa kavuşturulmuş", "iyileştirilemeyen alaca hastalığı iyileştirilmiş" ve "ölüler diriltilmiş", ama bütün bunlar; "*Tanrı'nın izniyle*" gerçekleşmiştir:

Bu "mucize"lerin, İsa Peygamber'in "mucize"leri arasında yer aldığı bildiriliyor:

Mâide Suresi'nde şöyle anlatılıyor:

إِذْ قَالَ اللّٰهُ يَا عِيسَى ابْنَ
مَرْيَمَ اذْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ وَعَلَى وَالِدَتِكَ إِذْ أَيَّدْتُكَ بِرُوحِ
الْقُدُسِ تُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَإِذْ عَلَّمْتُكَ
الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرٰيةَ وَالْإِنْجِيلَ وَإِذْ تَخْلُقُ
مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ بِإِذْنِي فَتَنْفُخُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْرًا
بِإِذْنِي وَتُبْرِئُ الْأَكْمَهَ وَالْأَبْرَصَ بِإِذْنِي وَإِذْ تُخْرِجُ
الْمَوْتَى بِإِذْنِي وَإِذْ كَفَفْتُ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَنْكَ إِذْ جِئْتَهُمْ
بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ إِنْ هٰذَا
إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿١١٠﴾

Mâide Suresi, ayet: 110

Anlamı (Diyanet'in)

Allah: "Ey Meryem Oğlu İsa! Sana ve anana olan nimetimi an!" demişti: "Seni, Ruhu'l-Kudüs'le desteklemiştim; beşikte ve yetişkin iken insanlarla konuşuyordun; sana Kitab'ı, hikmeti, Tevrat'ı ve İncil'i öğretmiştim. Sen, *iznimle,* çamurdan kuş gibi bir şey yapmış, ona üflemiştin de *iznimle* kuş olmuştu. Anadan doğma körü, alacayı, *iznimle* iyi etmiştin. Ölüleri *iznimle* di-

rilitiyordun. İsrailoğullarına belgelerle geldiğinde, onlardan inkâr edenler, bu; apaçık bir büyüdür! demişlerdi de, Ben, onların sana zarar vermesini önlemiştim." (Mâide Suresi, ayet: 110.)

Burada anlatılan, Âli İmrân Suresi'nin 49. ayetinde de anlatılmakta. Bkz. **İSA, KUŞ, MUCİZE.** Ayrıca bkz. **CAN.**

2- İnanç Alanında

"Tanrı'nın izni olmadan, hiç kimse, imana kavuşmaz."

وَلَوْ اَنَّنَا نَزَّلْنَا اِلَيْهِمُ الْمَلٰٓئِكَةَ وَكَلَّمَهُمُ الْمَوْتٰى وَحَشَرْنَا
عَلَيْهِمْ كُلَّ شَيْءٍ قُبُلًا مَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا اِلَّآ اَنْ يَشَآءَ اللّٰهُ
وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ يَجْهَلُونَ ﴿١١١﴾

En'âm Suresi, ayet: 111

Anlamı (Diyanet'in)

Eğer biz onlara melekleri indirsek, ölüler onlarla konuşsa ve her şeyi karşılarına toplasaydık, *Allah dilemedikçe, yine de inanmazlardı.* Fakat onların çoğu bunu bilmiyorlar. (En'âm Suresi, ayet: 111.)

Bkz. **DİLEMEK, İNŞÂALLAH, TANRI.**

وَلَوْ اَنَّ قُرْاٰنًا سُيِّرَتْ
بِهِ الْجِبَالُ اَوْ قُطِّعَتْ بِهِ الْاَرْضُ اَوْ كُلِّمَ بِهِ الْمَوْتٰى بَلْ لِلّٰهِ الْاَمْرُ جَمِيعًا
اَفَلَمْ يَاْيْـَٔسِ الَّذِينَ اٰمَنُوا اَنْ لَوْ يَشَآءُ اللّٰهُ لَهَدَى النَّاسَ جَمِيعًا
وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا تُصِيبُهُمْ بِمَا صَنَعُوا قَارِعَةٌ اَوْ تَحُلُّ
قَرِيبًا مِنْ دَارِهِمْ حَتّٰى يَاْتِيَ وَعْدُ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُخْلِفُ
الْمِيعَادَ ﴿٣١﴾

Ra'd Suresi, ayet: 31

Anlamı (Diyanet'in)

Eğer Kur'an ile dağlar yürütülmüş veya yeryüzü parçalanmış olsaydı, *kâfirler yine de inanmazlardı.* Oysa bütün işler, Allah'a aittir. İnananların, *Allah*

dilese bütün insanları doğru yola eriştirebilir gerçeğini akılları kesmedi mi? İşlediklerinden ötürü, *Allah'ın sözü yerine gelene kadar,* bir belâ, hâlâ inkâr edenlerin ya başına, yahut evlerinin yakınlarına gelir. Allah, verdiği sözden şüphesiz caymaz. (Ra'd Suresi, ayet: 31.)

Yınus Suresi, ayet: 100

وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَاٰمَنَ مَنْ فِي الْاَرْضِ كُلُّهُمْ جَمِيعًاۜ
اَفَاَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتّٰى يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ﴿٩٩﴾ وَمَا كَانَ
لِنَفْسٍ اَنْ تُؤْمِنَ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِۜ وَيَجْعَلُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ
لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٠٠﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Ey Muhammed! *Rabb'in dileseydi, yeryüzünde bulunanların hepsi inanırdı.* Öyle iken insanları inanmaya sen mi zorlayacaksın? ***Allah'ın izni olmadıkça hiç kimse inanamaz.*** O, akletmeyenlere kötü bir azab verir. (Yunus Suresi, ayet: 100.)

Bkz. **DİLEMEK, KUR'AN.**

Peygamber, "Tanrı'nın izni"yle "çağrı"da bulunur ve "Tanrı'nın izni"yle, insanları "karanlıktan ışığa çıkarır":

Ahzâb Suresi, ayet: 46

يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ اِنَّٓا اَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًاۙ ﴿٤٥﴾
وَدَاعِيًا اِلَى اللّٰهِ بِاِذْنِهٖ وَسِرَاجًا مُنِيرًا ﴿٤٦﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Ey Peygamber! Biz seni şahid, müjdeci, uyarıcı, Allah'ın izniyle O'na çağıran, nurlandıran bir ışık olarak göndermişizdir. (Ahzâb Suresi, ayet: 46.)

İbrahim Suresi, ayet: 1

الٓرٰ كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ اِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ
اِلَى النُّورِ بِاِذْنِ رَبِّهِمْ اِلٰى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِۙ ﴿١﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Elif, Lâm, Râ; Ey Muhammed! Bu, Allah'ın izniyle, insanları karanlıktan aydınlığa, güçlü ve övülmeye layık, (göklerde ve yerde olanların Sahibi) Allah'ın yoluna çıkarman için sana indirdiğimiz Kitab'dır. (İbrahim Suresi, ayet: 1.)

3- "Ölmek", "Korkunç Durumlara Uğramak,
Sıkıntılarla Karşılaşmak" Alanında

"Ölüm", "Tanrı'nın izni"ne bağlıdır. "Tanrı'nın izni olmadıkça, kimsenin başına bir şey gelmez."

وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ اَنْ تَمُوتَ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ كِتَابًا مُؤَجَّلًا

Âli İmrân Suresi, ayet: 145

Anlamı (Diyanet'in)

Eceli yazılmış olan hiçbir kimse, Allah'ın izni olmadan ölemez. (Âli İmrân Suresi, ayet: 145.)

Bkz. **ECEL.**

مَا اَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ
وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللّٰهِ يَهْدِ قَلْبَهُ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١١﴾

Teğâbün Suresi, ayet: 11

Anlamı

Tanrı'nın izni olmadıkça hiçbir olay başa gelmez. Kim Tanrı'ya inanırsa, Tanrı onun gönlünü doğru yola eriştirir. Tanrı, her şeyi bilendir. (Teğâbün Suresi, ayet: 11.)

"Gök, yeryüzüne düşmüyor ve insanları ezmiyorsa, Tanrı izin vermediği içindir", "düşmesin diye, göğü tutan, Tanrı'dır. Tanrı'nın insanlara acımasından ve kullarını korur olmasındandır bu":

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي الْاَرْضِ وَالْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ
بِاَمْرِهِ وَيُمْسِكُ السَّمَاءَ اَنْ تَقَعَ عَلَى الْاَرْضِ اِلَّا بِاِذْنِهِ
اِنَّ اللّٰهَ بِالنَّاسِ لَرَؤُفٌ رَحِيمٌ ﴿٦٥﴾

Hacc Suresi, ayet: 65

Anlamı (Diyanet'in)

Allah'ın yerde olanları ve emriyle denizlerde yürüyen gemileri buyruğumuz altına vermiş olduğunu; *buyruğu* (*izni*) *olmaksızın yere düşmemesi için göğü O'nun tuttuğunu* görmez misin? Doğrusu Allah, insanlara karşı şefkâtli ve merhametlidir. (Hacc Suresi, ayet: 65.)

Bkz. **GÖK.**

4- "Savaş Alanlarında, Yengi de, Yenilgi de Tanrı'nın İzniyle Olur"

a) *İslam Döneminde*

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ
اللّٰهُ وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٤﴾ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضِ
الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عِشْرُونَ صَابِرُونَ
يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ يَغْلِبُوا أَلْفًا مِنَ الَّذِينَ
كَفَرُوا بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٦٥﴾ اَلْـٰٔنَ خَفَّفَ اللّٰهُ عَنْكُمْ
وَعَلِمَ أَنَّ فِيكُمْ ضَعْفًا فَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ صَابِرَةٌ
يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ أَلْفٌ يَغْلِبُوا أَلْفَيْنِ
بِإِذْنِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿٦٦﴾

Enfâl Suresi, ayet: 64-66

Anlamı (Diyanet'in)

Ey Peygamber! Allah'ın yardımı sana ve sana uyan mü'minlere yeter. Ey Peygamber! Mü'minleri savaş için coştur! Sizin sabırlı *yirmi kişiniz, onlardan iki yüz kişiyi yener.* Sizin *yüz kişiniz,* inkâr edenlerden *bin kişiyi yener.* Çünkü onlar anlayışsız bir gürûhtur. Şimdi Allah yükünüzü hafifletti. Zirâ içinizde za'f bulunduğunu biliyordu. Sizin sabırlı *yüz kişiniz,* onlardan *iki yüz kişiyi yener.* Sizin *bin kişiniz,* ***Allah'ın izniyle*** *iki bin kişiyi yener.* Allah sabredenlerle beraberdir. (Enfâl Suresi, ayet: 64-66.)

Bkz. CİHAD, SAVAŞ.

وَمَا أَصَابَكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ فَبِإِذْنِ اللّٰهِ وَلِيَعْلَمَ الْمُؤْمِنِينَ
﴿١٦٦﴾ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ نَافَقُوا وَقِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا قَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ
أَوِ ادْفَعُوا

Âli İmrân Suresi, ayet: 166, 167

Anlamı (Diyanet'in)

İki topluluğun karşılaştığı günde başınıza gelen, Allah'ın izniyledir. Bu, inananları da münâfıklık edenleri de belirtmesi içindir... (Âli İmrân Suresi, ayet: 166, 167.)

"Tanrı'nın izni ve yardımı"yla kimi "ganimet"ler kolaylıkla sağlanmıştır:

مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لِينَةٍ اَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَٓائِمَةً عَلٰٓى
اُصُولِهَا فَبِاِذْنِ اللّٰهِ وَلِيُخْزِيَ الْفَاسِقِينَ ﴿٥﴾ وَمَٓا اَفَٓاءَ اللّٰهُ
عَلٰى رَسُولِه۪ مِنْهُمْ فَمَٓا اَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ
وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يُسَلِّطُ رُسُلَهُ عَلٰى مَنْ يَشَٓاءُۜ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ
قَد۪يرٌ ﴿٦﴾

Haşr Suresi, ayet: 5, 6

Anlamı (Diyanet'in)

İnkârcı kitab ehlinin yurtlarında, hurma ağaçlarını kesmeniz veya onları kesmeyip gövdeleri üzerinde ayakta bırakmanız; *Allah'ın izniyledir.* Allah, yoldan çıkanları, böylece rezilliğe uğratır. Ey inananlar! Onların mallarından, Allah'ın Peygamberi'ne verdiği şeyler için *siz ne at ne de deve sürdünüz.* Fakat, *Allah, Peygamberi'ne, dilediği kimselere karşı üstünlük verir.* Allah, her şeye kâdirdir. (Haşr Suresi, ayet: 5, 6.)

b) İslam'dan Önceki Savaşların Kazanılması da "Tanrı'nın İzni"yle Olmuştur

قَالَ الَّذ۪ينَ يَظُنُّونَ اَنَّهُمْ مُلَاقُوا اللّٰهِۙ كَمْ مِنْ
فِئَةٍ قَل۪يلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَث۪يرَةً بِاِذْنِ اللّٰهِۜ
وَاللّٰهُ مَعَ الصَّابِر۪ينَ ﴿٢٤٩﴾ وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ
وَجُنُودِه۪ قَالُوا رَبَّنَٓا اَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبِّتْ
اَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِر۪ينَ

Bakara Suresi, ayet: 249, 250

فَهَزَمُوهُمْ بِاِذْنِ اللّٰهِ وَقَتَلَ دَاوُ۫دُ جَالُوتَ ﴿٢٥٠﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Kendilerinin Allah'a kavuşacaklarını sananlar ise: "Nice az topluluk, çok topluluğa, *Allah'ın izniyle* üstün gelmiştir. Allah, sabredenlerle beraberdir." dediler. Câlût ve ordusuna karşı çıktıklarında: "Rabb'imiz! Bize sabır ver! Sebatımızı artır! İnkâr eden millete karşı bize yardım et!" dediler. Onları, *Allah'ın izniyle* bozguna uğrattılar; Davud, Câlût'u öldürdü. (Bakara Suresi, ayet: 249, 250.)

Bkz. **DAVUD.**

5- "Tanrı'nın İzni Olmadıkça Şeytan da Zarar Veremez"

O nedenle "şeytan'ın kötülüğü"nden (şerrinden) "Tanrı'ya sığınmak" gerekir:

A'râf Suresi, ayet: 200, 201

وَاِمَّا
يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ اِنَّهُ سَم۪يعٌ عَل۪يمٌ
﴿٢٠٠﴾ اِنَّ الَّذ۪ينَ اتَّقَوْا اِذَا مَسَّهُمْ طَٓائِفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا
فَاِذَا هُمْ مُبْصِرُونَۚ ﴿٢٠١﴾

Anlamı

Şeytanın seni bir dürtüyle dürtmesi olursa, hemen Tanrı'ya sığın. Kuşku yok ki O, işiten ve bilendir. Tanrı'dan korkup karşı gelmekten sakınanlar, başlarına, şeytanın bir kötü durum getirmesi karşısında Tanrı'yı anarlar ve (gerçeği) görüverirler hemen. (A'râf Suresi, ayet: 200, 201.)

Bkz. **ŞEYTAN.**

Burada 200. olarak yer alan ayet, Fussilet Suresi'nde de 36. ayet olarak yer almakta.

Mü'minun Suresi, ayet: 97, 98

وَقُلْ رَبِّ اَعُوذُ بِكَ
مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاط۪ينِۙ ﴿٩٧﴾ وَاَعُوذُ بِكَ رَبِّ اَنْ يَحْضُرُونِ ﴿٩٨﴾

Anlamı (Diyanet'in)

De ki: "Rabb'im! Şeytanların kışkırtmalarından sana sığınırım. Rabb'im! Yanımda bulunmalarından sana sığınırım!" (Mü'minun Suresi, ayet: 97, 98.)

Bkz. **ŞEYTAN.**

6- "Tanrı'nın İzni Olmadıkça Büyücü de Zarar Veremez"

فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ
وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ اَحَدٍ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ

Bakara Suresi, ayet: 102

Anlamı (Diyanet'in)

Halbuki bu ikisinden (Hârût ile Mârût'tan), koca ile karısının arasını ayıracak şeyler (büyü) öğreniyorlardı. Oysa *Allah'ın izni olmadıkça,* onlar kimseye zarar veremezlerdi. (Bakara Suresi, ayet: 102.)

Bkz. **BÜYÜ, HÂRÛT-MÂRÛT, SÜLEYMAN, ŞEYTAN.**

وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ﴿٤﴾

Felek Suresi, ayet: 4

Anlamı

"Düğümlere üfürerek büyü yapan kadınların kötülüğünden de tan yerinin Rabb'ine sığınırım!" de. (Felek Suresi, ayet: 4.)

7- "Şeytandan Kaynaklanan Fısıltı ve Dedikodular da, Tanrı'nın İzni Olmadıkça Zarar Veremez"

اِنَّمَا النَّجْوٰى
مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزُنَ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَلَيْسَ بِضَارِّهِمْ شَيْـًٔا اِلَّا
بِاِذْنِ اللّٰهِ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾

Mücadele Suresi, ayet: 10

Anlamı

Fısıltılar, yalnızca şeytandan kaynaklanır. İnananları üzmek için oluşturulur-yayılır. *Ama Tanrı'nın izni olmadıkça,* onlara bir zarar veremez. İnananlar, yalnızca Tanrı'ya güvensinler. (Mücadele Suresi, ayet: 10.)

Bkz. **FISILTI.**

8- "Yapılacak İşler, Girişilecek Çabalar, Hayırlar, İyilikler, Tanrı'nın İzni Olmadıkça Gerçekleşemez"

وَلَا تَقُولَنَّ لِشَايْءٍ اِنِّي
فَاعِلٌ ذٰلِكَ غَدًا ﴿٢٣﴾ اِلَّا اَنْ يَشَاءَ اللّٰهُ وَاذْكُرْ رَبَّكَ اِذَا نَسِيتَ

Kehf Suresi, ayet: 23, 24

وَقُلْ عَسٰٓى اَنْ يَهْدِيَنِ رَبّ۪ي لِاَقْرَبَ مِنْ هٰذَا رَشَدًا ﴿٢٤﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Herhangi bir şey için, *Allah'ın dilemesi dışında*: "Ben, yarın onu yapacağım!" deme. Unuttuğun zaman Rabb'ini an ve şöyle de: "İnşallah, Rabb'im beni, doğruya daha yakın olana eriştirir!" (Kehf Suresi, ayet: 23, 24.)

Bkz. **DİLEMEK, DOĞRU, İNŞALLAH, TANRI, UNUTMAK.**

Fâtır Suresi, ayet: 32

ثُمَّ اَوْرَثْنَا الْكِتَابَ
الَّذ۪ينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَاۚ فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِه۪ۚ وَمِنْهُمْ
مُقْتَصِدٌۚ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ بِاِذْنِ اللّٰهِۜ ذٰلِكَ هُوَ
الْفَضْلُ الْكَب۪يرُۜ ﴿٣٢﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Sonra bu Kitab'ı, kullarımızdan seçtiğimiz kimselere miras bırakmışızdır. Onlardan kimi kendine yazık eder, kimi orta davranır, kimi de *Allah'ın izniyle iyiliklere koşar*. İşte büyük lütuf budur. (Fâtır Suresi, ayet: 32.)

9- "İnsanların İşleri İçin Meleklerin Geliş-Gidişleri de Tanrı'nın İzniyledir"

İlgili ayetler için bkz. **KADİR GECESİ, MELEK.**

10- "Şefaat" Alanında

"Tanrı'nın izni olmadıkça, kimse kimseye şefaat edemez. peyamberler bile..."

İlgili ayetler için bkz. **DİLEMEK, KIYAMET, ŞEFAAT.**

B- İnsanların Birbirlerine Verdikleri İzinler

1- Peygamberin İzni

İlgili ayetler için bkz. **MUHAMMED, PEYGAMBER.** Ayrıca bkz. **EV.**

2- Öteki İnsanların Birbirlerine Verdikleri ya da Birbirlerinden İstedikleri İzinler

İlgili ayetler için bkz. **EV, SELAM.**

Özet

İzin, daha doğrusu "Tanrı'nın izni" konusunda yer alan ayetlerle anlatılanlar kısaca şöyle: Her şey, Tanrı'nın iznine, Tanrı'nın dilemesine bağlıdır.

K

➤KÂBE

"Saygın Ev" ya da "haramı-yasağı olan ev" diye nitelenen, namazda müslümanların "kıble" edinip yüzlerini döndükleri, "Tanrı evi" olarak bilip "kutsal" saydıkları, dörgen bir yapı (el Beyt, el Beytu'l-Haram, el Mescidu'l-Haram, el Beytu'l Muharrem, Beytu'llah, el Beytu'l-A'tîk).

"Kâbe adıyla Kur'an'da iki yerde geçer: Mâide Suresi, ayet: 95, 97.

1- Kâbe'nin Önemi

"Tanrı Evi" olarak "eksikliği"; "hacc yeri oluşu", "Tanrı'sal simgelerin ve özellikle İbrahim Peygamber'in makamının orada bulunuşu":

إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ
مُبَارَكًا وَهُدًى لِلْعَالَمِينَ ﴿٩٦﴾ فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَقَامُ إِبْرَاهِيمَ
وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ
إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ ﴿٩٧﴾

Âli İmrân Suresi, ayet: 96, 97

Anlamı (Diyanet'in)

Doğrusu insanlar için *ilk kurulan ev*, Mekke'de, dünyalar için mubarek ve doğru yol gösteren ***Kâbe'dir***. Orada apaçık deliller vardır, İbrahim'in makamı vardır. Kim oraya girerse, güvenlik içinde olur. Oraya yol bulabilen insana. Allah için Kâbe'yi hacc etmesi gereklidir. Kim inkâr ederse, bilsin ki, doğrusu Tanrı alemlerden müstağnidir (yani O'nun kimseye ihtiyacı yoktur). (Âli İmrân Suresi, ayet: 96, 97.)

"Kâbe'nin temellerini yükseltenler": "İbrahim ve İsmail" Peygamberler: Bkz. Bakara Suresi, ayet: 127. Ayrıca bkz. **İBRAHİM, İSMAİL.**

"Eski"liğinden dolayı, "Kâbe", Kur'an'da iki yerde "el Beytu"l-Atik", yani "eski ev" diye nitelenmekte: Hacc Suresi, ayet: 29, 33. Ayrıca bkz. **HACC, KURBAN.**

جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ

Mâide Suresi, ayet: 97

قِيَامًا لِلنَّاسِ وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهَدْيَ وَالْقَلَائِدَ ذَلِكَ
لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَنَّ اللَّهَ
بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٩٧﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Allah, hürmetli ev Kâbe'yi, hürmetli ayı, kurbanı, boynu bağlı kurbanlıkları; insanların faydası için ortaya koydu. Bu, Allah'ın göklerde ve yerde olanları bildiğini ve Allah'ın şüphesiz her şeyi Bilen olduğu bilmeniz içindir. (Mâide Suresi, ayet: 97.)

Bkz. **EV, HACC, KURBAN.**

Bakara Suresi, ayet: 125, 126

وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِلنَّاسِ وَأَمْنًا وَ
اتَّخِذُوا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى وَعَهِدْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ
أَنْ طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ ﴿١٢٥﴾
وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ
مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ قَالَ وَمَنْ كَفَرَ
فَأُمَتِّعُهُ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَى عَذَابِ النَّارِ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٢٦﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Kâbe'yi, insanlar için toplanma ve güven yeri kılmıştık. İbrahim'in makamını namaz yeri edinin, dedik. *Evimi* ziyaret edenler, kendini ibadete verenler, rükû ve secde edenler için temiz tutun diye İbrahim ve İsmail'e ahd verdik. İbrahim: "Rabb'im! Burasını emin bir şehir kıl, halkımdan, Allah'a ve Ahiret gününe inananları ürünlerle rızıklandır!" demiştik. "İnkâr edeni de az bir müddet geçindirir, sonra da onu ateşin azabına uğramak zorunda bırakırım! Ne kötü sonuç!" buyurmuştu (Allah). (Bakara Suresi, ayet: 125, 126.)

Konuyla ilgili öteki ayetler ve konunun genel boyutları için bkz. **EV, HACC, İBRAHİM, İSMAİL, MEKKE, MESCİD, NAMAZ, TANRI, TEMİZLİK**. Ayrıca bkz. **EZAN.**

"Kıble" oluşu:

سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلَّاهُمْ عَنْ قِبْلَتِهِمُ الَّتِي
كَانُوا عَلَيْهَا قُلْ لِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ
إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (١٤٢)

Bakara Suresi, ayet: 142

Anlamı (Diyanet'in)

İnsanların beyinsizleri: "Yöneldikleri kıbleden onları çeviren nedir?" diyecekler. De ki: "Doğu ve batı, Allah'ındır. O, dilediğni doğru yola eriştirir!" (Bakara Suresi, ayet: 142.)

Açıklama

İbni Abbas'tan aktarıldığına göre: Peygamber, "hicret"ten önce, Mekke'de kıldığı namazlarda –gönlü Kâbe'ye yönelmek istediği halde– Beytu'l-Makdis'e, yani "Kudüs"e yönelerek namaz kılardı. Hicret'ten sonra da, bir süre aynı yöne yönelerek namaz kıldı. İbni İshak'ın Berâ'dan aktardığı bilgiye göre de, Peygamber, Beytu'l-Makdis'e yönelip namaz kılarken, sürekli bir bekleyiş içindeydi ve Kâbe'nin kıble yapılması için Tanrı'nın buyruğunu bekliyordu. Bu yolda birçok hadis var. "Tefsir Sözlüğü"nde yer verilecek.

Yine hadislerde yer aldığına göre, müslümanlardan kimileri, namazlarını Beytu'l-Makdis'e doğru kıldıkları dönemde ölmüşler, "kıble"nin "Kâbe"nin Kâbe'ye çevrildiği döneme kavuşmamışlardı. O nedenle, Bakara Suresi'nin yukarıdaki ayeti izleyen 143. ayetinde: "Allah ibadetlerinizi boşa çıkaracak değildir!" açıklaması yer almakta. Yani onların "namaz"larının "boşa gitmediği" bildirilmekte.

وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا
لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا
وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعُ الرَّسُولَ
مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلَى عَقِبَيْهِ وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ
هَدَى اللَّهُ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ

Bakara Suresi, ayet: 143-145

لَرَؤُفٌ رَحِيمٌ ﴿١٤٣﴾ قَدْ نَرٰى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِۚ
فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضٰيهَاۖ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ
وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُۜ وَاِنَّ الَّذِينَ
اُو۫تُوا الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ اَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْۜ وَمَا اللّٰهُ
بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٤٤﴾ وَلَئِنْ اَتَيْتَ الَّذِينَ اُو۫تُوا الْكِتَابَ
بِكُلِّ اٰيَةٍ مَا تَبِعُوا قِبْلَتَكَۚ وَمَا اَنْتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْۚ
وَمَا بَعْضُهُمْ بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍۜ وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ اَهْوَاءَهُمْ
مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِۙ اِنَّكَ اِذًا لَمِنَ الظَّالِمِينَ ﴿١٤٥﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Böylece, sizi insanlara örnek olmanız için tam ortada bulunan bir ümmet kıldık. Peygamber'de size örnektir. Senin yöneldiğin yönü, Peygamber'e uyanları, cayacaklardan ayırtetmek için kıble yaptık. Doğrusu, Allah'ın yola koyduğu kimselerden başkasına bu ağır bir şeydir. Allah, ibadetlerinizi boşa çıkaracak değildir. Doğrusu, Allah insanlara şefkat gösterir, merhamet eder. Yüzünü, göğe çevirip durduğunu görüyoruz. Hoşnut olacağım kıbleye seni. Ey Muhammed elbette çevireceğiz. *Yüzünü, Mescid-i Haram (Kâbe) semtine çevir.* Bulunduğunuz yerde, yüzlerinizi onun yönüne çevirin! Doğrusu kitab verilenler, bunnu, Rabb'lerinden bir gerçek olduğunu bilirler. Allah, onların yaptıklarından gafil değildir. Sen Kitab verilenlere her türlü delil getirsen, yine de *kıblene* uymazlar. Sen de onların kıblesine uyacak değilsin. Onlar, birbirlerinin kıblesine de uymazlar. Andolsun ki, eğer sana gelen ilimden sonra onların heveslerine uyarsan, şüphesiz o zaman zulmedenlerden olursun. (Bakara Suresi, ayet: 143-145.)

Konu ve ilgili öteki ayetler için bkz. **KIBLE, MESCİD.**

2- "Bu Evin Tanrı'sına İbadet"

Kureyş Suresi, ayet: 1-4

لِاِيلَافِ قُرَيْشٍ ﴿١﴾ اِيلَافِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِۚ ﴿٢﴾ فَلْيَعْبُدُوا
رَبَّ هٰذَا الْبَيْتِ ﴿٣﴾ اَلَّذِي اَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَاٰمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ ﴿٤﴾

Anlamı

Kureyş'in (Kureyş Kabilesi'nin) uzlaşması nedeniyle, onların kış ve yaz göçüp yolculukta bulundukları sıradaki uzlaşıyor olmalarından dolayı, "bu Ev"in Tanrı'sı"na ibadet etsinler. O ki, kendilerini açlıktan-doyurarak-kurtarmış ve korkudan uzaklaştırıp güvenliğe kavuşturmuştur. (Kureyş Suresi, ayet: 1-4.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

Kureyş kabilesinin yaz ve kış yolculuklarından uzlaşması ve anlaşması sağlanmıştır. Öyleyse kendilerini açken doyuran ve korku içindeyken güven veren bu Kâbe'nin Rabb'ine kulluk etsinler. (Kureyş Suresi, ayet: 1-4.)

Bkz. **KUREYŞ**. Ayrıca bkz. **EV**.

Özet

"Kâbe"nin, İslam öncesi dönemde olduğu gibi, İslam'da da çok büyük önemi vardır.

➤KADIN

"Yetişkin dişi insan", "erkek karşıtı".

Ayetlerde doğrudan "kadın" anlamında yer alan sözcükler: "Nisa" (çoğul), "e'n-nisve" (çoğul), "el insâ" (aslında "dişi" anlamındadır), "el imree" (bkz. Bakara Suresi, ayet: 282. Genellikle "karı" anlamında yer alır.)

İşlerine, işlevlerine ve durumlarına göre kadınları niteleyen, yani kadınları niteliklerine göre anlatan sözcükler de var Kur'an'da:

"İnanır kadın": "El müm'nine". Çoğulu: "El Mü'minât".

"*İnanmaz kadınlar*": "El kevâfir".

"*Putatapar kadın*": "El müşrike". Çoğulu: "El müşrikât".

"*Karı (yani kocalı kadın)*": "E'z-zevc". Çoğulu "El ezvâc".

(Koca ve "kocalar" için de Kur'an'da bu sözcüklerin yer aldığı görülür. Kur'an dışındayken"karı" için "e'z-zevce", "koca" içinse "e'z-zevc" kullanılır. "E'z-zevce"nin çoğuluysa "e'z-zevcât"tır. Karı anlamında, Kur'an'da başka sözcükler de yer alır.) Bkz. **KARI**.

"*Boşanmış kadınlar*": "El mutallakât".

"*Gebe kadın*": "Zâtu'l-haml". Çoğulu: "Ulâtu'l-haml" (bkz. Talâk Suresi, ayet: 6), "ulâtu'l-ahmâl" (bkz. Talâk Suresi, ayet: 4.)

"*Çocuk doğurmuş kadın*": "El vâlide" (bkz. Bakara Suresi, ayet: 233.) Çoğulu: "el vâlidât".

"*Çocuk emziren (emzikli) kadın*": "El murdıa".

"*Çocuğun, sütünü emdiği kadınlar (sütanneler)*": "El merâdı'" (bkz. Kasas Suresi, ayet: 12.), "el ümmehatu'l lâtî erda'ne" (bkz. Nisâ Suresi, ayet: 23.)

"*Aybaşılı kadınlar*": "E'n-nisâu fi'l-mehîd" (bkz. Bakara Suresi, ayet: 22.)

"*Hiç aybaşı görmemiş kadınlar*": "Ellaî lem yahidne" (bkz. Talâk Suresi, ayet: 4.)

"*Aybaşından kesilmiş kadınlar*": "Ellaî yeisne mine'l-mehîdi" (bkz. Talâk Suresi, ayet: 4.)

"*Evde kalmış kadınlar*": (Yani evlenememiş kadınlar) "El kavaidu mine'n-nisâi" (bkz. Nûr Suresi, ayet: 60.)

"*Süslerini gösteren kadınlar*": "El meteberricat bi zinetin".

"*Namuslu kadınlar*": "El muhsanât", "el hâfizatu furûcehünne".

"*Dost tutan kadınlar*" (yani sevgilisi olan kadınlar): "muttehizâtu ahdânin".

"*Zina eğilimli ya da zina eden kadınlar*" "El müsâfihât", "ellâti y'tîne'l-fahişete".

"*Zina eden kadın*" (kız): "E'z-zâniye".

"*Kocakarı*": "El acûz" (bkz. Zâriyât Suresi, ayet: 29.)

"*Kısır kadın*": "El âkır" (bkz. Âli İmrân Suresi, ayet: 40; Meryem Suresi, ayet: 5, 8.), "el akîm" (bkz. Zâriyât Suresi, ayet: 29.)

"*Dul kadınlar*": "E's-seyyihât" (bkz. Tahrim Suresi, ayet: 5.)

"*Kızlar*": "El ebkâr" (bkz. Tahrîm Suresi, ayet: 5; Vâkıa Suresi, ayet: 37.)

"*Kötü kadınlar*": "El habîsat" (bkz. Nûr Suresi, ayet: 26.)

"*Temiz kadınlar*" "E't-Tayyibat" (bkz. Nûr Suresi, ayet: 26.)

"*Güzel huylu (hayırlı) kadınlar*": "El hayrât" (bkz. Rahman Suresi, ayet: 70.)

"*Güzel yüzlü kadınlar*": "El hisân" (bkz. Rahman Suresi, ayet: 70, 76.)

"*Cennetteki ceylan gözlü kadınlar*": "El Hûr el în" (bkz. Duhân Suresi, ayet: 54; Tûr Suresi, ayet: 20; Rahman Suresi, ayet: 72.)

"*Centtekilere sunulacak memeleri yeni tomurcuklanmış kızlar*": "El kevâib (bkz. Nebe Suresi, ayet: 33.)

"*Cennetliklere sunulacak yaşıt kızlar*": "El etrâb" (bkz. Sâd Suresi, ayet: 52; Vâkıa Suresi, ayet: 37; Nebe' Suresi, ayet: 33.)

"*Eşlerine (cennette) düşkün kadınlar*": "El urub" (bkz. Vâkıa Suresi, ayet: 37.)

"*İyilik sever kadınlar*": "El muhsinât" (bkz. Ahzâb Suresi, ayet: 29.)

"*Cehenneme odun taşıyacak olan kadın*": "Hammaletu'l-hatab" (bkz. Tebbet Suresi, ayet: 4.)

"*Tanrı'yı anan kadınlar*": "E'z-zâkirât" (bkz. Ahzâb Suresi, ayet: 35.)

"*Tanrı'ya bağlı ve doğru sözlü kadınlar*": "E's-sadıkât" (bkz. Ahzâb Suresi, ayet: 35.)

"*Tanrı'ya çok bağlı ve dosdoğru kadın*": "E's-siddîka" (bkz. Mâide Suresi, ayet: 75.)

"*Tanrı'ya alçak gönüllü olarak yönelip bağlanan kadınlar*": "El hâşiât" (bkz. Ahzâb Suresi, ayet: 35.)

"*Müslüman kadınlar*": "El müslimât" (bkz. Ahzâb Suresi, ayet: 35; Tahrîm Suresi, ayet: 5.)

"*Tevbe eden kadınlar*": "E't-tâibât" (bkz. Tahrîm Suresi, ayet: 5.)

"*İyi kadınlar*": "E's-sâlihât" (bkz. Nisâ Suresi, ayet: 34.)

"*Kulluk ederken kendini Tanrı'ya bütünüyle veren ve yakaran kadınlar*": "El kânitat" (bkz. Nisâ Suresi, ayet: 34; Ahzâb Suresi, ayet: 35; Tahrîm Suresi, ayet: 5.)

"*Kocalarının mallarını koruyan kadınlar*": "El hâfızât" (bkz. Tahrîm Suresi, ayet: 5.)

"*Sabırlı kadınlar*": "E's-sâbirât" (bkz. Ahzâb Suresi, ayet: 35.)

"*Oruç tutan kadınlar*": "E's-sâimât" (bkz. Ahzâb Suresi, ayet: 35.), "e's-sâihât" (bkz. Tahrîm Suresi, ayet: 5.)

"*İbadet eden kadınlar*": "El âbidât" (bkz. Tahrîm Suresi, ayet: 5.)

"*Sadaka veren (bağış sever) kadınlar*": "El mussaddikât" (Hadîd Suresi, ayet: 18.), "el mutesaddikât (Ahzâb Suresi, ayet: 35.)

"*Kendilerine yüklenen suçtan habersiz (suçsuz) kadınlar*": "El ğâfilat" (bkz. Nûr Suresi, ayet: 23.)

"*Hırsız kadın*": "E's-sârika" (bkz. Mâide Suresi, ayet: 38.)

"*Köle kadın*": "El eme" (bkz. Bakara Suresi, ayet: 221.), "mâ meleket'il-yemîn, mâ meleket'il-eymân" (bkz. Nisâ Suresi, ayet: 3, 24, 25; Mü'minûn Suresi, ayet: 6; Nûr Suresi, ayet: 31; Ahzâb Suresi, ayet: 50, 52; Meâric Suresi, ayet: 30.)

"*Köle kadınlar*": "El feteyât" (bkz. Nisâ Suresi, ayet: 25; Nûr Suresi, ayet: 33.), "El imâ" (köleler, câriyeler) (bkz. Nûr Suresi, ayet: 32.)

"Dişi köle"ler için, bilindiği gibi "câriye" denmekte. Sözcükleri, anlamları, ayet ve anlamlarıyla birlikte görmek için bkz. **CÂRİYE, KÖLE.**

A- Kadın, Erkek "Dereceleri"

1- "Kadın"ın da "Erkek" Üzerinde "Hakk"ı Vardır

"Kadın"ın da "erkek" üzerinde "hakk"ı vardır. Ama "kadınınkine" oranla "erkeğin derecesi" (haklar ve toplum katındaki üstünlükler yönünden yer aldığı basamak), "daha yüksek"tir:

وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ
عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٢٨﴾

Bakara Suresi, ayet: 228

Anlamı

Kadınların da –erkeklerin kendilerine karşı bulunan hakları gibi– (erkeklere karşı) yasal (örfe, şeriate uygun) hakları vardır. Ama erkeklerin, *kadınlar üzerinde (üstün) "derece"leri* var. tanrı, güçlüdür, hikmetlidir. (Bakara Suresi, ayet: 228.)

Bu ayetin, Diyanet çevirisindeki anlamı:

Kadınların hakları, örfe uygun bir şekilde, vazifelerine denktir. Erkeklerin, onlardan *bir üstün dereceleri* vardır. Allah güçlüdür, Hakîm'dir. (Bakara Suresi, ayet: 228.)

Hasan Basri Çantay'ın "Meâli"ndeki anlamı:

Erkeklerin, meşru surette kadınlar üzerindeki hakları gibi, kadınların da onlar üzerinde hakları vardır. Yalnız erkekler, onlar üzerinde daha *üstün bir dereceye* maliktirler. (Bakara Suresi, ayet: 228.)

Abdullah Atıf Tüzüner'in "Meâli"ndeki anlamı:

Erkeklerin kadınlara karşı olduğu gibi, kadınların da erkekler üzerinde iyilik görmek hakkı ve erkeklerin *kadınlara üstünlüğü var.* (Bakara Suresi, ayet: 228.)

2- "Kadın, Erkeğin Egemenliğinde"

الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ

Nisâ Suresi, ayet: 34

عَلٰى بَعْضٍ وَبِمَٓا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ فَالصَّالِحَاتُ
قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللّٰهُ وَاللَّات۪ي
تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ
وَاضْرِبُوهُنَّ فَاِنْ اَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَب۪يلًا
اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِيًّا كَب۪يرًا ﴿٣٤﴾

Anlamı

Erkekler kadınlar üzerinde, buyurucu yetkililerdir. Tanrı'nın kimini, kimine üstün kılmış olması ve erkeklerin, mallarından harcıyor olmaları nedeniyle. İyi kadınlar; kendilerine ibadete verip boyun eğen kadınlar, kocalarının bulunmadığı zamanlarda, Tanrı'nın güvencesinde olanları koruyanlardır. Başkaldırılarından –tutumlarından kaygılanabileceğiniz kadınlara öğüt verin, onlardan yatarken ayrılın ve dövün onları. Eğer size boyun eğerlerse, onların zararlarına bir yol aramayın artık. Kuşkusuz Tanrı Yüce ve Büyük'tür. (Nisâ Suresi, ayet: 34.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

Allah'ın kimini kimine üstün kılmasından ötürü ve erkeklerin, mallarından sarfetmelerinden dolayı, *erkekler, kadınlar üzerine hakimdirler.* İyi kadınlar, gönülden boyun eğenler, ve Allah'ın korumasını emrettiği, kocasının bulunmadığı zaman da, koruyanlardır. *Serkeşlik* etmelerinden endişelendiğiniz kadınlara öğüt verin, yataklarında onları yalnız bırakın, nihayet *dövün*! Size itâat ediyorlarsa aleyhlerine yol aramayın. Doğrusu Allah Yüce'dir, Büyük'tür. (Nisâ Suresi, ayet: 34.)

B- Kadın, Erkek İlişkileri

1- "Kadınlarınız (Karılarınız) Sizin Ekim Tarlalarınızdır"

Bakara Suresi, ayet: 223

نِسَٓاؤُكُمْ
حَرْثٌ لَكُمْ فَأْتُوا حَرْثَكُمْ اَنّٰى شِئْتُمْ وَقَدِّمُوا لِاَنْفُسِكُمْ
وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاعْلَمُوا اَنَّكُمْ مُلَاقُوهُ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِن۪ينَ

Anlamı

Kadınlarınız, sizin için bir ekinliktir. Öyleyse ekinliğinize, dilediğiniz yerden girebilirsiniz. Ve kendiniz için yararlı olanları gönderin önden. Ve Tanrı'dan korkup karşı gelmekten sakının. Bilin ki, siz O'nunla karşılaşacaksınız. (O'na kavuşacaksınız). İnananları müjdele! (Bakara Suresi, ayet: 223.)

Bu ayetin, Diyanet çevirisindeki anlamı:

Kadınlarınız, sizin tarlanızdır. Tarlanıza, istediğiniz gibi gelin! İstikbal için hazırlıklı olun! Allah'tan sakının! O'na, hiç şüphesiz kavuşacağınızı bilin! Bunu, inananlara müjdele. (Bakara Suresi, ayet: 223.)

2- "Kadınlarınız Sizin Giysileriniz, Siz De Onların Giysilerisiniz"

أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَىٰ نِسَائِكُمْ هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ
وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ
فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ فَالْآنَ بَاشِرُوهُنَّ وَابْتَغُوا
مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ

Bakara Suresi, ayet: 187

Anlamı

Oruçlu olduğunuz gündüzün gecesinde kadınlarınız (karılarınız) ile cinsel birleşimde bulunmak size "helal" kılındı. *Onlar sizin giysiniz, siz de onların giysileri.* Tanrı bildi ki siz kendinize egemen olamayıp kötülük edeceksiniz. O nedenle sizin O'na olan başvurunuzu olumlu buldu ve sizi bağışladı. Şimdi onlara (kadınlarınıza) cinsel yönden yaklaşabilirsiniz artık. Ve Tanrı'nın sizin için yazdığını isteyebilirsiniz. (Bakara Suresi, ayet: 187.)

Diyanet çevirisindeki anlamı:

Oruç tuttuğunuz günlerin gecesi, kadınlarınıza yaklaşmanız, size helal kılındı. *Onlar sizin örtünüz, siz de onların örtülerisiniz.* Allah, nefsinize güvenmeyeceğinizi biliyordu. Bu sebeple tevbenizi kabul edip sizi affetti. Artık onlara yaklaşabilirsiniz. Allah'ın sizin için takdir ettiğini dileyin! (Bakara Suresi, ayet: 187.)

Bkz. **ORUÇ, CİNSEL BİRLEŞİM, KARI**.

"Kadınlarla cinsel birleşimden sonra" yapılması gereken "temizlik" için bkz. Nisâ Suresi, ayet: 43; Mâide Suresi, ayet: 6. Bu ayetler ve anlamları için bkz. **ABDEST, TEMİZLİK, TEYEMMÜM**. Ayrıca bkz. **CİNSEL BİRLEŞİM, KARI**.

"Aybaşılıyken kadınlara yaklaşmaması" konusundaki ayet ve anlamı için bkz. **AYBAŞI**.

"Cinsel birleşim" konusu için özellikle bkz. **CİNSEL BİRLEŞİM, KARI, ORUÇ, ZİNA**.

3- "Kadın Sevgisi"

"Kadın sevgisi" de insanları çeken etkenler:

Âli İmrân Suresi, ayet: 14

۝١٣ زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ
الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَ
الْأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ذَٰلِكَ مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَاللّٰهُ
عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَآبِ ۝١٤

Anlamı

Kadınlara, oğullara, yığın yığın altın ve gümüşe, bellikli ("bel"i, "işaret"i olan) atlara, hayvanlara (özellikle develere) ve "ekin"e *olan* "şehvetli" (tutkulu) *sevgi, insanlara çok çekici kılınmıştır.* (Âli İmrân Suresi, ayet: 14.)

Bununla birlikte, "kadın"ları bırakıp "erkek"lerle cinsel isteklerini doyuran erkekler de ve bu tür erkeklerin çok bulunduğu "toplum"lar da olmuştur:

"Lut" Peygamber'in, toplumuna şöyle dediği bildiriyor:

A'râf Suresi, ayet: 81

إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً
مِنْ دُونِ النِّسَاءِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُسْرِفُونَ ۝٨١

Anlamı (Diyanet'in)

"Siz, *kadınları bırakıp, şehvetle erkeklere yaklaşıyorusunuz.* Doğrusu çok aşırı giden bir milletsiniz." (A'râf Suresi, ayet: 81.)

İlgili öteki ayetler için bkz. **LUT, ŞEHVET.**

C- "Kadın Nasıl Yaratıldı?"

"Kadın" (Havva), "erkeğin" (Adem'in) gövdesinden bir "parça"dan (sol kaburga kemiği"nden) yaratılmıştır?

Nisâ Suresi, ayet: 1

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ
مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذِي

تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ١

Anlamı (Diyanet'in)

Ey insanlar! Sizi bir tek "nefis"ten yaratan, ondan eşini var eden ve ikisinden pek çok erkek ve kadın meydana getiren Rabb'inize hürmetsizlikten sakının. Kendisi adına birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'ın ve akrabalarınızın haklarına riayet edin. Allah şüphesiz hepinizi görüp gözetmektedir. (Nisâ Suresi, ayet: 1.)

Bkz. **ADEM, İNSAN, YARATMAK.** Ayrıca bkz. **KARI, KOCA.**

Açıklama

Yukarıdaki ayette geçen, "bir tek nefis" diye çevrilen, Kur'an ve hadis yorumcularına göre: "Adem"dir. O "nefs"in, "kendisinden yaratılan eşi"yse, "Havva"dır. Hadislerde ve Kur'an yorumlarında belirtilen o ki, "Havva", yani "ilk insan" olan "Adem"in "karı"sı, kocasının "sol kaburga kemiği"nden yaratılmıştır. Bu açıklamada, eldeki Tevrat'ın da payı seziliyor. Çünkü eldeki Tevrat'ta şöyle dendiği görülmekte:

"Va Rabb Allah, Adem'in üzerine derin uyku getirdi ve o uyudu Ve Allah, *onun kaburga kemiklerinden birini aldı,* yerini etle kapadı. *Rabb Allah, Adem'den aldığı kaburga kemiğinden bir kadın yaptı.* Ve onu Adem'e getirdi. Adem şöyle dedi: 'Şimdi bu, benim kemiklerimden kemik, etimden ettir. Buna *Nisâ* denecek. Çünkü o, insandan alındı.' " (Bkz. Tevrat, Tekvin 2:21-23.)

D- "Üstün Kadın"lar

1- İslam Peygamberi'nin "Karılar"ı

İlgili ayetler için bkz. **KARI, PEYGAMBER.**

2- "Meryem"

İlgili ayetler için bkz. **MERYEM.**

➤KADİR GECESİ

"Bin geceden hayırlı olduğu" bildirilen gece.

Bu gecenin özellikleri:

1- Bu Gecede "Kur'an İndirilmiştir"

Bkz. **KUR'AN.**

2- Bu Gece, "Çok Hayırlı"dır ("Bin Geceden Hayırlı"dır).

- "Melekler ve *ruh* (Cebrail), bu gece inerler":

"*İnsanların her tür işi için*" inerler. Bkz. **CEBRAİL, MELEK.**

- Bu gece, "tan yeri ağarana dek", tümüyle "esenlik"tir.

"Kadir gecesi"ni anlatan "Kadr" Suresi şöyle:

Kadir Suresi, ayet: 1-5

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ﴿١﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ ﴿٢﴾
لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ ﴿٣﴾ تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا
بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ ﴿٤﴾ سَلَامٌ هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ ﴿٥﴾

Anlamı

Kuşku yok ki, biz onu (Kur'an'ı), "*kadir gecesi*"nde indirdik. "Kadir gecesi"nin ne olduğunu sana anlatan ne olmuş olabilir? "*Kadir gecesi*", "*bin aydan hayırlıdır*". Melekler ve *ruh*, Tanrı'larının izniyle, her tür iş için bu gecede inerler. "Selam"dır (esenliktir) bu gece. Tan yeri ağarana dek... (Kadir Suresi, ayet: 1-5.)

Aynı surenin Diyanet çevirisindeki anlamı da şöyle:

Doğrusu, Biz, Kur'an'ı kadir gecesinde indirmişizdir. Kadir gecesinin ne olduğunu sen bilir misin? Kadir gecesi, bin aydan hayırlıdır. Melekler ve Cebrail, o gecede, Rabb'lerinin izniyle her türlü iş için inerler. O gece, tan yerinin ağarmasına kadar bir esenliktir. (Kadir Suresi, ayet: 1-5.)

Şu ayetlerde anlatılanın da "kadir gecesi" olduğu savunulur kimilerince:

Duhân Suresi, ayet: 1-5

حمٓ ﴿١﴾ وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ ﴿٢﴾ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ مُبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا
مُنْذِرِينَ ﴿٣﴾ فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ ﴿٤﴾ أَمْرًا مِنْ عِنْدِنَا

Anlamı

Hâ, Mîm. Apaçık kitaba and olsun ki, Biz O'nu (Kur'an'ı), kutsal bir gecede indirdik. Kuşku yok ki biz, uyarıcılarız. Bu gece, her tür hikmetli iş çözüme bağlanır. Katımızdan bir buyrukla... (Duhân Suresi, ayet: 1-5.)

Bkz. **GECE.**

Açıklama

Kur'an yorumcularının kimilerince bu ayetlerde sözü edilen "gece"yle, "Kadr" Suresi'nin ayetlerinde anlatılan "Kadir gecesi", ayın gecedir. Kimilerine göreyse,buradaki gece, "Şaban ayının on beşi"nde olduğu hadislerde anlatılan "Beraet" gecesidir.

"Kur'an'ın, sözü edilen gecede indirilmesinin anlamı nedir?"

Bu soruya nasıl karşılık verilmesi gerektiği tartışmalıdır. Hadislerde yer aldığına göre, "Kur'an, söz konusu gecede, birinci kat göğe toptan indirilmiştir.

Ayet ayet inişse bundan sonra gerçekleşmiştir". "Birinci kat gök", yani "dünya göğü"ne "toptan" indikten sonra, "ayet ayet iniş"in de "kadir gecesi" başladığı savunulur. "Tefsir Sözlüğü"nde ve "Hadis Sözlüğü"nde bu konuya ilişkin hadisler ve yorumları üzerinde durulacak.

Özet

"Kadir gecesi", özelliği olan, insanlara Tanrısal yararlar sağladığı bildirilen bir gecedir, "kutsal"dır, "işlerin çözümü" için de insanlara yarar sağlamaktadır. Hadislerde, bu gecenin "ibadet"lerle "ihya edilmesi" (geçirilemesi) öğütlenmekte.

➤KÂFİR

Asıl anlamıyla "örten". Ama iki temel anlamda kulanılmakta: "Tanrı'nın Peygamber aracılığıyla bildirdiklerini ya da bildirmiş olabileceğini kabul etmeyen, benimsemeyen", bir de "nankör". "Kâfir" olan kişi, "gerçeği örttüğü" için bu anlamları içerir olmuştur.

"Kâfir"ler, en başta ikiye ayrılırlar:

• "İçten ve dıştan kâfirler".

• "Dıştan inanır, ama içten kâfir" olanlar:

İkincisine, yani "dıştan inanır" göründüğü halde "içten inanmayan"lara "münâfık"da denir. Bkz. **MÜNÂFIK.**

Bunlardan her biri yine "iki"ye ayrılır:

• "Putatapar"lar ("müşrik"ler).

• "Kitab ehli" (Yahudi, Hıristiyan gibi) olanlar.

Kısacası: "İslam" ve en başta Kur'an dilinde "kâfir", inanmayan ve nankör kişi anlamındadır:

"*Kâfirlik*": "Kâfir olanın durumu, inanmazlık":

A- "Putataplar"ın "Kâfirlikleri ve İleri Sürdükleri"

وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ آلِهَةً لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ
وَلَا يَمْلِكُونَ لِأَنْفُسِهِمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ
مَوْتًا وَلَا حَيٰوةً وَلَا نُشُورًا ﴿٣﴾ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا
إِنْ هٰذَا إِلَّا إِفْكٌ افْتَرٰيهُ وَأَعَانَهُ عَلَيْهِ قَوْمٌ آخَرُونَ فَقَدْ
جَاؤُ ظُلْمًا وَزُورًا ﴿٤﴾ وَقَالُوا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ اكْتَتَبَهَا

Furkan Suresi, ayet: 3-6.

فَهِيَ تُمْلَىٰ عَلَيْهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٥﴾ قُلْ أَنزَلَهُ الَّذِي يَعْلَمُ
السِّرَّ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٦﴾

Anlamı

Ve Tanrı'nın dışında tanrılar edindiler. Edindikleri bu tanrılar, hiçbir şey yaratmazlar. Dahası: kendileri de yaratılmışlardır. Kendilerine zarar vermeye de, yarar sağlamaya da güçleri yetmez, öldürmeye de, can vermeye de, yeniden diriltmeye de güç yetiremezler. Ve onlar ki *kâfir* oldular; şöyle derler: "Bu, (yani Kur'an) Muhammed'in uydurmasıdır yalnızca. Ona başka birileri de yardım etmiştir!". Böyle demekle, haksız ve yalan bir yargıyla ortaya atıldılar. Yine *kâfirler* şöyle dediler: "(Kur'an), eskilerin masallarıdır (Başkalarına) yazdırılmakta. Sabah akşam ona (Muhammed'e) okunmakta". De ki: "Onu, göklerin ve yerin gizlerini-gizliliklerini Bilen (Tanrı) indirmiştir. Kuşku yok ki O, çok bağışlayan ve acıyandır. (Furkan Suresi, ayet: 3-6.)

Bu ayetlerin, Diyanet çevirisindeki anlamı şöyle:

"*Kâfirler*", O'nu bırakıp, birşey yaratmayan, bilakis kendileri yaratılmış olan, kendilerine de zarar ve ne de fayda verebilen, öldürmeye, diriltmeye ve ölümden sonra tekrar canlandırmaya güçleri yetmeyen tanrılar edindiler. *İnkâr edenler*: "Bu Kur'an, Muhammed'in uydurmasıdır. Ona başka bir topluluk yardım etmiştir" diyerek haksız ve asılsız bir söz uydurdular. "Kur'an, öncekilerin masallarıdır. Başkalarına yazdırılıp, sabah akşam ona okunmaktadır" dediler. Ey Muhammed! De ki: "Onu, göklerin ve yerin sırrını Bilen indirmiştir. Şüphesiz O, Bağışlayandır, merhamet edendir." (Furkan Suresi, ayet: 3-6.)

Bkz. **KUR'AN, YAZI.**

Neml Suresi, ayet: 64-69

أَمَّن يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَمَن يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَاءِ
وَالْأَرْضِ أَءِلَٰهٌ مَّعَ اللَّهِ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ
﴿٦٤﴾ قُلْ لَا يَعْلَمُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ
وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٦٥﴾ بَلِ ادَّارَكَ عِلْمُهُمْ فِي الْآخِرَةِ
بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِّنْهَا بَلْ هُم مِّنْهَا عَمُونَ ﴿٦٦﴾ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا

أَإِذَا كُنَّا تُرَابًا وَآبَاؤُنَا أَئِنَّا لَمُخْرَجُونَ ﴿٦٧﴾ لَقَدْ وُعِدْنَا هَٰذَا نَحْنُ
وَآبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ إِنْ هَٰذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٦٨﴾ قُلْ
سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ ﴿٦٩﴾

Anlamı

(Putaparİarın taptıkları mı) yoksa, yaratıkları başlangıçta yaratıp ortaya koyan, sonra da yeniden (bir kez daha) yaratacak olan ve size, gökten ve yerden yiyecek (olanakları) sağlayan mı "hayırlı"dır?! Tanrı'yla birlikte bir başka tanrı olur mu? De ki: "Doğrucularsanız, haydi getirin kanıtınızı?!" De ki: "Göklerde ve yerde, görülmeyeni-bilinmeyeni, Tanrı'dan başka kimse bilemez!" Ne zaman yeniden diriltileceklerini de bilemezler. Hayır! Ahiret konusundaki bilgileri-algıları da yeterli ölçüye varmış değildir. Hayır! Gerçek o ki, onlar, o konuda kuşkudadırlar. Hayır! Kördürler o konuda. *Kâfirler*: "Biz ve atalarımız toprak olduğunuzda mı, kesinlikle yeniden diriltilip ortaya çıkarılacağız öyle mi?! And ile söyleriz ki, biz bu yolda ileri sürülenle korkutulmuştuk. Daha önce de atalarımız...! Bu ileri sürülenler, eskilerin masallarından başaka değildir!" dediler. De ki: "Yeryüzünde gezin, suçluların sonu ne olmuştur, bir bakın!". (Neml Suresi, ayet: 64-69.)

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ نُؤْمِنَ بِهَٰذَا الْقُرْآنِ وَلَا بِالَّذِي
بَيْنَ يَدَيْهِ ۗ وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ مَوْقُوفُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ
يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ الْقَوْلَ يَقُولُ الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا
لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لَوْلَا أَنْتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ ﴿٣١﴾

Sebe' Suresi, ayet: 31

Anlamı

"*Kâfir*" *olanlar* (kâfir putaparlar)" bu Kur'an'a da (aynı türden) daha önce bulunanlara da inanmayacağız hiçbir zaman!" dediler. Kendilerine yazık edenler, Tanrı'larının önünde tutuklu bulunurlarken ne durumda olacaklar bir görsen. Suçu birbirlerine atacaklar. Güçsüz görülenler, güçlü görülenlere: "Siz olmasaydınız, biz inanmış olacaktık!" diyecekler. (Sebe' Suresi, ayet: 31.)

Bkz. BÜYÜK, KUR'AN.

Zümer Suresi,
ayet: 3

أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ
وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا
إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ
إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ ﴿٣﴾

Anlamı

Bilesiniz ki,*Din* katıksız olarak Tanrı'nındır. O'nun dışında "dostlar" (tanrılar) edinenler: "Biz onlara, bizi Tanrı'ya yaklaştırsın diye tapınıyoruz yalnızca!" derler. Tartıştıkları konularda aralarında Tanrı yargıda bulunup çözüme bağlayacaktır. Kim yalancı ve pek *kâfirse* Tanrı onu doğru yola eriştirmez. (Zümer Suresi, ayet: 3.)

Âli İmrân Suresi,
ayet: 149-151

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تُطِيعُوا الَّذِينَ كَفَرُوا
يَرُدُّوكُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ فَتَنقَلِبُوا خَاسِرِينَ
﴿١٤٩﴾ بَلِ اللَّهُ مَوْلَاكُمْ وَهُوَ خَيْرُ النَّاصِرِينَ ﴿١٥٠﴾ سَنُلْقِي
فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ بِمَا أَشْرَكُوا بِاللَّهِ
مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَمَأْوَاهُمُ النَّارُ
وَبِئْسَ مَثْوَى الظَّالِمِينَ ﴿١٥١﴾

Anlamı

Ey inananlar! Siz eğer "*kâfirler*"*e* boyun eğerseniz, sizi gerisin geri (eski dininize) döndürürler; o zaman zararlı çıkanlar durumuna dönüşürsünüz. Hayır, Tanrı'dır yardımcınız. Ve O, yardım edenlerin hayırlısıdır. *Kâfirlerin* yüreklerine korku salacağız. *Tanrı'ya ortak koşmaları nedeniyle*... Tanrı kendilerine bir kanıt indirmemişken... Varacakları yerleri ateştir. Kendilerine yazık edenlerin verecekleri yer ne kötüdür! (Âli İmrân Suresi, ayet: 149-151.)

Bkz. **PUT.**

وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ
مَا أَشْرَكُوا وَمَا جَعَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ
بِوَكِيلٍ ﴿١٠٧﴾

En'âm Suresi, ayet: 107

Anlamı

Tanrı dilemiş olsaydı onlar "puta tapar" olmazlardı. (Ey Muhammed!) seni onlara koruyucu yapmadık. Onlara "vekil" de değilsin. (En'âm Suresi, ayet: 107.)

Bkz. **DİLEMEK**.

وَقَالَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا عَبَدْنَا مِنْ دُونِهِ
مِنْ شَيْءٍ نَحْنُ وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ كَذَلِكَ
فَعَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَهَلْ عَلَى الرُّسُلِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ

Nahl Suresi, ayet: 35

Anlamı

Putataparlar dediler ki: "Tanrı dileseydi, biz, onu bırakıp herhangi bir şeye tapar olmazdık. Babalarımız da... O yasak koymadıkça herhangi bir şeyi de yasaklamazdık!" Daha öncekiler de böyle yaptılar. Peygamber'eyse, açıkça bildirmekten başka bir şey düşmez. (Nahl Suresi, ayet: 35.)

Bu ayette anlatılan, En'âm Suresi'nin 148. ayetinde de anlatılmakta. Bkz. **DİLEMEK**. "Putatapar" olan "kâfir"lere ilişkin öteki ayetler için bkz. **PUT**.

B- "Kitab Ehli" Olan "Kâfirler" ve İleri Sürdükleri"

تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللَّهُ
وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ
وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلَ الَّذِينَ
مِنْ بَعْدِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَلَكِنِ اخْتَلَفُوا

Bakara Suresi, ayet: 253

فَمِنْهُمْ مَنْ اٰمَنَ وَمِنْهُمْ مَنْ كَفَرَ وَلَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ مَا اقْتَتَلُوا وَلٰكِنَّ
اللّٰهَ يَفْعَلُ مَا يُر۪يدُ ﴿٢٥٣﴾

Anlamı

İşte peygamberler: Kimini kimine üstün kıldık. Bunlardan kimiyle Tanrı konuştu. Ve kimilerini, basamaklarla yükseltti. Meryem Oğlu İsa'ya açıklayıcı belgeler verdik ve onu "Ruhu'l-Kudus"le (kutsal ruhla yani Cebrail'le) güçlendirdik. Tanrı dileseydi, bunlardan sonra, kendilerine belgeler gelmiş olanlar, bu olaydan sonra birbirlerini öldürmezlerdi. Ama ayrılığa düştüler. Onlardan kimi inandı; *kimiyse "kâfir" oldu* (Peygamber'e inanmadı). Tanrı dileseydi, onlar birbirlerini öldürmezlerdi. Tanrı dilediğini yapar. (Bakara Suresi, ayet: 253.)

Bu ayetin Diyanet "Meâli"ndeki anlamı:

İşte bu peygamberlerden bir kısmını, diğerlerine üstün kıldık. Onlardan Allah'ın kendilerine hitabettiği, derecelerle yükselttikleri vardır. Meryem Oğlu İsa'ya belgeler verdik, onu Ruhu'l-Kudüs'le destekledik. Allah dileseydi, belgeler kendilerine geldikten sonra, peygamberlerin ardından birbirlerini öldürmezlerdi. Fakat ayrılığa düştüler. *Kimi inandı, kimi inkâr etti.* Allah dileseydi birbirlerini öldürmezlerdi. Lâkin Allah, istediğini yapar. (Bakara Suresi, ayet: 253.)

Bkz. **DİLEMEK.**

1- "Yahudiler"in "Kâfir" Olmaları

Saff Suresi, ayet: 14

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا
كُونُٓوا اَنْصَارَ اللّٰهِ كَمَا قَالَ ع۪يسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيّ۪نَ مَنْ اَنْصَار۪ٓي اِلَى اللّٰهِ
قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ اَنْصَارُ اللّٰهِ فَاٰمَنَتْ طَٓائِفَةٌ مِنْ بَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪يلَ وَكَفَرَتْ
طَٓائِفَةٌ فَاَيَّدْنَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا عَلٰى عَدُوِّهِمْ فَاَصْبَحُوا ظَاهِر۪ينَ ﴿١٤﴾

Anlamı

Ey inananlar! "Tanrı'nın yardımcıları" (yani Tanrı'nın dinine yardım edenler) olun! Şöyle: Meryem Oğlu İsa, Havarilere: "Tanrı'ya yönelik olarak benim yardımcılarım kimdir?" demişti de, Havariler: "Tanrı'nın yardımcıları biziz!" demişlerdi. *İşte o sırada, İsrailoğullarından bir kesim inanmıştı; bir başka kesimse, "kâfir"* olmuştu (yani inanmıştı). Biz, inananları, düşmanlarına karşı güçlendirdik; o nedenle üstün geldiler. (Saff Suresi, ayet: 14.)

Bkz. **HAVARİLER.**

قُلْ يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا ف۪ي د۪ينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ
وَلَا تَتَّبِعُٓوا اَهْوَٓاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ وَاَضَلُّوا
كَث۪يرًا وَضَلُّوا عَنْ سَوَٓاءِ السَّب۪يلِ ﴿٧٧﴾ لُعِنَ
الَّذ۪ينَ كَفَرُوا مِنْ بَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪يلَ عَلٰى لِسَانِ دَاوُ۫دَ
وَع۪يسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ

Mâide Suresi, ayet: 77, 78

Anlamı

De ki: "Ey kitab ehli! Gerçeğin dışına taşarak dininizde aşırı gitmeyin. Ve o toplumun isteklerine uymayın ki, daha önce sapmıştı onlardan olanlar. Çoğu kimseyi de saptırmışlardı. Sapıp gitmişlerdi doğru yoldan!" *İsrailoğullarından kâfir olanlar, Davud'un ve Meryem Oğlu İsa'nın diliyle lanetlenmişlerdir.* Bu, baş kaldırmış olmalarından ve aşırı gitmelerindendir. (Mâide Suresi, ayet: 77, 78.)

وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللّٰهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ اَيْد۪يهِمْ وَلُعِنُوا بِمَا قَالُوا بَلْ يَدَاهُ
مَبْسُوطَتَانِ يُنْفِقُ كَيْفَ يَشَٓاءُ وَلَيَز۪يدَنَّ كَث۪يرًا مِنْهُمْ مَٓا اُنْزِلَ
اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا وَاَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَٓاءَ
اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ كُلَّمَٓا اَوْقَدُوا نَارًا لِلْحَرْبِ اَطْفَاَهَا اللّٰهُ
وَيَسْعَوْنَ فِي الْاَرْضِ فَسَادًا وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِد۪ينَ ﴿٦٤﴾

Mâide Suresi, ayet: 74

Anlamı

Yahudiler: "Tanrı'nın eli bağlıdır!" dediler. Elleri bağlansın onların. Böyle demelerinden ötürü… Hayır, O'nun iki eli de açıktır (cömerttir O)! Dilediği gibi harcar. Andolsun ki, Tanrı'dan sana indirilenler, onların çoğunun azgınlığını ve "*kâfirliği*"*ni* artıracaktır. Biz onların arasına, Kıyamete değin düşmanlık ve kin

saldık. Onlar ne zaman, savaş için ateş yaksalar (savaşı alevlendirseler) Tanrı onu söndürür. Onlar yeryüzünde bozgunculuğa koşarlar. Tanrı'ysa bozguncuları sevmez. (Mâide Suresi, ayet: 74.)

Bkz. **CİMRİ, CÖMERT, YAHUDİLİK.**

Yahudiler ve Yahudilikle ilgili öteki ayetler için özellikle bkz. **İSRAİLOĞULLARI, MUSA, YAHUDİLİK.** Ayrıca bkz. **KİTAB, KİTAB EHLİ.**

2- Hıristiyanlar ve Kâfir Olmaları

Tevbe Suresi, ayet: 30, 31

وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ ابْنُ اللّٰهِ
وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللّٰهِ ذٰلِكَ قَوْلُهُمْ
بِأَفْوَاهِهِمْ يُضَاهِؤُنَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ
قَاتَلَهُمُ اللّٰهُ أَنّٰى يُؤْفَكُونَ ﴿٣٠﴾ اِتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ
وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ
مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلٰهًا وَاحِدًا
لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٣١﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Yahudiler: "Üzeyir, Allah'ın oğludur!" dediler. Hıristiyanlar, "Mesih, Allah'ın oğludur!" dediler. Bu daha önce inkâr edenlerin ("kâfirler"in) sözlerine benzeterek ağızlarında geveledikleri sözdür. Allah onları yok etsin. Nasıl da uyduruyorlar! Onlar Allah'ı bırakıp hahamlarını, papazlarını ve Meryem Oğlu Mesih'i rabbleri olarak kabul ettiler. Oysa Tek Tanrı'dan başkasına kulluk etmemekle emrolunmuşlardı. O'ndan başka tanrı yoktur. Allah, koştukları eşlerden münezzehtir. (Tevbe Suresi, ayet: 30, 31.)

Mâide Suresi, ayet: 72, 73

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ
مَرْيَمَ وَقَالَ الْمَسِيحُ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اعْبُدُوا اللّٰهَ رَبِّي

وَرَبَّكُمْ اِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللّٰهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللّٰهُ عَلَيْهِ
الْجَنَّةَ وَمَأْوٰيهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ اَنْصَارٍ ﴿٧٢﴾
لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا اِنَّ اللّٰهَ ثَالِثُ ثَلٰثَةٍ وَمَا مِنْ
اِلٰهٍ اِلَّا اِلٰهٌ وَاحِدٌ وَاِنْ لَمْ يَنْتَهُوا عَمَّا يَقُولُونَ
لَيَمَسَّنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿٧٣﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Andolsun ki: "Allah, ancak, Meryem Oğlu Mesih'tir!" diyenler, *kâfir oldular*. Oysa Mesih: "Ey İsrailoğulları! Rabb'im ve Rabb'iniz olan Allah'a kulluk edin! Kim Allah'a ortak koşarsa, muhakkak Allah, ona, cenneti haram eder, varacağı yer ateştir. Zulmedenlerin yardımcıları yoktur!" dedi. Andolsun ki: "Allah, üçten biridir!" diyenler *kâfir olmuştur*. Oysa Tanrı, ancak bir tek Tanrı'dır. Dediklerinden vazgeçmezlerse, andolsun ki onlardan inkâr edenler ("kâfirler"), elem verici azaba uğrayacaktır. (Mâide Suresi, ayet: 72, 73.)

Hıristiyanlığa ilişkin öteki ayetler için özellikle bkz. **İSA, MERYEM, MESİH, NASARA.**

3- "Kitab Ehli"nden Kimilerinin, Birbirlerine, Müslümanları Şaşırtmak İçin Önce "İnanma"yı, Sonra da "Kâfir Olma"yı Önermeleri

Âli İmrân Suresi, ayet: 72

وَقَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ اٰمِنُوا بِالَّذِي
اُنْزِلَ عَلَى الَّذِينَ اٰمَنُوا وَجْهَ النَّهَارِ وَاكْفُرُوا اٰخِرَهُ لَعَلَّهُمْ
يَرْجِعُونَ ﴿٧٢﴾

Anlamı

Kitab ehlinden bir kesim,"inananlara indirilene gündüzün başında inanın, sonundaysa kâfir olun (yani inanmayın)! Olur ki, onlar (dinlerinden) dönerler." dedi. (Âli İmrân Suresi, ayet: 72.)

Bkz. **KİTAB, KİTAB EHLİ.**

4- Yahudilerden, Hıristiyanlardan Kimilerinin de İçinde Bulunduğu "Münâfıklar", Yani Dıştan İnanır, İçten İnanmaz (Kâfir)

Âli İmrân Suresi, ayet: 166, 167

وَمَا أَصَابَكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ فَبِإِذْنِ اللَّهِ وَلِيَعْلَمَ الْمُؤْمِنِينَ
﴿١٦٦﴾ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ نَافَقُوا وَقِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا قَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ
أَوِ ادْفَعُوا قَالُوا لَوْ نَعْلَمُ قِتَالًا لَاتَّبَعْنَاكُمْ هُمْ لِلْكُفْرِ
يَوْمَئِذٍ أَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْإِيمَانِ يَقُولُونَ بِأَفْوَاهِهِمْ مَا لَيْسَ
فِي قُلُوبِهِمْ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يَكْتُمُونَ ﴿١٦٧﴾

Anlamı

(Uhud Savaşı'nda) iki topluluğun (iki ordunun) karşılaştığı gün başınıza gelen (belâ) Tanrı'nın izniyle olmuştur, Tanrı inanırlarla "*münâfıklar*"*ı* bilsin diye olmuştur bu. (Yani gerçekten inananlarla inanır gözükenleri ortaya çıkarmak için Tanrı bu olayı başınıza getirmiştir.) "Münâfık"lara: "Gelin de, Tanrı yolunda savaşın, ya da (kalabalığınızla düşman saldırısına) karşı koyun!" demişti onlara. Onlarsa, "biz savaşmayı bilseydik, sizin ardınızdan gelirdik!" dediler. Onlar o gün, "inanç"tan ("iman"dan) çok, "kâfirliğe" ("küfr"e) yakındılar. Yüreklerinde bulunmayanı, ağızlarıyla söylüyorlardı. Tanrı'ysa onların gizlediklerini en iyi bilendir. (Âli İmrân Suresi, ayet: 166, 167.)

Mâide Suresi, ayet: 59-61

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ هَلْ تَنْقِمُونَ مِنَّا إِلَّا أَنْ آمَنَّا بِاللَّهِ
وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلُ وَأَنَّ أَكْثَرَكُمْ فَاسِقُونَ ﴿٥٩﴾ قُلْ
هَلْ أُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِنْ ذَٰلِكَ مَثُوبَةً عِنْدَ اللَّهِ مَنْ لَعَنَهُ اللَّهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ
وَجَعَلَ مِنْهُمُ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوتَ أُولَٰئِكَ شَرٌّ
مَكَانًا وَأَضَلُّ عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ ﴿٦٠﴾ وَإِذَا جَاءُوكُمْ قَالُوا آمَنَّا

وَقَدْ دَخَلُوا بِالْكُفْرِ وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا بِهِ وَاللّٰهُ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا يَكْتُمُونَ ﴿٦١﴾

Anlamı

De ki: "Ey kitab ehli! Biz Tanrı'ya, bize indirilene ve daha önce indirilmiş olana inandık diye yalnızca bunun için ve çoğumuz yoldan çıkmış olduğundan bizden hoşlanmıyorsunuz!" De ki: "Tanrı katında bundan daha kötü bir karşılığı size haber vereyim mi? Tanrı'nın lanet ettiği, kendisine öfkelendiği (gazab ettiği) kimse, ve kendilerinden: 'Maymunlar, hınzırlar (domuzlar) ve şeytana tapanlar' yaptığı kimseler. İşte bu kimselerdir yerleri en kötü olanla ve doğru yoldan en çok sapmış bulunanlar!" Size geldiklerinde: "*İnandık!*" *derler.* Oysa (yanınıza) *kâfirlikle* girmiş ve yine "*kâfirlikle* girmiş ve yine "*kâfir olarak*" çıkmışlardır. Onların gizlediklerini, Tanrı en iyi bilendir. (Mâide Suresi, ayet: 59-61.)

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ
لَا يَحْزُنْكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذِينَ قَالُوا
آمَنَّا بِأَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ

Mâide Suresi, ayet: 41

Anlamı

Ey Peygamber! Yüreklerinden inanmadıkları halde: "İnandık!" diyen kişilerden kâfirlik hızlı olanlar, seni üzmesin...! (Mâide Suresi, ayet: 41.)

"Münâfık"lar türünden kâfirlerle ilgili öteki ayetler için özellikle bkz. **MÜNÂFIK**.

C- Tüm "Kâfirler"in Durumları, Tutumları, Sonuçta Varacakları Yer ve Onlara Karşı Gösterilmesi Gereken Tutum

1- "Kâfirler" Ne İsterler; ya da Ne İstemezler

مَا يَوَدُّ
الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الْمُشْرِكِينَ
أَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَاللّٰهُ يَخْتَصُّ
بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿١٠٥﴾

Bakara Suresi, ayet: 105

Anlamı

Kitab ehlinden ve putataparlardan "kâfirler", Tanrı'nızdan size yararlı bir şey indirilmesini istemezler. Tanrı'ysa iyiliğini dilediğine ayırıp özel olarak verir. Tanrı büyük iyilik sahibidir. (Bakara Suresi, ayet: 105.)

Hicr Suresi, ayet: 2

ربما يود الذين كفروا لو كانوا مسلمين ②

Anlamı

Olur ki, "kâfirler", "Müslüman" olmayı isterler. (Hicr Suresi, ayet: 2.)

Bakara Suresi, ayet: 108, 109

ام تريدون ان تسئلوا رسولكم
كما سئل موسى من قبل ومن يتبدل الكفر بالايمان
فقد ضل سواء السبيل ١٠٨ ود كثير من اهل الكتاب
لو يردونكم من بعد ايمانكم كفارا حسدا من عند
انفسهم من بعد ما تبين لهم الحق فاعفوا واصفحوا
حتى يأتي الله بامره ان الله على كل شيء قدير ١٠٩

Anlamı

Tıpkı daha önce Musa sorguya çekildiği gibi siz de Peygamber'inizi sorguya mı çekmek dilersiniz? Kim inancı, "*kâfirlik*"*le* ("inanmazlık"la) değiştirirse, kuşkusuz doğru yolun ta kendisinden sapmış olur. *Kitab ehlinden çoğu kimseler,* inanmışlığınızdan sonra, *sizi birer kâfire dönüştürmek isterler.* İçlerinden gelen kıskançlık nedeniyle. Hem de kendilerine gerçek ("hakk") apaçık belli olduktan sonra... Tanrı buyruğunu getirene de bağışlayın, hoşgörün onları. Kuşku yok ki, Tanrı, her şeye güç yetirebilendir. (Bakara Suresi, ayet: 108, 109.)

Nisâ Suresi, ayet: 89

ودوا لو تكفرون كما
كفروا فتكونون سواء فلا تتخذوا منهم اولياء حتى يهاجروا

فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَإِن تَوَلَّوْا فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ وَجَدتُّمُوهُمْ
وَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٨٩﴾

Anlamı

İsterler ki kendileri nasıl "*kâfir*" oldularsa, "*kâfir*" olasınız. Böylece onlarla aynı duruma gelesiniz. Onlardan dost edinmeyin. Onlar da Tanrı yolunda göç etmedikçe... Eğer buna yanaşmazlarsa, yakalayın onları ve bulduğunuz yerde öldürün! Onlardan ne dost, ne de yardımcı edinin. (Nisâ Suresi, ayet: 89.)

Bkz. **CİHAD, SAVAŞ.**

Âli İmrân Suresi, ayet: 118

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
لَا تَتَّخِذُوا بِطَانَةً مِّن دُونِكُمْ لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا وَدُّوا مَا عَنِتُّمْ
قَدْ بَدَتِ الْبَغْضَاءُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ وَمَا تُخْفِي صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ
قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ إِن كُنتُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١١٨﴾

Anlamı

Ey inananlar! Kendinizden başkasını giz (sır) ortağı (dost) edinmeyin. Onlar sizin başınıza işler açmaktan geri durmazlar. *İsterler ki güçlüklere düşesiniz.* Kim, onların ağızlarından taşar duruma gelmiştir. Yüreklerinde gizledikleriyse çok daha büyüktür. Eğer düşünürseniz, ayetleri açıkladık sizlere. (Âli İmrân Suresi, ayet: 118.)

Bkz. **DOST.**

Mümtehine Sures ayet: 1, 2

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْقُونَ
إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُم مِّنَ الْحَقِّ يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ
وَإِيَّاكُمْ أَن تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ إِن كُنتُمْ خَرَجْتُمْ جِهَادًا فِي سَبِيلِي
وَابْتِغَاءَ مَرْضَاتِي تُسِرُّونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَأَنَا أَعْلَمُ بِمَا أَخْفَيْتُمْ

وَمَا أَعْلَنْتُمْ وَمَنْ يَفْعَلْهُ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ﴿١﴾
إِنْ يَثْقَفُوكُمْ يَكُونُوا لَكُمْ أَعْدَاءً وَيَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ
وَأَلْسِنَتَهُمْ بِالسُّوءِ وَوَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ ﴿٢﴾

Anlamı (Diyanet'in)

Ey inananlar! Benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanları, dost edinmeyin! Onlar size gelen gerçeği inkâr etmişken, onlara sevgi gösteriyorsunuz. Oysa onlar, Rabb'iniz olan Allah'a inandığınızdan ötürü sizi ve Peygamber'i yurdunuzdan çıkarıyorlar. Eğer sizler benim yolumda savaşmak ve rızamı kazanmak için çıkmışsanız, onlara nasıl sevgi gösterseniz. Ben, sizin gizlediğinizi de, açığa vurduğunuzu da bilirim. İçinizden onlara sevgi gösteren kimse, şüphesiz doğru yoldan sapmıştır. Eğer sizi ele geçirirlerse (sizin onlara gösterdiğiniz sevgi göstermezler) size düşman olurlar, ellerini ve dillerini fenalık etmek için uzatırlar. *Keşke inkâr etseniz (kâfir olasınız) isterler.* (Mümtehine Suresi, ayet: 1, 2.)

Bkz. DOST, DÜŞMAN.

2- "Kâfir"lere Gösterilmesi Gereken Tutum

"Kâfir"lere nasıl bir tutum gösterilmesi gerektiği, yukarıdaki ayetlerden açıkça anlaşılır. Ayrıca aşağıdaki ayete bakınız.

Tevbe Suresi, ayet: 73
Tahrîm Suresi, ayet: 9

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ
وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ

Anlamı

Ey Peygamber! "Kâfirler"le ve "münâfıklar"la savaş ve onlara sert davran. Yerleri cehennemdir onların. Orası ne kötü bir varış yeridir.

Bu ayet, Tevbe Suresi'nin 73. ve Tahrîm Suresi'nin 9. ayeti olarak yer alır.

Konuyla ilgili öteki ayetler için bkz. CİHAD, SAVAŞ.

3- Sonuç

Beyyine Suresi, ayet: 1-6

لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ مُنْفَكِّينَ حَتَّى تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ ﴿١﴾
رَسُولٌ مِنَ اللَّهِ يَتْلُو صُحُفًا مُطَهَّرَةً ﴿٢﴾ فِيهَا كُتُبٌ قَيِّمَةٌ ﴿٣﴾ وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ

أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَةُ ٤ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ
مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُوا الزَّكٰوةَ وَذٰلِكَ دِينُ
الْقَيِّمَةِ ٥ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا
أُولٰئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ ٦

Anlamı (Diyanet'in)

Kitab ehlinden ve putperestlerden olan inkârcılar (kâfirler), kendilerine apaçık bir belge, içinde kesin ve en doğru hükümlerin bulunduğu arınmış sahifeleri okuyan, Allah katından bir peygamber gelene kadar inkârlarından vazgeçecek değillerdi. Ama, kendilerine kitab verilenler, onlara apaçık belge geldikten sonra ayrılığa düştüler. Oysa onlar, doğruya yönelerek, dini yalnız Allah'a has kılarak O'na kulluk etmek, namazı kılmak ve zekâtı vermekle emrolunmuşlardı. Dosdoğru olan din de budur. Kitap ehlinden ve putatapanlardan inkâr edenler şüphesiz içinde temelli kalacakları cehennem ateşindedirler. İşte bunlar, *yaratıkların en kötüsüdür*. (Beyyine Suresi, ayet: 1-6.)

Bkz. **KİTAB, PEYGAMBER.**

D- "Kâfirler, Bağışlanırlar mı, Onların İçin Tanrı'nın Bağışlaması İstenebilir mi?"

اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً
فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ذٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ
لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ٨٠

Tevbe Suresi, ayet: 80

Anlamı

(Ey Muhammed!) Onlar için (Tanrı'dan) ister bağışlanma dile, ister bağışlanma dileme değişmez. Onlar için yetmiş kez bağışlanma dilesen bile, Tanrı onları bağışlamayacaktır kesinlikle. Bu, onların Tanrı'ya ve Peygamberi'ne inanmayıp kâfir olmalarındandır. Tanrı, yoldan çıkmış bir toplumu doğru yola eriştirmez. (Tevbe Suresi, ayet: 80.)

Bkz. **BAĞIŞLAMAK, DOĞRU, DUA, İBRAHİM.** Ayrıca bkz. **CİHAD, SAVAŞ.**

Bakara Suresi,
ayet: 161, 162

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ
كُفَّارٌ أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ
أَجْمَعِينَ ﴿١٦١﴾ خَالِدِينَ فِيهَا لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ
يُنْظَرُونَ ﴿١٦٢﴾

Anlamı

O kimseler ki, "kâfir" oldular ve birer kâfir olarak öldüler; İşte Tanrı'nın, melekleri ve insanların lanetleri bunlaradır. Tümününki... Ayrılmamacasına bu konumdadırlar. Kendilerinde "azab hafifletilmeyecektir". Cezaları ertelenmeyecektir de... (Bakara Suresi, ayet: 161, 162.)

Açıklama

"Kâfirler"in "lanet"te "temelli kalacakları" bildiriliyor ki, bu; onların cehennemde temelli kalmaları anlamını da içerir. Yine açıkça belirtiliyor ki, "kâfir"lerin cehennemdeki "azab"ları, yani orada görecekleri ceza ve işkence, biraz da olsa, azaltılmayacak.

Âli İmrân Suresi,
ayet: 86-91

كَيْفَ يَهْدِي اللَّهُ قَوْمًا كَفَرُوا بَعْدَ إِيمَانِهِمْ وَشَهِدُوا
أَنَّ الرَّسُولَ حَقٌّ وَجَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ
الظَّالِمِينَ ﴿٨٦﴾ أُولَٰئِكَ جَزَاؤُهُمْ أَنَّ عَلَيْهِمْ لَعْنَةَ اللَّهِ
وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿٨٧﴾ خَالِدِينَ فِيهَا لَا يُخَفَّفُ
عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ ﴿٨٨﴾ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا
مِنْ بَعْدِ ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٨٩﴾ إِنَّ الَّذِينَ
كَفَرُوا بَعْدَ إِيمَانِهِمْ ثُمَّ ازْدَادُوا كُفْرًا لَنْ تُقْبَلَ تَوْبَتُهُمْ

وَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الضَّٓالُّونَ ﴿٩٠﴾ اِنَّ الَّذٖينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ
كُفَّارٌ فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْ اَحَدِهِمْ مِلْءُ الْاَرْضِ ذَهَبًا وَلَوِ افْتَدٰى
بِهٖۜ اُو۬لٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ اَلٖيمٌ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرٖينَ ﴿٩١﴾

Anlamı (Diyanet'in)

İnandıktan, Peygamber'in hak olduğuna şehadet ettikten, kendilerine belgeler geldikten sonra, inkâr eden (kâfir olan) bir milleti, Allah nasıl doğru yola eriştirir? Allah zalimleri doğru yola eriştirmez. İşte bunların cezası, Allah'ın, meleklerin, insanların, hepsinin lanetine uğramalarıdır. Orada temellidirler. Onlardan azab hafifletilmez. Onların azabı geciktirilmez. Ancak bunun ardından tevbe edip düzelenler müstesnâdır. Doğrusu Allah bağışlar. Ve merhamet eder. İnandıktan sonra inkâr edip, inkarca ("kâfirlik"te) aşırı gidenler var ya, onların tevbeleri kabul edilmeyecektir. İşte sapıklar onladır. Doğrusu inkâr edip, inkârcı (kâfir) olarak ölenlerin hiçbirinden, yeryüzünü dolduracak kadar altını fidye vermiş olsa bile, bu, kabul edilmeyecektir. İşte elem verici azab onlaradır. Onların hiç yardımcıları da yoktur. (Âli İmrân Suresi, ayet: 86-91.)

Konuyla ilgili ayetler için bkz. **CEHENNEM, DİLEMEK, DİN, DOĞRU, HİDAYET, İSLAM, SAPIKLIK.**

Özet

"Kâfirler" ve "kâfirlik"le ilgili ayetlerin anlattıklarının kısaca şöyle:

"Kâfirlik", "iman"ın karşıtıdır, yani "inanmazlık"tır. Aynı zamanda "nankörlük"tür. Çünkü Tanrı "inanmak" için insanların gözleri önüne her tür "kanıt"ı sermiştir. Bunca kanıt varken inanmamak, "kör olmak"tır. Ayrıca Tanrı, insanlara "nimet"lerini de akıtmıştır. Bunların "şükr"ünü ödemek için de "inanmak", dahası "ibadet" etmek gerekir. Bunun tersi, "nimetin değerini bilmemek"tir, "nankörlük"tür. Tanrı'nın karşısına "kör" ve "nankör" olarak çıkanlar, bir de "kâfirlik" suçunu işlemişlerse, hiçbir zaman bağışlanmayacaklardır. Meğer ki, dünyadayken akılları başlarına gelmiş ola da, kâfirlikten vazgeçip "imana gelmiş olalar". Ancak o zaman "cehennem azabı"ndan kurtulabilirler. Yoksa "bağışlanmaları" da söz konusu değildir. "Cehennemden çıkmaları" da... Cehennem ateşinde temelli kalacaklardır. "Azabları, hafifletilmeyecek" de.

"İslam"a, bu dinin getirdiklerine inanmayanların tümü, "kâfir"dir. Yahudileri vardır, Hıristiyanları vardır, yıldızlara, ateşe, puta tapanları vardır. Hepsi de "Tanrı'nın, meleklerin, insanların lanetine uğramışlardır".